

ՊՕՂ ԵՒ ՎԻՐԳԻՆԷ

PAUL ET VIRGINIE

ՊՕՂ ԵՒ ՎԻՐԳԻՆԵ

ՎԻՊԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՌՆԱՐՏԵՆԻ ՏԷ ՄԷՆ - ՓԻԷՐ

ԹԱՐԳՐԱՆՔԱՅ

ԱՄԲՐՈՍԻՈՍ ՎԱՐԳԱՊԵՏ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ

Տպագրեալ

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱՌՆ ՆԵՐՍԻՍԻ

ԱՍՏՈՒԱԾԸՆՏԻՐ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՅ

ԵՒ Ի ՊԱՏՐԻԱՐԳՈՒԹԵԱՆ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼՍՈՅ

ՏԵԱՌՆ ՅԱԿՈՎԼԱՅ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ՓԱՐԻԶ

Ի ԳՐԱՆՈՅԻ Ճ. ԱՐԱՐԵԱՆ

1856

ԱՌ ՊԵՐՃԱՊԱՏԻ

ՅՈՒՀԱՆՆԵՍ ՊԵՅ Պ. ՅԱՏԵԱՆՅ

ԵՒ ԱՌ ՆՈՐԻՆ ԶՈՒԳԱԿԻՑ

ՍՈՒԼԴԱՆ ՏԻԿԻՆ ԵՐԱՄԵԱՆ

ՈՒՂԵՐԶ

Զոր միանգամ փափկախօսն ի մատունագիրս Գաղղիացւոց գեղեցիկս վիպատանեաց զՊօղայ եւ ըզՎիրգինեայ՝ Ամուքդ սիրակցորդք յանտիսական հասակաց յանձինս

ձեր ճշգրտեցիք եւ եթէ ըստ կենցաղոյ տարագուն խտիրք կայցեն ի միջի, որպէս եւ կան իսկ, ընդ ճոխացեալոյ մարմնական գոյիւ եւ ընդ կարօտեալսն ամենայնիւ, սակայն երանիկք դուք եւ յաւետ քան զնոսա երջանիկք, զի որում նոքայն ջհասին սրբասեր ամուսնութեանն պայմանի՝ դուք եւ այնու պսակաւորեալ պանծացայք, եւ քաղաքամայրս Գաղղիացւոց կանխեաց քան զձերդ եւ զմեր հայրենիս զձերոյ սիրոյն զգուել գորովանօք զնախընծայ խայրիս՝ զՄարիամիկդ նազելի

Հնապա եւ որ ընտրեցիքդ ի բիւրազգի թանգարական վաճառուց փարիզացի ճոխութեանց զսա տանել խնամով պարգև մանկուոյ հայաստան ժողովրդոց ի դարձիդ ձերում այդրեն յափունս Վոսփորի, ընկալարուք ընդ սմին զնուէր իմոյս առ ձեզ մեծարանաց եւ մտերմութեան, եւ յառաջ իսկ քան զազգակցացն մերոց զիմ զմաղթանս սըրտառուչս, զի պարգևք բնութեան, եւ մանաւանդ աստուածայնոցն անկապուտ շնորհաց, յաւելցին զեղուլ յաւերժաբար ի գլուխս ձեր եւ Ազգատոհմիդ համօրէն

ԹԱՐԳՄԱՆԻԶՆ

Ի Փարիզ, ի 6 Սեպտեմբերի 1836 :

Ն Ա Խ Ե Ր Գ Ա Ն

Յերկասիրութեանս յայսմիկ փոքոս խորհուրդս մեծամեծս երկնեցի, եւ ջան իգործ արկի նկարագրել ի սմին երկիր եւ բոսակս այլազանս յեւրոպականացն: Շատ իսկ հանգուցին քերթողքն մեր զտարփաւորս իւրեանց ի դարափունս առուակաց, ի մարզս եւ ի մարմանդս եւ ընդ հովանեաւ ոփնի ծառոց. իսկ ինձ կամ եղէն նստուցանել զնոսին ի ծովափունս եւ ի ստորոտս ապառաժից, ընդ հովանեաւ քոքենեաց, աղամաթգենեաց եւ ծաղկավարս կիտրոնեաց: Եւ եթէ եին մեզ Թեոկրիտք եւ Վիրգիլք որ զայնմ աշխարհէ տային տեղեկութիւն, ոչ ինչ ընդհատ ի մերոցս ունեաք արդեօք նկարագիրս գեղանիս եւ զայնմանէ: Գիտեմ զի ուղեւորք քաջահանճարք պատմեալ իսկ են բանիւք սխրալեօք զվեպս յոգունց ի կղզեաց Հարաւայնոյ ծովուն. այլ բազում այն է զի բնակացն կենցաղ, եւ մանաւանդ

AVANT-PROPOS

Je me suis proposé de grands desseins dans ce petit ouvrage. J'ai tâché d'y peindre un sol et des végétaux différents de ceux de l'Europe. Nos poètes ont assez reposé leurs amants sur le bord des ruisseaux, dans les prairies et sous le feuillage des hêtres : j'en ai voulu asseoir sur le rivage de la mer, au pied des rochers, à l'ombre des cocotiers, des bananiers et des citronniers en fleurs. Il ne manque à l'autre partie du monde que des Théocrite et des Virgile pour que nous en ayons des tableaux au moins aussi intéressants que ceux de notre pays. Je sais que des voyageurs pleins de goût nous ont donné des descriptions enchantées de plusieurs îles de la mer du Sud ; mais les mœurs de leurs habitants, et encore plus celles des Européens qui y abordent, en gâtent souvent

Եւրոպացւոցն ի նոսա գաղլբելոց սովորութիւնք խանգարեն եւ եղծանեն գաշխարհին գեղեցկութիւն : Եւ ես իղճ եղէ կցորդել ընդ բնութեանն գեղոյ որ ընդ մէջ արեւադարձիցն երկոցուն՝ զբարոյականն գեղ ժողովրդեան փոքու . Միանգամայն գուն գործեցի յերեսան ածել ոչ սակաւ ճշմարտութիւնս մեծամեծս . ընդ որս եւ զայս , զի բարեբաստիկ է մարդ յորժամ ըստ բնութեան օրինաց եւ ըստ առաքինութեան վարիցէ կենցաղ : Սակայն ոչ կարօտացայ զվիպասանութիւն յանճարել եւ կեղծել առ ի նկարու հանելոյ գերդաստանս բարեբաստիկս : Ստուգութեամբ ասեմ , զի զորս յօժարեցիս ի գրի հարկանել՝ ոչ անեակր ինչ են , եւ վեպք նոցա յերիցագոյն դէպս իրացն ճշմարիտք , որպէս հաւատարիմ արարին ինձ յոյովք ի բնակչաց Կղզւոյն Գաղղիոյ : Հանգամանս ինչ եւեթ դուզնաքեայս յաւելի ի նոսա , որ զի անճնականք իմն էին ինձ՝ ոչ ինչ ընդհատ են եւ նոքին ի ճշմարտութենէ : Ոչ բազում ինչ ամբ են զի ստուերագիր ինչ յօրինեալ այսպիսւոյ հովութեագութեան , աղաչեցի զպարկեշտագեղ որ տիկին որ ի ժողովս մեծամեծաց յաճախէր , եւ արս զգոնամիտս որ ի բացեայ ի նոցունց վարէին կեանս , ունկնդիր լինել իմում վիպասանութեանս ընթերցուածոյ , զի գիտացից եթէ զոր ազդումն ազդիցէ սա յընթերցանելիսն այլազանս . եւ խրախ եղէ յորժամ առ հասարակ յարտասուսս ցնդեալ տեսի զնոսին Զայս եւեթ դատաստան մարքացայ ի միտ առնուլ գերկասիրութենես , եւ սմին միայնում ըղձակերտ էի :

Այլ բազում այն է զի փանաքի հանճարոյ զուգընթաց գտանի թերութիւն ոչ փոքր . սմին իրի եւ այս յաջողուած արկ ի սիրտ իմ գունայնամիտն տենչ մակագրելոյ զիմս երկ Նկարագիր

le paysage. J'ai désiré réunir à la beauté de la nature entre les tropiques la beauté morale d'une petite société. Je me suis proposé aussi d'y mettre en évidence plusieurs grandes vérités, entre autres celle-ci : que notre bonheur consiste à vivre suivant la nature et la vertu. Cependant il ne m'a point fallu imaginer de roman pour peindre des familles heureuses. Je puis assurer que celles dont je vais parler ont vraiment existé et que leur histoire est vraie dans ses principaux événements. Ils m'ont été certifiés par plusieurs habitants que j'ai connus à l'île de France. Je n'y ai ajouté que quelques circonstances indifférentes, mais qui, m'étant personnelles, ont en cela même de la réalité. Lorsque j'eus formé, il y a quelques années, une esquisse fort imparfaite de cette espèce de pastorale, je priai une belle dame, qui fréquentait le grand monde, et des hommes graves, qui en vivaient loin, d'en entendre la lecture, afin de pressentir l'effet qu'elle produirait sur des lecteurs de caractères si différents ; j'eus la satisfaction de leur voir verser à tous des larmes. Ce fut le seul jugement que j'en pus tirer, et c'était aussi tout ce que j'en voulais savoir.

Mais, comme souvent un grand vice marche à la suite d'un petit talent, ce succès m'inspira la vanité de donner à mon ouvrage le titre de *Tableau de la Nature*. Heureuse-

բնութեան : Ի դեպ իսկ յուշ եղեւ ինձ էքե քանի՜ անժամօք է
առ յինէն բնութիւն աշխարհին յորում ծնեալն եմ , եւ թէյաշ-
խարհսն զորոց հանգոյն ուղեւորի եւեթ տեսի զարդիւնս՝ քանի՜
արգասաբեր է բնութիւն , քանի՜ զանազանեալ եւ սիրուն , հոյ-
ակապ եւ խորհրդաւոր , եւ ես որքան թափուր եմ ի հան-
ձարոյ , յախորժից եւ ի ճոխաբանութենէ որ կարեւորքն են
ի ճանաչել եւ ի նկարագրել զայն բնութիւն եւ անդէն
յանձն իմ գումարեալ զգաստացայ Յաղագս այսորիկ եւ
զխունս զայս գրուած ի վերջ իմոցն յարեցի *Հետազօտութեանց
բնութեան* , զոր այնքանեաւ լարեսէր մտօք ընկալան վերծա-
նողք . որպէս զի այս յորջորջումն յուշ արարեալ նոցս զիմս
ապիկարութիւն , յորդրեսցէ զնոսին եւ ի սոյն սակս նե-
րողամիտ առ իս յինել

Պ. Տ. Ս. - Փ.

ment je me rappelai combien la nature même du climat où je suis né m'était étrangère ; combien, dans des pays où je n'ai vu ses productions qu'en voyageur, elle est riche, variée, aimable, magnifique, mystérieuse, et combien je suis dénué de sagacité, de goût et d'expressions pour la connaître et la peindre. Je rentrai alors en moi-même. J'ai donc compris ce faible essai sous le nom et à la suite de mes *Études de la Nature*, que le public a accueillies avec tant de bonté, afin que ce titre, lui rappelant mon incapacité, le fît toujours souvenir de son indulgence.

B. D. S.-P.

ՊՕՂ ԵՒ ՎԻՐԳԻՆԵ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Ջարեւելեան կողիւք լերինն որ ամբառնայ ի թիկանց Փոր-
լուի քաղաքի ի Կղզւոջ Գաղղիոյ, և տեսանել ի խոպանացեալ
տեղւոջ ուրեք աւերակս խղից երկուց ի մէջ կոյս նովտին՝ որ
շուրջանակի ապառաժիւք մեծամեծօք պարփակեալ, ի հիւսիսոյ
կողմանէն եւեթ զմուտսն ունի ընդ ահեակն կոյս ամբարտա-
կեալ կայ լեառն որ կոչի Սար Գիւտի, ուստի նշմարին նաւք որ
ի նաւահանգիստ անդր կայցեն. եւ առ ստորոտով լերինն այ-
նորիկ և նիստ Փոր-լուի քաղաքին. իսկ ընդ աջակողմն ճանա-
պարհ և, որ հանէ ի քաղաքէ անտի ի թաղն Կիտրոնեաց, յետ
այնորիկ եկեղեցին համանուն կայ արձանացեալ ի լայնա-
տարր դաշտի հանդերձ ճեմէյեօք՝ զորով պատեն դալարագեղ
շամբուտք հնդիկ եղեգանց. եւ հոսկ ի վերջէ անտառ և ձգեալ
տարածեալ ցապառուածս կղզւոյն :

Ի ծովեզերին նշմարի ի հանդիպոյ ծովածոցն Շիրմի, խուս մի
յաջակողմն կոյս՝ հրուանդանն Տարաբախտիկ, անտի եւ անդր

PAUL ET VIRGINIE

CHAPITRE PREMIER.

Sur le côté oriental de la montagne qui s'élève derrière le Port-Louis de l'île de France, on voit, dans un terrain jadis cultivé, les ruines de deux petites cabanes. Elles sont situées presque au milieu d'un bassin formé par de grands rochers, qui n'a qu'une seule ouverture tournée au nord. On aperçoit à gauche la montagne appelée le Morne de la Découverte, d'où l'on signale les vaisseaux qui abordent dans l'île, et, au bas de cette montagne, la ville nommée le Port-Louis ; à droite, le chemin qui mène du Port-Louis au quartier des Pamplémousse. ensuite l'église de ce nom, qui s'élève avec ses avenues de bambous au milieu d'une grande plaine ; et, plus loin, une forêt qui s'étend jusqu'aux extrémités de l'île.

On distingue devant soi, sur les bords de la mer, la baie du Tombeau ; un peu sur la droite, le Cap Malheureux ; et au delà la pleine

ծովն լայնասփիւն , յորում գերեսօք ջուրցն կղզեակք կան ցածունք անբնակք . եւ մի ի նոցանէ է նայնեայն Անկիւն Գիտակի, որ զծովածուփ դղեկի բերէ զնմանութիւն :

Ի մուտս հովտին այնորիկ, յորում բանան զառաջեաւ տեսարանքն բազմադիմիք , արձագանգք յերինն անդրէն կրկնեալ հնչեցոցանէն անդադար զհողմոց մօնջիւն՝ յորոց սօսափին անտառն մերձակայք, եւ զալեացն ճողփիւն՝ որ ընդ խութս բախեալ եւ անդրէն յինքեանս խորտակին ի բացէ : Բայց առ դուրս խղիցըն այնոցիկ շշուռջ իսկ ոչ եւս յինի լսելի , եւ ջիք այլ ինչ շուրջանակի տեսանել՝ Բայց քարածայռս պարսպանէ սեպացեալ , յորոց ի ստորոտսն եւ ի խոխոմս եւ ի կատարսն իսկ որ յամպս ծրարին՝ բռնիք բռնասնին անտառախիտք : Թօնուտք անձրեւաց ի գագաթանց նոցին յուզեալք՝ Բազում այն է զի երգունեն զկողսն յերանգս ծիածանի կանաչագեղ եւ թխտիպ , եւ աղբերակունըս առ ոտամբն բխեցոցանէն՝ յորոց գետահետի առուակն Լատանէնեաց : Անդ խոր յութիւն պատէ զամենայն, եւ ամենայն ինչ յանդորրու կալ, եւ օդք եւ ջուրք եւ յոյս : Հագիւ կրկնին անդանօր արձագանգք հնչեցեալք ի շրջիւն արմաւենեաց, որք ուղղաբերմս աճեն ի բարձրադիտակ սարահարթսն, եւ հողմավար տառանին յարածութիւն : Լոյս տուրնջեան քաղցրածառայ պայծառանայ ի խորս անդ հովտին ուր զնասարակ առուրք եւեր ճառագայթէ արեգակն . այլ զպսակաւ հովտին անդէն ընդ արեւածայրս հարկանին նշոյլք, եւ գագաթունք յերանցն ի վեր քան զնսեմաստուեր կողս նոցին բարձրացեալ՝ ոսկեգոյնք բռնիւն եւ ծիրանեփայլք ընդ կապուտակն երկնից :

Սիրելի եր ինձ ցանկորդել ի տեղիսն, քանզի լայնածառայ ընծայեր ինձ անդ տեսարան, միանգամայն եւ միայնութիւն ամալի : Ի միում առուրց մինչդեռ նստեալ առ ոտիւք խղիցն, եւ զաւերակս նոցին նկատեալ մտախոհ յինէի, եւ ահա այր ոմն անցանք ընդ այն, եւ զգեցեալ եր ըստ վաղնջոց բնակչացն տարագոռ բաճկոնակ փոքր եւ տաբատ պճղնաւոր Բոկոտն ընթանայր

mer, où paraissent à fleur d'eau quelques ilots inhabités, entre autres le Coin de Mire, qui ressemble à un bastion au milieu des flots.

A l'entrée de ce bassin, d'où l'on découvre tant d'objets, les échos de la montagne répètent sans cesse le bruit des vents qui agitent les forêts voisines, et le fracas des vagues qui se brisent au loin sur les récifs ; mais, au pied même des cabanes, on n'entend plus aucun bruit, et on ne voit autour de soi que de grands rochers escarpés comme des murailles. Des bouquets d'arbres croissent à leurs bases, dans leurs fentes et jusque sur leurs cimes, où s'arrêtent les nuages. Les pluies que leurs pitons attirent peignent souvent les couleurs de l'arc-en-ciel sur leurs flancs verts et bruns, et entretiennent à leurs pieds les sources dont se forme la petite rivière des Lataniers. Un grand silence règne dans son enceinte, où tout est paisible, l'air, les eaux et la lumière. A peine l'écho y répète le murmure des palmistes qui croissent sur leurs plateaux élevés, et dont on voit les longues flèches toujours balancées par les vents. Un jour doux éclaire le fond de ce bassin, où le soleil ne luit qu'à midi ; mais, dès l'aurore, ses rayons en frappent le couronnement, dont les pics, s'élevant au-dessus des ombres de la montagne, paraissent d'or et de pourpre sur l'azur des cieux.

J'aimais à me rendre dans ce lieu, où l'on jouit à la fois d'une vue immense et d'une solitude profonde. Un jour que j'étais assis au pied de ces cabanes, et que j'en considérais les ruines, un homme déjà sur l'âge vint à passer aux environs. Il était, suivant la coutume des anciens habitants, en petite veste et en long caleçon ; il marchait nu-pieds et s'appuyait sur un long bâton de bois d'ébène ;

նա՝ յեց ի ցուպ եբեմեայ : Հերբ նորա համակ սպիտակացեայր
 էին , եւ տեսիլ զիմացն ազնուական եւ անկեղծիկ Ողջոյն
 ետու . նմա մեծարանօք . ողջունեաց **ցիս եւ** , եւ վայրիկ մի
 յառեայ յիս , ապա մատուցեայ նստաւ հանգչել զբլրակաւ .՝ ուր
 եսն բազմեայ կայի **Փաջայերեայ** յընդէական գնացից առնն ,
 խօսելկալայ ընդ նմա եւ ասեմ . « Հայրիկ , գիտիցիս ասել **ցիս**
 ոյր արդեօք էին խուդրդ այդոքիկ երկու » Նա ետ պատաս-
 խանի եւ ասե . Որդեակ իմ , ի դերբուկսդ յայդոսիկ եւ ի
 խոպան երկրիդ բնակէին յառաջ քան զամս քսան ազգատո՞մք
 երկու ի դոսին երանաւետեայք : Վէպք իրաց նոցա աղիոդորմք
 են . այլ ի կողոռջս յայսմիկ **զՀնդկաց** ճանապարհաւ՝ ո՞ր այն
 Եւրոպացի է որ գորովիցի ընդ բաղդ աննշանից ոմանց Ո՞
 այն որ իցէ որ յաննն առնուցու անդէն վարել կեանս քեպետ եւ
 երջանկաւետս , բայց աղքատ յընչից եւ մոռացեալ ի մարդկանն :
 Զարանց աւագաց եւ զբազաւորաց եւեք յօժարին մարդիկ ուսա-
 նել զպատմութիւն , որ ոչ ումեք է պիտանացու » Կրկնեայ
 անդրէն ասեմ . « Հայրիկ , տեսիլ զիմաց քոց եւ բանք բերանոյդ
 յայտ իմն այնպէս առնեն եթէ այր ես դու քաջահմուտ իրաց
 կենցաղոյս Ադէ պատմեա ինձ , եթէ իցէ քո պարապ , զի՞նչ
 զնախնի բնակչաց անապատիս գիտիցես . քանզի եւ որ կարի
 իսկ զառածեալ որ **իցէ** ի մտահաճութիւնս աշխարհի , սիրե
 ապարեն լսել զբարօրութենէ զոր պատրաստենն բնութիւն եւ
 առաքինութիւն » : Յայնժամ ծերունին վայրիկ մի զձեռնն ի ճա-
 կատ կայեալ , որպէս որ զի խնդրիցէ յուշ ածել ճշգրտիւ զամե-
 նայն , պատմեաց ինձ եւ ասե .

Յամին 1726 ոմն երիտասարդ նորմանտացի՝ Տը-Լա-Թուր ա-
 նուն , բազում անգամ ճայցեալ պաշտօն ինչ արքունի սպասա-
 հարկութեան ի Փաղղիա եւ նպաստս յազգատոհմեն՝ իբրեւ ջե-
 հասխարոմն ցանկութեան , եղ ի մոտի գալ ի կղզի այսր ի խնդիր
 բաղդի , առեալ ի միասին եւ զամուսին իւր զմանկամարդ՝ զոր
 յոյժ սիրէր եւ սիրիւք ի նմանէ : Եւ եր նա դուստր միոյ ի վաղեմի

ses cheveux étaient tout blanches et sa physionomie noble et simple. Je le saluai avec respect ; il me rendit mon salut, et, m'ayant considéré un moment, il s'approcha de moi, et vint se reposer sur le tertre où j'étais assis. Excité par cette marque de confiance, je lui adressai la parole. « Mon père, lui dis-je, pourriez-vous m'apprendre à qui ont appartenu ces deux cabanes ? Il me répondit : Mon fils, ces masures et ce terrain inculte étaient habités, il y a environ vingt ans, par deux familles qui y avaient trouvé le bonheur. Leur histoire est touchante ; mais, dans cette île, située sur la route des Indes, quel Européen peut s'intéresser au sort de quelques particuliers obscurs ? Qui voudrait même y vivre heureux, « mais pauvre et ignoré ? Les hommes ne veulent connaître que l'histoire des grands et des rois, qui ne sert à personne. — Mon « père, repris-je, il est aisé de juger à votre discours que vous « avez acquis une grande expérience. Si vous en avez le temps, racontez-moi, je vous prie, ce que vous savez des anciens habitants de ce désert, et croyez que l'homme même le plus dépravé par les préjugés du monde aime à entendre parler du bonheur « que donnent la nature et la vertu. » Alors, comme quelqu'un qui cherche à se rappeler diverses circonstances, après avoir appuyé quelque temps ses mains sur son front, voici ce que ce vieillard me raconta :

En 1726, un jeune homme de Normandie, appelé M. de La Tour, après avoir sollicité en vain du service en France et des secours dans sa famille, se détermina à venir dans cette île pour y chercher fortune. Il avait avec lui une jeune femme qu'il aimait beaucoup, et dont il était également aimé. Elle était d'une ancienne et riche maison de la province ; mais il l'avait épousée en secret et

Եւ յընգառեալ տոնմից իւրոյ գաւառին . բայց ի գաղտնիս եւ անօժիտ յեալ էր Լաթուրի կնութեան . քանզի ծնողք նորին հակառակեալ էին այնմ հարսանեաց, իբր զի ոչ քաջատոնմիկ որ էր պատանին երող Լաթուր զկինն իւր ի Փոր-Լուսի քաղաքի կղզեայ, եւ ինքն նաեւաց ի Մատակասքար՝ զնէլ անդ գերիս թխամորթս եւ դառնալ փութանակի կազմել իւր սստեն տեղի բնակութեան : Եւ նա ի Մատակասքար ի սկիզբն վնասակար օդոցն շնչէրոյ, այս ինքն է ի մեջ կոյս ամսեանն հոկտեմբերի, եւ յետ սակաւ միոյ մեռաւ անդին՝ ըմբռնեալ ի ժանտ ջերմանէ որ զամիսս վեց ձարակի ի կղզեոջն որոյ վասն եւ ցանգ անհնարին լիցի ազգաց եւրոպայ հաստատել անդ զբնակութիւն : Զոր ինչ միանգամ ընդ իւր տարեալ էր սպաս հանդերձից՝ ցիր եւ ցան եղեն ի մարտ նորա, որպէս յաճախ պատահէ այս որոց յերկիր օտար վճարիցին ի կենաց . Կին նորս մնաց այրիացեալ եւ յոյ ի կղզեոջ աստ Դադոյիոյ, ուր ոչ որ էր նմա ձեռնկալու եւ ապառեն, եւ չէր ինչ նորս յաշխարհի՝ Բայց աղախին մի հնդիկ : Յետ առն իւրոյ վախճանելոյ զոր միայն սիրէր, ոչ կամելով գտանել շնորհս առ ումբ՝ յառել թշուառութեամբն ի զօրութիւն . Եղ ի մտի մշակել ընդ գերեւոյ խրոսմ ածու ինչ փոքրիկ առ ի պաճարանս կենաց :

Ի կղզեոջ աստ որ անմարդի էր գոգցես եւ անտերունջ, ոչ ընտրեաց նա վայրս արգաւանդս եւ դիպողս ի շահավաճառ, այլ ի խնդիր կաճանի իրիւ լեբանց եւ գաղտնածածուկ ինչ ապաստանի՝ ուր կարող իյլ միայնիկ բնականաւ եւ անծանօթ ի մարդկանէ, Եւ ի քաղաքէն եւ դիմեաց ի քարածայռս յայտոսիկ իբրեւ ի բոյն ինչ թռչնոյ . եւ ընդաբոյս իմն է այս բնակից վշտամբեր էից, դիմել անկանել յամայի եւ յանմարդաբնակ վայրս, իբրու այն քէ վեմբ եւ քարանձաք պատռաբք իցեն ընդդմադէտից կանգնեալք, կամ քէ համագոյիցն անդորրութիւն զջարադէտ յոյզս խռովութեանց՝ ոգեւոյ նոցա զօրիցէ խաղաղել : Բայց վերնախնամն Տեսչութիւն որ ի թիկունս մեզ հասանէ

sans dot, parce que les parents de sa femme s'étaient opposés à son mariage, attendu qu'il n'était pas gentilhomme. Il la laissa au Port-Louis de cette île, et il s'embarqua pour Madagascar, dans l'espérance d'y acheter quelques noirs, et de revenir promptement ici former une habitation. Il débarqua à Madagascar vers la mauvaise saison, qui commence à la mi-octobre; et, peu de temps après son arrivée, il y mourut des fièvres pestilentiellles qui y règnent pendant six mois de l'année, et qui empêcheront toujours les nations européennes d'y faire des établissements fixes. Les effets qu'il avait apportés avec lui furent dispersés après sa mort, comme il arrive ordinairement à ceux qui meurent hors de leur patrie. Sa femme, restée à l'île de France, se trouva veuve, enceinte, et n'ayant pour tout bien au monde qu'une négresse, dans un pays où elle n'avait ni crédit ni recommandation. Ne voulant rien solliciter auprès d'aucun homme après la mort de celui qu'elle avait uniquement aimé, son malheur lui donna du courage. Elle résolut de cultiver avec son esclave un petit coin de terre, afin de se procurer de quoi vivre.

Dans une île presque déserte, dont le terrain était à discrétion, elle ne choisit point les cantons les plus fertiles ni les plus favorables au commerce; mais, cherchant quelque gorge de montagne, quelque asile caché où elle pût vivre seule et inconnue, elle s'achemina de la ville vers ces rochers, pour s'y retirer comme dans un nid. C'est un instinct commun à tous les êtres sensibles et souffrants de se réfugier dans les lieux les plus sauvages et les plus déserts; comme si des rochers étaient des remparts contre l'infortune, et comme si le calme de la nature pouvait apaiser les troubles malheureux de l'âme. Mais la Providence, qui vient à notre secours lorsque nous ne voulons que les biens nécessaires, en ré-

յորժամ կարեւորացն էւեք լինիցիմք ի խնդիր, պատրաստեր տիկնոջն Լաթուրի պարգեւ՝ զոր ոչ մեծութիւն է ոչ բարձր աւագութեան գիտեն ընձեռել, ունել նմա զոք քոյրաքիւ սիրունի :

Ի տեղւոջս յայսմիկ բնակեր յամէ հետէ կին ոմն ժրագլուխ, բարեբարոյ է. դիւրագորով՝ Մարգարիտ անուն է. էր նա բնիկ ի Պրըքայն նահանգէ Գաղղիոյ ի գեղջոսկ տոհմէ, սիրելի յոյժ իւրոցն. որք է. բարեբաստիկ առնէին զնա եթէ չէր նորա ճախողակի վստահութեամբ նաւատացեալ ի սէր ազատագնէի ուրումն ի դրացեաց իւրոց Սա խոստացաւ առնուլ զնա իւր ի կնութիւն, է. յետ կրիցն յագենայոյ ի բաց գնաց ի նմանէ, չառեալ յանձն է. ոչ դարման ինչ կարգել որդեկին՝ զոր կնոջն յղացեալ էր ի նմանէ : Յայնժամ Մարգարիտ եղ ի մտի մեկնել ի սպառ. յերկրէ ծննդեան իւրոյ, երբայ ծածկել զվրիպանս իւր ի գաւառս գաղթականաց, հեռի յաշխարհէն յորում կորուսեալ էր զանունն բարի, զմիակ օժիտ չքաւորի է. պարկէշտասէր օրիորդի : Եւ հնդիկ ոմն ծերունի, զոր զնեալն էր ընդ սակաւ ինչ արծաթոյ ի փոխ առելոյ, մշակեր ընդ նմա ածու մի փոքրիկ ի կողմանս յայտոսիկ :

Տիկինն Լաթուր եկեալ այսր հանդերձ հնդիկ նաժշտանն եգիտ զՄարգարիտ ընդ դիեցիկ որդեկին. է. բերկրեցաւ յանձն իւր, զի հանդիպէր կնոջ որ նմանավիշտ իւր թուեցաւ, է. հակիրճ բանիւք պատմեաց նմա զանցս իւր, է. զարդի պէտս կարօտութեանն ի գոռք խանդաղատեցաւ Մարգարիտ ընդ վեպս տիկնոջն Լաթուրի. է. վստահութեան նորա ցանկացեալ առաւել քան թէ մեծարանացն, խոստովան եղէ. նմա զմեղապարտն իւր սխալանս, առանց թագուցանելոյ ինչ ի նմանէ, է. յաւելեալ ի բանս իւր ասէ. « Ապաքէն էս արժանի իսկ էմ չարաբաստիկ լինելոյ. բայց դու, տիկին, դու զգաստասէր է. հեք . . . » Եւ հրաւիրեաց զնա արտասուելով իխդիկն իւր է. ի սէր բարեկամութեան : Տիկինն Լաթուր գորովեցաւ ընդ բա-

servait un à madame de La Tour, que ne donnent ni les richesses ni la grandeur — c'était une amie.

Dans ce lieu, depuis un an, demeurait une femme vive, bonne et sensible ; elle s'appelait Marguerite. Elle était née en Bretagne, d'une simple famille de paysans, dont elle était chérie, et qui l'aurait rendue heureuse, si elle n'avait eu la faiblesse d'ajouter foi à l'amour d'un gentilhomme de son voisinage, qui lui avait promis de l'épouser ; mais celui-ci, ayant satisfait sa passion, s'éloigna d'elle, et refusa même de lui assurer une subsistance pour un enfant dont il l'ait laissée enceinte. Elle s'était déterminée alors à quitter pour toujours le village où elle était née, et à aller cacher sa faute aux colonies, loin de son pays, où elle avait perdu la seule dot d'une fille pauvre et honnête, la réputation. Un vieux noir, qu'elle avait acquis de quelques deniers empruntés, cultivait avec elle un petit coin de ce canton.

Madame de La Tour, suivie de sa négresse, trouva dans ce lieu Marguerite, qui allaitait son enfant. Elle fut charmée de rencontrer une femme dans une position qu'elle jugea semblable à la sienne. Elle lui parla en peu de mots de sa condition passée et de ses besoins présents. Marguerite, au récit de madame de La Tour, fut émue de pitié ; et, voulant mériter sa confiance plutôt que son estime, elle lui avoua, sans lui rien déguiser, l'imprudence dont elle s'était rendue coupable. « Pour moi, dit-elle, j'ai mérité mon sort ; mais vous, madame... vous, sage et malheureuse ! Et elle lui offrit en pleurant sa cabane et son amitié. Madame de La Tour, touchée d'un accueil si tendre, lui dit en la serrant dans ses bras « Ah ! Dieu veut finir mes peines, puisqu'il vous inspire plus de

րեգուք հիւրասիրութիւնն նորա, եւ գիրկս արկեալ զնովաւ ասէ .

Այսպէս ուրեմն վախճան առնել կամի Տէր վշտացն իմոց, զի այդպիսի ազդէ գուք ի սիրտ քո ի վերայ օտարիս անծանօթի՝ որպիսի չիք իմ երբեք ընկալեալ յազգականացն իմոց : »

Ճանաչէի եւ զՄարգարիտ . եւ թեպէտ միով եւ կէս փարսախաս հեռի ի տեղուոջէս է բնակութիւն իմ յանտառի անդ որ յետկոյս կայ երկայնանիստ յերինն, սակայն որպէս դրացի համարէի նմա : Ի բաղարս եւրոպայ փողոց մի եւ որմ լոկ՝ խտրոց ընդ մէջ անկեալ, խափան լինին ընտանեաց միոյ ազգատոհմի առ ի ջտեսանելոյ զմիմեանս պարագայց ամօք . այլ առ նորեկ գաղրականս սովորութիւն է ընդ դրացիս համարել զմիմեանս յորժամ անտառք եւ յերինք եւեթ անջրպետեն զնոսա յիրերաց : Մանաւանդ զի զայնու ժամանակսս նուազ էս եր վաճառաշահութիւն կղզոյս ընդ Հնդկաց աշխարհին . որով եւ դրացին եւեթ յինել բաւական էր ի բարեկամութիւն, եւ հիւրասիրութիւն ի պարտոց համարի էր եւ ցանկալի իսկ : Իբրեւ յուայ ես երէ հիւր ոմն եկեալ հասեալ էր առ դրակիցն իմ, յայց ելի առնա, զի թերեւս պիտանի իմիք լինիցիմ միռոմ եւ կամ միւստոմն : Եւ տեսի զտիկինն Լաթուր բարետեսիլ, ազնուակերպ եւ թախծաղիմ . եւ մերձ էին առուրք ծնանելոյ նորա : Ասացի եւ ցտիկնայսն ցերկոսին երէ առօգտի որդւոցն ձերոց եւ մանաւանդ առ ի կարձել զվտանգ բնակակցելոյ ի տեղուոջ այլոյ ուրուք եկաւորի՝ ի դեպ է բաժանել ի ձեզ զհովիտդ զայդ որ ունի սրտավարս իբր քսան : Նորա յիս ինքն յանձն արարին զբաժանումն զայն, եւ ես լարաբաժին արարեալ յերկուսս հատի մասունս գոգցես հաւասարաչափս : Ի միռոմ բովանդակեր վերին մասն շրջապատիս, ի միւսնապատ ժայռեղ՝ ուստի բղիւխ աղբերակն առուսկին Լատանենեաց, մինչեւ ցտեպացեալ պատառուած յերինդ գոր նշմարես, որոմ եւ Մահարձան անուն կոչեն, քանզի բերէ իսկ զնմանութիւն մահարձանաց պարսպի : Խորամեջ երկրին այնորիկ այնպէս ապառաժուտ է եւ վախուտ՝ զի հազիւ թէ գնայ

bonté envers moi, qui vous suis étrangère, que jamais je n'en ai trouvé dans mes parents.

Je connaissais Marguerite, et, quoique je demeure à une lieue et demie d'ici, dans les bois, derrière la Montagne-Longue, je me regardais comme son voisin. Dans les villes d'Europe, une rue, un simple mur, empêchent les membres d'une même famille de se réunir pendant des années entières ; mais, dans les colonies nouvelles, on considère comme voisins ceux dont on n'est séparé que par des bois et par des montagnes. Dans ce temps-là surtout, où cette île faisait peu de commerce aux Indes, le simple voisinage y était un titre d'amitié, et l'hospitalité envers les étrangers un devoir et un plaisir. Lorsque j'appris que ma voisine avait une compagne, je fus la voir pour tâcher d'être utile à l'une et à l'autre. Je trouvai dans madame de La Tour une personne d'une figure intéressante, pleine de noblesse et de mélancolie. Elle était alors sur le point d'accoucher. Je dis à ces deux dames qu'il convenait, pour l'intérêt de leurs enfants, et surtout pour empêcher l'établissement de quelque autre habitant, de partager entre elles le fond de ce bassin, qui contient environ vingt arpents. Elles s'en rapportèrent à moi pour ce partage. J'en formai deux portions à peu près égale. L'une renfermait la partie supérieure de cette enceinte, depuis ce piton de rocher couvert de nuages, d'où sort la source de la rivière des Lataniers, jusqu'à cette ouverture escarpée que vous voyez au haut de la montagne, et qu'on appelle l'Embrasure, parce qu'elle ressemble en effet à une embrasure de canon. Le fond de ce sol est si rempli de roches et de ravins qu'à peine on peut y marcher ; cependant il produit de grands arbres, et il est rempli de fontaines et de petits ruisseaux. Dans l'autre portion, je compris toute la partie inférieure qui s'étend le long de la rivière des Lata-

որ ի նմա. սակայն ունի եւ ծառս մեծամեծս, եւ բազմութիւն յոյժ աղբերաց եւ պոռուակաց : Իսկ ի միասում բաժնին ամփոփեցի եւ զստորին մասնն որ տարածեալ ձգի ընդ երկայնութիւն գետակին Լատանենեաց մինչեւ ի գալ ի դաշտաբերան այսր յորում կամքս, եւ աստի ահա սկսանի գետակն հոսել ընդ մեջ երկուցս բլրակաց եւ զնայ թափի ի ծով : Է անդ եւ մարգագետինն եւ երկիր տափարակ որպէս տեսանես, այլ ոչ ինչ լաւագոյն քան զմիւսն եւ քանզի յանճրեալաց առուսիս ճախճախուտ գործի, եւ յերաշտութեան կարծրացեալ պնդի իբրեւ զկապար, որպէս զի ի կամել ուրուք փոս հատանել ի նմա՝ տապաքաւ հարկ ե գերկիրն պատառել եւ իբրեւ այսպէս յերկուս զգետինն բաժանեցի, յորդոր եղէ տիկնայցն երկոցուն վիճակս ի վերայ արկանել : Բաժինն վերին վիճակեցաւ Լաթուր տիկնոջ, եւ ստորինն Մարգարտի. եւ երկաքանցիւր եւս հաճր եւ հաւանք գտան ընդ անցնիւրն վիճակ. բայց աղերս արկին ինձ մի գատանել ի միմեանց զբնակարանս նոցա, « Որպէս զի մարթասցուք, ասեն, ցանգ զմիմեանս տեսանել, եւ զրուցակիցս եւ օգնակցս իրերաց լինել » Սակայն հարկ եր ունել նոցա եւ առանձինն ինչ օրաքան Տնակն Մարգարտի ի միջակի անդ հովտին կայր, յեզր սահմանաց իւրոյ վիճակին : Հուպ նմին յերկիր բաժնին Լաթուր տիկնոջ միւս այլ կառուցի տնակ, այնպէս զի ամուլքն սիրունիք եւ դրացիք իրերաց գտան, եւ միանգամայն յըստացուածս անցնիւր ընտանուոյ բնականային : Ես ինքնին ձողիս եւ խաշար հատի ի լեռնե, եւ ի ծովափանցն առեալ բերի սաղարթս լատանենեաց ի շինուած հիւղիցդ երկոցուն, որ անդուռն կան արդ եւ անյարկ որպէս ահա տեսանեսդ : Նղնկ գիս. շատ իսկ են ինձ եւ նշխարքդ առ յիշատակէ : Ժամանակն որ արագ արագ կործանէ զդաստակերտս արքունական պետութեանց՝ պատկառու իմն յանապատս յայսոսիկ յարձանաց բարեկամութեան, զի յաւերժացուցէ զվիշտս սրտիս մինչեւ ցվախճան կենաց իմոց :

niers jusqu'à l'ouverture où nous sommes, d'où cette rivière commence à couler entre deux collines jusqu'à la mer. Vous y voyez quelques lisières de prairies et un terrain assez uni, mais qui n'est guère meilleur que l'autre ; car, dans la saison des pluies, il est marécageux, et, dans les sécheresses, il est dur comme du plomb : quand on y veut alors ouvrir une tranchée, on est obligé de le couper avec des haches. Après avoir fait ces deux partages, j'engageai ces deux dames à les tirer au sort : la partie supérieure échut à madame de La Tour, et l'inférieure à Marguerite. L'une et l'autre furent contentes de leur lot ; mais elles me prièrent de ne pas séparer leur demeure, afin, me dirent-elles, que nous puissions toujours nous voir, nous parler et nous entr'aider. Il fallait cependant à chacune d'elles une retraite particulière. La case de Marguerite se trouvait au milieu du bassin, précisément sur les limites de son terrain. Je bâtis tout auprès, sur celui de madame de La Tour, une autre case, en sorte que ces deux amies étaient à la fois dans le voisinage l'une de l'autre et sur la propriété de leurs familles. Moi-même j'ai coupé des palissades dans la montagne ; j'ai apporté des feuilles de lataniers des bords de la mer pour construire ces deux cabanes, où vous ne voyez plus maintenant ni porte ni couverture. Hélas ! il n'en reste encore que trop pour mon souvenir ! Le temps, qui détruit si rapidement les monuments des empires, semble respecter dans ces déserts ceux de l'amitié, pour perpétuer mes regrets jusqu'à la fin de ma vie.

Այն ինչ երկրորդի հիւղոյն աւարտէր կառուցումն , եւ ահա տիկինն Լաթուր ծնանէր դուստր մի Իմ իսկ ընկալեալ էր ի սրբոյ աւագանէն գորդին Մարգարտի, եւ Պօլ զնա անուանեալ : Աղերսեաց Լաթուր տիկին զի եւ իւրում դստերն եւ անուանեցից զանուն ընդ սիրուհւոյն իւրում Մարգարտի . եւ նա յորջորջեաց զերախայն Վիրգինէ, ասէ . « Առաքինազարդ եղիցի սա եւ բարեբաստիկ . զի եւ յայնժամ զաղետից առի զփորն յորժամ յառաքինութենէն խոտորեցայ : »

Իբրեւ անցին ասուրք ծնանելոյ Լաթուր տիկնոջն եւ կազդուրեցաւ , բնակարանքս դուզնաբեայք տակաւ բարգաւաճեցին իմովքս խնամօք , եւ մանաւանդ անդուշ վաստակօք ստրկացն երկուց : Ստրուկն Մարգարտի Դոմինիկոս անուն՝ Եօյնֆ էր յագգէ (բնիկ Ափրիկեցի), յայիս խոնարհեալ այլ դեռ եւս յագդոջ եւ յուծի , այր հմուտ արուեստին , եւ ողջամիտ ի բնէ . եւ վաստակէր անխտիր ի մշակութիւն երկոցունցն եւս բնակութեանց՝ ուր եւ գտանէր երկիր արգաւանդահող, եւ արկանէր սերմանիս ճահողագոյնս երկրին : Ի տեղիսն որ ոչ յոյժ քաջաբերք էին՝ սերմանէր կորեակ եւ եգիպտահատ . ի պարարտսն արկանէր ցորեան , ի ճախինս բրինձ , եւ սուրճներ ժայռից սեխենիս , դդմենիս եւ վարնգենիս , որ սիրեն սողոսկել պատել զնոքօք Յոստին տեղիսն տնկէր գետնախնձոր քաղցրահամ յոյժ , եւ բամբակենիս ի բարձրաւանդակս . յերկիր կարծրապինդ եղեգնաշաքար , զբլրակօք խահուենիս , թեպէտ եւ մանրահատս՝ այլ ազնիւս յոյժ : Առ ափամբք գետոյն եւ շուրջ գտնակօքն աղամաքգենիս տնկէր , որ ընդ ամն ողջոյն ողկուրսմէս պտղաբերեալ , եւ գործեն ախորժ հովանի . եւս եւ տունկս սակաւս ծխախոտոյ մշակէր ի սփոփումն վշտաց անձին եւ ի դիւր սրտի տիկնայցն իւրոց բարեսիրաց

Նրբայր եւ ի յետոն հարկանել փայտ յայրումն , եւ ուղիս ի կալուածս անդ հորդէր՝ հատանելով ի տեղիս տեղիս զքարածայռսն : Եւ զայլ ամենայն վաստակս վաստակէր նա

A peine la seconde de ces cabanes était achevée, que madame de La Tour accoucha d'une fille. J'avais été le parrain de l'enfant de Marguerite, qui s'appelait Paul ; madame de La Tour me pria aussi de nommer sa fille conjointement avec son amie. Celle-ci lui donna le nom de Virginie. « Elle sera vertueuse , dit-elle, et elle sera heureuse. Je n'ai connu le malheur qu'en m'écartant de la vertu. »

Lorsque madame de La Tour fut relevée de ses couches, ces deux petites habitations commencèrent à être de quelque rapport , à l'aide des soins que j'y donnais de temps en temps, mais surtout par les travaux assidus de leurs esclaves. Celui de Marguerite, appelé Domingue, était un noir iolof, encore robuste, quoique déjà sur l'âge. Il avait de l'expérience et un bon sens naturel. Il cultivait indifféremment sur les deux habitations les terrains qui lui semblaient les plus fertiles, et il y mettait les semences qui leur convenaient le mieux. Il semait du petit mil ou du maïs dans les endroits médiocres, un peu de froment dans les bonnes terres, du riz dans les fonds marécageux ; et, au pied des roches, des giraumons, des courges et des concombres, qui se plaisent à y grimper. Il plantait dans les lieux secs des patates, qui y viennent très-surcées, des cotonniers sur les hauteurs, des cannes à sucre dans les terres fortes, des pieds de café sur les collines, où le grain est petit, mais excellent ; le long de la rivière et autour des cases, des bananiers, qui donnent toute l'année de longs régimes de fruits avec un bel ombrage, et enfin quelques plantes de tabac pour charmer ses soucis et ceux de ses bonnes maitresses.

Il allait couper du bois à brûler dans la montagne, et casser des roches çà et là dans les habitations, pour en aplanir les chemins ; il faisait tous ces ouvrages avec intelligence et activité, parce qu'il les

հանճարով էս ժրութեամբ , քանզի սիրով առնէր զոր ինչ առնէրն : Հաւատարիմ յոյժ էր նա Մարգարաւի , ոչ ինչ նուազ էս Լաթուրիի, զորոյ էս գնաժիշտն խափշիկ առեալ էր ի կնուրեան յառուր ծննդեանն Վիրգինեայ , էս խանդակաբ էր ի սէր նորա : Անուն կնոջն Մարիամ էր , բնիկ ի Մատակասքար կղզոյ , ուստի էս ձեռնարուեստս ինչ ուսեալ գիտէր , առաւել հմուտ գոյով հիւսելոյ սակաւիս էս փսիաքս յանտառաբոյսն սիգոյ : Աջողակ էր ի գործ , մաքրասէր , հաւատարիմ յոյժ : Ի նա յանձն էր հոգ պատրաստելոյ զճաշ , բռնանելոյ զհաւս , էս երբեք երբէք ի վաճառ տանելոյ ի Փոր-Լուի գիտն ինչ յաւելուածս ի պիտոյից տանցն երկոցուն : Ընդ սոսին գրեսօյր էս զայծիսն երկու որ առնէր տղայոցն առնուին դարման , էս շուն մի գամփռ որ պահպանութիւն առնէր վայրացն ի գիշերի , էս ի միտ առցես զբովանդակութիւն հասից էս ընտանեաց գերդաստանացն երկոցուն փոքրկանց :

Իսկ տիկնայքն երկոքին զօրն ցերեկ պարապէին ի մանել բամբակ , էս այն բաւական էր ի հայրայքել զկարեւոր պէտս նոցա էս զընտանեացն սակայն էս ի կենցաղական դիրքութեանց լոկ էս թափուր էին այնչափ զի բոկոտն շրջէին առ տնին . էս յառուրս կիրակեկից էսէք կօշիկս ագանէլն կանխել ի լուր սրբոյ պատարագին յեկեղեցի անդր Կիտրոնեաց ' զոր տեսանեսդ ահա ի բացէ Թեպետէ մօտագոյն էս է քաղաքն քան զեկեղեցին , այլ նոքա դուն ուրէք անդր գնային , զի մի ամօթ էս արհամարհանս կրեսցեն . քանզի կապոյտս խոշոր պէնկալացիս հանգոյն գերեաց զգէնուին : Էս սակայն իցէն ինչ բնաւ կարծիք մեծարանաց մարդկան առ ընտանեկան բարեբաստութեամբ : Սմին իրի էս տիկնայքն երկոքին երէ սակաւիկ մի վշտանային էս արտաբոյ , այլ առաւելագոյն բերկրանօք դարձ իտուն առնէին : Մարիամ էս Դոմինիկոս այն ինչ նշմարեալ զնոսա ի բարձրաւանդակէ աստի զի գային ընդ ուղին Կիտրոնեաց , ընթանային մինչէս ի ստորոտ լերինդ ' ձեռն կարկասել

faisait avec zèle. Il était fort attaché à Marguerite , et il ne l'était guère moins à madame de La Tour, dont il avait épousé la négresse à la naissance de Virginie. Il aimait passionnément sa femme, qui s'appelait Marie. Elle était née à Madagascar, d'où elle avait apporté quelque industrie , surtout celle de faire des paniers et des étoffes appelées pagnes avec des herbes qui croissent dans les bois. Elle était adroite, propre et très-fidèle. Elle avait soin de préparer à manger, d'élever quelques poules, et d'aller de temps en temps vendre au Port-Louis le surplus de ces deux habitations, qui était bien peu considérable. Si vous y joignez deux chèvres élevées près des enfants, et un gros chien qui veillait la nuit au dehors, vous aurez une idée de tout le revenu et de tout le domestique de ces deux petites métairies.

Pour ces deux amies, elles filaient, du matin au soir, du coton. Ce travail suffisait à leur entretien et à celui de leurs familles ; mais, d'ailleurs, elles étaient si dépourvues de commodités étrangères, qu'elles marchaient nu-pieds dans leur habitation, et ne portaient de souliers que pour aller le dimanche de grand matin à la messe à l'église des Pamplemousses, que vous voyez là-bas. Il y a cependant bien plus loin qu'au Port-Louis ; mais elles se rendaient rarement à la ville de peur d'y être méprisées, parce qu'elles étaient vêtues de grosse toile bleue du Bengale, comme des esclaves. Après tout, la considération publique vaut-elle le bonheur domestique ? Si ces dames avaient un peu à souffrir au dehors, elles rentraient chez elles avec d'autant plus de plaisir. A peine Marie et Domingue les apercevaient de cette hauteur sur le chemin des Pamplemousses, qu'ils accouraient jusqu'au bas de la montagne pour les aider à la remonter. Elles lisaient dans les yeux de leurs esclaves la joie qu'ils avaient de les revoir. Elles trou-

նոցա ի վերելս . եւ նոքա յաջս իսկ գերեացն նկատեին ակներեւ զխնդութիւնն նոցին ընդ դարձ իւրեանց : Անդէն առ տնին գտանէին նոքա գմարութիւն եւ զազատութիւն եւ արդիւնս պատրաստեալս ի սեպհական վաստակոց իւրեանց, եւ ծառայս տիրասերս եւ հաւատարիմս : Իսկ եւ ինքեանք համակարիք եւ նմանավիշոք էլով , եւ քաղցրամայն անուամբքս՝ սիրունի , նծղեհակից եւ քոյր հարազատ գմիմեանս յորջորջեին , միակամք համախնդիրք եւ սեղանակիցք : Ամենայն ինչ հասարակաց եր առ նոսա . եւ երէ երբէք վաղեմի ինչ կայծակն հրոյ բոցակիզազոյն քան զբարեկամութեանն ի սիրոս նոցա ի վեր երեւեր , սակայն հաւատք ամբիծք ընդ զգաստասեր բարուցն աջակցեալ՝ ամբառնալին գնոսա յալլ իմն կեանս , զօրէն բոցոյ՝ որ ի չգտանելն ձարակ յերկրի՝ ի վեր ընդ երկինս սլանալ :

Բնութեանն պարտք երանաւետ եւս զկենսակցութիւնն նոցա գործեին . եւ մտերմութեանն չափ առաւելոյր ի նոսա ի տես որդեկացն , որ եւ երկոքին եւս արգասիք էին տարաբաղդիկ սիրոյ : Քաղցր եր նոցա ի նմին լոգարանի զորդեակսն լուանալ , եւ ի նմին որրանի ի նինչ հանգուցանել : Բազում այն եր զի եւ խառն գմանկունս իրերաց դիեցուցանեին . եւ տիկինն Լաթուր ասեր ցՄարգարիտ . « Սիրեցեալդ իմ , բոզ որդեակք կրկին երկաքանջիւրոցս եղիցին , եւ որդեկացս երկաքանջիւր մարք կրկին : » Զոր օրինակ ընծիւղք երկուս յերկուս ամպահարեալ ծառս ոստարանցս համասեռս մնացեալք՝ պտուղս քաղցրագոյնս ընծայեն , երէ քեցեալ երկաքանջիւր ի մայրենի բնոյն ի միւսն պատուաստեսցին , նոյնպէս եւ տղայքն երկոքի՞ն , որբացեալք յագգակցաց , այնպիսեօք գողտրական գորովանօք լնուին , զի քան զուստեր եւ զգստեր , քան զեղբօր եւ քան զքեռ քաղցրագոյն ազդեր ի նոսա սեր ի փոխանակել անդ գմիմեանս ի դիեցումն ի գիրկս մարցն ծնելասիրաց : Մինչդեռ տակաւին ի խանձարորս կային տղայքն , մարք նոցա զհարսանեաց նոցին զրոյց ի մեջ առնուին . եւ բարեբաւտիկ ամուսնութեան անդստին տեսու-

vaient chez elles la propreté, la liberté, des biens qu'elles ne devaient qu'à leurs propres travaux, et des serviteurs pleins de zèle et d'affection. Elles-mêmes, unies par les mêmes besoins, ayant éprouvé des maux presque semblables, se donnant les doux noms d'amie, de compagne et de sœur, n'avaient qu'une volonté, qu'un intérêt, qu'une table : tout entre elles était commun. Seulement, si d'anciens feux plus vifs que ceux de l'amitié se réveillaient dans leur âme, une religion pure, aidée par des mœurs chastes, les dirigeait vers une autre vie, comme la flamme qui s'envole vers le ciel lorsqu'elle n'a plus d'aliment sur la terre.

Les devoirs de la nature ajoutaient encore au bonheur de leur société. Leur amitié mutuelle redoublait à la vue de leurs enfants, fruits d'un amour également infortuné. Elles prenaient plaisir à les mettre ensemble dans le même bain et à les coucher dans le même berceau. Souvent elles les changeaient de lait. « Mon amie, disait madame de La Tour, chacune de nous aura deux enfants, et « chacun de nos enfants aura deux mères. Comme deux bourgeois qui restent sur deux arbres de la même espèce, dont la tempête a brisé toutes les branches, viennent à produire des fruits plus doux, si chacun d'eux, détaché du tronc maternel, est greffé sur le tronc voisin, ainsi ces petits enfants, privés de tous leurs parents, se remplissaient de sentiments plus tendres que ceux de fils et de fille, de frère et de sœur, quand ils venaient à être changés de mamelles par les deux amies qui leur avaient donné le jour. Déjà leurs mères parlaient de leur mariage sur leurs berceaux, et cette perspective de félicité conjugale, dont elles charmaient leurs propres peines, finissait bien souvent par les faire pleurer : l'une se rappelant que ses maux étaient venus d'avoir négligé l'hymen, et

քեամբ գվիշտս իւրեանց սփոփեալ՝ բազում այն էր զի ի վերջէ յարտասուս լուծանէին. քանզի մին չարեացն հասելոց յիւր վերայ պատճառս զայն համարէր, զի հարսանեկան օրինաց ոչ եկաց պատկառ, եւ միւսն՝ զի ընդ լծով նորին եմուտ. մին զի գեր ի վերոյ քան զիւրն պայման կենաց ամբարձաւ, եւ միւսն զի խոնարհագոյն քան զայն էջ. սակայն եւ մխիթարեին յուսով, թէ եկեսցէ օր յորում որդեակբն իւրեանց հեռի յեւրոպականացն դժնդակ մտահաճութեանց՝ վայելեսցեն ի սէր եւ ի հաւասարութիւն բարեբաստիկ:

Եւ արդարեւ անդստին իսկ յայնմ հասակէ անգուգական իմն էր տղայոցն այնոցիկ ընդ միմեանս աղապատանք: Եթէ երբեք զյայ հարկանէր Պօղ, զՎիրգիւնէ ցուցանէին նմա, եւ անդէն զուարթացեալ հանդարտէր: Եւ եթէ յանկարծ վշտանայր ինչ Վիրգիւնէ, ի Պօղայ ճշելոյն զգային զայն ծնողքն սակայն նազելին այն դստրիկ իսկոյն գվիշտն ծածկէր, զի մի վշտակից անձին իւրոյ յիցի Պօղ: Քանիցս անգամ եւ գայի ես այսր, մինչդեռ հագիւ գօրէին տղայքն ոտն յոտանէ փոխել, տեսանէի զնոսա ձեռն ի ձեռն խառնեալ եւ թեւ ի թեւ տուեալ հոլանիս ըստ սովորութեան երկրին, յար եւ նման որպէս Երկուորեկացն նկարագրի կենդակ: Այլ եւ ոչ զիշեր ինքնին զատանէր զնոսա ի միմեանց քանզի յաճախ ի նմին որբանի ընկողմանեալ, այտ զայտիւ հարեալ, լանջս ի լանջս կցեալ, եւ զդաստակն զպարանոցաւ իրեբաց արկեալ՝ ի գիրկս միմեանց նիրհ առեալ ննջէին:

Իբրեւ այն ինչ լեզուք նոցա ի խօսս պարգէին, նախկին ի նոցանէ լսելի լինէր բարբառ՝ եղբայր եւ քոյր զմիմեանս յորջորջելոյ. քանզի մանկութիւն թեպէտ եւ ճարտար է ի ննարս գողտրագոյն զգուանաց, այլ անուանս քան զսոսին քաղցրագոյննրս չգիտէ հնարել: Իսկ դաստիարակութիւն ի վերայ եկեալ յաւել եւ եւս ի նոսա զսիրելութիւն, ի ձեռնտու օժանդակութիւն պիտոյից միմեանց վարելով զոյն: Վիրգիւնեայ ոչ յետ բա-

l'autre d'en avoir subi les lois ; l'une de s'être élevée au-dessus de sa condition, et l'autre d'en être descendue : mais elles se consolaient en pensant qu'un jour leurs enfants, plus heureux, jouiraient à la fois, loin des cruels préjugés de l'Europe, des plaisirs de l'amour et du bonheur de l'égalité.

Rien, en effet, n'était comparable à l'attachement qu'ils se témoignaient déjà. Si Paul venait à se plaindre, on lui montrait Virginie ; à sa vue, il souriait et s'apaisait. Si Virginie souffrait, on en était averti par les cris de Paul ; mais cette aimable fille dissimulait aussitôt son mal, pour qu'il ne souffrit pas de sa douleur. Je n'arrivais point de fois ici que je ne les visse tous deux tout nus, suivant la coutume du pays, pouvant à peine marcher, se tenant ensemble par la main et sous les bras, comme on représente la constellation des Gémeaux. La nuit même ne pouvait les séparer ; elle les surprenait souvent couchés dans le même berceau, joue contre joue, poitrine contre poitrine, les mains passées mutuellement autour de leurs cous, et endormis dans les bras l'un de l'autre.

Lorsqu'ils surent parler, les premiers noms qu'ils apprirent à se donner furent ceux de frère et de sœur. L'enfance, qui connaît des caresses plus tendres, ne connaît point de plus doux noms. Leur éducation ne fit que redoubler leur amitié, en la dirigeant vers leurs besoins réciproques. Bientôt, tout ce qui regarde l'économie, la propreté, le soin de préparer un repas champêtre, fut du ressort de Virginie, et ses travaux étaient toujours suivis des

գում ժամանակի յանձնեղէն հոգ ունել տանն էս միտ դնել մար-
րութեան, էս գճաշն անպաճոյճ պաշտել . էս այնմ ամենայնի
յանձնանձանաց զհետ գային համբոյրք եղբօրն էս դրուատիք :
Իսկ ինքն Պօղ ժիր ի վաստակս անդադարս՝ մերթ պեղեր ի
պարտի լին ընդ Դոմինիկեայ, էս մերթ փայտատ փոքրիկ ի ձեռս
առեալ՝ ի մայրիս ընդ նմա գնայր . էս քե երբեք ի դեգերանսն
իւրում գտանք ծաղիկ գեղեցիկ, կամ միրգ անուշակ, կամ
բոյն բուշնեկի, քեպէտ էս ի ծայրս ուրեք բարձունս ծառոց
պատահեին՝ վերելակեր էս առնոյր էս բարձեալ բերեր մա-
տուցանել քեռն իւրում :

Ի հանդիպել ուրեք միումն ի նոցանէ, ոչ գոյր երկբայել զի
էս միւսն ոչ ի բացէ կայ ի տեղւոջէն: Յառուր միում մինչդեռ
իջանէի ի յեռնէ աստի, տեսի զՎիրգիւնէ զի ի ծագաց պար-
տիզին ի տուն ընթանայր՝ զպատմութեանն յետկուսէ զգլխովն
ածեալ իբրեւ ի ծածկոյր յերեսաց անձրեւացն տարափոյ Մի-
այնիկ զնա համարեցայ ի բացուստ . այլ իբրեւ մատեալ օգնել
նմին յընթացս, տեսի զի ունէր նա զՊօղայ ձեռանէն, ընդ նո-
վին ձորձով ծածկեալ երկոցուն, էս երկոցուն եւս ժպտելով ընդ
պատսպարան հովանեկին՝ զոր իւրեանց իսկ էր ճարտարեալ:
Այն գլուխք հրաշագեղոր հողմութեոյց պատմութեանն պարա-
ծածկեայր, զՂէտովայ որդեակսն ինձ յուշ արարին զ՝ ի նմին
խեցեոջ պստոսպարեալս

Ամենայն փոյր նոցա այն էր, հաճել զիբեարս, էս օգնական
լինել միմեանց: Բայց երկոքին իսկ անուսմունք էին, որպէս
Եւրոպացիքն առ հասարակ յԱմբիկա ծնեայք, անգետք ամե-
նեւին դպրութեան էս ընթերցման: Չէր ինչ նոցա փոյր գիտելոյ
զսնցս վաղնջութեան ժամանակաց էս զվայրաց հեռաւորաց . հե-
տաքննութեան նոցին սահմանք չանցանէին անդր քան գայս
լեռուն . կարծէին քե անդ իսկ էր ծայր էս աւարտ աշխարհի՝ ու-
րանօր էս կղզեակն իւրեանց աւարտէր . էս ուր ինքեանք ոչ
էին՝ անդ էս ոչ մի ինչ սիրայորդոր համարէին քե գուցէ ի

louanges et des baisers de son frère. Pour lui, sans cesse en action, il bêchait le jardin avec Domingue; ou, une petite hache à la main, il le suivait dans les bois, et si, dans ces courses, une belle fleur, un bon fruit ou un nid d'oiseaux se présentaient à lui, eussent-ils été au haut d'un arbre, il l'escaladait pour les apporter à sa sœur.

Quand on en rencontrait un quelque part, on était sûr que l'autre n'était pas loin. Un jour que je descendais du sommet de cette montagne, j'aperçus, à l'entrée du jardin, Virginie qui accourait vers la maison, la tête couverte de son jupon, qu'elle avait relevé par derrière pour se mettre à l'abri d'une ondée de pluie. De loin je la crus seule, et, m'étant avancé vers elle pour l'aider à marcher, je vis qu'elle tenait Paul par le bras, enveloppé presque en entier de la même couverture, riant l'un et l'autre d'être ensemble à l'abri sous un parapluie de leur invention. Ces deux têtes charmantes, renfermées sous ce jupon bouffant, me rappelèrent les enfants de Lédà, enclos sous la même coquille.

Toute leur étude était de se complaire et de s'entr'aider. Au reste, ils étaient ignorants comme des créoles, et ne savaient ni lire ni écrire. Ils ne s'inquiétaient pas de ce qui s'était passé dans des temps reculés et loin d'eux; leur curiosité ne s'étendait pas au delà de cette montagne; ils croyaient que le monde finissait où finissait leur île, et ils n'imaginaient rien d'aimable où ils n'étaient pas. Leur affection mutuelle et celle de leurs mères occupaient toute l'activité de leurs âmes. Jamais de sciences inutiles n'avaient fait couler leurs larmes; jamais les leçons

կարողին առ միմեանս եւ առ մարս իւրեանց սիրելութիւն պարապին ցանգ միտք նոցա : Սնոտի գիտութիւնք ոչ քամեցին երբէք արտաստես յաջաց նոցա, եւ ոչ խրատք տխրականք տաղտկացուցին զնոսա : Զգողանայոյն օրինաց անգետք էին նոքա , քանզի հասարակաց էր ամենայն առ նոսա . եւ ոչ՝ թէ չէ օրէն շուայտել, զի անպաճոյճն կերակուր առ ձեռն պատրաստ կայր նոցա . եւ ոչ՝ թէ չէ արժան խօսել սուտ, զի ոչ էր ինչ առ նոսա ձշմարտութիւն կարօտ քանգուզանաց Ոչ էր ուրուք ահացուցեալ զնոսա երբէք սպառնալեօք աստուածասաստ պատու հասից առ որդիս ապաշնորհս, քանզի նոցա ծնողասերն գորով ծնունդ էր գորովոյ մարցն որդեսիրաց : Զայն ինչ իրս եւ էք ուսեալ էր նոցա յաստուածպաշտութեան կարգաց՝ որ սիրելի զկրօնս ընծայեն . եւ էքի չլերկարէին յեկեղեցւոջ գաղօթս, սակայն ամենայն ուրէք, առ տնին եւ յանդի եւ ի մայրիս, զձեռնս ամբիծս եւ զսիրտսն լցեալս ծնողագութք սիրով յերկինս ի վեր ամբառնային :

Զայս գոյն օրինակի անցանէր գոհարթածաղիկն նոցա մանկութիւն իբրեւ զայգ գեղածիծաղ՝ նշույազարդ տուրնջեան աւետաւոր, եւ տակաւ սկսանէին վաստակակիցս մարցն լինել ի յանձանձանս առտնին իրաց : Ընդ ազդել հաւախօսին զայգոյն զգալուստ՝ յառնէր Վիրգինէ, զմայր զջրոյ յաղբերակն մօտակայ, եւ դարձ ի տուն արարեալ՝ զնախաճաշն հանդերձեր : Իսկ իբրեւ արեգակն ոսկեճաճանչ զգագարունս բլրոցս շուրջանակի գեղերփներ, կանխէր Մարգարիտ ընդ իւրումն որդեկի առ Լարուր տիկին . յայնժամ ամենեքին միաբան յաղօթս կացեալ նախ, եւ ապա թէ ի նախաճաշ մատչէին . բազում այն էր զի առ նրանն արկանէին բազմական ի դալարեոջ ընդ հովանեաւ աղամաքգենեաց՝ որ եւ համադամս կազմիկս զհիւսթեղ պտուղսն ընձեռնէին նոցա , եւ ծածկոյթս սեղանոյ զսաղարթս իւրեանց երկայնսճեւս եւ փայլունս : Այնպիսեաւ ստածիչ եւ աննիւղ կերակրով արագ արագ աճումն առնուին պարմանիքն երկո-

d'une triste morale ne les avaient remplis d'ennuis. Ils ne savaient pas qu'il ne faut pas dérober, tout chez eux étant commun ; ni être intempérant, ayant à discrétion des mets simples ; ni menteur, n'ayant aucune vérité à dissimuler. On ne les avait jamais effrayés en leur disant que Dieu réserve des punitions terribles aux enfants ingrats chez eux l'amitié filiale était née de l'amitié maternelle. On ne leur avait appris de la religion que ce qui la fait aimer ; et, s'ils n'offraient pas à l'église de longues prières, partout où ils étaient, dans la maison, dans les champs, dans les bois, ils levaient vers le ciel des mains innocentes et un cœur plein de l'amour de leurs parents.

Ainsi se passa leur première enfance, comme une belle aube qui annonce un plus beau jour. Déjà ils partageaient avec leurs mères tous les soins du ménage. Dès que le chant du coq annonçait le retour de l'aurore, Virginie se levait, allait puiser de l'eau à la source voisine, et rentrait dans la maison pour préparer le déjeuner. Bientôt après, quand le soleil dorait les pitons de cette enceinte, Marguerite et son fils se rendaient chez madame de La Tour ; alors ils commençaient tous ensemble une prière, suivie du premier repas ; souvent ils le prenaient devant la porte, assis sur l'herbe, sous un berceau de bananiers, qui leur fournissaient à la fois des mets tout préparés dans leurs fruits substantiels, et du linge de table dans leurs feuilles larges, longues et lustrées. Une nourriture saine et abondante développait rapidement les corps de ces deux jeunes gens, et une éducation douce peignait dans leur physionomie la pureté et le

քեան, եւ քաղցրահամբոյր դաստիարակութեամբ փայլեր ի դէմս նոցա ոգւոցն ամբօնօրին եւ հրճուանք: Զերկոտասանամենիւք ուրեմն եր Վիրգիլն, եւ կերպարան բոլոր անձինն սակաւինց ընդհատ ի զարգուն տիոց. գիսակք վարսիցն խարտիշագեղք զգլխովն հովանացեալք. ծաւի ականոռիք եւ շրթունք կարմրալառք յառոյգ դէմսն փայլին ականահաճոյ շողշողեալ, ժպիտս միանգամայն ընդ բարբառել նորա ծաղկեցուցանելով. իսկ ի լուելլն, հայեցուածք աջաց նորա՝ յերկինս կոյս ի բնէ իմն պարզեալք՝ յայտ առնէին գլիւրագգած գորովանս եւ զընդաբոյսն բախժութիւն: Իսկ Պօղ ի ծաղկի պատանեկութեան զառն ի չափ հասելոյ բերեր զնկարագիր: Բարձրադիտակ եր նա քան զՎիրգիլն, բխատիպ եւ արծուունգն. աչքն սեւարոյրք խորխտապանք արդեօք երեւին՝ եթէ ոչ արտեւանունքն երկայնատեգք շուրջանակի ձառագայթանէ. փողփողեալ՝ յաւելուին ի նոսա ամոքախառն ինչ քաղցրութիւն Թիպետ եւ յար ի շարժման կայր, սակայն ընդ տեսանել զրոյրն հանդարտեք նստեք առ նմա լուիկ. եւ յաճախ ի ձաշելն իսկ եւ ոչ մի ինչ զրոյց ընդ միմեանս առնէին. որպէս զի ի լուութեան անդ նոցա, ի տեսիլ վայելչութեան դրից եւ բոկանի ոտիցն գեղոյ բուէր տեսողաց նկատել կիցս իմն վաղեմի անյորեաց քանդակեալս ի կիճ սպիտակ՝ զՆիոբայ որդեկացն բերելով զպատկեր: Իսկ հայեցուածովքն՝ որ հանդիպել իրերաց խնդրէին, եւ փոխադարձ քաղցրածպիտ զըւարթութեամբն թուէին որդիք լուսոյ զուարթունք երանաւետք, բնաւորեալք սիրել զմիմեանս, որոց ջեն ինչ պետք խորհրդոց առ ի յայտնել զսրտիցն զգածմունն, եւ ոչ բանից՝ առ սիրոյն յանդիմանութիւն:

Բայց Լաթուրի տիկնոջ ըստ զարգանալ օր ըստ օրի դասերն իւրոյ ի գեղ եւ ի հասակ՝ յաճախեք ընդ որդեգորով սիրոյն եւ անճկութիւն սրտի. եւ ասէր նա ցիս երբեք երբեք. « Նթէ զամ մի մեռանել ինձ հասանիցե, զի գործեսցե Վիրգիլն ի կարօտութեան: »

contentement de leur âme. Virginie n'avait que douze ans ; déjà sa taille était plus qu'à demi formée ; de grands cheveux blonds ombrageaient sa tête ; ses yeux bleus et ses lèvres de corail brillaient du plus tendre éclat sur la fraîcheur de son visage ; ils souriaient toujours de concert quand elle parlait ; mais , quand elle gardait le silence , leur obliquité naturelle vers le ciel leur donnait une expression de sensibilité extrême , et même celle d'une légère mélancolie. Pour Paul , on voyait déjà se développer en lui le caractère d'un homme au milieu des grâces de l'adolescence. Sa taille était plus élevée que celle de Virginie , son teint plus rembruni , son nez plus aquilin , et ses yeux , qui étaient noirs , auraient eu un peu de fierté , si les longs cils qui rayonnaient autour comme des pinceaux ne leur avaient donné la plus grande douceur. Quoiqu'il fût toujours en mouvement , dès que sa sœur paraissait , il devenait tranquille et allait s'asseoir auprès d'elle. Souvent leur repas se passait sans qu'ils se dissent un mot. A leur silence , à la naïveté de leurs attitudes , à la beauté de leurs pieds nus , on eût cru voir un groupe antique de marbre blanc , représentant quelques-uns des enfants de Niobé ; mais , à leurs regards qui cherchaient à se rencontrer , à leurs sourires rendus par de plus doux sourires , on les eût pris pour ces enfants du ciel , pour ces esprits bienheureux dont la nature est de s'aimer , et qui n'ont pas besoin de rendre le sentiment par des pensées et l'amitié par des paroles.

Cependant madame de La Tour , voyant sa fille se développer avec tant de charmes , sentit augmenter son inquiétude avec sa tendresse. Elle me disait quelquefois Si je venais à mourir , que deviendrait Virginie sans fortune ? »

Էր նորա ի Գաղղիա մօրաքոյր տո լմիկ , ընչաւետ , անցեալ զառուրբք եւ բարեպաշտօն . սա ի նարսնանայ նորա Պ . Լաթուրի զյացեալ էր նմա զամենայն օգնականութիւն այնպիսեաւ իմն տմարդութեամբ , զի եւ նորա հաստատութեամբ եղեալ էր ի մտի ի յետնունն եւս կարօտութեան չխնդրէյ ինչ ի նմանն . Բայց իբրեւ մայրացան՝ ոչ եւս զանգիտւի յամօրայ անյսելի լինելոյ Զեկոյց մօրաքեռ . իւրում զյանկարծաղեպ վսխճան առնն , զծնունդ դստերն եւ զտառապանս զոր կրէր մեռի ի նայրենեաց անոր անօգնական՝ իոգովք որդեկին ծանրաբեռնեալ . այլ ջընկայաւ ինչ ի նմանն պատասխանի : Նա զի եւ խորխտն էր բնութեամբ , եւ սակայն յանձն՝ Լառ . խոնարմէյ եւ նշաւակ կալ կշտամբանաց մօրաքեռն , որոյ չէր երբէր ներեալ նմա զյինելն առն ապատոհմի , բեպետ եւ առաքինւոյ եւ բղքեր սոռնա յամենայն ի դէպս առ ի գութ խանդաղատանաց շարժէյ զնա ի վերայ դստերն . բայց սահեալ անցանեին ամբ յոյովք , եւ ջընդունէր ի նմանն ցոյց ինչ յիշատակի :

Ուր ուրեմն յամին 1758 , յետ երից ամաց ժամանելոյ Լա-Պուրտոնէ բաղաբապետի ի կղզի անդր , զիտաց զի էր առ նմա բուղք ի մօրաքեռնն առ ինքն գրեալ : Փութացաւ անդէն ի Փոր-Լուի , ոչ ինչ հոգացեալ յայնժամ զնանդերձիցն զմծութենէ . զի մայրենին խնդութիւն գեր ի վերոյ ամբառնայր զնա քան զմարդկան ակնածութիւն եւ ընկայաւ ի Լա - Պուրտոնեալ զգիրն յորում մօրաքոյրն իւր քաջ իսկ արժանի դատեր զնա դժնդակ բաղդին՝ փոխանակ զի ամուսնացաւ ընդ բաղդախնդիր եւ խառնագնաց առն . եւ յաւելեալ ի բանսն ասէր . Ախտամոյն կիրք գնէտ իւրեանց առեալ մզեն զպատուհաս . վաղամեռիկն լինել առն քո՝ պատիժ արդար ե հասեալ քեզ յԱստուծոյ . զործմի բարի արարեր դու ի կղզիս յայդոսիկ պանդխտելով , եւ ոչ ի Գաղղիա դնել նախատինս բուժող ազգատոհմի . այն զի եւ երկիրոյ յոր բնակես քաջաբեղուն ե , եւ այդր ամենայն ոք յաւելու ի ձօխութիւն , բայց ի դատարկապորտ մարդկանն : » եւ յետ

Elle avait en France une tante, fille de qualité, riche, vieille et dévote, qui lui avait si durement refusé des secours, lorsqu'elle se fut mariée à M. de La Tour, qu'elle s'était bien promis de n'avoir jamais recours à elle, à quelque extrémité qu'elle fût réduite. Mais, devenue mère, elle ne craignit plus la honte des refus. Elle manda à sa tante la mort inattendue de son mari, la naissance de sa fille, et l'embarras où elle se trouvait loin de son pays, dénuée de support et chargée d'un enfant. Elle n'en reçut point de réponse. Elle, qui était d'un caractère élevé, ne craignit plus de s'humilier et de s'exposer aux reproches de sa parente, qui ne lui avait jamais pardonné d'avoir épousé un homme sans naissance, quoique vertueux. Elle lui écrivait donc par toutes les occasions, afin d'exciter sa sensibilité en faveur de Virginie. Mais bien des années s'étaient écoulées sans recevoir d'elle aucune marque de souvenir.

Enfin, en 1738, trois ans après l'arrivée de M. de La Bourdonnais dans cette île, madame de La Tour apprit que ce gouverneur avait à lui remettre une lettre de la part de sa tante. Elle courut au Port-Louis, sans se soucier cette fois d'y paraître mal vêtue, la joie maternelle la mettant au-dessus du respect humain. M. de La Bourdonnais lui donna, en effet, une lettre de sa tante. Celle-ci mandait à sa nièce qu'elle avait mérité son sort, pour avoir épousé un aventurier, un libertin; que les passions portent avec elles leur punition; que la mort prématurée de son mari était un juste châtiment de Dieu; qu'elle avait bien fait de passer aux îles, plutôt que de déshonorer sa famille en France; qu'elle était, après tout, dans un bon pays où tout le monde faisait fortune, excepté les paresseux. Après l'avoir ainsi blâmée, elle finissait par se louer elle-même. Pour éviter, disait-elle, les suites souvent funestes du mariage, elle avait

այսպէս զնա եպերեյոյ, յանձնգովութիւն զգիրն յանգուցանէր եւ ասէր. « Եւ զի գերծ կացից յարգասեաց ամուսնութեան՝ որ գրեալ է ցանգ իսկ աղետալիք են, չկալայ երբեք յանձին զնալ ումէք ի հարսնութիւն » Զայս նա այսպէս գրէր. բայց իրացն ստուգութիւն այս ինչ է, զի փառասեր գոյով ի բնէ՝ ազնուականի առն էր ի խնդիր. քեպետ եւ ինքն ընջաւետ էր յոյժ, քեպետ եւ յարքունիս ոչ այլ ինչ խնդրի՝ բայց ընջից փարթամութիւն, սակայն չգտաւ որ ուրեք այլ որ յօծալիք առնուի ի կնութիւն զայնպիսին՝ օրիորդ անգեղեալ եւ խստասիրտ

Իսկ ի ստորեւս նամակին յաւելոյր, զի յետ քաջ կշռելոյ զամենայն՝ յանձն առնեմ զքեզ բազում աղերսանօք ի խնամս Լա-Պուրտոնեայ եւ արդարեւ յանձնեալ իսկ Լ. զնա, բայց ըստ արդի յաճախ սովորութեան՝ որ բազմավտանգ եւս քան զոխերիմն թշնամի յանձնելուսմն գործէ զխնամարկունք. քանզի առ անբասիր առնելոյ յաջս քաղաքապետին զիւրն խստութիւն ընդ դստեր քեռն իւրոյ, եւ իբր ողորմելով յաղկտս նորա՝ ջարսախօսեալ էր զնմանէ : Որով եւ Լա-Պուրտոնէ նախողակի իմն կարծեօք զգածեալ՝ կարի անսիրելաբար ընկալաւ զԼաբուր տիկին, զնա գոր եւ անծանօթի ումէք չէր մարք տեսանել անկարեկիր աջօք եւ առանց մեծարանաց : Հսկիլո՞ւ եւ սոնք տուեալ պատասխանի առ պատմեալսն ի տիկնոջէ անտի զանձնէն եւ զդստերէ, ասէ « Տեսից... տեսցուք... յորժամ ժամ առից... յոյովք են ջուռառք յաշխարհի... չէր պարտ դժկամակել զմօրաբոյր քո պատուական... քո է մեղն... » այլովքն հանդերձ :

Դարձաւ Լաբուր տիկին ի տուն իւր սրտաբէկ եւ վշտալից, եւ իբրեւ բազմեցաւ՝ արկ զսեղանով գրուղթ մօրաքեռն, եւ ասէ ցսիրունին իւր. « Ահաւաղիկ արգասիք համբերութեան ամաց մետասանից » Եւ քանզի ինքն միայն էր ի տանն զրազեւտ, բռնուն եմար անդրէն զքարտիսէ անտի, եւ ընթերցաւ զայն ի յուր ընտանեացն : Եւ իբրեւ կատարեաց զընթերցումն, ասէ ցնա Մարգարիտ զայրագին. Բնաւ եւ զի պիտոյ իցեն մեզ

toujours refusé de se marier. La vérité est qu'étant ambitieuse, elle n'avait voulu épouser qu'un homme de grande qualité; mais, quoiqu'elle fût très-riche, et qu'à la cour on soit indifférent à tout, excepté à la fortune, il ne s'était trouvé personne qui voulût s'allier à une fille aussi laide et à un cœur aussi dur.

Elle ajoutait par post-scriptum que, toute réflexion faite, elle l'avait fortement recommandée à M. de La Bourdonnais. Elle l'avait en effet recommandée, mais suivant un usage bien commun aujourd'hui, qui rend un protecteur plus à craindre qu'un ennemi déclaré; afin de justifier auprès du gouverneur sa dureté pour sa nièce, elle l'avait calomniée. Madame de La Tour, que tout homme indifférent n'eût pu voir sans intérêt et sans respect, fut reçue avec beaucoup de froideur par M. de La Bourdonnais, prévenu contre elle. Il ne répondit à l'exposé qu'elle lui fit de sa situation et de celle de sa fille que par de durs monosyllabes « Je verrai..., nous verrons...; avec le temps...; il y a bien des malheureux... Pourquoi indisposer une tante respectable? C'est vous qui avez tort.

Madame de La Tour retourna à l'habitation, le cœur navré de douleur et plein d'amertume. En arrivant, elle s'assit, jeta sur la table la lettre de sa tante, et dit à son amie : Voilà le fruit « de onze ans de patience! Mais, comme il n'y avait que madame de La Tour qui sût lire dans la société, elle reprit la lettre et en fit la lecture devant toute la famille rassemblée. A peine était-elle achevée, que Marguerite lui dit avec vivacité : « Qu'avez-vous besoin de tes parents? Dieu nous a-t-il abandonnées? C'est lui seul qui est notre père. N'avons-nous pas vécu

ազգականք քո : Միթե էլիք էթող զմեզ Տեր . ոչ ապաքեն նա միայն է հայր մեր . եւ միթե ոչ բարեբաստիկք էաք նովաւ մինչեւ ցայսօր , եւ արդ դու հիմ տագնապիցիս . քաջայերեաց , մի վնասիր : » Եւ տեսեալ զնա զի լայր , անկաւ զպարանոցաւն եւ համբուրեաց զնա եւ ասէ . « Սիրունիկ իմ , իմս Լաթուր : » Բայց եւ իւրն սիրտ հարաւ ի փղձուկ եւ եկաց մնաց անբարբառ : Յայն ողորմ տեսիլ յարսաստուս լուծաւ եւ Վիրգինէ . մերթ զմօրն եւ մերթ զՄարգարտին ի բերան տարեալ զձեռսն համբուրեր եւ առ սրտինն ողջագութեր . իսկ Պօղ ճարկացայտ աչօք եւ զբռնանսն սեղմ ունելով , զոտս ի գետին տրոփեր , եւ ոչ զիտեր թէ զով կշտամբիցէ . Ի լուր աղմկին անդր ի ներքս ընթացան Դոմինիկոս եւ Մարիամ , եւ ոչ էսս այլ ինչ էր լսել ի տնակին բայց զմիջս ցառագինս . « Ո՛հ տիկին... բարեգութ տիկին... ճի մայրիկ... մի լար » Ի սիրայիր գգուանաց անտի ուշաբերեալ տիկնոջն , ընդգրկեաց զՊօղ եւ զՎիրգինէ , եւ ի սփոփանաց սրտին ասէ . Որդեակք իմ , դուք իմոցս ցառոց պատճառք , դուք եւ սփոփանք իմ եւ խնդութիւն : Ա՛հ , որդեակք սիրունք . բացուստ ի բաց հասանեն ինն աղետքս այսօրիկ , իսկ զինեւ ոչ այլ ինչ գտանեմ բայց բարեբաստութիւն : » Զի Պօղ եւ Վիրգինէ թեպէտ եւ հաւաստեաւ ոչ կարէին ի վերայ կալ բանիցն զօրութեան , այլ զի հանդարտեալ զնա տեսանէին՝ զուարթագինս փարէին զնովաւ . եւ այնպէս անդրէն ի խնդամտութիւն դարձան առ հասարակ , որպէս ամպրոպայոյզք ի գեղածիծաղն յեղանակի վաղ ընդ փոյթ անցեալ

Բայց բարեբոյսն բարք մանկանցն երկոցուն աճեր օր ըստ օրէ : Յառուր միռոմ կիւրակէի ընդ արեւածայրսն մինչդեռ մարքնոցա յեկեղեցւոջ կիտրոնեացն ի լուր կային նախամատոյց պատարագի , եկն ի տունն նոցա կին ոմն խափշիկ յեռնաբնակ ի ներքոյ աղամաթգենեացն որ շուրջ էին զբնակարանաւ նոցա : Եւ էր կինն ցամաքեալ կճղացեալ մեռելատիպ կերպարանօք , եւ սփածեալ զմիջովն գրգռեակ պատառաւտուն Անկաւ առ ոտս

heureuses jusqu'à ce jour ? Pourquoi donc te chagriner ? Tu n'as point de courage. Et, voyant madame de La Tour pleurer, elle se jeta à son cou, et la serrant dans ses bras : Chère amie ! s'écria-t-elle, chère amie ! Mais ses propres sanglots étouffèrent sa voix. A ce spectacle, Virginie, fondant en larmes, pressa alternativement les mains de sa mère et celles de Marguerite contre sa bouche et contre son cœur ; et Paul, les yeux enflammés de colère, criait, serrait les poings, frappait du pied, ne sachant à qui s'en prendre. A ce bruit, Domingue et Marie accoururent ; et l'on n'entendit plus dans la case que des cris de douleur : « Ah ! madame !..... ma bonne maîtresse !..... ma bonne mère ! ne pleurez pas ! De si tendres marques d'amitié dissipèrent le chagrin de madame de La Tour. Elle prit Paul et Virginie dans ses bras, et leur dit d'un air content

Mes enfants, vous êtes cause de ma peine, mais vous faites toute ma joie. Oh ! mes chers enfants ! le malheur ne m'est venu que de loin : le bonheur est autour de moi. Paul et Virginie ne la comprirent pas ; mais, quand ils la virent tranquille, ils sourirent et se mirent à la caresser. Ainsi ils continuèrent tous d'être heureux, et ce ne fut qu'un orage au milieu de la belle saison.

Le bon naturel de ces enfants se développait de jour en jour. Un dimanche, au lever de l'aurore, leurs mères étant allées à la première messe à l'église des Pamplémousses, une négresse maronne se présenta sous les bananiers qui entouraient leur habitation. Elle était décharnée comme un squelette, et n'avait pour vêtement qu'un lambeau de serpillière autour des reins. Elle se jeta aux pieds de Virginie, qui préparait le déjeuner de la fa-

Վիրգիլնեայ, մինչ նա դեռ գնախաճաշ իւրոցն հանդերձեր, եւ ասէ. « Մանկիկ օրիորդ, գթա յիս ի գերեակս փախստական. յամսոյ հետէ սովալլուի եւ կիսամա՛ն ի մէջ լերանցս թափ առեալ շրջիմ, յաճախ եւս հալածական վարիմ յորսորդաց եւ ի բարակաց նոցին : Փախստեայ հասեալ զամ յերեսաց տեառն իմոյ որ մի է յընչաւետ բնակչաց Սեաւ Գետոյ, նա ինքն եարկ զիս յայս սլայման չարադէտ » եւ զայս ասացեալ ցուցանէր նմա գերաշխեպս մարմնոյն խորացեալս ի խոշտանգանաց զանից : եւ յաւել ասել . « Կամեի իսկ գետամոյն զանձն իմ կորուսանել . բայց իբրեւ գիտացի զի դուք աստէն ունիք բնակութիւն, ասացի ի միտս իմ . Իցեն արդեօք եւ ի գաւառիս յայսմիկ սպիտակք բարեգութքք . ապա չեւ եւս արժան է ինձ մեռանել » Ի գութ խանդաղատեցաւ Վիրգիլնէ, եւ ասէ. Քաջալերեաց՝ եղկելի դու, հնապա կեր զայս . » եւ եղ առաջի նորա գնախաճաշն պատրաստեալ ընտանեաց իւրոց Սպառեաց հնդիկն լափլիգեալ անդէն գկերակուրն. եւ իբրեւ յագեցաւ, ասէ Վիրգիլնէ. « Աղքատիկդ հեք, ես ինքն եկից եւ հաշտ արարից գտէր քո, իցէ քե ի տեսիլ աղետիցդ գթացի ի քեզ. հնապա տար զիս առ նա : » եւ ասէ խափշիկն. Հրեշտակդ Աստուծոյ, եկից զկնի քո յոր վայր եւ երթիցես : » Կոչեաց Վիրգիլնէ զեղբայրն իւր եւ աղաջեաց ընդ իւր գնալ : եւ խափշիկն առաջնորդէր նոցա ընդ անձուկս անտառախիտս եւ ընդ ափափայս բարձրաբերձ լերանց ընդ որս չարակոշկոճ ճգամբք ի վեր մագլեին, եւ ընդ լայնածաւալ հեղեղատս ընդ որս հետի անցանէին, մինչեւ ուր ուրեմն գհասարակ անուրբ ժամանեցին ի ստորոտ լեռնակի միոյ ի դարափն Սեաւ Գետոյ Էր անդանօր տուն մի ամրաշէն, եւ ծառատունկ մեծ, եւ բազմութիւն յոյժ գերեսց յազգի ազգի վաստակս սլարապեալ : ձեմ առեալ զգնայր ի մէջ նոցա տանուտերն ծխափող ի բերանի եւ եղեգն յաջում. այր բարձրահասակ, վտիտ մարմնով, թխատիպ կերպարանօք եւ խորակն, եւ յօնքն սեւաւք յիբեարս կցէին : Կալեալ Վիրգիլնեայ զձեռանէն Պօղայ

mille , et lui dit « Ma jeune demoiselle , ayez pitié d'une pauvre esclave fugitive ; il y a un mois que j'erre dans ces montagnes demi-morte de faim, souvent poursuivie par des chasseurs et leurs chiens. Je suis mon maître, qui est un riche habitant de la Rivière-Noire : il m'a traitée comme vous le voyez. En même temps elle lui montra son corps sillonné de cicatrices profondes par les coups de fouet qu'elle en avait reçus. Elle ajouta :

Je voulais aller me noyer ; mais, sachant que vous demeuriez ici, j'ai dit Puisqu'il y a encore de bons blancs dans ce pays , il ne faut pas encore mourir. » Virginie, tout émue, lui répondit : « Rassurez-vous, infortunée créature ! Mangez ! mangez ! » Et elle lui donna le déjeuner de la maison , qu'elle avait apprêté. L'esclave en peu de moments le dévora tout entier. Virginie , la voyant rassasiée, lui dit Pauvre misérable ! j'ai envie d'aller demander votre grâce à votre maître ; en vous voyant il sera touché de pitié. Voulez-vous me conduire chez lui ? — Ange de Dieu ! repartit la négresse, je vous suivrai partout où vous voudrez. » Virginie appela son frère et le pria de l'accompagner. L'esclave marronne les conduisit par des sentiers , au milieu des bois , à travers de hautes montagnes qu'ils grimpèrent avec bien de la peine, et de larges rivières qu'ils passèrent à gué. Enfin, vers le milieu du jour, ils arrivèrent au bas d'un morne sur les bords de la Rivière-Noire. Ils aperçurent là une maison bien bâtie , des plantations considérables et un grand nombre d'esclaves occupés à toutes sortes de travaux. Leur maître se promenait au milieu d'eux, une pipe à la bouche et un rotin à la main. C'était un grand homme sec , olivâtre , aux yeux enfoncés et aux sourcils noirs et joints. Virginie, tout émue, tenant Paul par le bras , s'approcha de l'habitant, et le pria , pour l'amour de Dieu, de pardonner à son esclave , qui était à quelques pas de là derrière eux. D'abord l'habitant ne

մատեաւ առ այրն ա՜ն ընդ ա՜ն , եւ աղաչէր զնա ի սէր Աստուծոյ ներեյ աղախնոյն իւրում , որ ի բացէ կայր ի թիկանց նոցա : Նա գառաջիկն ոչ ինչ երեսս արար մանկանցն երկոցուն՝ հայեցեալ յաղքատին ձորնս նոցա . այլ իբրեւ ետես զջքնաղ կերպարանս Վիրգիլեայ եւ զխարտեալ գիսակս նորա ընդ կապուտակ քողովն , եւ յուսւ զքաղցրամայն բարբառ նորա , որ ընդ բովանդակ անձինն դողդոջէր ի հայցեյ անդ ի նմանէ զշնորհն , ի բաց եղ զծխափողն ի բերանոյն , եւ զցուպ իւր ընդ երկինս ցգեալ՝ ետ երդումն սոսկայի եւ ասէ . « Ներեալ դմա՛ ոչ ի սէր Աստուծոյ , այլ առ քոյ սիրոյդ : » Եւ Վիրգիլեայ ակնարկի առ խափշիկն արարեալ զի յառաջ առ տէրն իւր մատիցէ , ինքն փութացաւ խոյս ետ ի տեղւոջեն , եւ Պօղ զհետ նորա :

Եւ դարձ արարեալ ի միասին ընդ զառ ի վերն ընդ որ իջեալ էին , նստան ի կատար յերինն ընդ ծառով ուրեք վաստակաբեկք եւ ծարաւահոյծք . զի յայգուէ անուրն անկեալք յուղի՝ խրատախս անէյի քան զհինգ հատեալ էին անսուաղ : Ասէ Պօղ ցՎիրգիլն . « Քոյր իմ , վաղ իսկ հասարակեալ է օրս . քաղցեալ ես դու եւ ծարաւի . եւ ճարակ ինչ գտանեյ աստ չիք . եկ իջուրք վերստին , զնալ խնդրեյ մեզ կերակուր ի տեսունէ գերւոյն Պատասխանի ետ Վիրգիլն . « Ո՛հ , մի՛ սիրելիդ իմ . այրն այն ահաբեկ արար զիս Յուշ քեզ զոր ինչ մայրիկն մեր սովոր է ասել . Հաց անօրինին կոպճով լնու զբերան : » Կրկնեալ անդրէն Պօղայ ասէ . « Եւ զի՛ գործիցեմք , զի եւ պտուղք ծառոցս անպիտանք են ի կերակուր . չիք եւ ոչ մոշենի աստանօր եւ ոչ բթուենի առ ի բուծանեյ զծարաւ քո » Վիրգիլն ասէ . « Տեր ողորմեսցի մեզ , այն որ տայ կերակուր ճագուց իսկ բուջնոց որ ճրճուեն առ նա : » Մինչդեռ բանքն ի բերան նորա էին , հարաւ յունկն նոցա խոխոջ աղբերական որ ոչ ինչ հեռի ի տեղւոջեն գահավիժէր Ընթացան անդր , հարին զպատուր իւրեանց յականակիտ աղբերեն , եւ քաղեալ կերան խուն ինչ ջրկոտեմ գափամբ առուակին բուսեալ : Եւ մինչդեռ այսր անդր աջս ածեալ

fit pas grand compte de ces deux enfants pauvrement vêtus ; mais quand il eut remarqué la taille élégante de Virginie , sa belle tête blonde sous une capote bleue, et qu'il eut entendu le doux son de sa voix , qui tremblait ainsi que tout son corps , il ôta sa pipe de sa bouche , et , levant son rotin vers le ciel , il jura par un affreux serment qu'il pardonnait à son esclave , non pas pour l'amour de Dieu, mais pour l'amour d'elle. Virginie aussitôt fit signe à l'esclave de s'avancer vers son maître ; puis elle s'enfuit , et Paul courut après elle.

Ils remontèrent ensemble le revers du morne par où ils étaient descendus ; et, parvenus au sommet , ils s'assirent sous un arbre , accablés de lassitude , de faim et de soif. Ils avaient fait à jeun plus de cinq lieues depuis le lever du soleil. Paul dit à Virginie : « Ma sœur , il est plus de midi ; tu as faim et soif , nous ne trouverons pas à dîner ici : redescendons le morne , et allons demander à manger au maître de l'esclave. — Oh ! non , mon ami , reprit Virginie : il m'a fait trop de peur. Souviens-toi de ce que dit quelquefois maman Le pain du méchant remplit la bouche de gravier. — Comment ferons-nous donc ! dit Paul ; ces arbres ne produisent que de mauvais fruits ; il n'y a pas seulement ici un tamarin ou un citron pour te rafraîchir. — Dieu aura pitié de nous , reprit Virginie ; il exauce les petits oiseaux qui lui demandent de la nourriture. A peine avait-elle dit ces mots , qu'ils entendirent le bruit d'une source qui tombait d'un rocher voisin. Ils y coururent , et , après s'être désaltérés avec ces eaux plus claires que le cristal , ils cueillirent et mangèrent un peu de cresson qui croissait sur ses bords. Comme ils regardaient de côté et d'autre s'ils ne trouveraient

հայեին գտանել թերեւս այլ ինչ կազդուրիչ քաղցոյ, նշմարեաց Վիրգիլնէ ի ծառս անտառին մատաղատունկ յազգէ արմաւենեաց: Կաղամբամէ գնդակն սաղարթապատի զագաթան տնկոյն, քաղցր էր յոյժ ի կերակուր. եւ թեպէտ բուն նորա ոչ ինչ աւելի քան զսրունից ունէր թանձրութիւն, ամբառնայր վարսուն ոտնաջապի. փայտ նորին խուրճ իմն ի թելից բազմաց բուի յօղեալ, այլ կուրծն որ ի միջի՝ կարծրապինդ է յոյժ, սայրասուր իսկ տապարաց անտեղիտալի. իսկ Պօղայ չէր անդ եւ ոչ նրան մի փոքրիկ: Ուշ ի կուրծս անկեալ հուր հարկանել զարմաւենաւոյն, վարաներ դարձեալ՝ չռնելով հրահանս, եւ յապառաժուտ կղզեոջ սնդ չէր արդեօք գտանել կայծաքար: Բայց հարկ ի ձարտարութիւն դրդէ զայր. եւ բազումք ի պիտանեզոյն գիւտից ի թշուառաց են հանձարեալ. Խորհեցաւ ըստ սեւեռն օրինակի վառել հուր: Առեալ ընդ ոտիւք ոստ մի ծառոյ գօսացելոյ, ծակ ի նմա գործեաց ծայրիւ քարի, եւ ապա սայրիւ նորին տաշեալ նրբեալ այլ իմն ոստ չոր, մխեաց զայն ի ծակ միւսոյն որ ընդ ոտիւքն էր, եւ շրջշրջեալ ուժգնակի ընդ ափ որպէս զաղօրեակ չորուաթի, էտես եւ ա՛նա ծուխ ընդ ծակն ելանէր եւ կայծակունք անտի հատանէին Յայնժամ քաղեալ խոտ չոր եւ խութիւս եւ կրկուտ, արար հուր առ արմին արմաւենաւոյն, եւ իսկոյն կործան անկանէր ծառն մեծաւ ձարձատմամբ: Նովին հրով կեղեւեաց եւ զպտուղն կաղամբամէս ի փշալից սաղարթապատ ի կարծր պատենիցն Ջկէս նորին կերան անեփ, եւ զմիւս կեսն եփեալ ընդ մոխրով, եւ երկոքին էս քաղցրաձաշակ ի քիմս նոցա լուռէին. եւ ուրախութեամբ զանպաճոյճ կերակրիկն ձաշակեցին յիշատակաւ առաւօտին բարեգործութեանն. սակայն խնդութիւն նոցա աղմկէր յաճել զմտաւ զմարցն տազնապ ընդ անտես լինել իւրեանց յերկար ի տանէ. եւ Վիրգիլնէ ստեպ զկասկածն զայն յեղչեղէր: Սակայն Պօղ կազդուրեալ կերակրովն սրտապնդէր զնա եւ ասէր. « Փոյթ ընդ փոյթ հասեալ արդ սփոփեացուք զծնօղս մեր: »

pas quelque nourriture plus solide , Virginie aperçut parmi les arbres de la forêt un jeune palmiste. Le chou que la cime de cet arbre renferme au milieu de ses feuilles est un fort bon manger ; mais , quoique sa tige ne fût pas plus grosse que la jambe , elle avait plus de soixante pieds de hauteur. A la vérité , le bois de cet arbre n'est formé que d'un paquet de filaments ; mais son aubier est si dur , qu'il fait rebrousser les meilleures haches , et Paul n'avait pas même un couteau. L'idée lui vint de mettre le feu au pied de ce palmiste : autre embarras ; il n'avait point de briquet ; et , d'ailleurs , dans cette ile si couverte de rochers , je ne crois pas qu'on puisse trouver une seule pierre à fusil. La nécessité donne de l'industrie , et souvent les plus utiles découvertes ont été dues aux hommes les plus misérables. Paul résolut d'allumer du feu à la manière des noirs avec l'angle d'une pierre il fit un petit trou sur une branche d'arbre bien sèche , assujettie sous ses pieds ; puis , avec le tranchant de cette pierre , il fit une pointe à un autre morceau de branche également sèche , mais d'une espèce de bois différent ; il posa ensuite ce morceau de bois pointu dans le trou de la branche qui était sous ses pieds , et , la faisant tourner rapidement entre ses mains comme on roule un moulinet dont on veut faire mousser du chocolat , en peu de moments il vit sortir du point de contact de la fumée et des étincelles. Il ramassa des herbes sèches et d'autres branches d'arbres , et mit le feu au pied du palmiste , qui bientôt après tomba avec un grand fracas. Le feu lui servit encore à dépouiller le chou de l'enveloppe de ses longues feuilles ligneuses et piquante. Virginie et lui mangèrent une partie de ce chou crue , et l'autre cuite sous la cendre , et ils les trouvèrent également savoureuses. Ils firent ce frugal repas , remplis de joie par le souvenir de la bonne action qu'ils avaient faite le matin ; mais cette joie était troublée par l'inquiétude où ils se doutaient

Եւ յարուցեալ ի ճաշոյն վարանէին, չռնելով զոր ուղեցոյց առաջնորդել նոցա ի տուն : Պօղ որ անխռովն էր յամենայնի, ասէ ցՎիրգիներէ . Տուն մեր յարեակողմն կոյս ի միջօրեայ անկանի . հարկ է մեզ ապա անցանել, որպէս յառաւօտոռս, ընդ լեառն երեքսարեան որ հանդեպ մեր կայ Օն արի, գնացուք, քոյր իմ : » Եւ անուն լերինն էր Նռաստին, զի սարք նորա երեքին զստեանց բերէին զձեռն . Հապա իջին ընդ հիւսիսակողմեան ձորամեջ Սեառ Գետոյն, եւ ճանապարհ արարեալ ժամ մի հասին յափն լայնածառաւ գետոյ որ խափաներ զանցս նոցա : Անտառախիտն այն կողմն մեծ կղզւոյն անծանօթ է ցարդ, մինչեւ յոյովից ի գետոց անտի եւ ի լերանց որ ի նմա՝ դեռ եւս պակասեն անուանք Գետն յոր հասին՝ յորձնեռանդն խաղայ ընդ ժայռս խոխոջանօթ . յորոց զանգիտեալ Վիրգիներայ ոչ իշխեր միջամուխ լինել անցանել ընդ հունն Յայնժամ Պօղայ ըստանձնեալ զնա, անց բեռամբն ընդ յալիրժ ապառաժս գետոյն աներկիւղ ի յորձանաց անտի, եւ ասէր ցՎիրգիներէ . « Մի ինչ երկնջիցիս . հզօր եմ ես՝ մինչ դու ընդ իս՞կաս . երբ տանուտեառնն չէր շնորհեալ քեզ զներուսն գերւոյն, մենամարտի ընդ նմա : » Վիրգիներէ ասէ . Եւ իբր հնար էր քեզ ընդ անօրէն հսկային գալ ի վեզ . ապա ուրեմն ի վտանգ մեծ արկի զքեզ : Քանի դժուարին է բարեբարել . իսկ չար ինչ գործել դիւրին յոյժ : »

Եւ իբրեւ էլ Պօղ ի ցամաք, դեռ եւս քերքն հանդերձ ըստ անձին յառաջ վարէր զճանապարհն՝ յուսացեալ էլանել նովառ ընդ լեառնն Նռաստին, որ կիսով փարսախաս կայր ի բացեալ . այլ

bien que leur longue absence de la maison jetterait leurs mères. Virginie revenait souvent sur cet objet; cependant Paul, qui sentait ses forces rétablies, l'assura qu'ils ne tarderaient pas à tranquilliser leurs parents.

Après diner, ils se trouvèrent bien embarrassés, car ils n'avaient plus de guide pour les reconduire chez eux. Paul, qui ne s'étonnait de rien, dit à Virginie : « Notre case est vers le soleil du milieu du jour; il faut que nous passions, comme ce matin, par-dessus cette montagne que tu vois là-bas avec ses trois pitons. Allons, marchons, mon amie! » Cette montagne était celle des Trois-Mamelles, ainsi nommée parce que ses trois pitons en ont la forme. Ils descendirent donc le morne de la Rivière-Noire du côté du nord, et arrivèrent, après une heure de marche, sur les bords d'une large rivière qui barrait leur chemin. Cette grande partie de l'île, toute couverte de forêts, est si peu connue, même aujourd'hui, que plusieurs de ses rivières et de ses montagnes n'y ont pas encore de nom. La rivière sur le bord de laquelle ils étaient coule en bouillonnant sur un lit de roches. Le bruit de ses eaux effraya Virginie; elle n'osa y mettre les pieds pour la passer à gué. Paul prit alors Virginie sur son dos, et passa ainsi chargé sur les roches glissantes de la rivière, malgré le tumulte de ses eaux. « N'aie pas peur, lui disait-il; je me sens bien fort avec toi. Si l'habitant de la Rivière-Noire t'avait refusé la grâce de son esclave, je me serais battu avec lui. — Comment! dit Virginie, avec cet homme si grand et si méchant? A quoi t'ai-je exposé! Mon Dieu! qu'il est donc difficile de faire le bien! Il n'y a que le mal qui soit facile à faire. »

Quand Paul fut sur le rivage, il voulut continuer sa route chargé de sa sœur, et il se flattait de monter ainsi la montagne des Trois-Mamelles, qu'il voyait devant lui à une demi-lieue de

վաղ պարտասեալ անկեալ յուժոյ, հարկեցաւ դնել զնա ի վայր եւ հանգչել առ նովաւ : Ասէ ցնա Վիրգիլն . « Օրս տարածամէ , եղբայր իմ . դու դեռ եւս յուժի կաս , իսկ ես վաստակաբեկ . բող զիս աստեհն , եւ դու միայնակ դարձ ի տուն արարեալ հանգո զսիրտ ծնողացն մերոց : » Եւ ասէ Պօղ . « Ո՛րքա՛ն յինէն . ոչ բողից զքեզ եթէ զիշեր ի վերայ հասցէ մեզ յանտառի աստ , յուցից հուր , հարից արմաւենի , զկաղամբն ջամբեցից քեզ , եւ սաղարթիւքն յօրինեցից քեզ տաղաւար Բայց իբրեւ ոգի եառ սակաւիկ մի Վիրգիլն , խլեաց ի հինաւուրց բնոյ ծառոյն որ խոնարհէր անկանէր զգետեզերբն՝ տերեւս երկայնածիփս զաղփակրի . եւ ձարտարեալ նոքօք տրեխաւորեաց զոտս իւր արիւնաներկեալս ի քարանց ձանապարհին . քանզի առ հապճեալ փութոյն ի բարերարել՝ մոռացեալ էր ազանել կօշիկ յոտս իւր : Եւ իբրեւ սփոփեցան զարշապարքն տերեւոցն հովութեամբ , եհատ գաւազան ի հնդիկ եղեգանէ եւ անկաւ յուղի՝ միով ձեռամբ յեղբայրն յեցեալ , եւ միւսովն ի ցուպն եղեգնեալ :

Այսպէս հանդարտաբայլ ձանապարհ ընդ մայրիս սռնէին . այլ ծառք բարձրաբերձք եւ սաղարթախիտք վաղ իսկ կայան յաջաց նոցա զլեւտն Նոաստեանց , յոր դէմ եղեալ զնային . եւ արեգակն ի մուտս խոնարհէր : Իբրեւ պահ մի եանց ի վերայ . խոտորեցան յանգզայս յարահետ ձանապարհէն , եւ յանել ինչ անկան բաւիղ ծառոց , բաղեղանց եւ ապառաւծից : Պօղ ասաց Վիրգիլն նստել առ տեղեաւն , եւ ինքն այլ յայլմէ եղեալ այսր սնդր ընթանայր՝ ելի աղազս գտանել ի քփոռտ մացսռաց անտի . այլ զրաջան եղեւ ամենեւին : Ել ի կատար ծառոյ միոյ բարձու գի գեթ զՆոաստինն տեսանիցէ զլեւտն . սակայն ոչ այլ ինչ ետես շուրջանակի բայց զգազաթունս ծառոց որ ոսկեփայլ ձաճանչէին ի ձառագայթից արփաւոյն վերջնոց Տակաւ ստուերք լերանցն երկայնեալ ծածկէին զանտառս հովտաց . հանդարտէր հողմն որպէս դեպ լինի յարեւոնն մտանել . լոռքիւն խորի՛

là ; mais bientôt les forces lui manquèrent , et il fut obligé de la mettre à terre et de se reposer auprès d'elle. Virginie lui dit alors : « Mon frère , le jour baisse ; tu as encore des forces , et « les miennes me manquent ; laisse-moi ici , et retourne seul à « notre case pour tranquilliser nos mères. — Oh ! non , dit Paul , « je ne te quitterai pas. Si la nuit nous surprend dans ces bois , « j'allumerai du feu , j'abattrai un palmiste , tu en mangeras le « chou , et je ferai avec ses feuilles un ajoupa pour te mettre à « l'abri. Cependant Virginie , s'étant un peu reposée , cueillit sur le tronc penché d'un vieux arbre penché sur le bord de la rivière , de longues feuilles de scolopendre qui pendaient de son tronc ; elle en fit des espèces de brodequins dont elle s'entoura les pieds , que les pierres des chemins avaient mis en sang ; car , dans l'empressement d'être utile , elle avait oublié de se chauffer. Se sentant soulagée par la fraîcheur de ces feuilles , elle rompit une branche de bambou , et se mit en marche en s'appuyant d'une main sur ce roseau , et de l'autre sur son frère.

Ils cheminaient ainsi doucement à travers les bois ; mais la hauteur des arbres et l'épaisseur de leurs feuillages leur firent bientôt perdre de vue la montagne des Trois-Mamelles , sur laquelle ils se dirigeaient , et même le soleil , qui était déjà près de se coucher. Au bout de quelque temps , ils quittèrent sans s'en apercevoir le sentier frayé dans lequel ils avaient marché jusqu'alors , et ils se trouvèrent dans un labyrinthe d'arbres , de liannes et de roches , qui n'avait plus d'issue. Paul fit asseoir Virginie , et se mit à courir çà et là , tout hors de lui , pour chercher un chemin hors de ce fourré épais ; mais il se fatigua en vain. Il monta au haut d'un grand arbre pour découvrir au moins la montagne des Trois-Mamelles ; mais il n'aperçut autour de lui que les cimes des arbres , dont quelques-unes étaient éclairées par les derniers rayons du soleil couchant. Cependant l'om-

պատեր զվայրսն անմարդիս, եւ եղջերուաց եւեթ լսելի լինէր անդանօր կռիւնց՝ որ դիմեալ գնային յամայնօջն ի խնդիր կաղաղուց : Յռուսցաւ Պօղ քի գուցէ ումէք յորսորդացն լինիցի լսելի, եւ ճայն բարձեալ գոչէր ուժգին աղաղակաւ . « Եկանք, եկանք, յօգն հասէք Վիրգիւնեալ : » Եւ արձագանգաց եւեթ անտառին անդրէն կրկնեալ եւ երեքկնեալ՝ Ետուն նմա պատասխանի . « Վիրգիւնէ... Վիրգիւնէ :

Յայնժամ եջ Պօղ ի ծառոյ անտի վաստակաբէկ եւ տրտմագին, եւ խորհէր ի միտս իւր քի որպիսի ինչ արդեօք հնարս հայրհայրիցէ երեկօքելոյ ի տեղւոջն . այլ ոչ էր անդ աղբիւր, եւ ոչ արմաւենի, եւ ոչ խռիւք եւ փայտ չոր առ ի գոռի լուցանելոյ : Եւ տեսեալ ակներեւ զի ոչ եւս է իմիք մեռնիւս, սկսաւ լալ : Ասէ ցնա Վիրգիւն . « Մի՛ լար, սիրեցեալդ . ապա քի ոչ, մեռանիմ ես ի ցառոցս . ես իսկ եմ պատճառք վշտացդ քոց եւ տագնապի մարցն մերոց : Զի օրէն առնել ինչ, եւ ոչ բարիս ինչ գործել անհրաման ի ծնողաց : Ո՛հ, զի անմտացայ յոյժ : » Եւ յարտասուս հարաւ : Ապա ասէ ցՊօղ . « Եկ յաղօթս կացցուք առ Աստուած, եղբայր, եւ ողորմեսցի մեզ : » Այն ինչ զաղօթսն աւարտէին, եւ ահա ճայն հաջելոյ շանց հարաւ ի լսելիս նոցա : Ասէ Պօղ . « Հաջիւնէ այդ բարակի . յորսորդացն որ յորս եղջերուաց հեծանէ յերեկոյիս : » Եւ ի յաճախել հաջմանցն ասէ Վիրգիւն . « Ինձ թուի քի Հաւատարիմն է, շուն բնակութեան մերոյ . զի ճանաչեմ ես զճայն նորա . միքէ մօտ իցեմք հասանել, եւ կամ առ ստորոտով մերոյ լերինն գտանիցիմք : » Եւ նոյն հետայն դիմեաց եկն Հաւատարիմն եւ փարիւր գոռիւք նոցին, հաջեր, մոնջեր, կռնջեր եւ քծինս տայր նոցա : Եւ միւնջդեռ տակաւին հիացեալ իմն կային, եւ ահա տեսին զԴոմինիկոս զի փութանակի գայր առ նոսա : Եւ ի հասանել սեւոյն որ արտասուէր առ խնդին՝ յուժան եւ ինքեանք յարտասուս, եւ կացին մնացին անբարբառք :

bre des montagnes couvrait déjà les forêts dans les vallées ; le vent se calmait, comme il arrive au coucher du soleil ; un profond silence régnait dans ces solitudes, et on n'y entendait d'autre bruit que le brame des cerfs, qui venaient chercher leurs gîtes dans ces lieux écartés. Paul, dans l'espoir que quelque chasseur pourrait l'entendre, cria alors de toute sa force : Ve-

nez, venez au secours de Virginie ! Mais les seuls échos de la forêt répondirent à sa voix, et répétèrent à plusieurs reprises Virginie !... Virginie !

Paul descendit alors de l'arbre, accablé de fatigue et de chagrin : il chercha les moyens de passer la nuit dans ce lieu ; mais il n'y avait ni fontaine, ni palmiste, ni même de branches de bois sec propres à allumer du feu. Il sentit alors par son expérience toute la faiblesse de ses ressources, et il se mit à pleurer.

Virginie lui dit Ne pleure point, mon ami, si tu ne veux m'accabler de chagrin. C'est moi qui suis la cause de toutes tes peines et de celles qu'éprouvent maintenant nos mères. Il ne faut rien faire, pas même le bien, sans consulter ses parents. Oh !

« j'ai été bien imprudente ! » Et elle se prit à verser des larmes.

Cependant elle dit à Paul « Prions Dieu, mon frère, et il aura pitié de nous. A peine avaient-ils achevé leur prière, qu'ils entendirent un chien aboyer. « C'est, dit Paul, le chien de quelque

chasseur qui vient, le soir, tuer des cerfs à l'affût. Peu

après, les aboiements du chien redoublèrent. « Il me semble,

dit Virginie, que c'est Fidèle, le chien de notre case ; oui, je reconnais sa voix : serions-nous si près d'arriver et au pied de notre montagne ? En effet, un moment après, Fidèle était à

leurs pieds, aboyant, hurlant, gémissant et les accablant de caresses. Comme ils ne pouvaient revenir de leur surprise, ils aperçurent Domingue qui accourait à eux. A l'arrivée de ce bon noir, qui pleurait de joie, ils se mirent aussi à pleurer, sans

Մինչեւ ապա անձին զգաստ եղէ Դոմինիկոս Էս ասէ . « Ո՛տեարք իմ նորատիք, զիւրդ տագնապեցան մարքն ձեր . ճր զարմանք կայան զնոսա յորժամ դարձ ի պատարագէն արարեալ չգտար զձեզ առ տնին . Մարիամ որ յանկեան ուրեր տանն վաստակեր, ոչ գիտեր թէ ճիւղ մեկնեալ գնացեալ իցէր : Բագում անգամ շուրջ եկեալ ընթացայ զքնակարանաւն մերով, անգիտացեալ բնաւ եթէ ընդ ճր արժան իցէ ելանել ձեզ ի խնդիր . ուր ուրեմն առեալ զհնոտիսն ձեր մատուցի Հաւատարմին ի ճոտոտումն, Էս անասնիկ իբրու իմացեալ զմիտս իմ՝ անդէն յուղի անկաւ՝ նետախոյզ ձեզ յինելով, Էս զձեւն յար ի տատանման կալեալ՝ առաջնորդեաց ինձ մինչ ի Սեան Գետ : Անդ գիտացի ի տանուտեռնէ բնակարանին զի ածեալ է ձեր առ նա զաղսխին նորա գիւսփշիկ, որում Էս շնորհ արարեալ նորա երեսացն ձերոց՝ ներեալ է նմին : Այլ որպիսի շնորհ : Եցոյց ինձ զեղկելին ոտնակալօք պնդեալ ի կոճեղս, Էս երեքժանի անուր երկաթի ի պարանոցին ունելով : Իսկ Հաւատարմին խիլ արկեալ անդադար ած ձգեաց զիս մինչեւ ցաւաւանդակ Սեան Գետոյ, Էս անդ զկայ առեալ հաջեր ուժգին բարբառով . Էս եր ի տեղուոջն աղբերակն մի, Էս արմաւենի տապալեալ, Էս առ նմին հուր լուցեալ որ ծխեր տակաւին : Անտի սպա առեալ ած զիս մինչեւ ցայսր ի ստորոտս Եռաստին լերինդ . իսկ աստի մինչեւ ցտուն ջորից խրասախաց ճանապարհ է : Հապա կերայք Էս զօրացարուք : » Եւ անդէն մատոյց նոցա քաքար մի, Էս միրգս Էս հաղադակ լի ըմպելեաւ որ կազմեալ էր ի ջրոյ Էս ի գինւոյ, ի հուզից լեմոնի, ի շաքարէ Էս ի ճնդիկ ընկզոյ զոր մարցն նոցա պատրաստեալ էր ի կազդուրումն Էս ի զովացումն : Յոգեոց Էհան Վիրգիկն յիշատակաւ հեք աղախնոյն Էս մտայոյզ տառապանաց մարցն . Էս ասէր բագում անգամ . « Բնքէ, որպէս զի ղլժուարին է բարբերալէ ումէր ի մարդկանէ : » Մինչդեռ Պօղ Էս նա ճաշակեալ կազդուրէին, հուր էլոյց Դոմինիկոս . Էս գտեալ յապառաժս անդ ազգ փայտի ծամածուռ, որ դալար Էս էլով՝

pouvoir lui dire un mot. Quand Domingue eut repris ses sens :

O mes jeunes maîtres, leur dit-il, que vos mères ont d'inquiétudes ! comme elles ont été étonnées quand elles ne vous ont plus retrouvés au retour de la messe, où je les accompagnais ! Marie, qui travaillait dans un coin de l'habitation, n'a su nous dire où vous étiez allés. J'allais, je venais autour de l'habitation, ne sachant moi-même de quel côté vous chercher. Enfin j'ai pris vos vieux habits à l'un et à l'autre, je les ai fait flairer à Fidèle ; et sur-le-champ, comme si ce pauvre animal m'eût entendu, il se mit à quêter sur vos pas ; il m'a conduit, toujours en remuant la queue, jusqu'à la Rivière-Noire. C'est là où j'ai appris d'un habitant que vous lui aviez ramené une négresse marronne, et qu'il vous avait accordé sa grâce ; mais quelle grâce ! Il me l'a montrée attachée, avec une chaîne au pied, à un billot de bois, et avec un collier de fer à trois crochets autour du cou. De là, Fidèle, toujours quêtant, m'a mené sur le morne de la Rivière-Noire, où il s'est arrêté encore en aboyant de toute sa force ; c'était sur le bord d'une source auprès d'un palmiste abattu, et près d'un feu qui fumait encore. Enfin il m'a conduit ici ; nous sommes au pied de la montagne des Trois-Mamelles, et il y a encore quatre bonnes lieues jusque chez nous. Allons, mangez et prenez des forces. Il leur présenta aussitôt un gâteau, des fruits et une grande calebasse remplie d'une liqueur composée d'eau, de vin, de jus de citron, de sucre et de muscade, que leurs mères avaient préparée pour les fortifier et les rafraîchir. Virginie soupira au souvenir de la pauvre esclave et des inquiétudes de leurs mères. Elle répéta plusieurs fois : Oh ! qu'il est difficile de faire le bien ! Pendant que Paul et elle se rafraîchissaient, Domingue alluma du feu, et, ayant cherché dans les rochers un bois tortu qu'on appelle bois de ronde, et qui brûle tout vert en je-

բոց մեծ արձակէ, ջահն պայծառ յարդարեաց, քանզի եւ գիշեր ուրեմն էր : Այլ իբրեւ ժամ չոռոյն եհաս ի վերայ, անկաւ ի վարանս տարակուսի, զի Պօղ եւ Վիրգիլն ոչ էա զօրեին ընթանալ, քանզի այտուցեալ էին ոտք նոցա եւ կարմրացեալք : Հարկ էր հեռագոյն ուրեք երբալ ի խնդիր օգնականութեան, կամ թէ անդէն ի տեղուոջն երեկօթս առնէլ ընդ նոսա . ասէ ցնոսա . Ո՞րք իցեն առուրքն յորս զերկուսին զձեզ միանգամայն ի գիրկս իմ քարձեալ տանէի . բայց արդ դուք մեծացարուք, եւ ես ծերացայ : » Եւ մինչդեռ յայն վարանս տարակուսի տագնապէր, ահա ամբօխ լեռնաբնակ հնդկաց որ ոչ ի բացեալ էին քան զքայլքս քսան, եւ պարագլուխ նոցին մատուցեալ առ Պօղ եւ առ Վիրգիլն ասէ . Ազնիւ պատանեակբդ սպիտակք, մի ինչ զանգիտիցէք . տեսար մէք զձեզ յառաւօտուս զի անցեալ զնացէք ընդ կնոջ ումեմն հնդկի Սեաւ Գետացոյ, հայցել զնետումն ի դժնդակ տեսոնեն : Ահա ի տրիտուր փոխարինի շնորհին զոր արարէք՝ շալակեալ տարցուք զձեզ մինչեւ ի տուն բնակութեան ձերոյ : » Զայս ասացեալ ակնսրկեաց առ հնդիկսն, եւ չորք ռմանք կորովիք գահաւորակ կազմեալ փութապէս յոստոց ծառոց եւ ի բաղեղանց՝ նստուցին ի նմա զՊօղ եւ զՎիրգիլն, եւ բարձին յուսս իւրեանց, եւ Դոմինիկոս ջահն ի ձեռին յառաջընթաց լինէր . այնպէս անկան յուղի հրճուողական ձայնիւ հընդ կացն պարու, որք օրհնաբանէին զնոսա : Գորովեցաւ Վիրգիլն, եւ ասէ ցՊօղ . « Տեսանէս, ո՞ սիրելի, զի ոչ թողու Տէր անվարձ զգործս բարիս : »

Գիշերն հասարակէր, եւ հասին նոքա ի ստորոտ լերին իւրեանցորոյ լուսանշոյլ վառէին կատարք : Այն ինչ ելանէին ընդ զառ ի վերն, եւ ահա ձայնք բարբառոյ զոչէին առ նոսա « Դո՞ւք իցէք, որդեակք իմ : » Եւ կրկնեցին նոքա հնդկօքն հանդերձ . « Այո՛, այո՛, մէք իսկ եմք : Եւ անդէն տեսին զմարս իւրեանց եւ զՄարիամ զի ջահս ի ձեռին ընդ առաջ գային նոցա : Եւ ասէ Լաթուր տիկին . « Ո՛վ հէք մանկտի, ուստի՞ գայք . յնր

tant une grande flamme, il en fit un flambeau qu'il alluma, car il était déjà nuit. Mais il éprouva un embarras bien plus grand quand il fallut se mettre en route : Paul et Virginie ne pouvaient plus marcher : leurs pieds étaient enflés et tout rouges. Domingue ne savait s'il devait aller bien loin de là chercher du secours. « Où est le temps où je vous portais tous deux à la fois dans mes bras ? Mais maintenant vous êtes **grands**, et je suis vieux ! » Comme il était dans cette perplexité, un groupe de noirs marrons se fit voir à vingt pas de là. Le chef de cette troupe, s'approchant de Paul et de Virginie, leur dit : « Bons petits blancs, n'ayez pas peur ; nous vous avons vus passer ce matin avec une négresse de la Rivière-Noire ; vous alliez demander sa grâce à son mauvais maître : en reconnaissance, nous vous reporterons chez vous sur nos épaules. » Alors il fit un signe, et quatre noirs marrons des plus robustes firent aussitôt un brancard avec des branches d'arbres et des lianes, y placèrent Paul et Virginie, les mirent sur leurs épaules ; et, Domingue marchant devant eux, ils se mirent en route aux cris de joie de toute la troupe, qui les comblait de bénédictions. Virginie attendrie disait à Paul : « O mon ami ! jamais Dieu ne laisse un bienfait sans récompense. »

Ils arrivèrent vers le milieu de la nuit au pied de leur montagne, dont les croupes étaient éclairées de plusieurs feux. A peine ils la montaient, qu'ils entendirent des voix qui criaient : « Est-ce vous, mes enfants ? » Ils répondirent avec les noirs : « Oui, c'est nous ; » et bientôt ils aperçurent leurs mères et Marie, qui venaient au devant d'eux avec des tisons flambants. « **Malheureux** enfants ! dit madame de La Tour, d'où venez-

աղետս տարակուսի արկէք դուք զմեզ : » Ասէ Վիրգիլն . « Ի Սէաւ Գետոյ գամբ' խնդրեալ ներումն յանցանաց խափշիկ աղախնոյ ուրումն փախստականի , որում զնախաճաշն մեր տուեալ էի առաւօտուս , զի սովալլուկ էր եղկելին . եւ ահա հնդիկքն անտառաբնակք բարձեալ բերին զմեզ : » Անդէն գիրկս արկեալ փարեցաւ Լաթուր տիկին զղստերբն , եւ յօղել իսկ բարբառ ոչ կարէր . եւ ի թանալ երեսաց Վիրգիլնեայ յարտասուաց անտի մօրն , ասէ ցնա . « Մոռացումն առնես ինձ , մայրիկ , վշտացն զորս կրեցի : » Եւ Մարգարիտ եւս խնդամտեալ փարէր զպարանոցաւն Պօղայ եւ ասէր . « Եւ դու , որդեակ իմ , գործ մի բարի գործեցեր : » Իսկ իբրեւ հասին ի տնակս իւրեանց որդւոյն հանդերձ , արկին կերակուր հնդիկ որերոյն , եւ նոքա դարձան անդրէն յանտառս իւրեանց' մաղթելով նոցա զամենայն բարեբաստութիւն :

« vous? dans quelles angoisses vous nous avez jetées! — Nous
« venons, dit Virginie, de la Rivière-Noire, demander la grâce
« d'une pauvre esclave marronne, à qui j'ai donné ce matin
« le déjeuner de la maison, parce qu'elle mourait de faim; et
« voilà que les noirs marrons nous ont ramenés. » Madame de
La Tour embrassa sa fille sans pouvoir parler; et Virginie,
qui sentit son visage mouillé des larmes de sa mère, lui dit :
« Vous me payez de tout le mal que j'ai souffert! » Margue-
rite, ravie de joie, serrait Paul dans ses bras, et lui disait :
« Et toi aussi, mon fils, tu as fait une bonne action. » Quand
elles furent arrivées dans leurs cases avec leurs enfants, elles
donnèrent bien à manger aux noirs marrons, qui s'en retour-
nèrent dans leurs bois en leur souhaitant toute sorte de pros-
périté.

Գ Լ Ո Ւ Խ Բ .

Օր ըստ օրէ յաւելոյր գերդաստանացն այնոցիկ խաղաղաւետն երջանկութիւն . հեռի էին ի նոցանէ չարատանջ կիրք նախանձու եւ փառասիրութեան , եւ ոչ ըղձակերտք էին համբառոյ ունայնութեան զոր նենգութիւն ընձեռէ , եւ ի բաց կորգէ զրպարտութիւն . շատ գրեին անձամբ անձանց կալ եւ վկայ եւ դատաւոր : Ի կղզւոջ անդ , որպէս եւ յամենայն երոպական գաղութս , հետաքննութիւն մեծ է չարամիտ վիպաց արկածից եւ պատահարաց . իսկ սոցա հանդեսն առաքինութեան եւ անուանքն անգամ յանժամօրս էին : Միայն յորժամ յանցաւորացն ոք ընդ ձանապարհն կիտրոնեաց հարցունմն ինչ առնէր ունիք ի դաշտաբնակաց անտի եթէ Ո՞յր բնակութիւն իցէ ի վեր անդր ի տնակսդ յայդոսիկ . պատասխանի առնէր այրն առանց զնոպա ձանաչելոյ . « Արք բարեյաւք են Այսպէս եւ մանիշակ ընդ դժնեկօք պատասպարեալ՝ բացօռստ ի բաց բուրեղ հոտ անուշից , թեպէտ եւ անտես իցէ ի մարդկանէ :

Տարագիր երիզրուցաց նոցա չարախօսութիւն , որ ընդ պատրուակաւ արդարութեան՝ յատելութիւն եւ կամ ի կեղծաւորութիւն զառաժանէ հարկաւ գտիրտ . բանգի եւ չէ մարք չատել ունիք զմարդիկ՝ յորժամ առ չարս ունիցի զնոսա , եւ ոչ կենցաղել ընդ չարս՝ յորժամ չառագաստիցէ ոք զատելութիւն ընդ քօղով բարեսիրութեան . Այսպէս անա բռնուն առնէ մեզ չարախօսութիւն խռով կալ ընդ այլս կամ ընդ մերոսմ իսկ անձին : Եւ թեպէտ չդատեին նորա ուրոյն ուրոյն զմարդիկ , սակայն յաճախ բանս ի մեջ առնուին զինարից բարիս ամենեցուն առնելոյ անխտիր . եւ որ ինքնին չէին առ այն ձեռնմաս , այլ

CHAPITRE II.

Chaque jour était pour ces familles un jour de bonheur et de paix. Ni l'envie ni l'ambition ne les tourmentaient. Elles ne désiraient point au dehors une vaine réputation que donne l'intrigue et qu'ôte la calomnie ; il leur suffisait d'être à elles-mêmes leurs témoins et leurs juges. Dans cette ile, où, comme dans toutes les colonies européennes, on n'est curieux que d'anecdotes malignes, leurs vertus et même leurs noms étaient ignorés ; seulement, quand un passant demandait sur le chemin des Pamplemousses, à quelques habitants de la plaine : « Qui est-ce qui demeure là-haut dans ces cases ? » ceux-ci répondaient sans les connaître : « Ce sont de bonnes gens. » Ainsi des violettes, sous des buissons épineux, exhalent au loin leurs doux parfums, quoiqu'on ne les voie pas.

Elles avaient banni de leur conversation la médisance, qui, sous une apparence de justice, dispose nécessairement le cœur à la haine ou à la fausseté ; car il est impossible de ne pas haïr les hommes si on les croit méchants, et de vivre avec les méchants si on ne leur cache sa haine sous de fausses apparences de bienveillance : ainsi la médisance nous oblige d'être mal avec les autres ou avec nous-mêmes. Mais, sans juger les hommes en particulier, elles ne s'entretenaient que des moyens de faire du bien à tous en général ; et, quoiqu'elles n'en eussent pas le pouvoir, elles en avaient une volonté perpétuelle

մշտափափաք վառեալ տենջիւ բարեգործելոյ՝ դիրապատ-
րաստք էին օժանդակել ամենեցուն : Եւ յամալուրեան անդ բնա-
կելով՝ ոչ միայն մարդատեացք ջեին, այլ Էսա քան զԷսա յառե-
լուին ի մարդասիրութիւն Վեպք անցից պարստաւելիք յաճա-
խեալք ի քաղաքաժողով ընկերութեան մարդկան՝ հեռի էին
ի գրուցատրութեանց նոցա, սակայն բնութեանն հրաշայիք յար
ի հրճուանս Էւ ի հիւսցման ունեին զնոսա . Էւ սխրանային ընդ
վերնախնամ տեսչութեանն զօրութիւն որ ընդ իւրեանց ձեռամբն
սփռեալ էր յապալեր ապառաժսն յայնոսիկ գառատութիւն,
զգեղ Էւ զամբիծ զսակառապետ Էւ զմշտափրփրն բերկրանս :

Պօղ յերկոտսսանամեայ հասակին հռժկու Էւ ուշիմ քան
զհնգետասանամեայ Եւրոպացիսն գոյով, զեղազարդեալ էր
զայն ամենայն զոր ինչ հնդիկն 'Իոմինիկոս մշակեր Էւեթ Ելա-
ներ ընդ նմա յանտառս մօտակալս՝ խլել տունկս մատաղս կի-
տրոնի Էւ նարնջի, Էւ զմոշենին որ բոյորշի ունի կատար կա-
նաջագեղ, Էւ արմառենիս որոց պտուղքն լի են շաքարախառն
հոգիւ Էւ զծաղկանց նարնջի տան զբուրումն անուշից, Էւ
տնկեր զնոսին շուրջանակի զբնակարանան Սերմանեալ էր
Էւ սերմանս ծառոց՝ որ յերկրորդումն տարւոջ ծաղկեն կամ
պտղաբերեն, զօրինակ ակաթիքն անուանեալ ծառք, որ շուրջ
վայրաբերեալ տարածանեն հսկգոյն սառնատեսակ զնդակացն
ջահից երկայնածիգ փունջս ողկուզածեաւ ձիւնաթոյր ծաղկանց.
ծիրանածաղիկն պարսկական՝ որ երկնաբերձ ձգմամբ ի վեր
պարզէ գաղօտափայլն իւր ցցունս . սեխածառ՝ որ անոստ
բնովն սիւնածէւ ամբառնայ, Էւ լի Էւ ակաղճուն Է կանաջագոյն
սեխիւք, Էւ զգազաթամբն խոյակ ունի յայնասաղարթ՝ զօրեն
թգենույ :

Տնկեալ էր անդանօր Էւ զսերմն պատամենեաց, մանկենեաց,
ակնակատառոյ, կուսանեռոյ, հացածառի, ճագենոյ Էւ վարդա-
ճամբեաց : Յոյովք ի ծառոց անտի անդստին իսկ ընձեռեին
ի վայելս դեռահասակ տանն իւրեանց զհովանի Էւ զմիրգ, Էւ

qui les remplissait d'une bienveillance toujours prête à s'étendre au dehors. En vivant donc dans la solitude, loin d'être sauvages, elles étaient devenues plus humaines. Si l'histoire scandaleuse de la société ne fournissait point de matière à leurs conversations, celle de la nature les remplissait de ravissement et de joie. Elles admiraient avec transport le pouvoir d'une Providence qui, par leurs mains, avait répandu au milieu de ces arides rochers l'abondance, les grâces, les plaisirs purs, simples et toujours renaissants.

Paul, à l'âge de douze ans, plus robuste et plus intelligent que les Européens à quinze, avait embelli ce que le noir Domingue ne faisait que cultiver. Il allait avec lui dans les bois voisins déraciner les jeunes plants de citronniers, d'orangers, de tamarins, dont la tête ronde est d'un si beau vert, et de dattiers, dont le fruit est plein d'une crème sucrée qui a le parfum de la fleur d'orange ; il plantait ces arbres déjà grands autour de cette enceinte. Il y avait semé des graines d'arbres qui, dès la seconde année, portent des fleurs ou des fruits, tels que l'agathis, où pendent tout autour, comme les cristaux d'un lustre, de longues grappes de fleurs blanches ; le lilas de Perse, qui élève droit en l'air ses girandoles gris de lin ; le papayer, dont le tronc sans branches, formé en colonne hérissée de mamelons verts, porte un chapiteau de larges feuilles semblables à celles du figuier.

Il y avait planté encore des pepins et des noyaux de badamiers, de manguiers, d'avocats, de goyaviers, de jacqs et de jamboses. La plupart de ces arbres donnaient déjà à leur jeune maître de l'ombrage et des fruits. Sa main laborieuse

Ճեռք նորին երկասերք յանարգասաւոր իսկ վայրս ցանկապա-
տին սփռեալ էին զբարեբերութիւն Ազգք ազգք հալուէից եւ
զանազան տատասկաբոյսք դեղնափայլ եւ կարմրորակ ծաղկօքն
ամբառնային ի սարաւանդս սեւաթոյր պարեխից, եւ բուռին
ձգտել հասանել ի ջափ բարձրութեան երկայնածիգ պատատ-
կացն որ կապուտակ եւ ծիւանի ծաղկամբք այսք եւ անդր
ձգեալ տարածանէին ընդ գառ ի վերս լերինն :

Այնպէս տողեալ կարգեալ էր նորա զբոյսսն զայնոսիկ՝ զի
հեշտեաւ էր զուարճանալ միով ակնարկմամբ ի տեսիլ գեղոյ
նոցին Ի հովտաձէս պարտիզի անդ տնկեալ էր զկարճաբերձ
դալարիս եւ ըստ նոցանէ զբուսիս, ապա զծառս ցածունս, եւ
ապա զբարձրաբերձսն որ շուրջունակի զցանկապատիւն բոյո-
րէին. այնպէս զի լայնածառայն այն տեղի գնմանութիւն բերեր
շուրջ տեսարանի դալարեաց, մրգաց եւ ծաղկանց, բանջարս
եւս ունելով եւ մարմանդս եւ արտուրայս բրնձոյ եւ ցորենոյ :

Սակայն որտեղագործեալն էր այնպէս զբոյսսն զայնոսիկ ըստ
իւրումն արուեստի, ոչ ինչ ստերիւրեալ էր եւ ի բնութեանն
օրինաց. այլ մանաւանդ նովիմբ առաջնորդեալ՝ զայնոսիկ որոց
ցնդականք էին սերմանիք՝ ի բարձրաւանդակ տեղիս գետեղեաց,
եւ որոց հատրն ջրածուիք էին, ի խաղս եւ յեղտիւրս : Այսպէս
բոյսք իւրաքանչիւր ամէին ըստ պատշաճի անցնիւր դրից, եւ
դիրք ամենայն յիւրաքանչիւր բուսոց առնութիւն զբնականն իւ-
րեանց զարդ գեղեցկութեան Զուրք ուղիսինահոսք ի գագա-
թանց պարեխիցն իջեալք՝ էր ուրեք զի աղբերակս ի խորս անդ
հովտին յօրինէին, եւ էր զի լայնատարր իմն հայելիս, որք եւ
շուրջ պատեալք ի դալարեաց՝ առաջի առնէին ցոյացիկ գեղով
զծառսն ծաղկաւիրիքս, եւ զպարեխս ժայռաւորս, եւ գերկնիցն
կապուտակ :

Թեպէտ եւ անհարք էր վայրն եւ սուապարին, սակայն եւ
այնպէս մարքեր զլոյովս ի տնկոցն նկատել եւ ձեռամբ շօշա-
փել. եւ առ ի զարդարն ասելոյ, մեք եւս սատար նմին լինե-

avait répandu la fécondité jusque dans les lieux les plus stériles de cet enclos. Diverses espèces d'aloès, la raquette chargée de fleurs jaunes fouettées de rouge, les cierges épineux, s'élevaient sur les têtes noires des roches, et semblaient vouloir atteindre aux lianes chargées de fleurs bleues ou écarlates qui pendaient çà et là le long des escarpements de la montagne.

Il avait disposé ces végétaux de manière qu'on pouvait jouir de leur vue d'un seul coup d'œil. Il avait planté au milieu de ce bassin les herbes qui s'élèvent peu, ensuite les arbrisseaux, puis les arbres moyens, et enfin les grands arbres qui en bordaient la circonférence, de sorte que ce vaste enclos paraissait de son centre comme un amphithéâtre de verdure, de fruits et de fleurs, renfermant des plantes potagères, des lisières de prairies et des champs de riz et de blé.

Mais en assujettissant ces végétaux à son plan, il ne s'était pas écarté de celui de la nature guidé par ses indications, il avait mis dans les lieux élevés ceux dont les semences sont volatiles, et sur le bord des eaux ceux dont les graines sont faites pour flotter. Ainsi chaque végétal croissait dans son site propre, et chaque site recevait de son végétal sa parure naturelle. Les eaux qui descendent du sommet de ces roches formaient au fond du vallon, ici des fontaines, là des larges miroirs qui répétaient, au milieu de la verdure, les arbres en fleurs, les rochers et l'azur des cieux.

Malgré la grande irrégularité de ce terrain, toutes ces plantations étaient pour la plupart aussi accessibles au toucher qu'à la vue : à la vérité nous l'aidions tous de nos conseils et de

աք խորհրդով եւ ձեռնտուութեամբ: Հորդեալ էր նորա եւ շաւիղ մի որ զհովտին պատ առնույր, եւ առաջք նորին բազմապատիկք էրթեալ յանգեին առ հասարակ ի մի կենդորոն բոլորակին: Զխորտաբորտսն եւ զդժուարութս անգամ յօգուտ ի կիր արկեալ, ճեմելիս դիւրագնացս կազմեալ էր ի նոսին, եւ զծառսն ընտանիս ընդ վայրենիսն ձառնութեալ: Ի շէղջաշէղջ բազմութենէ այտի բառայգոր վիմացոյ որ խռկեալ խճողեալ կանարդ յանցսդ յայդոսիկ, որպէս եւ ի յոյով կողմանս կղզոյս, յօրինեալ էր նա ի տեղիս տեղիս բրգունս բրգունս, եւ ի շարս քարանցն խառնեալ ընդ նոյն եւ արմատս վարդենեաց եւ դրախտածաղկանց եւ այլոց բնոց որ զքարածայունս սիրեն Բրգունքն այն տխրատեսիլք եւ խոշորամեք վաղ ընդ փոյր պճնեցան կանաչագեղք եւ ծաղկագոռարձք Լեւանցամեջք տնկազարդեալք հինառուրց եւ կորարամակ ծառովք՝ գետնափորս կազմէին կամարայարկս անբափանցս ի ջերմութենէ, եւ անդր ի հով մտանէին զցերեկ: Կածան նրբուղի տարեալ հաներ ի պուրակ ուրեք ծառոց վայրենեաց, յորոց ի միջակին ջովացեալ ոռոճաւայր յապահովի՝ ծառ ընդաստուն պտղալից: Աստ տեսանել էր անդաստան լի տունականօք, անդ ածուս բանջարաց եւ ծառատունկս մրգաբերս: Ընդ այլ ուղի ծառազարդ գտունս էր նշմարել, եւ ընդ այլ՝ զկատարս լերանց անմատոյցս: Ընդ սաղարթախիտ անտառակաւոյ ընդ այդուիկ տատամբեաց ընդ պատատունկս շաղապատելոց՝ ջեր հնար ականել ինչ ի լուսապայծառ իսկ արեւու. եւ ի ծագ սարաւանդին որ ի կողաց յերինդ կարկառի՝ երեսին ամենայն քարածայոք ցանկապատիս՝ հանդերձ բացաճիգն ջուրքք ծովու, յորում նշմարեր երբեմն նաւ եկաւոր յերոպալ, եւ կամ անդրէն դարձաւոր: Եւ ահա ի վերայ վիմիս այսորիկ մեծի ժողովեալ նստէին ընդ երեկս գերդաստանքն երկոքին, եւ ըմբոյխնէին անբարբառ զօղոց զովութիւն, զծաղկանց բոյրս անուշից, զաղբերաց խոխոջանս, եւ զգեղատեսիլ համբոյրս գնացական լուսոյն եւ ստուերաց:

nos secours pour en venir à bout. Il avait pratiqué un sentier qui tournait autour de ce bassin, et dont plusieurs rameaux venaient se rendre de la circonférence au centre. Il avait tiré parti des lieux les plus raboteux, et accordé par la plus heureuse harmonie la facilité de la promenade avec l'aspérité du sol, et les arbres domestiques avec les sauvages. De cette énorme quantité de pierres roulantes qui embarrassent maintenant ces chemins, ainsi que la plupart du terrain de cette île, il avait formé çà et là des pyramides, dans les assises desquelles il avait mêlé de la terre et des racines de rosiers, de **poincilla-**des et d'autres arbrisseaux qui se plaisent dans les roches. En peu de **temps** ces pyramides sombres et brutes furent **couver-**tes de verdure ou de l'éclat des plus belles fleurs. Les ravins, bordés de vieux arbres inclinés sur leurs bords, **formaient des** souterrains voûtés, inaccessibles à la chaleur, où l'on allait **prendre** le frais pendant le jour. Un sentier conduisait dans **un bos-**quet d'arbres sauvages, au centre duquel croissait, à l'abri des vents, un arbre domestique chargé de fruits. Là était une **mois-**son; ici un verger par cette avenue on apercevait les **mai-**sons; par cette autre les sommets inaccessibles de la **monta-**gne. Sous un bocage touffu de tatamaques entrelacés de lianes, on ne distinguait en plein midi aucun objet; sur la **pointe** de ce grand rocher voisin qui sort de la montagne, on découvrait tous ceux de cet enclos, avec la mer au loin, où apparaissait **quelquefois** un vaisseau qui venait de l'Europe, ou qui y **re-**tournait. C'était sur ce rocher que ces familles se rassemblaient le soir, et jouissaient en silence de la fraîcheur de l'air, du **par-**fum des fleurs, du murmure des fontaines et des dernières **har-**monies de la lumière et des ombres.

Քանի քաղցրալուրք էին անուանքն որովք յորջորջեաց նա զբազմագուհարձ օթարանս բառականէն պարտիզիդ : Սարա-
ւանդն այն գորմէ ի վեր անդր ձառեցի , ուստի էւ բացուստ ի
բաց զգալուստ իմ գականէին , անուանեալ կոչէր ԳԻՏ ԲԱՐԵ-
ԿԱՄՈՒԹԵԱՆ : Պօղ էւ Վիրգիլնէ ի խաղս իւրեանց տնկեալ էին
անդանօր զննդիկ եղեգն , էւ ի ծագս եղեգանն սառառնէին վար-
շամակ սպիտակ յայտարար իմոյ ժամանելոյն՝ յորժամ նշմա-
րէին նոքա զիս . որպէս էւ սովորութիւն է դրօշ ի մերձակայ
լերինդ ամբառնալ ի տես ծովաջու նաւուց : Խորհուրդ ի միտս
իմ անկաւ դրոշմել ի բնի անդ եղեգանն արձանագիր : Քանզի
էւ յամենայն ուղեւորութիւնս իմ ըղձալի լեալ է ինձ տեսանել
անդրիս էւ արձանս յիշատակաց բնութեան , այլ ըղձալի էս է
վերծանել արձանագիրս որ ձարտարահիւսք իցեն . յայնժամ թուի
ինձ երէ ձայն որդւոյ մարդոյ էլանիցէ ի վիմէ անտի ընդ մեջ
դարուց անցանելով բազմաց , էւ ասիցէ առ անցորդն յանապա-
տին . « Զես դու միայնակ ի տեղւորչոյ . էւ այլք էս ի մարդկանէ
յայսմ վայրի սրտառուրք եղեն , խորհուրդս խորհեցան էւ վիշտս
հանգոյն քեզ կրեցին : » Եւ երէ այն արձանագիր վաղնջուց ազ-
գի ուրուք անճիտելոյ իցէ նշխար , նգտեալ տարածանէ զոգիս
մեր յանհուն ասպարեզս անսահման ժամանակաց , էւ յուշ առ-
նէ մեզ զմերս անմահութիւն , խելամուտս զմեզ առնելով երէ
զիւրդ իմաստ լոկ յերկարակեաց լինիցի քան զպետութիւն հզօր
վաղակործան :

Սմին իրի դրոշմեցի էս զգճուն կայմիս դրօշուն Պօղայ էւ
Վիրգիլեայ գառաջիկայ տողսդ Որատեալ .

Զձեզ Հեղինեայ հարազատք
Աստեղց ամուր լուսասփիւռ
Եւ հայրն հողմոց ուղղեացեն
Լոկ շընչելով ըզգեփիւռ :

Եւ զայս տող Վիրգիլեայ քանդակեցի ի կեղեւ տատամա-

Rien n'était plus agréable que les noms donnés à la plupart des retraites charmantes de ce labyrinthe. Ce rocher dont je viens de vous parler, d'où l'on me voyait venir de bien loin, s'appelait la DÉCOUVERTE DE L'AMITIÉ. Paul et Virginie, dans leurs jeux, y avaient planté un bambou, au bout duquel ils élevaient un petit mouchoir blanc pour signaler mon arrivée dès qu'ils m'apercevaient, ainsi qu'on élève un pavillon sur la montagne voisine à la vue d'un vaisseau en mer. L'idée me vint de graver une inscription sur la tige de ce roseau. Quelque plaisir que j'aie eu, dans mes voyages, à voir une statue ou un monument de l'antiquité, j'en ai encore davantage à lire une inscription bien faite ; il me semble alors qu'une voix humaine sorte de la pierre, se fasse entendre à travers les siècles, et, s'adressant à l'homme au milieu des déserts, lui dit qu'il n'est pas seul, et que d'autres hommes dans ces mêmes lieux ont senti, pensé et souffert comme lui ; que si cette inscription est de quelque nation ancienne qui ne subsiste plus, elle étend notre âme dans les champs de l'infini, et lui donne le sentiment de son immortalité, en lui montrant qu'une pensée a survécu à la ruine même d'un empire.

J'écrivis donc sur le petit mât du pavillon de Paul et de Virginie ces vers d'Horace :

Fratr Helenæ, lucida sidera,
Ventorumque regat pater,
Obstrictis aliis, præter Iapyga.

* Que les frères d'Hélène, astres brillants comme vous, et que le père des vents vous dirigent et ne fassent souffler que le zéphyr.

Je gravai ce vers de Virgile sur l'écorce d'un tatamaque, à

քաոյն յորոյ ընդ հովանեաւն բազմէր երբէք Պօղ ի զնին կալով
ի բացուստ ալեկոծ ծովուն .

Երանի եւ որ միայն ծանեաւ զքերափս արտորէից :

Եւ գայս զբարաւորաւ դրան սենեկի Լաթուրի տիկնոջն , որ
ժողովետդ էր նոցա .

Աստ հանգիստ աներկեաւն . եւ կեանք անգեա խարկանաց :

Սակայն Վիրգիլնէ ինչ ոչ ռաճէր ընդ լատինաբանութիւնս
իմ . եւ ասէր եթէ զոր աս ոտս հողմացուցին իւրոյ եղի բան , եր-
կարաճիգ ե յոյժ եւ կարի խորիմաց . լաւ եւս էր , ասէ , որպէս
ինճ բռնի , բէ գրէիր ՅԱՆԳ ՅՈՒՋԵԱԼ , ԲԱՅՅ ԱՆՎԿԱՆԴ Որուն
պատասխանիտուեալ ասեմ . « Այդ առաժ առաքինութեան յաւետ
ի ճահ գայ » Եւ նա շառագնեցաւ ընդ բանն իմ :

Երջանիկքն այն բնակիչք վայրացս զդիւրագգաժն իւրեանց
ոգիւս ճգեալ տարածանէին զամենայնիւ որ շուրջ կայր զնոքօք ,
եւ աննշանից իսկ իրաց անուանս եղեալ էին գորովականս յոյժ :
Ի մարմանդի ուրեք՝ շրջաբոյր ինչ տեղի նարնջենեօք , աղա-
մաղգենեօք եւ վարդաճամբեօք զարդարեալ , ուր եւ Վիրգիլնէ եւ
Պօղ երթեալ երբէք երբէք սլարէին , յորչորջեալ կոչէր ՄԻԱԲԱՆՈՒ-
ԹԻՒՆ Մառն հինաուորց յորոյ ընդ հովանեաւն Լաթուր եւ
Մարգարիտ պատմեալ էին իրերաց գաղետս իւրեանց , ճայներ
ՋԵՋԵԱԼ ԱՐՏԱՍՈՒԲ ԲՐԻՏԱՆԻԱ եւ ՆՈՐՄԱՆՏԻԱ անուանէին զա-
ծուսն յորս սերմանեալ էին ցորեան , էյակ եւ ոլոռն : Ըղճացեալ
Դոմինիկեայ եւ Մարիամու ըստ տիրութեացն իւրեանց օրինակի
անմոռաց ունէլ գտեղիս ծննդեան իւրեանց յԱփրիկէ , Անկոյա
եւ Ֆուլփուէնք կոչեցին վայրս երկուս որ բուսուցանէին նոցա
զխոտն յորմէ կողովս հիւսէին , եւ ճնդիկ դղմենիս զոր իւրեանց
նեօքն տնկեալ էին : Այսպէս տարաշխարհիկքն այնոքիկ բերօք
բնագաւառացն տաժէին ի սիրտս զքաղցր յիշատակս աշխարհին

l'ombre duquel Paul s'asseyait quelquefois pour regarder au loin la mer agitée :

**Fortunatus et ille deos qui novit agrestes !
Heureux, mon fils, de ne connaître que les divinités champêtres !**

Et cet autre au-dessus de la porte de la chambre de madame de La Tour, qui était leur lieu d'assemblée

**At securus quies, et nescia fallere vita.
Ici est une bonne conscience, et une vie qui ne sait pas tromper.**

Mais Virginie n'approuvait pas mon latin : elle disait que ce que j'avais mis au pied de sa girouette était trop long et trop savant : J'eusse mieux aimé, ajoutait-elle, TOUJOURS AGITÉE, « MAIS CONSTANTE. — Cette devise, lui répondis-je, conviendrait « encore mieux à la vertu. Ma réflexion la fit rougir.

Ces familles heureuses étendaient leurs âmes sensibles à tout ce qui les environnait. Elles avaient donné les noms les plus tendres aux objets en apparence les plus indifférents. Un cercle d'orangers, de bananiers et de jam-roses plantés autour d'une pelouse, au milieu de laquelle Virginie et Paul allaient quelquefois danser, se nommait LA CONCORDE. Un vieux arbre, à l'ombre duquel madame de La Tour et Marguerite s'étaient raconté leurs malheurs, s'appelait LES PLEURS ESSUYÉS. Elles faisaient porter les noms de BRETAGNE et de NORMANDIE à de petites portions de terre où elles avaient semé du blé, des fraises et des pois. Domingue et Marie, désirant, à l'imitation de leurs maîtresses, se rappeler les lieux de leur naissance en Afrique, appelaient ANGOLA et FOUILLEPOINTE deux endroits où croissaient l'herbe dont ils faisaient des paniers, et où ils avaient planté un calebassier. Ainsi, par ces productions de leurs climats, ces familles expatriées entretenaient les douces illusions

խընթանց, եւ ամոքեին զաղետս պանդխտութեանն յօտարոտի երկրի : Բնբէ, զիւրդ քաղցր էր ինձ տեսանել զեղապատշաճ յորջորջմամբք բիւրաւորօք անուանեալ զծայռս համակործան տեղւոյդ այդորիկ, որ հանգոյն դաշտացն Նլլադայ՝ դերբուկս աւերակաց եւեթ ունի արդ, եւ անուանս սրտառուջս :

Բայց քան զամենայն ցանկալիս տեղւոյս սխրատեսիլ էր անուանեալն ՀԱՆԳԻՍՏ ՎԻՐԳԻՆԵԱՅ : Յոտս սարաւանդակին որ ԳԻԻՏ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ կոչէր, եւ փապար՝ ուստի աղբերացեալ վտակ փոքրիկ անդէն առ ետեղ յօրինէ ջրակոյտիկնց տեղի ի մարգագետնի ուրերք : Ի ծնանել Մարգարտի զՊօղ, ետու ես նմա յընծայ քոքոյ մի հնդիկ զոր այլոց տուեալ էր ինձ : Տնկեաց Մարգարիտ զմիբզն զայն յեզր ջրակուտին, որպէս զի ծառն որ անտի բուսանիցի՝ յայտարար կացցէ ժամանակին յորում զորդեակն ծնաւ : Զայն տեսեալ տիկինն Լաթուր, տնկեաց եւ նա ի տեղւոջն նովին մտօք այլ քոքոյ՝ յործամ ի յոյս ած զՎիրգինէ : Ի կրկին մրգաց անտի բուսան քոքենիք երկու, որ եւ բովանդակ զղիւսնագիրս տոհմիցն երկոցուն առնէին առաջի . միոյն անուն՝ Պօղայ կոչէր ծառ, եւ միւսումն ծառ Վիրգինեայ . եւ երկոքին եւս միանգամայն ամեցին ըստ աճել դեռածաղիկ տերանցն, խուն ինչ անհաւասար բարձրութեամբ . այլ յետ ամաց երկոտասանից անցին զանցին քան զխղիցն բարձրութիւն . կողերք նոցին խիղբս արկեալ պատէին զիրերօք, եւ վայրակախ սաւառնէին զդեռաբուսիկ ողկոյզս պտղոցն զաւազանաւ աղբերն : Զծառսն զայնոսիկ եւեթ տնկեալ, իսկ զծերպ սարաւանդակին ըստ բնութեանն զարդու քողեալ էին անփոփոխ Զրիսատեսիլ եւ զխոնարհուտ կողիւքն աստեղանէս նշողէին կանաչագեղ եւ սեւաքոյր ճարխտոք յայնատերերք, եւ ի շնչել սղոխաց ճօճէին ծածանէին փունջք զաղտակրի՝ կախեալք զօրէն ծիրանածառալ կանաչագգեաց ժապաւինաց : Ոչ ինչ հեռի ի տեղւոյնն ամէին կուսածաղիկք, որ զնմանութիւն բերեն կառմբերանգ շահորբամի, եւ դարապղպեղք որոց պատեանքն

de leur pays, et en calmaient les regrets dans une terre étrangère. Hélas ! j'ai vu s'animer de mille appellations charmantes les arbres, les fontaines, les rochers de ce lieu maintenant si bouleversé, et qui, semblable à un champ de la Grèce, n'offre plus que des ruines et des noms touchants.

Mais, de tout ce que renfermait cette enceinte, rien n'était plus agréable que ce qu'on appelait le REPOS DE VIRGINIE. Au pied du rocher la DÉCOUVERTE DE L'AMITIÉ est un enfoncement d'où sort une fontaine qui forme, dès sa source, une petite flaque d'eau, au milieu d'un pré d'une herbe fine. Lorsque Marguerite eut mis Paul au monde, je lui fis présent d'un coco des Indes qu'on m'avait donné. Elle planta ce fruit sur le bord de cette flaque d'eau, afin que l'arbre qu'il produirait servit un jour d'époque à la naissance de son fils. Madame de La Tour, à son exemple, y en planta un autre, dans une semblable intention, dès qu'elle fut accouchée de Virginie. Il naquit de ces deux fruits deux cocotiers, qui formaient toutes les archives de ces deux familles ; l'un se nommait l'Arbre de Paul, et l'autre l'Arbre de Virginie. Ils crurent dans la même proportion que leurs jeunes maîtres. d'une hauteur un peu inégale, mais qui surpassait au bout de douze ans celle de leurs cabanes. Déjà ils entrelaçaient leurs palmes, et laissaient pendre leurs jeunes grappes de cocos au-dessus du bassin de la fontaine. Excepté cette plantation, on avait laissé cet enfoncement de rocher tel que la nature l'avait orné. Sur ses flancs bruns et humides rayonnaient en étoiles vertes et noires de larges capillaires, et flottaient au gré des vents des touffes de scolopendre suspendues comme de longs rubans d'un vert pourpré. Près de là croissaient des lisières de pervenche, dont les fleurs sont presque semblables à celles de la giroflée rouge, et des piments, dont les gousses couleur de sang sont plus écla-

արիւնեբանգք քաջափայլ էւս էն քան զբոստ : Ի հոտ անուշից բուրեր ի բացուստ սրտատերէն ապրասամ էւ մեխակահոտն ռահան : Ի բարձուէ անտի քարայրին վայրաբերեալ տատանէին պատատուկք նմանեայք գեղածուկի պաստառաց, էւ գլոդիւք պարեխացն մեծատարած սրահակս դայարագեղս յօրինէին : Թռչունք ծովայինք՝ խաղաղաւետ վայրացն ըղձակերտք , այսր գային առնուլ երեկօքս : Ընդ արեւուն ի մուտս խոնարհել՝ թռիչս առեալ գծովափամբքն գայր ձկնաբաղն էւ ծովարտոյտ, էւ ընդ օդոցն բարձրութիւն ցին արջնաթոյր բարձրաթռիչ, էւ սպիտակաթոյրն թռչունք արեւադարձի որք հանգալն աստեղն տուրնջեան ի բաց մեկնէին յամայի մկանանց ձնկայնոյն Ովկիանոսի : Սիրեր Վիրգիլնէ դադարել առ աղբերաս որ պճնեալ էր հոյակապ էւ միանգամայն վայրենի անպաճոյճն պերճութեամբ . եր երբեմն զի անդր տարեալ յուսնայր գկտախ տանն ընդ հովանեաւ քոքենեացն երկոցուն , էւ եր երբեմն զի անդր յարօտ ածեր գայծիսն իւր . էւ մինչդեռ ինքն ի կաթանէ նոցին պանիր կազմեր պատրաստեր , ախորժ հաճութեամբ նկատեր թէ որպէս ձարակէին նոքա գճարխոտոսն որ զսեպացեալ կողիւք ժայռին վակժոյժ օղածիգ՝ զմիով ուրեր ի սեպիցն իբրեւ ի պատուանդանի զարեացսն հաստատեալ : Տեսեալ Պօղայ զի սիրելի Վիրգիլնեայ էն վայրքն , տարաւ անդր յոնտառաց բոյնս ազգի ազգի թռչնոց , որոց զհետ գնացեալ հորցն էւ մարց՝ հաստատեցին զբնակութիւն իւրեանց ի նորումն յայնմ գաղթականի : Երբեք երբեք բաշխեր նոցա Վիրգիլնէ հատս բրնձոյ , եգիպտացորենոյ էւ կորեկի : Ընդ երեւել նորա սարեակք ի սուիճս էւ ի մրմունջս հատեայք , բենգալք քաղցրանուազք , էւ ծիրանաւորքն անուանեալ թռչունք՝ որոց հրանշոյլ փետուրք էն , ի դուրս ի մացառացն ելանէին . պապկայք կանաչագեղք իբրեւ զմրուխտ՝ ի մերձակայիցն իջանէին լատանենեաց , դիմեալ դօդէին կաքաւք ընդ դալարեօք , էւ ամենեքին առ հասարակ զօրէն իմն հաւուց վառեկաց խռռն

tantes que le corail. Aux environs, l'herbe de baume, dont les fleurs sont en cœur, et les basilics à odeur de girofle exhalèrent les plus doux parfums. Du haut de l'escarpement de la montagne pendaient des lianes semblables à des draperies flottantes, qui formaient sur les flancs des rochers de grandes courtines de verdure. Les oiseaux de mer, attirés par ces retraites paisibles, y venaient passer la nuit. Au coucher du soleil on y voyait voler, le long du rivage de la mer, le corbiveau et l'alouette marine, et, au haut des airs, la noire frégate avec l'oiseau blanc du tropique, qui abandonnaient, ainsi que l'astre du jour, les solitudes de l'océan Indien. Virginie aimait à se reposer sur les bords de cette fontaine, décorée d'une pompe à la fois magnifique et sauvage. Souvent elle y venait laver le linge de la famille à l'ombre des deux cocotiers. Quelquefois elle y menait paître ses chèvres. Pendant qu'elle préparait des fromages avec leur lait, elle se plaisait à les voir brouter les capillaires sur les flancs escarpés de la roche, et se tenir en l'air sur l'une de ses corniches comme sur un piédestal. Paul, voyant que ce lieu était aimé de Virginie, y apporta de la forêt voisine des nids de toute sorte d'oiseaux. Les pères et les mères de ces oiseaux suivirent leurs petits, et vinrent s'établir dans cette nouvelle colonie. Virginie leur distribuait de temps en temps des graines de riz, de maïs et de millet; dès qu'elle paraissait, les merles siffleurs, les bengalis, dont le ramage est si doux, les cardinaux, dont le plumage est couleur de feu, quittaient leurs buissons; des perruches, vertes comme des émeraudes, descendaient des lataniers voisins; des perdrix accouraient sous l'herbe tous s'avançaient pêle-mêle jusqu'à ses pieds, comme des poules. Paul et elle s'amusaient avec transport de leurs jeux, de leurs appétits et de leurs amours.

խաղային գային մինչեւ առ ոտս նորին. եւ նա ընդ Պօղայ Յրճուէր ի տեսիլ խաղուց նոցին եւ ախորժակաց եւ սիրակարկաջ տարփանաց :

Ո՛վ սիրուն մանկտի, այսպէս յանմեղութեան անցուցանէիր դուք գառուրս արշալուստյ կենացն մերոց՝ ի բարերարութիւն զանձինս մարգելով: Քանիցս անգամ ի տեղւոջս յայսմիկ մարքն մեր գրկախառն զորդեկօրդ փարեալ գոնանային զՏեսուռնէ, զի մխիթարութիւն մեծ պատրաստէր նա մեօք ծերութեան իւրեանց, եւ զի երջանկաւետ եւ բարեգութիւն էր մուտն մեր ի կենցաղս: Քանիցս անգամ ընդ հովանեաւ ժայռիցս այսոցիկ ճաշակից եղէ մեզ եւ ես ընդ նոսին՝ շինականին մերում տնցեալ բազմական սեղանոյ, յորմէ հեռի էր սպանդ ամենայն կենդանեաց: Դաշխուրանք կարնաբուղխք, մուր դեռածիւնք, բրնձախառն կարկանդակք ի տերեւս աղամարգէնեոյ շարեայք, տառաղանք ակաղձեայք գետնախնձորով, մանգաւ¹¹, նարնջիւ, նռամբ, աղամարգիւ, արմառով, անանասիւ, պարեւնք մեր էին առողջագոյնք՝ գեղատեսիլք եւ ախորժա՛ամբ բան զամենայն համադամս :

Հանգոյն իւրախձանաց նոցա եւ գրոյցքն էսս քաղցունք էին եւ անմեղանջականք: Բազում այն էր զի Պօղ բանս ի մեջ առնոյր զվաստակոց առուրն կամ զվաղորդայնին: Յանգ մտախորհ լինէր յընտանեացն դիւրութիւն բարեկեդանութեան . իբր զի յայս նիշ վայրի ոչ հեշտարայլ էին ուղիք, յայնմ անձանք ի բազմեյ. այս ինչ սարփինալ մատաղատունկ ոչ շատ առնէր հովանի, յայն ինչ տեղւոջ յաւ էսս հանգիցէ Վիրգինէ :

Յանձրեւարացառուրս ամենեքեան միա՛նամուռ տեսարք եւ ծառայք ի տնակին ժողովեալ՝ փախարս ի սիզոյ եւ կողովս ի հնդիկ եղեգանէ իւսեհին: Գեղեցկադիրս եւ բարեկարգս էր տեսանել զորմովն տրմուխս, տապարս եւ բանս, եւ առ կահիւրն մշակութեան՝ զառ ի նոցանէ յառաջ բերեալ արդիւնս, պարկս բրնձոյ, որայս ցորենոյ եւ ողկոյզս աղամարգոյ եւ սուստութեան լծորդ էր անդ հանապազ վայելչագեղն ճարտարու-

Aimables enfants, vous passiez ainsi dans l'innocence vos premiers jours en vous exerçant aux bienfaits ! Combien de fois, dans ce lieu, vos mères, vous serrant dans leurs bras, bénissaient le ciel de la consolation que vous prépariez à leur vieillesse, et de vous voir entrer dans la vie sous de si heureux auspices ! Combien de fois, à l'ombre de ces rochers, ai-je partagé avec elles vos repas champêtres, qui n'avaient coûté la vie à aucun animal ! Des calebasses pleines de lait, des œufs frais, des gâteaux de riz sur des feuilles de bananier, des corbeilles chargées de patates, de mangues, d'oranges, de grenades, de bananes, de dattes, d'ananas, offraient à la fois les mets les plus sains, les couleurs les plus gaies et les sucs les plus agréables.

La conversation était aussi douce et aussi innocente que ces festins ; Paul y parlait souvent des travaux du jour et de ceux du lendemain. Il méditait toujours quelque chose d'utile pour la société. Ici les sentiers n'étaient pas commodes ; là on était mal assis ; ces jeunes berceaux ne donnaient pas assez d'ombrage ; Virginie serait mieux là.

Dans la saison pluvieuse, ils passaient le jour tous ensemble dans la case, maîtres et serviteurs, occupés à faire des nattes d'herbes et des paniers de bambou. On voyait rangés dans le plus grand ordre, aux parois de la muraille, des rateaux, des haches, des bèches ; et auprès de ces instruments de l'agriculture les productions qui en étaient les fruits des sacs de riz, des gerbes de blé et des régimes de bananes. La

թիւն: Իսկ Վիրգինէ խրատեալ ի Մարգարտէ եւ ի մօրեն՝
օշարակս կազմէր եւ ըմպելիս զովարարս ի հռզից եղեգնա-
շաքարի, ի լեմոնից եւ ի կիտրոնէ:

Ի հասանել երեկոյին՝ ընթրեին ի լոյս կանթեղի. եւ ապա
տիկնայքն Լաթուր եւ Մարգարիտ պատմէին զարկածս ուղեւո-
րաց մոյորելոց զիշերի յաւազակոտ անտառս Եւրոպայ, եւ
կամ զխորտակումն նաւուց բախելոց ի մրրկէ յապառաժս ու-
րէք անբնակ կղզեաց: Ի յուր վիպացն վառեալ բորբոքին
դիւրագորով սիրտը որդեկացն, եւ ասէին. « Իցիւ թէ յաջողէր
մեզ Աստուած երբէք ձեռն ասպնջականութեան կարկառել
այնպիսեացն չուառականաց: » Եւ ապա ուր ուրեմն գերդաս-
տանքն երկորին անջատեալք ի միմեանց՝ ի հանգիստ քնոյ
երթային, վաղուեան տեսութեան իրերաց անձկակարօտք:

Եր երբէք զի շառաջս անձրեւաց մտանէին նոքա ի քուն, որ
ուղիսօրէն զյարկս խղիցն ծեծէին. եւ եր զի ի մռնչիւն հող-
մոց շնչելոյ, որ ատեալ ածէին նոցա զբացական կոհակացն
գոռումն եւ գժողփիւն, որք գծովափամբն կոծեալ խորտակէին:
Փառս առ Աստուած ի վեր առաքէին սակս անքոյքն պահպա-
նութեան անձանց, եւ յեռաւոր վտանգացն յիշատակաւ եւս
քան զեւս յարգէին զաներկեւանն իւրեանց զապահովութիւն.

Ընդ ժամանակս ժամանակս ընթեռնոյր Լաթուր տիկին ի
յուրամենեցուն զպատմութիւնս ինչ սրտատուջ անցից յաստուա-
ծաշունչ տառիցն եւ ի նոր կտակարանէ: Ի՞նչ ուրեք ձարտա-
րամտէին նոքա զսրբագիր մատենէն. քանզի եւ աստուածա-
բանականն նոցա զիտութիւն՝ ի զգածմունս սրտիցն եր, յան-
գոյն հմտութեանն զոր զբնութեան իրաց ունէին, եւ վարուցն
ուղղութիւն ի գործս եւ ի զնացս նոցա փայլէր՝ ըստ Աւետարա-
նին պատուիրանաց: Ոչ էին նոցա աւուրք սահմանեալք ի զբո-
ւանս կամ ի տրտմութիւն. քանզի եւ ամենայն օր տօն եր նոցա,

որ ինչ շուրջ զնոքօք համօրեն՝ տաճար Աստուծոյ, յորուն

délicatesse s'y joignait toujours à l'abondance. **Virginie**, instruite par **Marguerite** et par sa mère, y préparait des sorbets et des cordiaux avec le jus des cannes à sucre, des citrons et des cédrats.

La nuit venue, ils soupaient à la lueur d'une lampe ; ensuite madame de La Tour ou **Marguerite** racontait quelques histoires de voyageurs égarés la nuit dans les bois de l'Europe, infestés de voleurs ; ou le naufrage de quelque vaisseau jeté par la tempête sur les rochers d'une île déserte. A ces récits, les âmes sensibles de leurs enfants s'enflammaient ; ils priaient le ciel de leur faire la grâce d'exercer quelque jour l'hospitalité envers de semblables malheureux. Cependant les deux familles se séparaient pour aller prendre du repos, dans l'impatience de se revoir le lendemain.

Quelquefois elles s'endormaient au bruit de la pluie qui tombait par torrents sur la couverture de leurs cases, ou à celui des vents qui leur apportaient le murmure lointain des flots qui se brisaient sur le rivage. Elles bénissaient Dieu de leur sécurité personnelle, dont le sentiment redoublait par celui du danger éloigné.

De temps en temps, madame de La Tour lisait publiquement quelque histoire touchante de l'Ancien ou du Nouveau Testament. Ils raisonnaient peu sur ces livres ; car leur théologie était toute en sentiment, comme celle de la nature, et leur morale toute en action, comme celle de l'Évangile. Ils n'avaient point de jours destinés aux plaisirs et d'autres à la tristesse : chaque jour était pour eux un jour de fête et tout ce qui les environnait un temple divin, où ils admiraient sans cesse une intelligence infinie, toute-puissante et amie des hommes. Ce sentiment de confiance dans le pouvoir suprême les remplissait de

նկատեալ հիանալին ընդ իմաստութիւն նորին անսահման , եւ ընդ ամենակալն զօրութիւն եւ մարդասիրութիւն անհուն . եւ սովին աներկմիտ վստահութեամբ ի գերաբունն իշխանութիւն Աստուծոյ՝ մխիթարեին ընդ անցեալսն , արիանալին յառաջիկայս , եւ լի յուսով բարեաց մնալին հանդերձեւոցն պատահման : Այսպէս ահա տիկնայքն այնորիկ բռնագբօսեալք յաղետիցն՝ ի բնութիւն անոր զանճինս պատսպարել , ամեցուցին յինքեանքս եւ յորդեակս իւրեանց զազդմունսն զայնոսիկ զորս ընձեռեք բնութիւն եւ պանպանէ յերեսաց աղետից :

Այլ զոր օրինակ դեպ լինի երբեք եւ ի կարի իսկ բարեխրատ ոգիս ժողովել դիզանալ ամպոց եւ վրդովել զնոսին , ի տրտմել յանկարծ ուրուք ի նոցանէ՝ ամենեքին զնովաւ շուրջ բոլորեալ եւ փարատեին ի նմանեղիորհորհրդսն դառնութեան , ոչ այնչափ խելամտութեամբք իմաստուն բանից՝ քան թէ քաղցրութեամբ զգայուն իմաստից սրտի . Ամենայն որ զանճին իւրոյ զբոյս բարուցն հանգանակել յայնժամ . Մարգարիտ զուարթամտութիւն եռանդուն . տիկինն Լաբուր աստուածաբանութիւն սրտառուչ . Վիրգինէ գգուանս սիրալիրս , Պօղ անպատրուակ եւ անկեղծ համարձակութիւն . եւ Մարիամ եւ Դոմինիկոս անգամ յօգնութիւն տրտմեցելոյն փութալին . ամենեքեան էս ընդ վիշտս նորին վշտանալին , եւ ընդ արտասունսն արտասունին : Ըստ այսմ օրինակի եւ բոյսք բեկանուտք մանեալ պատին զիրերօք , եւ այնպէս զդէմ ունին ամպրոպաց

Ի գեղեցկախառն աւուրս տարւոյն զնալին նոքա ըստ ամենայն կիւրակեից առաջիկայ լինել սրբոյ սլատարագին յեկեղեցւոջ Կիտրոնեացն , զորոյ զաշտարակն զանգակաց տեսանես ահա ի դաշտի անդ . Անոր զնալին դեսպակաւ եւ արք ընչաւետք . որ եւ բազում անգամ ցանկացան գալ ի ծանօթութիւն բարեկամութեան ազգաստոհմիցն այնոցիկ անանջատից , եւ հրաւիրեցին զնոսա ի զբօսանս եւ ի խրախոնս . սորա բազում վայելչութեամբ եւ մեծարանօք հրաժարեցին ի հրաւիրա-

consolation pour le passé, de courage pour le présent et d'espérance pour l'avenir. Voilà comme ces femmes, forcées par le malheur de rentrer dans la nature, avaient développé en elles-mêmes et dans leurs enfants ce sentiment que donne la nature pour nous empêcher de tomber dans le malheur.

Mais comme il s'élève quelquefois dans l'âme la mieux réglée des nuages qui la troublent, quand quelque membre de leur société paraissait triste, tous les autres se réunissaient autour de lui et l'enlevaient aux pensées amères, plus par des sentiments que par des réflexions. Chacun y employait son caractère particulier. Marguerite une vivacité douce, Paul de la franchise et de la cordialité; Marie et Domingue même venaient à son secours. Ils s'affligeaient s'ils le voyaient affligé, et ils pleuraient s'ils le voyaient pleurer. Ainsi des plantes faibles s'entrelacent ensemble pour résister aux ouragans.

Dans la belle saison, ils allaient tous les dimanches à la messe à l'église des Pamplémousses, dont vous voyez le clocher là-bas dans la plaine. Il y venait des habitants riches, en palanquin, qui s'empressèrent plusieurs fois de faire la connaissance de ces familles si unies, et de les inviter à des parties de plaisir. Mais elles repoussèrent toujours leurs offres avec honnêteté et respect, persuadées que les gens puissants ne recherchent les faibles que pour avoir des complaisants, et qu'on

նաց անտի, քանզի եւ հաւանեալ իսկ էին ի միտս իւրեանց եթէ արք աւագք յայն սակս եւեթ ի խնդիր լինին անաւագաց, զի կամակատարս անձանց յաճախեսցեն. եւ թէ չէ հնար կամակատար այնպիսեացն լինել առանց շնքելոյ ախտից նոցին եւ կամ յօժարութեանցն բարեաց կամ չարաց: Դարձեալ եւ ի ջքաւոր բնակչացն տեսութենէ բանգուգեալ խուսափէին. քանզի եւ նորա նախանձաբեկք, չարախօսք եւ անուպալք սովոր են լինել: Սմին իրի եւ գառաջինն կիսոցն երկջուտ որմանք թուեցան, եւ այլոց սեզք եւ ամբարհաւածք. սակալն զգուշաւորն այն կենցաղ վարուց նոցա ոչ ինչ բափուր էր ի քաղցրահամբոյր եւ ի մարդասէր գնացից, մանաւանդ առ աղքատսն, որով եւ լինքեանս ձգեցին տակաւ գականածութիւն ձոխից եւ զմեծարանս կարօտելոց:

Բագում այն էր զի զկնի պատարագին գալին առ նոսա յոյովք ի խնդիր գործոց ինչ բարեաց: Եր զի ի վշտատեսից որ եկեալ հայցէր ի նոցանէ խրատս բարեաց, եւ էր զի մանուկ որ աղաւաւոր մատուցեալ վասն մօրն իւրոյ ախտացելոյ՝ խնդրէր գալ տեսանել զնա յայն ինչ վայրի ոչ ինչ կարի ի բացեալ ի տեղաւորէն: Յանգ ընդ իւրեանս բարձեալ տանէին նոսխայս դեղոց օգտամատոյցս խօթութեանց յաճախելոց ի բնակս աշխարհին. եւ քաղցրութիւն էւս անջափ խառնէին ի դարմանսն, որով ցանկալի եւ պատուական յոյժ առնին դուզնաբեայքն անգամ սպասահարկութիւնք. Յաջողագոյնս փարատէին նորա զանձկութիւնս սրտի, որք անբերելիք սովոր են լինել ի միայնութեան եւ ի վշտակիր մարմնի: Տիկինն Լաթուր այնպիսեաւ աներկմիտ վստահութեամբ բարբառէր զԱստուծոյ, զի հիւանդն որ լսէր նմա՝ համարէր իմն թէ ակներեւ իսկ տեսանիցէ առ իւր զԱստուած: Բագում անգամ արտասուաբոր աջօք դառնայր անտի Վիրգինէ ի տուն, այլ սիրտ նորա լի էր ցնծութեամբ, զի պատեհ ինչ գտեալ լինէր բարերարելոյ. զի եւ նա ինքն էր որ յառաջագոյն պատրաստէր զդեղս դարմանոյ հիւանդացն, եւ մա-

ne peut être complaisant qu'en flattant les passions d'autrui, bonnes et mauvaises. D'un autre côté, elles n'évitaient pas avec moins de soin l'accointance des petits habitants, pour l'ordinaire jaloux, médisants et grossiers. Elles passèrent d'abord auprès des uns pour timides, et, auprès des autres, pour fières; mais leur conduite réservée était accompagnée de marques de politesse si obligeantes, surtout envers les misérables, qu'elles acquirent insensiblement le respect des riches et la confiance des pauvres.

Après la messe, on venait souvent les requérir de quelque bon office : c'était une personne affligée qui leur demandait des conseils, ou un enfant qui les priait de passer chez sa mère malade dans un des quartiers voisins. Elles portaient toujours avec elles quelques recettes utiles aux maladies ordinaires aux habitants, et elles y joignaient la bonne grâce, qui donne tant de prix aux petits services. Elles réussissaient surtout à bannir les peines de l'esprit, si intolérables dans la solitude et dans un corps infirme. Madame de La Tour parlait avec tant de confiance de la Divinité, que le malade, en l'écoutant, la croyait présente. Virginie revenait bien souvent de là les yeux humides de larmes, mais le cœur rempli de joie, car elle avait eu l'occasion de faire du bien. C'était elle qui préparait d'avance les remèdes nécessaires aux malades, et qui les leur présentait avec une grâce ineffable. Après ces visites d'humanité, elles prolongeaient quelquefois leur chemin, par la vallée de la Montagne-Longue, jusque chez moi, où je les attendais à dîner sur les bords de la petite rivière qui coule dans mon voisinage. Je

տուեցեալ պաշտեր նոցա գայնս անպատումն գեղով վայելչութեան եւ քաղցրութեան : Եւ յետ մարդասեր խնամոցն այնոցիկ , եր երբեք զի երկայնեալ զճանապարհ իւրեանց ընդ հովիտս երկայնանիստ լերինն՝ ի տուն իմ գային , ուրաւօր ակնկալեալ մնայի նոցա ի ճաշ առ ափամբ առուակին որ զքնակարանան իմով անցանէ : Ի դէպս այնպիսիս հայրայրիս անօրս ինչ վաղընջուց գինոյ , զի յաւելցի մեզ գուարքամիտ խնդութիւն ի հընդկայինսն մեր խրախուսն՝ քաղցրաճաշակ եւ կազդուրիչ արդեամբք եւրօպայ : Եւ եւս երբեք զի ժամադիրք իրերաց լինեալ ի ծովեզերին ժողովել ի խառնուրդս անդ այլոց գետակաց՝ որ ի կղզեոջ աստ վտակք եւեք են մեծամեծք . եւ բարձեալ տանեալ ընդ մեզ ի տանէ պաշար բանջարոյ , զոր յաւելուաք յառատաբուրդիսն բերս ընձեռեալս մեզ ի ծով . քանզի որսայաք առ ծովափամբն բախնբակս , պողիպոյս , կարմրախայտս , ծովախառնիճս , խեչափարս , խեցգետիս , եքիւնսս , ոստրէս եւ խեցեմորթս բազմագլխս Վայրք որ անագնագոյն քան գայլսն էին , բագուն՝ այն էր զի անդորրագոյն եւս պատրաստէին մեզ զքօսանս . Եւ զի նստեալք յապառաժի ուրեք ընդ հովանեաւ քաւիչենոյ՝ տեսանեալ գլեռնանէ կոհակս այեաց , զի իխորոց անտի ծովուն վազեալ խորտակէին առ ոտս մեր անեղագոյճ շառաջմամբ . եւ Պօղ որ քաջավարժ էր ի լող իբրեւ գմի ի յուղակաց , յառաջ մատուցեալ զնայր ընդդէմ կոհակացն . եւ ի գալ հասանել նոցին խոյս տուեալ ի ծովափն կոյս փախչէր յերեսաց փրփրաղեզ եւ սաստկագոյճ մկանանց որք հալածական իմն տանէին զնա քան զծովեզրն եւս անդրագոյն . իսկ Վիրգինն յայն տեսիլ ճիշ բարձեալ աղաղակեր եւ ասեր եթէ խաղբղ այդորիկ առաքել առնեն զիս :

Իբրեւ ճաշոյն վախճան լինէր , Երգս արկեալ ի պար անցանէին պարմանիբն երկոքին Վիրգինն զգեղջուկ կենցաղոյ գեղգեղէր գերանաւստն անդորրութիւն , եւ զնաւորդաց աղետս՝ որ փոխանակ գերկիր մշակելոյ եւ տոհմական ի նմանէ ընդունելոյ

me procurais pour ces occasions quelques bouteilles de bon vin vieux, afin d'augmenter la gaieté de nos repas indiens par ces douces et cordiales productions de l'Europe. D'autres fois, nous nous donnions rendez-vous sur les bords de la mer, à l'embouchure de quelques autres petites rivières, qui ne sont guère ici que des grands ruisseaux ; nous y apportions de l'habitation des provisions végétales, que nous joignons à celles que la mer nous fournissait en abondance. Nous pêchions sur ce rivage des cabots, des polypes, des rougets, des langoustes, des chevrettes, des crabes, des oursins, des huitres et des coquillages de toute espèce. Les sites les plus terribles nous procuraient souvent les plaisirs les plus tranquilles. Quelquefois, assis sur un rocher, à l'ombre d'un veloutier, nous voyions les flots du large venir se briser à nos pieds avec un horrible fracas. Paul, qui nageait d'ailleurs comme un poisson, s'avancait quelquefois sur les récifs au devant des lames ; puis, à leur approche, il fuyait sur le rivage devant leurs grandes volutes écumeuses et mugissantes qui le poursuivaient bien avant sur la grève. Mais Virginie, à cette vue, jetait des cris perçants, et disait que ces jeux-là lui faisaient grand'peur.

Nos repas étaient suivis des chants et des danses de ces deux jeunes gens ; Virginie chantait le bonheur de la vie champêtre et les malheurs des gens de mer, que l'avarice porte à naviguer sur un élément furieux, plutôt que de cultiver la terre,

յանդորրու, ընչաքաղց տենչիս նաւարկեն ընդ տարրն մոլեգին : Էր էս երբեմն զի ըստ հնդկացն տարագու մնջակատակ լինէր նա ընդ Պօղայ : Մնջկատակն նախնական իմն բարբառ, է մարդոյ, է հանութեան քաջածանօթ ազգաց . է այնպէս ընդաբոյս է էս նշանական՝ զի գամ մի տեսեալ եւրոպացւոցն մանկանց զխաղայ հնդիկ մանկսոռոյ՝ անդէն է ուսանին Յիշեր Վիրգինէ զվեպսն զայնոսիկ որ առաւել քան զայսն ի գորով ածեալ էին զնա յընթեռնույ անդ մօրն յունկն իւր, է զգլխաւորս յարկածիցն ճշգրտատիւլ ածեր ի տեսիլ . է մերթ ի շաջիւն ծնծղային Դոմինիկեայ ի մարմանդ անդր գայր՝ սափոր ի գլուխ ունելով, է ահ ընդ ահ մատչեր յաղբերակն մերձակայ առնույ ջուր Դոմինիկոս է Մարիամ գլխաշնարածսն Մաղիամու կերպարանեալ՝ ի բաց զնա մերժէին . բայց Պօղ ի թիկունս օգնակաւորեան հասեալ նմա՝ հարկաներ գլխաշնարածսն, է լնոյր զսափորն էս դէնք զայն ի գլուխ նորին . միանգամայն էս բոլորելով նմա պսակ ի կարմրեւանգ ծաղկանց անբառամից՝ որ զսպիտակաթոյր դիմացն զմոյն զեղապատշաճ էս փայլեցուցանէին : Յայնժամ էս էս ի խաղս նոցին միջամուխ լեալ՝ զկերպարանս Հռազուէյի առնէի առաջի, է տայի Պօղայ զդուստրն իմ զՍեփովրա ի կնութիւն :

Էր դարձեալ երբեք զի զտարաբաղդին Հռութայ բերեր զդէմս, որ այրիացեալ էս ընչաքաղ յերկիրն իւր դարձ առնէր, է անդ էս ընդ օտարս իսմար էր սակս յերկարածից ժամանակ տարաշխարհիկն լինելոյն Դոմինիկոս է Մարիամ զարտաշննիցն առնուին զդիմակս Վիրգինէ կերպարաներ իսակաքաղ աստ անդ ընդ հետս նոցին լինել, է Պօղ զճանրութիւն մեծարոյ նահապետի յանձին բերեալ իարցումն առ Վիրգինէ առնէր . որունմ զդոլանի հարեալ տայր նա պատասխանի : Ես Պօղ անդէն արգահատեալ՝ ասպնջականք զանմեղն, է թշուառին լինէր պատսպարան . զառիգածն Վիրգինեայ լնոյր պաշարապինդ, է ածեալ յանդիման առնէր զնա մեզ որպէս ծերակուտի քաղաքին

qui donne paisiblement tant de biens. Quelquefois, à la manière des noirs, elle exécutait avec Paul une pantomime. Là est le premier langage de l'homme ; elle est connue de toutes les nations ; elle est si naturelle et si expressive , que les enfants des blancs ne tardent pas à l'apprendre dès qu'ils ont vu les noirs s'y exercer. Virginie, se rappelant, dans les lectures que lui faisait sa mère, les histoires qui l'avaient le plus touchée, en rendait les principaux événements avec beaucoup de naïveté. Tantôt, au son du tam-tam de Domingue, elle se présentait sur la pelouse, portant une cruche sur sa tête ; elle s'avancait avec timidité à la source d'une fontaine voisine, pour y puiser de l'eau. Domingue et Marie, représentant les bergers de Madian, lui en défendaient l'approche et feignaient de la repousser. Paul accourait à son secours, battait les bergers, remplissait la cruche de Virginie ; et, en la lui posant sur la tête, il lui mettait en même temps une couronne de fleurs rouges de pervenche, qui relevait la blancheur de son teint. Alors, me prêtant à leurs jeux, je me chargeais du rôle de Raguel, et j'accordais à Paul ma fille Séphora en mariage.

Une autre fois, elle représentait l'infortunée Ruth, qui retourne veuve et pauvre dans son pays, où elle se trouve étrangère après une longue absence. Domingue et Marie contrefaisaient les moissonneurs. Virginie feignait de glaner çà et là sur leurs pas quelques épis de blé. Paul, imitant la gravité d'un patriarche, l'interrogeait ; elle répondait en tremblant à ses questions. Bientôt, ému de pitié, il accordait l'hospitalité à l'innocence et un asile à l'infortune ; il remplissait le tablier de Virginie de toutes sortes de provisions, et l'amenait devant nous, comme devant les anciens de la ville, en déclarant qu'il la prenait en mariage, malgré son indigence. Madame de La Tour, à

ասելով. Թեպետ է ջքաւոր է, սակայն առնում զսա ինձ ի կին: Յայն տեսիլ յուշ ածեալ Լաթուրի տիկնոջ եթէ ճրպես թողեալ լքեալ նա ի ծնողաց, էւ այրիացեալ, էւ յիւրասեր ասպնջակա-նութեամբ ի Մարգարտէ ժողովեալ, էւ յուսայր այնուհետէ գերջանկաւեալ ամուսնութիւն որդեկացն իւրեանց տեսանել, զլալ հարկանէր, էւ խառն այն յիշատակք ջարեաց էւ բարեաց՝ յարտասուս ցաւոց էւ ցնծութեան էւ զմեզ լուծանէին

Այնպէս իմն ճշգրտատիպ ի տեսիլ ածէին նորա զխաղոցն կերպարանս, զի գրեալ քի ի բուն իսկ ի դաշտս Ասորոց էւ ի Պաղեստին համարեաք զանձինս Այլ էւ ոչ զարդոց էւ տե-սարանաց ջքաւորութիւն էր մեզ ի տեղուջն, ոչ դամբարաջան լուսաւորութեան էւ ոչ նուագածուաց պարոս. Հանդիսարան տեսարանացն լինէր բազում անգամ տեղին այն յորում կիցք են յոլով ճանապարհաց անտառին, էւ բերանք նոցին շուրջանակի յօրինէին կամարս կամարս սաղարբախիտս: Մէք գետղ առեալ դադարեաք ի միջավայրին՝ զօրն ցերեկ պատսպարեալք ի տօթոյ. այլ իբրեւ ընդ ծիրս երկնից արեգակն ի վայր խոնարհէր, ճա-ռագայքք լուսոյն բեկտեալ ի ծառոցն բնից՝ ի ստուերամած խորս անդր անտառին ձգեալ տարածանէին զլուսափայլն իւ-րեանց հոսանս երկայնաձիգս. էր երբեմն զի էւ սկաւառակն արեգակն ողջոյն երեւէր միաճաղոյն ի սպառուածի ուրեք ծառագարդ ուղւոյ, էւ լուսապայծառ զվայրն յարդարէր. Սա-ղարբք ծառոցն լուսաւորեալք ի ստորէ ի քրքմագոյն նշուիցն՝ շողշողէին երփն երփն ճաճանջիւք տպագլիոնի էւ զմրխտոյ. էւ բունքն մամռապատք էւ քիստիպք՝ ի վաղնջոց արձանս պղնձիս թուէին փոխակերպեալք, էւ թուչունք ուր վաղ իսկ կանխեալ էւ դադարեալ լինէին ի լուրբեան ընդ նսեմաստուեր տերեւովքն օթագայեալք, սխրանային իմն ընդ երկրորդն այն լուսանորոգ արշալոյս, էւ ճայն բարձեալ առ հասարակ ողջու-նէին բիւր կաթկաջանօք զլուսաւորն տուրնջեան:

Բազում անգամ դեպ լինէր յարանալ մեզ ի գեղջկայինսն մեր

cette scène , venant à se rappeler l'abandon où l'avaient laissée ses propres parents, son veuvage, la bonne réception que lui avait faite Marguerite, suivie maintenant de l'espoir d'un mariage heureux entre leurs enfants , ne pouvait s'empêcher de pleurer ; et ce souvenir confus de maux et de biens nous faisait verser à tous des larmes de douleur et de joie.

Ces drames étaient rendus avec tant de vérité , qu'on se croyait transporté dans les champs de la Syrie ou de la Palestine. Nous ne manquions point de décorations, d'illuminations et d'orchestres convenables à ce spectacle. Le lieu de la scène était pour l'ordinaire au carrefour d'une forêt, dont les percées formaient autour de nous des arcades de feuillages ; nous étions, à leur centre , abrités de la chaleur pendant toute la journée ; mais, quand le soleil était descendu à l'horizon, ses rayons , brisés par les troncs des arbres, divergeaient dans les ombres de la forêt en longues gerbes lumineuses, qui produisaient les plus majestueux effets. Quelquefois son disque tout entier paraissait à l'extrémité d'une avenue , et la rendaient tout étincelante de lumière. Le feuillage des arbres, éclairé en dessous de ses rayons safranés, brillait des feux de la topaze et de l'émeraude. Leurs troncs mousseux et bruns paraissaient changés en colonnes de bronze antique, et les oiseaux, déjà retirés en silence sous la sombre feuillée pour y passer la nuit, surpris de revoir une seconde aurore , saluaient tous à la fois l'astre du jour par mille et mille chansons.

La nuit nous surprenait bien souvent dans ces fêtes champê-

խրախճանութիւնս մինչեւ ցգիշերոյն հասանել ի վերայ . սակայն օդոցն յստակութիւն եւ քաղցրախառն զովութիւն ներքէր մեզ ի բուն լինել ի տաղաւարի ուրեք ի խորս անդ մայրեացն՝ աներկիւղ ամենեւին ի գողոց ի մօտաւորացն եւ ի հեռաւորաց միանգամայն Իսկ ի վաղիւ անդր ամենայն որ դարձ ի հիւղն արարեալ՝ գտանք զայն այնպէս որպէս եւ թողեալն էր Այնքան էր բարեմտութիւն եւ աննենգ հաւատարմութիւն յանշահավաճառ յայսմ կղզւոջ, զի յոյովից տանց ոչ աղխէին դրունք, եւ յոգունց յամերիկածին Եւրոպացւոց նորատեսիլ իմն գործի թուէին փականք

Բայց գոյին ի տարւոջն եւ աւուրք յորս ոչ եւս էր ջափ ցնծութեան եւ հրճուանացն Պօղայ եւ Վիրգիւնեայ, զմարցն ասեմ տօնից տարեդարձս : Յերեկոյէ փոյր ի մտի կալեալ թրքեր հայս Վիրգիւնէ, եւ կարկանդակս այնու եփեալ առաքեր առ կարօտեալս յազգատոմիցն սպիտակաց ի կղզւոջս ծնելոց՝ որոց երբէք չէր կերեալ հաց եւրոպական, եւ որք անօգնական ի Հնդկացն մնալով՝ անտառաբնակ կենօք մանիոք կերակրէին, եւ առ ի ժոյժ կարեաց աղքատութեան՝ ոչ զգերեացն ունէին գապշութիւն մտաց, եւ ոչ զարիութիւն՝ զղաստիարակութեան արգասիս : Քան զկարկանդակսն զայնոսիկ այլ ինչ ջմարթեր Վիրգիւնէ հանել յընծայ ըստ հեռին բաւականի տանն . սակայն այնպիսի իմն քաղցրահամբոյր մատուցանէր զայն շնորհիւ, որ պատուական եւ ցանկալի յոյժ զնուէրն գործէր Նա զի Պօղայ գործ էր առնուլ եւ տանել զպարգէսն ի տունս տունս, եւ որք ընդունէին՝ բան տալին գալ անցուցանել զօր վաղուին առ Լաթուր տիկնոջ եւ առ Մարգարտի Յայնժամ էր տեսանել մայր գոք ի մարց զի գալլո հասանէր երկուք եւ երիւք զճնակերպ դստերօք՝ դալնկագունիւք եւ վտտելովք, եւ որ առ յոյժ երկչոտութեան բարուցն ոչ ի յլսէին գաջս ի վեր ամբառնալ Սակայն Վիրգիւնէ վաղ ընդ փոյր համարմակութիւն տալր նոցա . օշարակս բաշխէր նոցին զովարարս, եւ այնպիսի իմն ազնուու-

tres ; mais la pureté de l'air et la douceur du climat nous permettaient de dormir sous un ajoupa , au milieu des bois , sans craindre d'ailleurs les voleurs ni de près ni de loin. Chacun , le lendemain , retournait dans sa case et la retrouvait dans l'état où il l'avait laissée. Il y avait alors tant de bonne foi et de simplicité dans cette île sans commerce , que les portes de beaucoup de maisons ne fermaient point à clef , et qu'une serrure était un objet de curiosité pour plusieurs créoles.

Mais il y avait dans l'année des jours qui étaient pour Paul et Virginie des jours de plus grandes réjouissances c'étaient les fêtes de leurs mères. Virginie ne manquait pas , la veille , de pétrir et de cuire des gâteaux de farine de froment , qu'elle envoyait à de pauvres familles de blanches , nées dans l'île , qui n'avaient jamais mangé de pain d'Europe , et qui , sans secours de noirs , réduites à vivre de manioc au milieu des bois , n'avaient , pour supporter la pauvreté , ni la stupidité qui accompagne l'esclavage , ni le courage qui vient de l'éducation. Ces gâteaux étaient les seuls présents que Virginie pût faire de l'aisance de l'habitation : mais elle y joignait une bonne grâce qui leur donnait un grand prix. D'abord , c'était Paul qui était chargé de les porter lui-même à ces familles ; et elles s'engageaient , en les recevant , de venir le lendemain passer la journée chez madame de La Tour et Marguerite. On voyait alors arriver une mère de famille avec deux ou trois misérables filles , maigres , jaunes et si timides , qu'elles n'osaient lever les yeux. Virginie les mettait bientôt à leur aise ; elle leur servait des rafraichissements , dont elle relevait la bonté par quelque circonstance particulière qui en augmentait , selon elle , l'agrément. Cette liqueur avait été préparée par Marguerite , cette autre par sa

քիւն ի բաշխոյն յաւելոյր՝ որով ըստ նորա մտացն հաճոյագոյն եւս հարկ էր նոցին ընծայել. իբր զի զայս ինչ ըմպելի Մարգարիտն էր պատրաստեալ, զայն ինչ իւրն մայր, եւ զայս ինչ միրգս նորին ինքեան եղբօրն կրեալ էր ի բարձուէ ծառոյն : Բռռն առնէր Պօղայ զի պարս տացէ նոցա բոլորել, եւ մինչչեւ տեսեալ զնոսա հաճս եւ բերկրալիցս՝ ոչ մեկնէր ի նոցանէ. քանզի կամէր զի խնդութեան իւրոյ տանն կցորդս լիցին եւ նորա : Ասէր իսկ եթէ Առ ի զանձին երջանկութիւն յարդարելոյ հարկ ի վերայ կայ այլոցն երջանկութեան խնամ ունել : Եւ իբրեւ ժամ լինէր դարձի նոցին առ իւրեանցսն, ստիպէր զնոսա բառնալ եւ տանել զոր ինչ միանգամ ախորժելին էր անձանց, եւ զնորութիւն կամ զանսովորն լինել իրացն պատճառեալ՝ ստիպէր զնոսա ի պարգեւացն ընդունելութիւն : Եթէ պատահատունս յոյժ զգրգլիս նոցին տեսանէր, իրաման իմօրէն առեալ՝ ընտրէր ինչ ինչ յիւրոց անտի ձորձոց եւ տալի Պօղայ տանել եւ դնել ի ծածուկ առ սեամս տնակաց նոցին : Ահա ըստ այսմ օրինակի հանգոյն աստուածախնամն տեսչութեան սուրբն նա զբարիս, զբարեբար ձեռնն քագուցանելով, եւ զբարիսն եւեթ յերեւան բերելով :

Եւրոպացւոցոյ ազգաց անդաստին ի տղայութենէ լի են խորհուրդք մտաց կանխակալ սովորութեամբք այնպիսեօք որ հակառակին երջանկաւետն կենաց, եւ չմարթիք լինել խելամուտ եթէ բնաւ ունիցի բնութիւն ընձեռել ումէր այսքան հանձար յուսաւոր, այսգոյն եւ բերկրանս Յանձուկ շրջանի ուրեմն մարդկայնոց իրաց պարագրեալ ոգւոցոյ ձերոց, արագ արագ հասանեն ի սահմանաժայրս վայելիցն իւրեանց. բայց բնութիւն եւ սիրտ աղբիւրք անսպառք են Պօղայ եւ Վիրգինեալ ոչ ծամացոյցք էին, ոչ տոմարք, ոչ ժամանակի մատեանք, ոչ պատմութիւնք եւ ոչ գրեան իմաստասիրութեան. այլ կենաց նոցին պարբերութիւնք՝ բնութեանն շրջանօք չափէին : Տուրնջենայնոցն ժամուց ի ստուերաց ծառոց ծանօթք լինէին, եւ քառահոյով

mère ; son frère avait cueilli lui-même ce fruit au haut d'un arbre. Elle ne les quittait point qu'elle ne les vît contentes et satisfaites ; elle voulait qu'elles fussent joyeuses de la joie de la famille. « On ne fait son bonheur, disait-elle, qu'en s'occupant » de celui des autres. Quand elles s'en retournaient, elle les engageait d'emporter ce qui paraissait leur avoir fait plaisir, couvrant la nécessité d'agréer ses présents du prétexte de leur nouveauté ou de leur singularité. Si elle remarquait trop de délabrement dans leurs habits, elle choisissait, avec l'agrément de sa mère, quelques-uns des siens, et elle chargeait Paul d'aller secrètement les déposer à la porte de leurs cases. Ainsi elle faisait le bien à l'exemple de la Divinité, cachant la bienfaitrice et montrant le bienfait.

Vous autres Européens, dont l'esprit se remplit dès l'enfance de tant de préjugés contraires au bonheur, vous ne pouvez concevoir que la nature puisse donner tant de lumières et de plaisirs. Votre âme, circonscrite dans une petite sphère de connaissance humaines, atteint bientôt le terme de ses jouissances artificielle. mais la nature et le cœur sont inépuisable. Paul et Virginie n'avaient ni horloge, ni almanachs, ni livres de chronologie, d'histoire et de philosophie les périodes de leur vie se réglaient sur celles de la nature ; ils connaissaient les heures du jour par l'ombre des arbres, les saisons par les temps où elles donnent leurs fleurs ou leurs fruits, et les années par le nombre de leurs récoltes. Ces douces images répandaient

յեղանակաց տարւոյ ի ժամանակաց անտի յորս ծաղկեինն էս պտղաբերք յինեին, էս զամացն զնացելոց զհամար ի թուոյ հնճոցն էս կրոց իմանային Այն խորհուրդք նկարակերպք էս քաղցունք վայելչագեղս իմն էս շնորհայիցս յարդարեին զգրոյցս նոցա : « Ճաշոյ ժամ է, ասէր Վիրգիլն առ ընտանիսն, քանզի ահա աղամարգոցն ստուերք առ ոտս նոցին ամփոփեցան. » էս դարձեալ . « Տարածամի օրս, զի մոշենիք կծկեն ահա զտերեւսն : » Ի հարցանել բարեկամաց էս դրացեաց երէ Ե՞րբ եկեսցես տեսանել զմեզ, ասէր Վիրգիլնէ. Յեղեգնաշարարացն ժամանակի » էս երիտասարդութիւնն անդրէն կրկնեին. « Քաղցրագոյն էս էս ցանկագոյն մեզ եղիցի գալուստդ » Երէ որ հարցաբանք զնա քէ քանի իցեն ամբ հասակի նորին էս Պօղայ, ասէր. « Հասակակից է եղբայրն իմ քոքենոյն մեծի որ առ աղբերն կայ, էս էս փոքրկանն Յորմէ յետե կեամ էս յաշխարհի, երկուտասանիցս պտղաբերեցին մանկենիք, էս քսանեւջորիցս ծաղկեցին նարնջենիք : » Թուէր իմն այնպէս երէ ասուրք կենդանութեան նոցա յիսեալք էին ընդ ծառոցն կենդանութեան՝ հանգոյն կենաց Փառնայց¹⁶ էս մայրեացն շահապետաց : Պատմականաց ինչ դարուց հմտութիւն անձանօք եր ի նոցանէ, բայց ի մարցն էւթ անցիցն կենաց պատմութենէ. ժամանակագրութիւն այլ ոչ եր նոցա քան զծառատնկոցն իւրեանց ժամանակս, էս ոչ իմաստասիրութիւն այլ՝ քան զբարեբարել ամենեցուն էս միաբանել յամենայնի զկամս անձանց ընդ կամացն Աստուծոյ

Էս բնաւ զինչ պետք պատանեկացն էին ընչառեալ էս բանիւրունս յինելոյ ըստ մերումս սարասի : Պետք նոցին էս անգիտութիւն յաւելուած էս գործէին երանառեալ կենաց նոցա Զանցանք բնաւ օր յորում ջմասնաւորեին իրերաց խելամտութիւն ինչ էս հմտութիւն. այն, հմտութիւնս ինչ. էս երէ յանկարծ ի հրմտութիւնսն յայնոսիկ էս մոլորութիւն ինչ խառնիցի, ապաքէն առն արդարոյ էս ողջամտի չիք ինչ ուստեք կասկած երկիւղի :

les plus grands charmes dans leurs conversations. « Il est temps
« de diner, disait Virginie à la famille, les ombres des bananiers
sont à leurs pieds » ; ou bien La nuit s'approche , les ta-
marins ferment leurs feuilles. — Quand viendrez-vous nous
voir? lui disaient quelques amis du voisinage. — Aux cannes
de sucre, répondait Virginie. — Votre visite nous sera encore
plus douce et plus agréable, reprenaient ces jeune filles.
Quand on l'interrogeait sur son âge et sur celui de Paul : Mon
frère, disait-elle, est de l'âge du grand cocotier de la fon-
taine, et moi de celui du petit. Les manguiers ont donné
douze fois leurs fruits, et les orangers vingt-quatre fois leurs
« fleurs depuis que je suis au monde. » Leur vie semblait at-
tachée à celle de ces arbre. comme celle des faunes et des
dryades ; ils ne connaissaient d'autres époques historiques que
celles de la vie de leurs mère. d'autre chronologie que celle
de leurs vergers, et d'autre philosophie que de faire du bien
à tout le monde et de se résigner à la volonté de Dieu.

Après tout, qu'avaient besoin ces jeunes gens d'être riches
et savants à notre manière? Leurs besoins et leur ignorance ajou-
taient encore à leur félicité. Il n'y avait point de jour qu'ils ne
se communiquassent quelques secours ou quelques lumières ; et,
quand il s'y serait mêlé quelque erreurs, l'homme pur n'en
a point de dangereuses à craindre. Ainsi croissaient ces deux
enfants de la nature. Aucun souci n'avait ridé leurs fronts ; au-

Ձայս օրինակ առասիկ տնեայ զարգանային երկոքին այն զառակր բնութեան սիրասունը : Ճակատք նոցա ոչ խորշոմեցան երբէր ի նոգոց տրտմութեան , եւ արիւն նոցա ոչ ապականեցաւ յանժուծկալ շուայտութենէ , եւ սիրտք նոցա ոչ ստերիւրեցան երբէր յախտիցն չարաց . սեր , անմեղութիւն եւ աստուածապաշտութիւն օր քան զօր յաւելոյին զանճառահրաշն շնորհս ոգւոց նոցա ի դէմս նոցին չքնադագեղս , եւ ի գնացսն եւ ի շարժմունս ամենայն Յաշայտութս անդ կենացն՝ զռարթածաղիկք էին իբրեւ զառաւօտ . այսպէս երբեմն եւ նախածնողքն մեր երեւեցան յեղեմական դրախտին յորժամ այն ինչ էլեալք ի ձեռանէ Արարչին տեսին զմիմեանս , մատեան առ իրեսարս , եւ խօսակից եղեն միմեանց եղբայրաբար եւ քեռօրեն սիրով . քանզի եր իսկ Վիրգինէ քաղցրահամբոյր եւ պարկէշտասեր եւ բարեմիտ հանգոյն եւայի , եւ Պօղ զԱղամայ բերեր զմանութիւն՝ ընդ առնածեւ հասակին զմանկականն ունելով պարզմտութիւն :

Բագուն անգամ դարձ ի վաստակոցն արարեալ եւ Պօղայ , եւ միայն ընդ միայնումն կացեալ — որպէս եւ բիւրիցս պատմեալ է ինձ — ասէր ցնա . « Յորժամ խոնջ իցեմ , ի տեսիլ կերպարանացդ հանգչիմ եւ Յորժամ ի բարձուէ անտի լերինդ նշմարեմ զքեզ ի խորս հովտիդ , կոկոն վարդի երեւիս դու ինձ ի մրգաբերն ծառաստանի . Յորժամ ձեմ առեալ զնաս դու ի տուն մարցն մերոց , ոչ այնպէս գեղեցկայանջ եւ ոչ այնքան քեթեւընթաց է կարաւ որ առ ձագս իւր ձեպիցի . Թեպէտ եւ ոչ եւս զականիցեմ զքեզ ի ծառոց միջի , սակայն չեն ինձ պետք նշմարել զքեզ առ ի գտանելոյ զքեզ . իմն ինչ առ ի քեն՝ անճառ առ յինէն՝ կայ եւ մնայ ինձ յօդս ընդ որ դուն սրանաս , եւ ի դալարեռջ յոր դուն բազմեալ կաս : Առ քեզ մերձեցեալ , այլ յայլմէ լինիմ : Ոչ այնպէս հրաշագեղ է կապուտակն երկնից որպէս բոյդ ակաւնողիք , եւ ոչ այնքան քաղցրանոռազ պէնկայիցն դայլայիկք որքան բո ձայնիդ անոյշ գեղգեղանք . Եթէ ծագիւ մատինս եւեր ի քեզ նպիցիմ , սարսուռ . բերկրապատար ընդ մարմինս իմ ըն-

cune intempérance n'avait corrompu leur sang ; aucune passion malheureuse n'avait dépravé leur cœur l'amour, l'innocence , la piété développaient chaque jour la beauté de leur âme en grâces ineffables , dans leurs traits , leurs attitudes et leurs mouvements. Au matin de la vie , ils en avaient toute la fraîcheur tels, dans le jardin d'Éden , parurent nos premiers parents , lorsque , sortant des mains de Dieu , ils se virent , s'approchèrent et conversèrent d'abord comme frère et comme sœur Virginie , douce , modeste , confiante comme Ève ; et Paul , semblable à Adam , ayant la taille d'un homme avec la simplicité d'un enfant.

Quelquefois , seul avec elle (il me l'a mille fois raconté), il lui disait , au retour de ses travaux : Lorsque je suis fatigué ,
« ta vue me délasse ; quand , du haut de la montagne , je t'a-
« perçois au fond de ce vallon , tu me parais au milieu de nos
« vergers comme un bouton de rose. Si tu marches vers la mai-
son de nos mères , la perdrix qui court vers ses petits a un
corsage moins beau et une démarche moins légère. Quoique
« je te perde de vue à travers les arbres , je n'ai pas besoin
de te voir pour te retrouver quelque chose de toi , que je
ne puis dire , reste pour moi dans l'air où tu passes , sur
« l'herbe où tu t'assieds. Lorsque je t'approche , tu ravis tous
mes sens. L'azur du ciel est moins beau que le bleu de tes
« yeux ; le chant des bengalis moins doux que le son de ta
voix. Si je te touche seulement du bout du doigt , tout mon
corps frémit de plaisir. Souviens-toi du jour où nous pas-
« sâmes à travers les cailloux roulants de la rivière des Trois-

բանայ : Յնչ քեզ օրն այն յորում անցաք մեր ընդ խիսն բոյորանէս գետոյն Եռաստեանց . զիարդ ժամանեալ առ գետափամբն վաստակաբէկ էի . այլ իբրեւ ըստանձին բարձի ես զքեզ , բէս բերէս օղասլաց բռնոյ բռեր բէ ունիցիմ Աղէ ասա , որով դու հմայիւք դիւքեցեր արդեօք զիս Միքե հանձարովդ . սակայն մարցն մերոց առաւելագոյն է հանձար քան զիմ եւ զքո : Միքե զգուանօրդ . այլ յաճախագոյն քան զքեզ համբուրեն նորա զիս : Թուի ինձ եքե բարուրիւն սրտի քո է որ դիւքեալ է զանձն իմ : Զմոռացայց ես երբեք զօրն յորում բոկոտն ընթացիւք դեմ եղեալ գնացեր դու մինչէս ցՍեաւ Գետ խնդրել զբողոքիւն գերւոյն փախստականի տառապելոյ Ա՛ռ . ընկալ , սիրեցեալդ իմ , զծաղկափթիթս զայս ոստղ կիտրոնի զոր ի մայրիսն հատի , եւ առ մա՛նաւդ դիցես ի գիշերի Աղէ կեր զխորիսիս զայս մեղու . վասն քո կրեցի զսա ի բարձուէ վիմին մեծի Բայց նախ եկ իանգիր ի գիրկս իմ , եւ ոգի առից ես ի վաստակոց :

Եւ Վիրգիլնկ պատասխանի տուեալ ասեր ցնա . « Ո՛վ իմս եղբայր . ոչ այնչափ խրախ առնեն զանձն իմ նշոյք արփենոյն որ այգուն այգուն զբարձամբք պարեխացդ հարկանին՝ որպէս քոյինդ տեսութիւն : Սիրելով սիրեմ ես զիմ մայրիկ , սիրեմ յոյժ եւ զրոյդ . այլ մինչ նորա որդեակ զքեզ հայնիցեն , առաւել եւս սիրեմ զնոսա Յորժամ զքեզ զգուիցեն , խրախ եւս լինիմ ես քան բէ յորժամ զինէս խանդադատիցին : Հարցանես ցիս բէ առ ինչ սիրիցեմ զքեզ . ապաքեն ամենայն իամասունք սիրեն զիրեար : Հայեաց ի բռնունս մեր . ի նմին բունկան սնեալք՝ սիրեն զմիմեանս հանգոյն մեզ , եւ ցանգ ընդ միմեանս կան իբրեւ զմեզ : Լուր հրպէս ծառ ի ծառէ հայնատու լինելով՝ դարձուածս առնեն բանից . սոյնպէս եւ ես , մինչ ի բարձուէ անտի լերինն տրձագանգր յունկն իմ ճնջեն նուագաց սրնգիդ , անդրեն կրկնեմ զբարբառն ի խորոջ աստ ձովտիս : Եւ աւելի եւս սիրելի եղեր դու ինձ յօրե յորմէ կամեցարն մարտ եղեալ ոգորել վասն իմ ընդ տեսուն գերւոյն : Յայնմ հետէ բագում անգամ ասացի ես

« Mamelles : en arrivant sur ses bords, j'étais déjà bien fatigué ;
« mais, quand je t'eus prise sur mon dos, il me semblait que
j'avais des ailes comme un oiseau. Dis-moi par quel charme
tu as pu m'enchanter ? Est-ce par ton esprit ? mais nos mères
« en ont plus que nous deux. Est-ce par tes caresses ? mais
elles m'embrassent plus souvent que toi. Je crois que c'est
par ta bonté. Je n'oublierai jamais que tu as marché nu-pieds,
« jusqu'à la Rivière-Noire, pour demander la grâce d'une pau-
vre esclave fugitive. Tiens, ma bien-aimée, prends cette branche
« fleurie de citronnier, que j'ai cueillie dans la forêt ; tu la
mettras, la nuit, près de ton lit. Mange ce rayon de miel ;
« je l'ai pris pour toi au haut d'un rocher. Mais auparavant
repose-toi sur mon sein, et je serai délassé.

Virginie lui répondait : O mon frère ! les rayons du soleil
« au matin, au haut de ces rochers, me donnent moins de joie
« que ta présence. J'aime bien ma mère, j'aime bien la tienne ;
mais quand elles t'appellent mon fils, je les aime encore da-
vantage. Les caresses qu'elles te font me sont plus sensibles
« que celles que j'en reçois. Tu me demandes pourquoi tu
« tu m'aimes ; mais tout ce qui a été élevé ensemble s'aime.
« Vois nos oiseaux élevés dans les mêmes nids, ils s'aiment
comme nous. Ecoute comme ils s'appellent et se répondent
« d'un arbre à l'autre ; de même, quand l'écho me fait enten-
« dre les airs que tu joues sur ta flûte au haut de la monta-
« gne, j'en répète les paroles au fond de ce vallon. Tu m'es
« cher, surtout depuis le jour où tu voulais te battre pour moi con-
« tre le maître de l'esclave. Depuis ce temps-là, je me suis dit
« bien des fois Ah ! mon frère a un bon cœur ; sans lui je serais
morte d'effroi. Je prie Dieu tous les jours pour ma mère, pour

ցանճն իմ. Բնբէ, զի բարեսիրտ է եղբայրն իմ. Եթէ նա չէր, ես ահաբեկ կորնչէի : Զօր հանապազ աղօթեմ ես առ Աստուած վասն մօր իմոյ, վասն քոյոյդ, վասն քո, եւ վասն հիբացն մերոց սպասաւորաց. այլ յորժամ զքոյդ անուն առնուցում ի բերան՝ բռնի ինձ զի յաւելու ոգւոյս իմոյ եռանդն Քանի սրտառուջ պաղատանօք հայցեմ ի Տեառնէ զի մի՛նչ սացեն քեզ չարիք : Առ իմե՛ այնպէս ի հեռաստան եւ ի բարձրաբերձ վայրս դիմիցես բերել ինձ միրգ եւ ծաղկունս. ոչ աւանիկ ի յիութիւն բաւականի ունիմք զամենայն ի դրախտիս : Տես զիսնոր խոնջ ես եւ պարտասեալ, եւ ընդ քիրտն թաքաւեալ » Եւ սպիտակաթոյր վարշամական փոքու սրբեր գճակատ նորին եւ զայտսն, եւ իմաբոյր բազում տայր նմա :

Սակայն ոչ սակաւ ժամանակ էր յորմէ հետէ յանձանօք ինչ երաշխեպս տազնապէր Վիրգիլնէ. աջք իւր կապուտակք շուրջանակի թխանային. գունատէին երեսքն, մեղկեալ բուլանայր մարմինն ողջոյն. ոչ էս էր գուարքերես զնա տեսանել, եւ ոչ քաղցրածպիտ ի շրթունսն էր զի յանկարծ գուարթանայր առանց ուրախութեան, եւ տխրէր առանց տրտմութեան Խռսափեր ի խաղուցն իւրոց անմեղաց, յընդելական վաստակոցն եւ ի կենաց կցորդութենէ ընտանեացն սիրայնոց Թափ առեալ շրջէր վայրավատին յանմարդի վայրս օթեւանին, գհանգիստ խնդրէր, եւ ոչ ուրէր գտանէր էր երբէք զի զՊօղ տեսեալ՝ թինդս առեալ դիմէր ի նա. եւ այն ինչ մերձեցեալ՝ զմբաղ յանկարծադեպ անկանէր զնովաւ. այտքն դալնկագոյնք շառագնէին ի բոսոր, եւ աջքն ջիշխէին յաջս նորին դաղարել Ասէր ցնա Պօղ. « Պարէխքս դալարանան, եւ բոհունք մեր երգս առնուն յորժամ զքեզն տեսանիցեն. ամենայն ինչ բերկրայից է շուրջ զքեւ, դու միայն կաս տխրաւզգած : » Եւ գիրկս ածեալ զնովաւ գուն գործէր փոփոգել զնա. բայց նա ի բաց զգոռխն զարմուցանէր, եւ սոսկմամբ իմն առ. մայրն խռսափէր : Ի գգուանաց եղբօրն խռովէր յանճն իւր օրիորդն հեզ. եւ Պօղ անգի-

« la tienne , pour toi , pour nos pauvres serviteurs ; mais , quand
« je prononce ton nom , il me semble que ma dévotion augmente. Je demande si instamment à Dieu qu'il ne t'arrive
« aucun mal ! Pourquoi vas-tu si loin et si haut me chercher des fruits et des fleurs ? N'en avons-nous pas assez dans le
« jardin ? Comme te voilà fatigué ! tu es tout en nage. Avec son petit mouchoir blanc elle lui essuyait le front et les joues, et elle lui donnait plusieurs baisers.

Cependant depuis quelque temps Virginie se sentait agitée d'un mal inconnu ses beaux yeux bleus se marbraient de noir, son teint jaunissait, une langueur universelle abattait son corps. La sérénité n'était plus sur son front ni le sourire sur ses lèvres. On la voyait tout à coup gaie sans joie et triste sans chagrin. Elle fuyait ses jeux innocents, ses doux travaux et la société de sa famille bien-aimée ; elle errait çà et là dans les lieux les plus solitaires de l'habitation, cherchant partout du repos, et ne le trouvant nulle part. Quelquefois, à la vue de Paul, elle allait vers lui en folâtrant ; puis tout à coup, près de l'aborder, un embarras subit la saisissait, un rouge vif colorait ses joues pâles, et ses yeux n'osaient plus s'arrêter sur les siens. Paul lui disait « La verdure couvre ces rochers, nos
« oiseaux chantent quand ils te voient ; tout est gai autour de
« toi , toi seule es triste. Et il cherchait à la ranimer en l'embrassant ; mais elle détournait la tête, et fuyait tremblante vers sa mère. L'infortunée se sentait troublée par les caresses de son frère. Paul ne comprenait rien à des caprices si nouveaux et si étranges. Un mal n'arrive guère seul.

տանայր ամենեւին քեզ զինչ այն նորատեսիլ գնացք եւ հաճոյք
եին որ երեւեին ի նմա : Այլ բազում այն է զի ոչ միայնակ հա-
սանեն մարդոսմա չարիք

Ամառն տօրագին ընդ ժամանակս ժամանակս սաստկացեալ
տոջորէ զգաւառս որ ընդ մեջ կան արեւադարձիցն երկոցուն,
եւ յաղարտ վարե գամենայն . խորշակ այնպիսի հարաւ յայն-
ժամ եւ ի կղզիս յայս : Ի վերջ կոյս ամսեանն ղեկտեմբերի յոր-
ժամ արեգակն յայծեղջիւրն մտեալ կշիռ անկանի գԳաղղիոյ
Կղզեաւս, եւ հրակիգեալ տապացուցանէ զսա ընդ Եօթնեակս
երիս, հողմ նարաւոյ որ զամն ողջոյն շնչէ ի կղզւոջս՝ դաղա-
րեաց . մրրիկք փոշոյ երկայնամիզք ամբառնային յանցս ճա-
նապարհաց, եւ յօդս կային վերամբարձ : Յամենայն կողմանց
խորխոյեալ պատառոտեր երկիր, բոցակեզ լինեին դայարիք,
սղոխք ջերմաջերմք ի կողից լերանցն ամպէին, եւ յուլք յա-
ռուակացն ցամաքեալք լինեին . Ոչ եւս գայր ամպ ի ծովէ .
բայց միայն եր տեսանէ զցերեկ շիկակարմիր ինչ շոգի զի վե-
րացեալ դիզացեալ ընդ երեսս մարգացն, ի մոռտս արեւոռն
երեւեին հանգոյն բոցոյ արդեօի մեծի . Այլ եւ ոչ գիշեր ինքնին
զովութիւն ինչ մատուցանէր տապագին օդոցն . եւ գունդն
լուսնի համակ շառագոյն ամբառնայր ընդ մառախլապատն
ծիր երկնից աւագին իմն ցուցանելով մեծութիւն : Հօտք խաշանց
եւ անդեոց յեմակս բլրեկացն զգետնեալք եւ զպարանոցսն ընդ
երկինս պարգելով զօդ ծծէին, եւ տրտմագին բառաջմամբ գնո-
վիտս հնչեցուցանեին . անդէորդն ինքնին յորսայս մաժնոյր ընդ
երկիր զի զովասցի փոքր ինչ : Սակայն ամենայն ուրեք հրա-
տոջոր եր գետին, եւ յօդս անդ մղձկուտս ոչ այլ ինչ լինէր լսելի
բայց միջատացն բզգանք, որք խնդրեին զպատուք ծարաւոյն
հարկանել արեամբ մարդկան եւ կենդանեաց

Ի միտմ ուրեք ի տօթակեզ գիշերաց անսի բիւրապատիկ եւս
յաւելաւ ի Վիրգինէ ախտին տագնապ . Մերք յառներ, մերք
բազմեր, եւ մերք անդրեւն ընկողմաներ, եւ որպէս եւ զհարդ

Un de ces étés qui désolent de temps à autre les terres situées entre les tropiques vint étendre ici ses ravages c'était vers la fin de décembre, lorsque le soleil au Capricorne échauffe pendant trois semaines l'île de France de ses feux verticaux. Le vent du sud-est, qui y règne presque toute l'année, n'y soufflait plus. De longs tourbillons de poussière s'élevaient sur les chemins, et restaient suspendus en l'air. La terre se fendait de toutes parts ; l'herbe était brûlée ; des exhalaisons chaudes sortaient du flanc des montagnes, et la plupart de leurs ruisseaux étaient desséchés. Aucun nuage ne venait du côté de la mer ; seulement, pendant le jour, des vapeurs rousses s'élevaient de dessus ses plaines et paraissaient, au coucher du soleil, comme les flammes d'un incendie la nuit même n'apportait aucun rafraîchissement à l'atmosphère embrasée. L'orbe de la lune, tout rouge, se levait dans un horizon embrumé, d'une grandeur démesurée. Les troupeaux, abattus sur les flancs des collines, le cou tendu vers le ciel, aspirant l'air, faisaient retentir les vallons de tristes mugissements. Le Cafre même qui les conduisait se couchait par terre pour y trouver de la fraîcheur ; mais partout le sol était brûlant, et l'air étouffant retentissait du bourdonnement des insectes qui cherchaient à se désaltérer dans le sang des hommes et des animaux.

Dans une de ces nuits ardentes, Virginie sentit redoubler tous les symptômes de son mal : elle se levait, elle s'asseyait, elle se recouchait, et ne trouvait dans aucune attitude ni le sommeil, ni

կայր՝ չգտանէր նա գրուն եւ ոչ գփանգիստ Յարուցեալ գնայ ի լոյս լուսնակի յաղբիւր անդր իւր. տեսանէ զի եւ յերաշտի առուերսն բղխէր ջուր յականէն, եւ արծաթափայլ առուակօք հատանէր անցանէր ընդ թխատիւ կողս ապառաժին. եւ յաւազան անդր լինի ջրասոյգ : Կազդուրին զառաջինն ի հովութենէ անտի զգայարանքն իւր, եւ բիւր յիշատակք ցանկալիք անկանին ի սիրտ նորա : Յուշ լինի նմա զի մինչ մանուկն էր, մայրն իւր եւ Մարգարիտ զբօսնուին իմն լոգացուցանելով զինքն եւ զՊօղ յաւազանի անդ. եւ զի ապա նմին միայնում պահեալ Պօղայ զյոգարանն, պեղեալ էր զյատակն եւ առաջալից արարեալ, եւ գեգերբքն սերմանեալ դալարիս խնկաւետս Զականէնա ի ջուրս անդ գփուանի բազկօքն եւ զլանջիւք զստուերս արմաւենեացն երկոցուն տնկելոց ի ծննդեան եղբօրն եւ իւր, որ զգլխովն իւրով ընդ իրեարս խիղբ արկեալ պատատէին զկանաչագեղն իւրեանց կողերս եւ գմիրզսն դեռաբոսսիկս Զմտաւածէ զՊօղայն բարեկամութիւն քան զբոյրս անուշից քաղցրագոյն, քան զաղբերացն նոսանս ականակիտ, եւ քան զյօգակապ արմաւենիսն կորովի. եւ յոգեոց հանէ : Զմտաւածէ զգիշերն զայն եւ զամայութիւն, եւ տապ նրաբորբոք փաղաղէ զանճն նորա : Անդէն ի բաց ելանէր զարնորագին յանդոհական ստուերաց անտի եւ ի ջուրցն որ քան զայրեցածին արեգակունս կիզիչք գտանէին, եւ դիմեալ առ մայրն իւր ընթանայ ի խնդիր ապաստանի յերեսաց անճին իւրոյ Բազում անգամ պատմել նմին զվիշտս իւր կամեցեալ, զճեռս նորա յիւրսն ամփոփեալ եւ պնդեր. բազում անգամ կամեցաւ յօղել զանունն Պօղայ, սակայն անդէն սրտաճմլիկ լեալ՝ լեզուն ի քիմսն կցեցաւ՝ եւ խոնարհեալ եղեալ զգլուխ իւր ի մայրենին ծոց՝ թանայր եւեթ զնա արտասուօք

Քաջ իսկ խելամուտ էր Լաթուր տիկին դստերն աղետի. բայց ոչ իշխեր ինքնին բանս ի մեջ արկանել. եւ ասէր ցնա. « Որդեակ իմ, յԱստուած յեր սպաստան, որ միայն է պարգեւա-

le repos. Elle s'achemine, à la clarté de la lune, vers sa fontaine ; elle en aperçoit la source, qui, malgré la sécheresse, coulait encore en filets d'argent sur les flancs bruns du rocher. Elle se plonge dans son bassin ; d'abord la fraîcheur ranime ses sens, et mille souvenirs agréables se présentent à son esprit. Elle se rappelle que, dans son enfance, sa mère et Marguerite s'amusaient à la baigner avec Paul dans ce même lieu ; que Paul ensuite, réservant ce bain pour elle seule, en avait creusé le lit, couvert le fond de sable, et semé sur ses bords des herbes aromatiques. Elle entrevoit dans l'eau, sur ses bras et sur son sein, les reflets des deux palmiers plantés à la naissance de son frère et à la sienne, qui entrelaçaient au-dessus de sa tête leurs rameaux verts et leurs jeunes cocos. Elle pense à l'amitié de Paul, plus douce que les parfums, plus pure que l'eau des fontaines, plus forte que les palmiers unis, et elle soupire. Elle songe à la nuit, à la solitude, et un feu dévorant la saisit. Aussitôt elle sort, effrayée, de ces dangereux ombrages et de ces eaux plus brûlantes que les soleils de la zone torride. Elle court au près de sa mère chercher un appui contre elle-même. Plusieurs fois, voulant lui raconter ses peines, elle lui pressa les mains dans les siennes ; plusieurs fois elle fut près de prononcer le nom de Paul, mais son cœur oppressé laissa sa langue sans expression ; et, posant sa tête sur le sein maternel, elle ne put que l'inonder de ses larmes.

Madame de La Tour pénétrait bien la cause du mal de sa fille, mais elle n'osait elle-même lui en parler. « Mon enfant, » lui disait-elle, adresse-toi à Dieu. qui dispose à son gré de

տուն քաջողջութեան եւ կենդանութեան Խրատե նա գրեց
այսօր եւ վարձահատոյց եղանի քեզ առ վաղիս Յուշ քեզ զի
Եկեալ եմք յայս աշխարհ առ ի վարժս եւեթ առաքինութեան :

Յայնմ ժամանակի առ տարապայման ջերմութեան օդոցն
Ելին Բարձրացան յերեսաց համատարածն ծովու գոյորշիք
բազումք եւ ծածկեցին գերեսս կղզւոյն իբրեւ զհամապարփակ
ինչ նովանի Գագաթունք յերանց շուրջ պարուրեցին զգոյոր-
շիսն, եւ երբեք երբեք ակօսածեւ շանքք երկայնածիգք յամ-
պածրար պարեխից անտի նատեալ ոստջէին Փոյք ընդ փոյք
որոտընդոստ կայծակունք ահագին շառաչմամբ զմայրիս եւ
զղաշտս եւ զհովիտս առ նասարակ հնչեցուցին. եւ թօնուոր
անձրեւաց նմանեալք մեղեդասաստ սահանաց ջուրց հոսեցին
յերկնից : Ուղիսք անձրեւաց փրփրաղեգք բաւալգլոր խաղացին
առ ի կողաց յերինդ . գոգ առագանիդ նամակ ծովացաւ . լեռնա-
ղաշտակն յորոյ վերայ խառնող կառուցեալ կան, կղզեակ իմն
գտաւ ջրապարփակ, եւ բերան նովտիդ ամբարտակ ջրարգել
ընդ որ խառն ի խռռն արտաքս վագէին ընդ ահեղագոջ ջուրցն
յորդութեան նող եւ աւազ եւ ծառք եւ քարածայրք

Ամենեքին առ նասարակ որ ի տանն էին զդողանի նարեալ
յաղօքս առ Աստուած դիմէին ի տնակի անդ Լաբուրի տիկնոջ,
որոյ ճանչեալ ճարձատէին տանիք յերեսաց սաստկաշունչ
նողմոցն բռնութեան Այնքան լուսաբորբ էին փայլատակունքն
ստեպ ստեպ հատեալք, զի քեպետ եւ պրունքն եւ փեղկք պատու-
հանաց ամրափակք Լին, սակայն եւ այնպէս ընդ ծերպս
ագուցից ատաղձիցն ի ներքս հարկանէր լուսոյն պայծառու-
քիւն եւ տեսանելի աջաց գործեր զամենայն Անվէներն Պօղ
ընդ իւր առեալ գ'ոմինիկոս, եւ ոչ ինչ միտ եղեալ մրրկածուփ
ամպրոպացն, երթալք եւ գալք ի մէն մի հիւղիցն . ուրեք պա-
հանգակապ ինչ յորմն հաստատելով, եւ այլուր ցից վարսելով
յամբուրիւն. եւ անդէն ի ներքս մտեալ՝ մխիթար ընտանեացն
լինէր յուսով գեղածիծաղ օդոց ընդ նուալ երեւելոյ . եւ արդա-

la santé et de la vie. Il t'éprouve aujourd'hui pour te récompenser demain. Songe que nous ne sommes sur la terre « que pour exercer la vertu.

Cependant ces chaleurs excessives élevèrent de l'Océan des vapeurs qui couvrirent l'île comme un vaste parasol. Les sommets des montagnes les rassemblaient autour d'eux, et de longs sillons de feu sortaient de temps en temps de leurs pitons embrumés. Bientôt des tonnerres affreux firent retentir de leurs éclats les bois, les plaines et les vallons ; des pluies épouvantables, semblables à des cataractes, tombèrent du ciel. Des torrents écumeux se précipitaient le long des flancs de cette montagne le fond de ce bassin était devenu une mer, le plateau où sont assises les cabanes une petite île, et l'entrée de ce vallon une écluse par où sortaient pêle-mêle, avec les eaux mugissantes, les terres, les arbres et les rochers.

Toute la famille tremblante priait Dieu dans la case de madame de La Tour, dont le toit craquait horriblement par l'effort des vents. Quoique la porte et les contrevents en fussent bien fermés, tous les objets s'y distinguaient à travers les jointures de la charpente, tant les éclairs étaient vifs et fréquents. L'intrépide Paul, suivi de Domingue, allait d'une case à l'autre, malgré la fureur de la tempête, assurant ici une paroi avec un arc-boutant, et enfonçant là un pieu : il ne rentrait que pour consoler la famille par l'espoir prochain du retour du beau temps. En effet, sur le soir, la pluie cessa ; le vent alizé du sud-est reprit son cours ordinaire ; les nuages furent jetés vers le nord-ouest, et le soleil couchant parut à l'horizon.

րէս իսկ ընդ երեկս առօրն դադարեցին անձրեւածք. յարաշունչ հողմն արեւելեան հարաւոյ սկսաւ շնչել վերստին, ամպք մրրկածինք վարեցան արկան ընդ արեւմուտս հիւսիսոյ, եւ ընդ ծիրս երկնից երեւեցաւ արեգակն որ ի մուտս խոնարհեր

Յառաջ քան զամենայն իդճ եղէս Վիրգիլն տեսանել թէ զինչ անցք անցեալ իցեն ընդ վայրն հանգստեան իւրոյ Մատեաւ երկիւղագին առ նա Պօղ եւ զաջ իւր կարկառ նմա ի զօրավիզն, ընթացից Կայաւ Վիրգիլն գճեռանէն ժպտելով, եւ ելին երկուքեան ի միասին ի խղէ անտի Հովաշունչ էին օղբ եւ շառաւջուկ Մուխ սպիտակարոյր էլաներ վերանայր բարդ ի բարդ զգագաթամբք լերինդ՝ ակօսածէս երեւեալ ի փրփրոյ ջուրցն հոսանաց որ գիջեալ նուագին տակաւ ընդ ամենայն կողմանս : Պարտեզն վեր ի վայր հարեալ եւ կործանեալ յերեսաց յաղթաշուրն հեղեղաց. յոյովք ի ծառոց պտղաբերաց արմատախիթ դնէին, եւ առաջակոյտ բազում ծածկեալ ունէր գեգերս մարգացն եւ խճողեալ գառագանն Վիրգիլեալ : Սակայն բորենիքն երկոքին կանգուն կային եւ կանաչագարդք, թեպէտ եւ ոչ էսս էր տեսանել զնորօք սեզս դայարագեղս, ոչ սարփինայս, եւ ոչ բռնչունս, բայց ի սակաւաթիւ պենկալից որ ի ծայրս մերձակալ ապառաժիցն եղերական նուագօք ողբս առեալ կոծէին ընդ մատաղերամ ճագուցն կորուստ

Յայն տեսիլ աղետաբեր ասէ Վիրգիլն ցՊօղ. « Թռչունս բերեալ էր քո ի տեղիդ, եւ ահա սպան զնոսա մրրիկ Պարտեզ տնկեցեր, եւ ահա վարեալ է յաղարտ : Ամենայն ինչ ի կորուստ գնայ յերկրի, յերկինս եւէր անկորուստ կայ ամենայն : » Պատասխանի տուեալ ասէ ցնա Պօղ. « Իցիւ թէ էր ինձ հնար յերկնաւորացն ինչ ընձեռել քեզ. այլ էս ջրաւոր եմ յամենայնէ, էսս եւ յերկրաւոր բարեաց » Ասէ Վիրգիլն շառագնելով. « Է իսկ քո պատկեր սրբոյն Պօղայ : » Եւ այն ինչ բանքն ի բերան նորա էին, դիմեաց Պօղ ի տնակ մօր իւրւոյ բերել զպատկերն. եւ էր մանրանկար ինչ փոքրիկ որ ցՊօղ անապատական յան-

Le premier désir de Virginie fut de revoir le lieu de son repos. Paul s'approcha d'elle d'un air timide, et lui présenta son bras pour l'aider à marcher elle l'accepta en souriant, et ils sortirent ensemble de la case. L'air était frais et sonore. Les fumées blanches s'élevaient sur les croupes de la montagne, sillonnée çà et là de l'écume des torrents qui tarissaient de tous côtés. Pour le jardin, il était tout bouleversé par d'affreux torrents; la plupart des arbres fruitiers avaient leurs racines en haut; de grands amas de sable couvraient les lisières des prairies, et avaient comblé le bain de Virginie. Cependant les deux cocotiers étaient debout et verdoyants; mais il n'y avait aux environs ni gazons, ni berceaux, ni oiseaux, excepté quelques bengalis, qui, sur la pointe des rochers voisins, déploraient par des chants plaintifs la perte de leurs petits.

A la vue de cette désolation, Virginie dit à Paul Vous aviez apporté ici des oiseaux, l'ouragan les a tués. Vous aviez planté ce jardin, il est détruit. Tout périt sur la terre; il n'y a que le ciel qui ne change point. Paul lui répondit: « Que ne puis-je vous donner quelque chose du ciel! mais je ne possède rien, même sur la terre. » Virginie reprit en rougissant: « Vous avez à vous le portrait de saint Paul. » A peine eut-elle parlé qu'il courut le chercher dans la case de sa mère. Ce portrait était une petite miniature représentant l'ermite Paul. Marguerite y avait une grande dévotion; elle l'avait porté longtemps

դիման առներ : Եռանդագին սիրով սիրէր զայն Մարգարիտ ,
եւ մինչչեւ առն եղեալ՝ զամս ձիգս զպարանոցէն կտխեալ ու-
ներ . իսկ ապա իբրեւ մայրացաւն , հանեալ եւ կտխեալ էր
զայն զպարանոցէ որդեկին Այլ եւ մինչ յարգանդի զմանուկն
ունելով եւ բարձի թողի յամենեցուն գտանէր , յարածամ յերա-
նելի անապատականն այն պղուցեալ նկատելով՝ զնորա նմա-
նութիւնն եւ յորովայնին իւրոյ պտուղ տպաւորեալ իմն էր
տեսանել . նմին իրի իսկ եւ ի նորա անուն զուղեսակն իւր յոր-
ջորջեալ , եւ բարեխօս նմին կարգեալ էր զսուրբն զայն գտա-
րագնաց տարագիր ի մարդկան բազմութենէ , որ եւ զնա ինքն
ստերիւրեալ եւ ապա ընկեցիկ արարեալ էին Առ ընկալաւ
Վիրգիլնէ ի ձեռաց Պօղայ զկենդանագիրն զայն եւ ասէ ցնա
զորովանօք . « Եղբայր իմ , ցորչափ կեցցեմ ես , ոչ որ բարձցէ
զսա յինէն , եւ ոչ մոռացայց երբէր էթէ զմիսկն քո ստացուած
յաշխարհի ետուր դու ցիս Զայն մտերմական նշանակ , եւ
զայն անակնկալ դարձ նախնոյ ընտանութեանն տեսեալ Պօղայ՝
կամէր համբուրել ընդ նմա . բայց նա ի բաց սրացաւ ի նմանէ
իբրեւ զթուռն ինչ արագասլաց , եւ Պօղ այլ յայլմէ եղեալ՝
արձանացաւ ի տեղուոջն , ոչ զօրելով բնաւ ի վերայ կալ տարօրի-
նակ զնացիցն Վիրգիլնեալ

suspendu à son cou étant fille ; ensuite , étant devenue mère , elle l'avait mis à celui de son enfant. Il était même arrivé qu'ètant enceinte de lui , et délaissée de tout le monde , à force de contempler l'image de ce bienheureux solitaire, son fruit en avait contracté quelque ressemblance ; ce qui l'avait décidée à lui en faire porter le nom , et à lui donner pour patron un saint qui avait passé sa vie loin des hommes, qui l'avaient elle-même abusée, puis abandonnée. Virginie , en recevant ce petit portrait des mains de Paul, lui dit d'un ton ému : « Mon frère, il ne me sera jamais enlevé tant que je vivrai , et je n'oublierai jamais que tu m'as donné la seule chose que tu possèdes au monde.

A ce ton d'amitié , à ce retour inespéré de familiarité et de tendresse , Paul voulut l'embrasser ; mais , aussi légère qu'un oiseau, elle lui échappa et le laissa hors de lui , ne concevant rien à une conduite si extraordinaire.

ԳԼՈՒԽ Դ.

Սակայն ասէր Մարգարիտ առ Լաթուր տիկին. « Զի՞ն է զի չամուսնացուցանեմք մեր զորդեակս մեր Ապարէն կղկղաթ կաթոգին են նոքա գիրերաց. թեպէտ էս որդին իմ չէս էս խելամուտ այնմ իցէ, այլ ի բարբառել առ նա բնութեան՝ ի գուր արդեօք հսկեսցուք մեր այնուհետեւ, քանզի աշագին է վտանգն : » Ասէ ցնա Լաթուր տիկին. « Մանկահասակք են տակաւին էս յոյժ ջքաւորք : Քանի տրտմութիւն եղիցի մեզ եթէ ծնցի Վիրգինէ որդիս չարաբաստս, զորս գուցէ էս խնամել չլինիցի ձեռնհաս : Հնդիկդ քո Դոմինիկոս յայեւոյթս է, էս Մարիամ հիւանդագին. էս էս ինքնին, սիրեցեալդ, այս ղնգետասան ամբ են զի տակաւ ծնգեալ անաւագիւմ : Ի տապագին գաւառս արագ արագ ծերանայ մարդ, էս արագագոյն էս՝ յորժամ ի հոգս հաշեալ ծիրիցի : Յոյս մեր բովանդակ ի Պօղ է. թող կացցուք մնասցուք կազդուրելոյ հասակին էս հաստատելոյ բուսոյ բարուցն, որպէս զի իւրովքն վաստակօք ծերատածել զմեզ մարթացի : Զարդիս, որպէս էս դու իսկ գիտես, գաւուրն պարեն հագիւ պաճարեմք Բայց եթէ առ սակաւ մի ժամանակ յղեսցուք ի Հնդիկս զՊօղ, շահեսցի արդեօք տուրեւառիկ փոփոխմամբք արծաթ բաւական առ ի գերիս ինչ գնելոյ. էս ի դառնայ նորին այսրեն հարսնացուսցուք նմա զՎիրգինէ. քանզի էս հաւանեալ իսկ եմ զի չիք այլ ոք որ զգտորիկն իմ սիրասուն այնպէս երանաւետեսցէ որպէս որդեակդ քո Պօղ

Խօսեսցուք զայսմանէն էս առ մերն դրակից » Եւ հարցին ցիս տիկնայրն խորհուրդ, էս հաճեցայ էս էս ընդ կարծիսն էս ասեմ. « Հնդկացն ծովք անդորրաւետք են : Նրէ ընտրեալ առնուցու որ

CHAPITRE III.

Cependant Marguerite disait à madame de La Tour : « Pourquoi ne marions-nous pas nos enfants? Ils ont l'un pour l'autre une passion extrême dont mon fils ne s'aperçoit pas encore. Lorsque la nature lui aura parlé, en vain veillerons-nous sur eux : tout est à craindre. » Madame de La Tour lui répondit « Ils sont trop jeunes et trop pauvres. Quel chagrin pour nous si Virginie mettait au monde des enfants malheureux, qu'elle n'aurait pas la force d'élever ! Ton noir Domingue est cassé, Marie est infirme ; moi-même, chère amie, depuis quinze ans je me sens fort affaiblie on vieillit promptement dans les pays chauds, et encore plus vite dans le chagrin. Paul est notre unique espérance attendons que l'âge ait formé son tempérament, et qu'il puisse nous soutenir par son travail. A présent, tu le sais, nous n'avons guère que le nécessaire de chaque jour. Mais, en faisant passer Paul dans l'Inde pour un peu de temps, le commerce lui fournira de quoi acheter quelques esclaves, et, à son retour ici, nous le marierons à Virginie ; car je crois que personne ne peut rendre ma chère fille aussi heureuse que ton fils Paul. Nous en parlerons à notre voisin. »

En effet, ces dames me consultèrent, et je fus de leur avis. « Les mers des Indes sont belles, leur dis-je. En prenant une saison favorable pour passer d'ici aux Indes, c'est un voyage

զբարեշուքն ինչ յեղանակ օդոց, վեցից եւեթ եօթնեկաց պետք են աստի ի Հնդկիս անցանելոյ, եւ համաջափ ժամանակաւ հնար է այսրեն չու դարձի առնել : Ի մերոսմա քաղի յօրինեսցուք մեր Պօղայ աղխամաղխս ինչ վաճառաց, քանզի եւ սիրելի իսկ է նա յոյժ դրացեաց իմոց : Բամբակ եւեթ անգործ եթէ տայցեմք նմա, որ ոչ ինչ իմիք է մեզ պիտանացու առ ի չգոյե աղօթեաց ի փեճօկել, եւ ի սրբել զայն, եւս եւ ոպնիազ՝ որ առ յոյժ առատութեանն յայրուսմն գնայ առ մեզ, եւ ազգս ազգս խիժի որ յուսպետս կորնչին ի մայրիս, այս ամենայն շահաւետ վաճառք իցեն ի Հնդկիս, մինչ առ մեզ անշահք են ամենեւին :

Եւ ինքն յանձն իմ կալայ յայցել ի Պ Լա-Պուրստոնեայ գուդեւորութեանն գնրաման, բայց նախ ցանկացայ գնա ինքն զՊօղ իրագեկ այսմ առնել : Այլ զարմանք անունարինք կալան գլխ իբրեւ ասաց ցիս պատանեակն այն իմաստութեամբ՝ որ քան զչափ հասակին գեր ի վերոյ յոյժ բուեցաւ ինձ. « Եւ իցե ինձ հնար բողոյս լքանել զագգատունն իմ եւ ի խնդիր էլանել մտացածին ճոխութեան : Ո՞ր այն շահավաճառ իցե յաշխարհի մեծ քան զանդաստանացն մշակութիւն, որ է զի յիսուն եւ է զի հարիւր եւս առ մի պտղաբերեն : Եթէ մեզ կամք իցեն ի տուրեւառս պարապել, բող գաւելորդս մեր աստի ի քաղաք անդր իջուցեալ վաճառեմք, եւ ընդէր ի Հնդկիս գնացից տարադեմ : Ասեն ցիս մարքն մեր զի ալեւորեալ եւ անաւագ է Դոմինիկոս . այլ ես ոչ ապաքեն կազդուրիմ օր քան զօր եւ յաւելում ի գօրութիւն : Եւ զինչ եթէ ճախողակի ինչ արկած պատահիցե նոցա ի ժամանակի պանդխտութեան իմոյ, եւ մանաւանդ Վիրգինեայ որ արդեն իսկ խօք է : Ո՞հ ոչ, ոչ մեկնեցայց ես ի նոցանէ երբեք : »

Ընդ այս նորին պատասխանի տազնապեցայ եւ մեծապէս . քանզի եւ ոչ թաքուցեալ էր յինէն Լաբուր տիկին զդատերն իրս, եւ թէ կամի ամս ինչ շահեալ եւ յաւելուի ի տիս թերահասակ մանկանցն անջատելով զնոսին ի միմեանց : Այլ զայսցանէ անհնար էր ինձ եւ կարծիս անգամ արկանել ի միտս Պօղայ :

de six semaines au plus, et d'autant de temps pour en revenir. Nous ferons dans notre quartier une pacotille à Paul, « car j'ai des voisins qui l'aiment beaucoup. Quand nous ne lui donnerions que du coton brut, dont nous ne faisons aucun usage, faute de moulin à éplucher; du bois d'ébène, si commun ici qu'il sert au chauffage, et quelques résines qui se perdent dans nos bois tout cela se vend assez bien aux Indes, et nous est fort inutile ici. »

Je me chargeai de demander à M. de La Bourdonnais une permission d'embarquement pour ce voyage; et, avant tout, je voulus en prévenir Paul. Mais quel fut mon étonnement lorsque ce jeune homme me dit, avec un bon sens fort au-dessus de son âge « Pourquoi voulez-vous que je quitte ma famille pour je ne sais quel projet de fortune? Y a-t-il un commerce au monde plus avantageux que la culture d'un champ, qui rend quelquefois cinquante et cent pour un? Si nous voulons faire le commerce, ne pouvons-nous pas le faire en portant notre superflu d'ici à la ville, sans que j'aie courir aux Indes? Nos mères nous disent que Domingue est vieux et cassé; mais moi je suis jeune, et je me renforce chaque jour. Il n'a qu'à leur arriver pendant mon absence quelque accident, « surtout à Virginie, qui est déjà souffrante. Oh! non, non, je ne saurais me résoudre à les quitter.

Sa réponse me jeta dans un grand embarras; car madame de La Tour ne m'avait pas caché l'état de Virginie, et le désir qu'elle avait de gagner quelques années sur l'âge de ces jeunes gens, en les éloignant l'un de l'autre. C'étaient des motifs que je n'osais même faire soupçonner à Paul.

Մինչդեռ յայսմ մտաց խորհրդի էաք, նա հասեալ ի Գաղ-
ղիոյ՝ նամակաբեր լինէր առ Լաթուր տիկին ի մօրաքեռէն
իւրմէ : Երկիւղ մահու՝ որ միայն գիտէ ի գորով ածել զմարդ
խստասիրտ, պաշարեալ էր զնա . քանզի այն ինչ ապաքինեալ
էր ի մահաբեր ինչ ախտէ որ ի ծիրութիւն հատանէր զնա, եւ
ի ծանրութենէ ամաց հասակին անբուժելի գտանէր : Պատուէր
առ քեռորդեակն իւր տայր նա ի թղթին դարձ առնել ի Գաղ-
ղիա . եւ եթէ չնեքիցէ քեզ, ասէր, անձինդ վատառողջութիւն
միւել յերկարածիզ ուղեւորութիւն այնպիսի, յղեսջիր առ իս
զՎիրգիւնէ, զոր քաջակիրք դաստիարակութեամբ սնուցեալ
մութից եւ յարքունիս, եւ բովանդակ ընչից իմոց զդա ինքն կա-
ցուցից ժառանգորդ : Եւ յաւելոյր ասել զի եթէ կատարիցէք
զպատուերս իմ զայսոսիկ, տեսանելով տեսջիր զդարձ իմոյ առ
ձեզ զբասիրութեանս :

Եւ իբրեւ ընթերցաւ թուրքն այն յունկն ազգատունին, անդէն
առ ժամայն ի սուգ անհնարին համակեցան առ հասարակ
ամենեքեան . Դոմինիկոս եւ Մարիամ յարտասուս յուծան . Պօղ
յապուշ իմն կրթեալ անշարժ կայր, եւ մերձ թուէր բրդել ի բար-
կութիւն, եւ Վիրգիւնէ ի մայրն ակնկառոյց՝ ոչ իշխէր յօղել ինչ
բան . Ասէ Մարգարիտ առ Լաթուր տիկին . « Արդ իցէ հնար
քեզ թողուլ զմեզ եւ զնալ ի բաց » Իսկ նա ասէ . « Ոչ, սիրե-
ցեալդ իմ . ոչ, որդեակք իմ . ոչ մեկնեցայց ես ի ձեռն : Ընդ ձեզ
կեցի ես, ընդ ձեզ կամիմ եւ մեռանել : Ձերդ սեր եւ բարեկա-
մութիւն է որ ծանոյց ինձ քեզ զինչ երանութիւնն իցէ : Իմումս
հիւանդագին կենաց աղետքն իմ եւթ առաջինք են պատճառք :
Ազգակցացն իմոց խստասրտութիւն եւ մահ ամուսնոյն իմոյ
սիրեցելոյ հարին զիս կարեվէր . սակայն յետ այնորիկ առաւե-
լագունից հանդիպեցայ ես սփոփանաց եւ երանութեան ձեօք
հանդերձ ընդ աղքատին յարկօքս . երանութիւն որում երբէք
ոչ ունէի ակն ի հայրենիսն իմ յազգականացն իմոց մեծափառ-
քամ ճոխութենէ : »

Sur ces entrefaites, un vaisseau arrivé de France apporta à madame de La Tour une lettre de sa tante. La crainte de la mort, sans laquelle les cœurs durs ne seraient jamais sensibles, l'avait frappée. Elle sortait d'une grande maladie, dégénérée en langueur, et que l'âge rendait incurable. Elle mandait à sa nièce de repasser en France; ou, si sa santé ne lui permettait pas de faire un si long voyage, elle lui enjoignait d'y envoyer Virginie, à laquelle elle destinait une bonne éducation, un parti à la cour et la donation de tous ses biens. Elle attachait, disait-elle, le retour de ses bontés à l'exécution de ses ordres.

A peine cette lettre fut-elle lue dans la famille qu'elle y répandit la consternation. Domingue et Marie se mirent à pleurer; Paul, immobile d'étonnement, paraissait prêt à se mettre en colère; Virginie, les yeux fixés sur sa mère, n'osait proférer un mot. « Pourriez-vous nous quitter maintenant? dit Marguerite à madame de La Tour. — Non, mon amie; non, mes enfants, reprit madame de La Tour; je ne vous quitterai point. J'ai vécu avec vous, et c'est avec vous que je veux mourir. Je n'ai connu le bonheur que dans votre amitié. Si ma santé est dérangée, d'anciens chagrins en sont cause: j'ai été blessée au cœur par la dureté de mes parents et par la perte de mon cher époux. Mais depuis j'ai goûté plus de consolation et de félicité avec vous, sous ces pauvres cabanes, que jamais les richesses de ma famille ne m'en ont fait même espérer dans ma patrie.

Ի յուր բանիցն այնոցիկ աջք ամենեցուն խնդութեան հոսեցին արտասուսս Գիրկս արկեալ Պօղայ զԼաթուր տիկնամբ ասեցնաւ. « Եւ ոչ ես բողից գրեզ, եւ ոչ երբայց ի Հնդիկս : Ամենեքեան մէք վաստակեսցուք վասն քո, սիրուն մայրիկ, եւ ոչ իւրք կարօտասցիս առ մեզ : » Սակայն առաւել քան զամենեսեան զնոսա խնդամտեցաւ Վիրգինէ, եւ զմնացեալ ժամս առուրն ախորժ հաճութեամբ եւ զուարթերես անցուցանէր. եւ ամենեքին լցան խնդութեամբ ի տեսիլ հանդարտելոյն նորա :

Ի վաղիւ անդր ընդ արեւագայն մինջջէւ նախաձաշեալ՝ ըստ սովորութեանն զառաւօտին զաղօթսն միաբանութեամբ արարեալ, այն ինչ զամենն կցէին, եւ աւա ազդ արար Դոմինիկոս զի հեծեալ ոք այր ստրուկս երկու ունելով զկնի՝ ընդ բնակարանն կոյս դիմեալ յառաջէ : Եւ եր այրն Պ. Տը-Լա-Պուրտոնէ : Նմուտ ի հիւղ անդր, եւ ետես զի բոլորեքեան բազմեալ կային զսեղանով : Ըստ սովորութեան աշխարհին պաշտեալ եր նոցա Վիրգինէ սուրճ եւ բրինձ խարչեալ, ընդ նոսին եւ գետնախնձոր ջերմիկ եւ աղամաքուզս դեռակիրս Սպասք սեղանոյն հաղադակք եւեթ էին՝ դրումք կիսահատք, եւ պաստառք՝ տերեւք աղամաքգէնոյ : Զարմացաւ կոռսակայն զառաջինն ընդ աղքատութիւն օրեւանին : Եւ ապա մատուցեալ առ Լաթուր տիկին ասէ. « Բազում այն է զի գործք իմ հանրականք չնեւեն ինձ մասնականացն դնել միտ. սակայն քո իրաւունք բազում են ակն ունելոյ սոռ յինէն խնամոց : » Եւ յաւելեալ ի բանս իւր ասէ. « Էքո, տիկին, ի Փարիզ մօրաքոյր քաջատոհմիկ եւ ընչաւետ, որ ընջիցն իւրոց գրեզ ընտրեալ ժառանգորդ, եւ մնայ քեզ : » Պատասխանի ետ Լաթուր տիկին եւ ասէ ցկոռսակայն. « Խաբարեալն իմ առողջութիւն չտայ ինձ թոյլ միջամուխ ի բազմօրեալ յինել ուղեւորութիւն : » Ասէ Լա-Պուրտոնէ. « Գոնեալ առ դուստրդ քո դեռաբողբոջ եւ նազելի չէ արժան քեզ անիրաւել եւ զրկել զնա ի մեծէ ժառանգութենէն : Ծանիր զի մօրա-

A ce discours, des larmes de joie coulèrent de tous les yeux. Paul, serrant madame de La Tour dans ses bras, lui dit « Je ne vous quitterai pas non plus ; je n'irai point aux Indes. Nous travaillerons tous pour vous, chère maman ; rien ne vous manquera jamais avec nous. » Mais, de toute la société, la personne qui témoigna le moins de joie et y fut la plus sensible, fut Virginie. Elle parut le reste du jour d'une gaieté douce, et le retour de sa tranquillité mit le comble à la satisfaction générale.

Le lendemain, au lever du soleil, comme ils venaient de faire tous ensemble, suivant leur coutume, la prière du matin qui précédait le déjeuner, Domingue les avertit qu'un monsieur à cheval, suivi de deux esclaves, s'avancait vers l'habitation. C'était M. de La Bourdonnais. Il entra dans la case, où toute la famille était à table. Virginie venait de servir, suivant l'usage du pays, du café et du riz cuit à l'eau ; elle y avait joint des patates chaudes et des bananes fraîches. Il y avait pour toute vaisselle des moitiés de calebasses, et pour linge des feuilles de bananier. Le gouverneur témoigna d'abord quelque étonnement de la pauvreté de cette demeure. Ensuite, s'adressant à madame de La Tour, il lui dit que les affaires générales l'empêchaient quelquefois de songer aux particulières, mais qu'elle avait bien des droits sur lui. Vous avez, ajouta-t-il, madame, une tante de qualité et fort riche à Paris, qui vous réserve sa fortune et vous attend auprès d'elle. Madame de La Tour répondit au gouverneur que sa santé altérée ne lui permettait pas d'entreprendre un si long voyage. « Au moins, reprit M. de La Bourdonnais, pour mademoiselle votre fille, si jeune et si aimable, vous ne sauriez sans injustice la priver d'une si grande succession. Je ne vous cache pas que votre tante a employé l'autorité pour la faire venir auprès d'elle. Les bureaux m'on

քոյրն քո եւ զպետութիւնն ստեալ է ի ձեռս՝ զի մարթասցի առ իւր տանել զդա : Եւ զրովս եւս պատուէր տուեալ է ինն վարել իշխանութեամբ իմով՝ երբ հարկ իրացն այնպէս պահանջեսցէ . այլ զի իմ ողջ ի մտի կայեալ է զիշխանութիւնս իմ ոջ յայլ ինչ պետս ստնուլ ի կիր, բայց յերանաւետել զգաղթականս տեղոյս, կամիմ զի դու ինքնին յօծարեսցիս ի նուիրումն զոհիդ առ ամս սակաւս . զի յայնմ իսկ հաստատեալ կայ դստերն քո բարեբաստութիւն եւ քոյդ բարեկենդանութիւն : Առ ինչ ի կղզիս կողմանցս այսոցիկ պանդխտիցի որ . ոջ ապաքեն զի ի փարթամութիւն յաւելուցու . իսկ արդ ոջ յու իցէ երթալ գտանել զայն ի հայրենի աշխարհին : »

Եւ զայս ասացեալ եղ ի վերայ սեղանոյն պարկ մի արծաթոյ զոր ոմն ի խափշիկ սպասեկաց իւրոց բարմեալ բերեր . « Զսոյն առասիկ յղե մօրարոյրն ձեր , ասէ . ի ծախս իանդերձանաց չուոյ դստերն ձերոյ : » Եւ առարտեաց զբանսն՝ յանդիմանեալ ողորով զլարբուր տիկին զի ոջ առ նա ինքն յեալ էր ապաստան ի կարօտութեան իւրում , քեպէտեւ զովել զովեր եւ զսրտին ազնուախոհ արիութիւն : Ետ պատասխանի անդէն Պօղ եւ ասէ ցկուսակայն « Մայրն իմ եկն իսկ առ քեզ , տեր , եւ դու չարուր ընկայար զնա Եւ ասէ Լա-Պուրտոնէ առ Լարբուր տիկին . « Իցէ քո եւ այլ որդեակ : — Ոջ , տեր , որդի է դա բարեկամիդ իմոյ . սակայն դա եւ Վիրգինէ իսասարակաց երկոցունցս են զաւակք , եւ զուգապէս սիրելիք : » Եւ ասէ կուսակայն առ Պօղ . « Պատանի դու , յորժամ զիրաց կենցաղոյս աուցես զփորձ . յայնժամ խելամուտ լիցիս պաշտօնեալ մարդկանս աղետից եւ ծանիցես երէ քանի՜ դիւրին է ի պատիրս զնոսս արկանել , եւ հրջափ շուտափոյրք են ի շնորհել արանց նենգածետից զայն ինչ զոր անձանց վնաստակաւորաց եւեթ ի ճաշ եր պահել :

Պ. Լա-Պուրտոնէ իրաւիրանաւ Լարբուր տիկնոջ բազմեցաւ առնրներ նորին , եւ ճաշեաց ըստ գաղթածին եւրոպականացն

« écrit à ce sujet d'user, s'il le fallait, de mon pouvoir ; mais,
« ne l'exerçant que pour rendre heureux les habitants de cette
« colonie, j'attends de votre volonté seule un sacrifice de quel-
ques années, d'où dépend l'établissement de votre fille, le
bien-être de toute votre vie. Pourquoi vient-on aux îles ? n'est-
« ce pas pour y faire fortune ? N'est-il pas bien plus agréable de
« l'aller retrouver dans sa patrie ? »

En disant ces mots, il posa sur la table un gros sac de piastres que portait un de ses noirs. Voilà, ajouta-t-il, ce qui est
« destiné aux préparatifs de voyage de mademoiselle votre fille,
« de la part de votre tante. Ensuite il finit par reprocher avec
bonté à madame de La Tour de ne s'être pas adressée à lui
dans ses besoins, en la louant cependant de son noble courage.
Paul aussitôt prit la parole, et dit au gouverneur « Monsieur,
« ma mère s'est adressée à vous, et vous l'avez mal reçue. —
« Avez-vous un autre enfant, madame ? dit M. de La Bourdon-
« nais à madame de La Tour. — Non, monsieur, reprit-elle ;
« celui-ci est le fils de mon amie : mais lui et Virginie nous sont
« communs et également chers. — Jeune homme, dit le gou-
« verneur à Paul, quand vous aurez acquis l'expérience du monde,
« vous connaîtrez le malheur des gens en place ; vous saurez
combien il est facile de les prévenir, combien aisément ils
« donnent au vice intrigant ce qui appartient au mérite qui se
« cache. »

M. de La Bourdonnais, invité par madame de La Tour, s'as-
sit à table auprès d'elle. Il déjeuna, à la manière des créoles,

օրինի , եւ արք գտեա՛մ հանդերձ բընճով խարշելով ի ջուր
Հիացաւ այրն ընդ կազմիկն բարեկարգութիւն եւ ընդ մաքրու-
թիւն տնակին , ընդ սիրայօղն միութիւն ազգատոհմիցն երկուց ,
եւ ընդ փոյթեռանդն սպասահարկութիւն ձինաւորաց արբանե-
կաց նոցին : Եւ ասէ . « Փայտակերտք են կահք տեղւոյս , սակայն
գոռարբերես կերպարանք փայլեն աստ եւ սիրտք ոսկեճոյլք : »
Խրախացեալ Պօղոս ընդ կուսակալին անարգամեծար զնացս ,
ասէ ցնա . « Յանկալի է ինձ բարեկամութիւն խառնել ընդ քեզ .
քանզի այր բարի ես դու . » Եւ հաճութիւն յոյժ եցոյց Լա-Պուր-
տոնէ ընդ կղզայնոյ պատանւոյն մտերմութիւն Աջ կարկառեալ
առ Պօղ համբուրեաց ընդ նմա , եւ հաւատարիմ արար զնա ընդ
բարեկամութիւն իւր :

Իբրեւ յարեան ի սեղանոյ սնտի , եառ մեկուսի Լա-Պուր-
տոնէ զԼաբուր տիկին եւ ասէ ցնա . « Է աստ նաւ պատրաստա-
կան ի ջուէլ ի Գաղղիա . եւ եթէ զդուստրն քո յղեսցես , յանճն
արարից ցնա ի խնամս տիկնոջ ուրուան որ ազգակից իմ է եւ
ուղեւորի ի Գաղղիա . տես , ասէ , մի գուցէ անփոյր առնիցես
զմեծափարբամ ճոխութեամբն սակս ամաց սակաւուց անճինդ
ղիւր գտանելոյ : » Եւ մինչ մեկներն յաւել եւ ասէ . « Մօրաքոյրն
քո ոչ յերկարակեաց յիցի այլ եւս քան զերկամեայ ժամանակ .
զայս բարեկամք իսկ նորին ազդ արարեալ ծանուցին ինձ : Քաջ
մտախոհ լեր ի սոյն , զի ոչ եթէ զօր հանապազ գոյ հասանէ
բաղդ մարդոյ Հարց խորհուրդ յամենեցուն , եւ ամենայն այր
ողջամիտ լիմ եղիցի կարծիս : » Եւ նորա պատասխանի տուեալ
ասէ . « Եւ քանզի ինձ այսուհետեւ չիք ի կենցաղոսմս բարեբա-
ստութիւն այլ քան զդատերն իմոյ գերջանկութիւն , ի հաճոյս կա-
մաց քոց առնեմ սպաստան զջու նորին ի Գաղղիա :

Ոչ դժպտտեհ ինչ համարեր Լաբուր զդեպն զայն առ անջա-
տելոյ ի միմեանց առ սակաւ մի ժամանակ զՊօղ եւ զՎիրգիլն ,
այլու՛մ պահելով պատեհի գերջանկութեան նոցին հեքերանս : Եւ
առեալ զդուստրն իւր մեկուսի ասէ ցնա . « Որդեակ իմ , ծա-

avec du café mêlé avec du riz cuit à l'eau. Il fut charmé de l'ordre et de la propreté de la petite case, de l'union de ces deux familles charmantes, et du zèle même de leurs vieux domestiques. « Il n'y a, dit-il, que des meubles de bois, mais on « y trouve des visages sereins et des cœurs d'or. Paul, charmé de la popularité du gouverneur, lui dit : Je désire être votre « ami, car vous êtes un honnête homme. M. de La Bourdonnais reçut avec plaisir cette marque d'amitié insulaire : il embrassa Paul en lui serrant la main, et l'assura qu'il pouvait compter sur son amitié.

Après déjeuner, il prit madame de La Tour en particulier, et lui dit qu'il se présentait une occasion prochaine d'envoyer sa fille en France sur un vaisseau prêt à partir; qu'il la recommanderait à une dame de ses parentes qui y était passagère; qu'il fallait bien se garder d'abandonner une fortune immense pour une satisfaction de quelques années. « Votre tante, ajouta-t-il en s'en allant, ne peut pas trainer plus de deux ans : ses « amis me l'ont mandé. Songez-y bien; la fortune ne vient pas « tous les jours. Consultez-vous : tous les gens de bon sens se « ront de mon avis. » Elle lui répondit que, ne désirant désormais d'autre bonheur dans le monde que celui de sa fille, elle laisserait son départ pour la France entièrement à sa disposition.

Madame de La Tour n'était pas fâchée de trouver une occasion de séparer pour quelque temps Virginie et Paul, en procurant un jour leur bonheur mutuel. Elle prit donc sa fille à part, et lui dit : « Mon enfant, nos domestiques sont vieux; Paul est

ռայքն մեր ծերացեալք են . Պօղ մանուկ է տակաւին , Մարգարիտ ի ծերանալ է , եւ ես ցանգ հիւանդագին . եթէ յանկարծ մեռանէլ ինձ հասանիցէ , քեզ զի արդեօք լինիցի միայնումդ եւ չքաւորի յանմարդի անապատիս : Ապաքեն կացցես մնասցես անոր եւ անօգնական , եւ առ ի զկեանսդ պաճարելոյ ստիպեսցիս յար ի հողագործութեան տարժանէլ իբրեւ զվարձկան որ զերի Այսիորհորդ ի ցաւս անհմարինս վարակէ զսիրտ իմ : » Ետ պատասխանի Վիրգինէ եւ ասէ . « Աստուած զմեզ յաշխատութիւն դատակնքեաց , եւ դու ինքն ուսուցեր ինձ վաստակել զօրհանապազ եւ ցանգ զնա օրհնաբանել : Մինչեւ ցայսօր ոչ եթող նա զմեզ . եւ յայսմ հետէ եւս ոչ թողուցու զմեզ ի ձեռաց . քանզի եւ հայրախնամ նորին տեսչութիւն առաւելապէս իմն հսկէ ի վերայ հիքացելոց : Եւ զայս քո իսկ ասացեալ է ցիս , մայրիկ , բազում անգամ : Ոչ , քաւ լինեն ի բաց զնալ առ ի քեն : » Խանդադատեալ Լաբուր տիկնոջ ընդ բանսն ասէ . « Իմ ոչ այլ ինչ է կէտ նպատակի , բայց երանաւետ առնել զքեզ , եւ ուր ուրեմն ամուսնանաորել ընդ Պօղայ , որ ոչ է քո հարազատ : Յուշ լիցի քեզ արդ զի ի քո ձեռս է բաղդ նորա : »

Օրիորդ որ տարփաւոր՝ զանխույ յամենեցուն զհարն կարիս համարի , եւ զսրտին իւրոյ զքօղ զաջօքն իւրովք ածէ . այլ յորժամ ձեռն մտերիմ առեալ զպատրուակն զայն ի վեր պարզիցէ , յայնժամ տարփանաց նորին քաբուն երաշխեալք իբրեւ ընդ խրամնատս ամբարտակի վազեալ սուրան ի դուրս , եւ զքօղածիւզ զգուշութիւնս նորին եւ զգաղտնածածուկն հնարիմացութիւնս փոխանակեն քաղցրախօսիկ զեղմունք սրտի հանդերձ աներկմիտ վստահութեամբ

Գորովեալ Վիրգինեայ ընդ այն նոր հաւաստիս խանդադատանաց մօր իւրոյ , մանրապատում արար նմա զճգունսն որոց Աստուած միայն էր հանդիսատես . եւ ակն յայտնի տեսանեն , ասէ , զհայրախնամ տեսչութեանն օժանդակութիւն ի ձեռն մօրդ իմոյ սիրելոյ ինձ պարգեւեալ , որ հաճ եւ հաւան զտանի

« bien jeune ; Marguerite vient sur l'âge ; je suis déjà infirme :
« si j'allais mourir, que deviendriez-vous, sans fortune, au milieu de ces déserts ? Vous resteriez donc seule, n'ayant personne qui puisse vous être d'un grand secours, et obligée, pour vivre, de travailler sans cesse à la terre, comme une mercenaire. Cette idée me pénètre de douleur. Virginie lui répondit « Dieu nous a condamnés au travail. Vous m'avez appris à travailler et à le bénir chaque jour. Jusqu'à présent il ne nous a pas abandonnés : il ne nous abandonnera point encore. Sa providence veille particulièrement sur les malheureux : vous me l'avez dit tant de fois, ma mère ! Je ne saurais me résoudre à vous quitter. Madame de La Tour, émue, reprit « Je n'ai d'autre projet que de te rendre heureuse et de te marier un jour avec Paul, qui n'est point ton frère. Songe maintenant que ta fortune dépend de toi.

Une jeune fille qui aime croit que tout le monde l'ignore. Elle met sur ses yeux le voile qu'elle a sur son cœur ; mais, quand il est soulevé par une main amie ; alors les peines secrètes de son amour s'échappent comme par une barrière ouverte, et les doux épanchements de la confiance succèdent aux réserves et aux mystères dont elle s'environnait.

Virginie, sensible aux nouveaux témoignages de bonté de sa mère, lui raconta quels avaient été ses combats, qui n'avaient eu d'autre témoin que Dieu seul ; qu'elle voyait le secours de sa providence dans celui d'une mère tendre qui approuvait son inclination, et qui la dirigeait par ses conseils ; que maintenant

ընդ իմս յօժարութիւն սրտի, եւ առաջնորդէ ինձ քոյովդ խրատութի բարին. եւ արդ ի քեզ այսուհետեւ յեց կամ, ասե, իբրեւ յամուր հաստատութեան, եւ ամենայն ինչ յորդորագոյնս առնեզիս կալ մնալ առ քեզ անմեկին՝ աներկիւղ յառաջիկայիցս եւ ի հանդերձեյոցն անվեհեր :

Տեսեալ տիկնոջն զի բանքն իւր մտերմաբար ասացեալք զհակառակն ակնկալեաց իւրոց ներգործեցին ի Վիրգիլէ, ասեցնաւ. « Որդեակ իմ, քաւ յինէն բռնուն քեզ առնել. ըստ սնծինդ դիւրի մտախոհ լեր, բայց տեսչիր զի մի Պօղ զտարփանսդ զիտասցէ : Քանզի յորժամ ոգիք օրիորդի կապեսցին ընդ ումեք. ոչ եւս ինչ մնայ սիրելոյն առ ի նմանէ հայցելի : »

Ընդ երեկս առուրն մինչդեռ մենացեալ կայր նա ընդ Վիրգիլէնայ, եկն եմուտ առ նոսա այր ոմն անձնեայ զգեցեալ պատմութեան կապուտակ եւ եր երեցն քարոզիչ կղզւոյն եւ հայր խոստովանութեան Լաբուրի տիկնոջ եւ Վիրգիլէնայ, եւ զայր ի կուսակալին արաման. եւ մտեալ ի ներքս ասեցնոսաւ. « Որդեակք իմ, գոհութիւն Տեառն, զի ահա փարբամացայք դուք Յայսմ հետե կամակատարք եղիջիք ձերոցդ բարեսեր սրտից, եւ ուրախ սրասցիք զաղքատսն Մանեայ զամենայն զոր ինչ ասաց ձեզ Պ. Լա-Պուրտոնէ, եւ զոր ինչ դուքն ետուրք պատասխանի : Դու, մայրիկ, հարկ ե զի առ հիւանդագին կենացդ աստէն մնայցես. բայց քեզ չիք պատճառք, ազնիւ օրիորդ հնազանդել պարտ ե վերնախնամն տեսչութեան, եւ ծնողացն մերոց ծերունեաց, եւս եւ յորժամ անիրաւ ինչ տայցեն հրաման : Նուրբ ողջակիցի ե գործդ. բայց հրաման Տեառն ե : Նա ինքն զանձն իւր բոլորանուր եղ ի վերայ մեր. պարտ եւ մեզ ե ըստ նորա օրինակին դնել զանձինս մեր յօճան բարեաց ազգատոհմին մերոյ : Քո ի Գաղղիա ուղեւորութիւնդ բարեբաստիկ եղիցի : Եւ արդեօք չկամիցիս երբալ անդր, սիրեցեալդ իմ որդեակ »

Վիրգիլէզակն ի խոնարհ արկեալ՝ ետ նմա դողդոջագին պա-

appuyée sur son support, tout l'engageait à rester auprès d'elle, sans inquiétude pour le présent et sans crainte pour l'avenir.

Madame de La Tour, voyant que sa confiance avait produit un effet contraire à celui qu'elle en attendait, lui dit : Mon enfant, « je ne veux pas te contraindre ; délibère à ton aise : mais cache ton amour à Paul. Quand le cœur d'une fille est pris, son amant n'a plus rien à lui demander.

Vers le soir, comme elle était seule avec Virginie, il entra chez elle un grand homme vêtu d'une soutane bleue c'était un ecclésiastique, missionnaire de l'île et confesseur de madame de La Tour et de Virginie. Il était envoyé par le gouverneur. Mes enfants, dit-il en entrant, Dieu soit loué ! vous voilà riches. Vous pourrez écouter votre bon cœur, faire du bien aux pauvres. Je sais ce que vous a dit M. de La Bourdonnais, et ce que vous lui avez répondu. Bonne maman, votre santé vous oblige de rester ici ; mais vous, jeune demoiselle, « vous n'avez point d'excuse. Il faut obéir à la Providence, à nos vieux parents, même injustes : c'est un sacrifice, mais c'est l'ordre de Dieu. Il s'est dévoué pour nous ; il faut, à son exemple, se dévouer pour le bien de sa famille. Votre « voyage en France aura une fin heureuse. Ne voulez-vous pas bien y aller, ma chère demoiselle ?

Virginie, les yeux baissés, lui répondit en tremblant : « Si

տասխանի. « Եթէ Տեառն նրաման իցէ, չլինիմ դիմադարձ : Կամք Տեառն եղիցին օրհնեալ. » Եւ զգերարտօսարն հոսեր յաչաց :

Եւ ելեալ գնաց երեցն ազդել կռասկալին զառաքելութեան իւրոյ զյաջողութիւն : Իսկ տիկինն Լաթուր յղեալ առ իս գՒոմինիկոս աղաջեր երբայ առ նա, զի ցանկայր խորհուրդ յինեն նարցանել վասն Վիրգինեայ ջուռոյն : Ինն ոչ բնաւ ի դէպ թուէցաւ ուղեւորութիւն նորին . քանզի իմա անյեղլի կարծիք այն են եթէ որ կամիցի որ բարեբաստիկ վարել կեանս՝ զչառս օգտից բնութեան պարտի նախամեծար բաղդին առնել, եւ չէ արժան արտաքոյ անձանց խնդրել զոր ի ներքս ի մեզ մարթիցիմք գտանել . եւ զայս իմ խորհուրդ առ ամենայն ինչ տեսանեմ քաջադէպ : Բայց բնաւ զինչ կարող էին առնել խորհուրդք իմ ցածունք ընդդէմ նրապուրից մեծափարթամն ձոխութեան, եւ կամ անկեղծիկն իմ պատճառաբանութիւնք ընդդէմ մտահանութեանց աշխարհի եւ նրամանի իշխանութեանն որ նուիրական իմն եր յաջս Լաթուրի տիկնոջ . Սմին իրի եւ նորայն ընդ իս խորհրդակցութիւն առ պատշաճից իմն եր Էւեք, եւ յետ գխոստովանաւորն ընդունելոյ զպատուեր՝ ոչ Էսս տառամսեր. եւ Մարգարիտ ինքնին՝ որ անտես առնելով զչառս օգտիցն որոց ակնկալելի եր իւրում որդեկին յընչաւետել Վիրգինեայ, եւ ոգևով չափ հակառակ ընդդէմ կրբեալ եր ջուռոյն, ոչ Էսս ինչ այնուհետեւ խօսեցաւ ի ներհակացն Իսկ Պօղ որ անգէտն եր ելից խորհրդոցն, զարմանայր Էւեք ընդ ծածկախօս զրոյցս Լաթուրի տիկնոջ ընդ դստերն իւրում, եւ ի թախծութիւն անհնարին համակեր եւ ասեր ի միտս իւր . « Դաւ իմն նիւթեն ինն դորա, քանզի անձնապահ լինին առ յինեն : »

Մինչ այս եւ մինչ այն՝ իռչակ ի կողուոջս հարկաներ եթէ բարեբաղդութեան ինչ այցելութիւն լեալ է ի լեռնակողմանս յայտոսիկ, եւ վաճառականք ազգի ազգի կարասւոյ ճեպէին

c'est l'ordre de Dieu, je ne m'oppose à rien. Que la volonté de Dieu soit faite ! dit-elle en pleurant.

Le missionnaire sortit et fut rendre compte au gouverneur du succès de sa mission. Cependant madame de La Tour m'envoya prier par Domingue de passer chez elle pour me consulter sur le départ de Virginie. Je ne fus point du tout d'avis qu'on la laissât partir. Je tiens pour principes certains du bonheur, qu'il faut préférer les avantages de la nature à tous ceux de la fortune, et que nous ne devons point aller chercher hors de chez nous ce que nous pouvons trouver chez nous. J'étends ces maximes à tout, sans exception. Mais que pouvaient mes conseils de modération contre les illusoirs d'une grande fortune, et mes raisons naturelles contre les préjugés du monde et une autorité sacrée pour madame de La Tour ? Cette dame ne me consulta donc que par bienséance, et elle ne délibéra plus depuis la décision de son confesseur. Marguerite même, qui, malgré les avantages qu'elle espérait pour son fils de la fortune de Virginie, s'était opposée fortement à son départ, ne fit plus d'objections. Pour Paul, qui ignorait le parti auquel on se déterminait, étonné des conversations secrètes de madame de La Tour et de sa fille, il s'abandonnait à une tristesse sombre. « On trame quelque chose contre moi, disait-il, puisqu'on se cache de moi. »

Cependant le bruit s'étant répandu dans l'île que la fortune avait visité ces rochers, on y vit grimper des marchands de toute espèce. Ils déployèrent, au milieu de ces pauvres cabanes, les

ամենուստ այսր յառանել : Ընդ աղքատին յարկօք ճիւղիցս
այսոցիկ պարգեալ սփռեին զոսկեճամուկ դիպակս Հնդկաց,
զնրբաբէլ բեհեզս Կուռլուրի, զվարչամակս Փայիաքարի եւ
Մասուլիփաթնամայ, զշղարշս Տաքայ, զհամակս շերտաւորս,
ասղենգործս եւ թափանցիկս իբրեւ զլոյս . սնդոնս ի Սուրարե
սպիտակափառս, կտաւիս ամենագոնս սակաւագիւտս,
սպիտականիշս եւ կանուջասաղարթս : Բացին պարգեցին շքեղ
կերպասս ձենաց մետաքսեղէնս, զառնաւուխտս ծակոտկենս,
պատտառս դամասկացիս ձիւնափայլս, զսպարաւգեղս եւ
սկնախըտիղ կարմրերփեանս, սնդոնս վարդագոյնս, կազս
ձեռնայիրս, փեքինս քնքուշս նմանեալ աստեաց, նանքինս
ձիւնաթոյրս եւ դեղնափայլս, եւս եւ սփածանեյիս ի Մատա-
գասկարե :

Հրաման ետ Լաթուր տիկին զստերն իւրում զնել առնուլ զոր
ինչ միանգամ յաճոյ անձինն գտանիցե . եւ ինքն զնոցն եւեթ
եւ վաճառացն յաւուրեան միտ դներ, զի մի ի թանգարացն պա-
տրեսցի եւ Վիրգինե ընտրեալ կայաւ զոր ինչ հաճոյն համա-
րեցաւ մօրն, եւ Մարգարտի եւ որդւոյ նորին . « Սա, ասեր,
կահուց գայ ի դեպ, եւ դա ի պէտս Մարիամու եւ Դոմինիկեայ : »
եւ ահա արծաթն որ ի պարկին էր՝ սպառեալ ծախեցաւ մինչչեւ
հայրայթեալ էր զանձինն պէտս կարեւորս . վասն որոյ եւ հարկ
եղեւ այլոց հանել նմա ի բաժին յընծայիցն զորս առ մէն մի
ի նոցանէ տուեալ էր

Յայն տեսիլ պարգեւաց բաղդին ցաւագին սրտիւ կայր եւ
հայեր Պօղ, զի նորին իսկ գուժէին նմա զմօտայութեւն չու Վիր-
գինեայ . եւ յետ աւուրց ինչ եկն առ իս եւ ասե անհնարին
տրտմութեամբ . « Թոյրն իմ ի ճանապարհ ելանէ, եւ կազմ իսկ
են ուղեւորութեանն հանդերձանք . արի եկ առ մեզ, աղաչեմ, եւ
գուն գործեա քոյովդ ճարտարութեամբ շրջել զմիտս մօր նորս եւ
զիմոյն զի մի արձակեսցեն զնա » եւ զիջայ ի բախանձանս Պօ-
ղայ, թեպէտ եւ ճարտար գիտէի զի ինչ ոչ ազդեսցեն բանք իմ :

plus riches étoffes de l'Inde ; de superbes basins de Goudelour, des mouchoirs de Palicate et de Mazulipatan, des mousselines de Dacca, unies, rayées, brodées, transparentes comme le jour ; des baffetas de Surate d'un si beau blanc, des chites de toutes couleurs et des plus rares, à fond de sable et à rameaux verts. Ils déroulèrent de magnifiques étoffes de la Chine, des lampas découpés à jour, des damas d'un blanc satiné, d'autres d'un vert de prairie, d'autres d'un rouge à éblouir ; des taffetas roses, des satins à pleine main, des pékins moelleux comme le drap, des nankins blancs et jaunes, et jusqu'à des pagens de Madagascar.

Madame de La Tour voulut que sa fille achetât tout ce qui lui ferait plaisir ; elle veilla seulement sur le prix et les qualités des marchandises, de peur que les marchands ne la trompassent. Virginie choisit tout ce qu'elle crut être agréable à sa mère, à Marguerite et à son fils. Ceci, disait-elle, était bon pour des meubles, cela pour l'usage de Marie et de Dominique. Enfin le sac de piastres était employé, qu'elle n'avait pas encore songé à ses besoins. Il fallut lui faire son partage sur les présents qu'elle avait distribués à la société.

Paul, pénétré de douleur à la vue de ces dons qui lui présageaient le départ de Virginie, s'en vint quelques jours après chez moi. Il me dit d'un air accablé : Ma sœur s'en va ; elle fait « déjà les apprêts de son voyage. Passez chez nous, je vous prie. Employez votre crédit sur l'esprit de sa mère et de la mienne pour la retenir. Je me rendis aux instances de Paul, quoique bien persuadé que mes représentations seraient sans effet.

Վիրգիլն որ գեղատեսիլն երեսեր ինձ մինչ արկաներն զան-
 ձամբ գկապուտակն կտաւ Պենկալայ, եւ վարչամակ կարմրե-
 րանգ գլխովն բոյորեր, ջքնադագեղ յոյժ բռնեցաւ յայնժամ
 զարդարեալ եւ պաճռնեալ ըստ օրինի տիկնայց աշխարհիս
 Քանգի գգեցեալ էր բենեզ ձիւնաբոյր՝ աստառ ի ներքոյ սնդուս
 ունելով վարդագոյն : Անձն նորին քեթեւընթաց եւ բարձրադի-
 տակ՝ քաջ քաջ ընդ բաճկոնակաւն գայր ելաներ ի տեսիլ. եւ
 խարտիշագեղ վարսիցն գիսակբ հիւսեալք ի հիւսակս կրկին՝
 գկուսական գլուխն սքանչելապէս պճնէին Աջք նորա կապու-
 տակագեղք՝ լի էին բախժութեամբ, եւ սիրտն՝ ի խռովայոյզ
 կրիցն տագնապէ այեկոծեալ՝ երանգ կենդանատիպ ի դէմսն
 հարկաներ, եւ գեղձումն ի բարբառ ճայնին յաւելեալ՝ տխրա-
 գգած գխօսսն յարդարեր Պաճռնանքն իւր անգամ վայել-
 չայարդարք զոր յակամայս իմն արկեալ էր զանձամբ, եւս քան
 գեւս աղեկեզ գործէին զբռնմն վիստոութեան նորին. եւ ոչ որ էր
 որ տեսեալ զնա եւ կամ լուեալ զբարբառ նորին եւ ջմորմոքեր
 ի սրտին : Նմին իրի եւ Պօղ յաւելոյր ի սրտմութիւն : Սրտա-
 բեկեալ Մարգարտի ընդ ցաւս որդեկին, ասէ ցնա առան-
 ձինն. « Զի է քեզ, որդեակ, զաղփաղփուսն յուսովք զանձն քո
 պարարել, եւ դառնագոյն եւս այնու զքո ջքաւորութիւնդ գոր-
 ծել : Ժամ է արդ ի վեր քեզ հանելոյ զիմ եւ զքո կենաց զգաղս-
 նիս : Օրիորդն Լաթուր արեանառու է ի մօրն կուսէ ընչաւետի
 ուրումն եւ ազնուազարմ ազգակցի. իսկ դու, որդի ես առն
 շինականի, եւ որ չար եւս է՝ աղջկորդի ես դու գաւալ : »

Ի յուր աղջկորդին ճայնի յապուշ կրթեցաւ Պօղ, քանզի եւ եր-
 բեր ոչ էր նորա լուեալ զայն. եհարց ցմայրն թէ զինչ այն իցէ, եւ
 նա ասէ ցնա. « Ոչ օրինաւորի ձօր ես դու որդի. այլ մինչդեռ
 տակաւին օրիորդն էի, տկարացայ եւ յանցեայ տարփանօք, եւ
 մայրացայ քեզ : Յանցուածովս իմով այսու զրկեցար դու յագ-
 գատոհմեղ հայրենի, եւ ստրջանօքս ի մայրենւոյդ Եղնկ քեզ,
 չիք քո ի կենցաղումս այլ ազգակից բայց յինէն. » եւ յարտա-

Si Virginie m'avait paru charmante en toile bleue du Bengale, avec un mouchoir rouge autour de sa tête, ce fut encore tout autre chose quand je la vis parée à la manière des dames de ce pays. Elle était vêtue de mousseline blanche doublée de taffetas rose. Sa taille légère et élevée se dessinait parfaitement sous son corset, et ses cheveux b'onds, tressés à double tresse, accompagnaient admirablement sa tête virginale. Ses beaux yeux bleus étaient remplis de mélancolie ; et son cœur, agité par une passion combattue, donnait à son teint une couleur animée, et à sa voix des sons pleins d'émotion. Le contraste même de sa parure élégante, qu'elle semblait porter malgré elle, rendait sa langueur encore plus touchante. Personne ne pouvait la voir ni l'entendre sans se sentir ému. La tristesse de Paul en augmenta. Marguerite, affligée de la situation de son fils, lui dit en particulier :

Pourquoi, mon fils, te nourrir de fausses espérances, qui rendent les privations encore plus amères ? Il est temps que je te découvre le secret de ta vie et de la mienne. Mademoiselle de La Tour appartient, par sa mère, à une parente riche et de grande condition : pour toi, tu n'es que le fils d'une pauvre paysanne, et, qui pis est, tu es bâtard.

Ce mot de bâtard étonna beaucoup Paul il ne l'avait jamais ouï prononcer ; il en demanda la signification à sa mère, qui lui répondit : Tu n'as point eu de père légitime. Lorsque j'étais fille, l'amour me fit commettre une faiblesse dont tu as été le fruit. Ma faute t'a privé de ta famille paternelle, et mon repentir de ta famille maternelle. Infortuné ! tu n'as d'autres parents que moi seule dans le monde ! Et elle se mit à répan-

սուս հարաւ : Յայնժամ փարեցաւ Պօղ զնովաւ եւ ասէ . « Ո՛վ մայրիկ . ասացեր թէ չիք իմ յաշխարհի այլ ազգակից բայց ի քեմ . ապա ուրեմն առաւել եւս սիրեցից ես զքեզ : Բայց ճվ գաղտնա-
ծածուկ խորհրդոյն՝ զոր իմներ դու ինձ ի վեր : Անա արդ խելա-
մուտ լինիմ եթէ զի ե զի յերկամսեայ առօրց հետե ուժանայ
իմն առ յինէն օրիորդն Լաթուր , եւ զարդիս հանդերձի չուել
զնայ աստի Ո՛հ ճի , արհամարհեալ անգոսնե նա զիս ան-
շուշտ : »

Նհաս ընթրեացն ժամ եւ բազմեցան ի սեղան . այլ բազմակա-
նացն առ հասարակ յուզեալ գոլով ի պեսպես կրից , ամենայն
որ սակաւակեր գտաւ եւ սակաւախօս Վիրգիլնէ յառաջ իսկ
քան զամենեսին էլ ի սեղանոյ անտի , եւ անցեալ նստաւ ի տեղ-
ւոջ յորում կամբս Անդէն գնետ նորա յարեաւ եւ Պօղ , եւ
էկեալ նստաւ առ նմա . եւ առ սակաւ մի ժամանակ անխօս եւ
անբարբառ կացին մնացին երկոքեան : Նա եր գիշերն մի ի գե-
ղեցիկ գիշերաց անտի արեւադարձիցն , զորոց եւ ձարտարա-
գոյնքն ի նկարչաց չգօրեն իմնել ճշդիւ ի նկար զգեղ սքանչելի :
Կարակնաձեւ նշողեր յուսին ի քօղ ամպոց , զորս նշոյլքն նորին
տակաւ փարատեալ ցնդէին ի բաց : Ծաւալէր պարգեր յուսնակն
յանգգայս ընդ յերինս կղզեկին եւ ընդ պարեխս նոցին որ ար-
ծաբափայլ իմն կանաչութեամբ շողէին Հողմբ առ հասարակ
լուեալ կային անշշունչ . եւ ի խորս մայրեացն , ի խոխոմաճիգս
հովտաց , ի բարձունս սպառաժից լսելի լինէին ձգիւնք եւ
ձռռռողիւնք քաղցրանուագ բուհնեկաց որ զմիմեանս զգուհին
յանցնիւր բուհնուհնս գուարբացեալք ի պայծառութիւն գիշերոյն ,
եւ յօդոցն հանդարտութիւն : Ամենայն ինչ ձայն ածեր , մինչեւ
ցմպիւն եւ ծղրիտ որ ընդ դալարեօք պատսպարին : Շողային
ընդ երեսս երկնից աստեղք , եւ փողփողենէջք ի ծովու ցոլա-
նային որ զմկանամբքն գեղաժփեր գողողոջոտն նոցին տիպարս :

Պշուցեալ հայեր Վիրգիլնէ ի լայնատարրն եւ ի նսեմաստուեր
ծիրս երկնից , որ ձկնորսացն կարմրափայլ իրատիւք եւեք յա-

dre des larmes. Paul la serrant dans ses bras, lui dit : « O ma mère ! puisque je n'ai d'autres parents què vous dans le monde, je vous en aimerai davantage. Mais quel secret venez-vous de me révéler ! Je vois maintenant la raison qui éloigne de moi mademoiselle de La Tour depuis deux mois, et qui la décide aujourd'hui à partir. Ah ! sans doute elle me méprise ! »

Cependant l'heure du souper étant venue, on se mit à table, où chacun des convives, agité de passions différentes, mangea peu et ne parla point. Virginie en sortit la première, et fut s'asseoir au lieu où nous sommes. Paul la suivit bientôt après, et vint se mettre auprès d'elle : l'un et l'autre gardèrent quelque temps un profond silence. Il faisait une de ces nuits délicieuses si communes entre les tropiques, et dont le plus habile pinceau ne rendrait pas la beauté. La lune paraissait au milieu du firmament, entourée d'un rideau de nuages, que ses rayons dissipaient par degrés. Sa lumière se répandait insensiblement sur les montagnes de l'île et sur leurs pitons, qui brillaient d'un vert argenté. Les vents retenaient leurs haleines. On entendait dans les bois, au fond des vallées, en haut des rochers, des petits cris, de doux murmures d'oiseaux qui se caressaient dans leurs nids, réjouis par la clarté de la nuit et par la tranquillité de l'air. Tous, jusqu'aux insectes, bruissaient sous l'herbe. Les étoiles étincelaient au ciel, et se réfléchissaient au sein de la mer, qui répétait leurs images tremblantes.

Virginie parcourait d'un regard distrait son vaste et sombre horizon, distingué du rivage de l'île par les feux rouges des pé-

փանց անտի կղզեկին քեցեալ անջատէին : Եւ նշմարեաց ի մոռտս հանգրուանին լոյս ձրագի եւ ստուեր ընդ նմին . այն իսկ էր լապտեր նաւուն որով հանդերձէր նա չու առնել յկարոպա , եւ կազմ եւ պատրաստ ի պարզել զառագաստսն ' խարիսխ արկէալ կայր մնայր հոգմոցն շնչելոյ Յայն տեսիլ խոռվեցաւ անձն նորա , եւ ի բաց զգլուխն դարձոյց զի մի տեսցէ Պօղ զարտասուս իւր

Տիկինն Լաթուր եւ Մարգարիտ եւ ես նստեալ կայաք ընդ աղամարգենեօրդ ի բացէ . եւ ի լուսեան անդ զիշերոյն ռարան յականջս իմ անաղօտ բարբառով զրոյցք երկոցունցն որ ջանկան երբեք յուշոյ մտաց իմոց :

Ասէ ցնա Պօղ . « Ազնիւ օրիորդ , ասի բան թէ յետ երից աւուրց ուղւոյ եղիցիս . եւ չերկնչիցիս դիմագրաւ լինել վտանգաց ծովուն... ծովուն յորմէ այնքան զահի հարեալ զահանդիս : » Ետ պատասխանի Վիրգիլնէ . « Հնազանդել պարտ է ինձ արեւնակցացն իմոց եւ այնպէս կատարել զպարտս : » Պօղ ասէ . « Մեկնիս գնաս դու ի մենջ վասն ազգականի ուրումն զոր քո տեսեալ բնաւ չիք : — Նղձեկ զիս , ասէ Վիրգիլնէ . զամենայն աւուրս կենաց իմոց աստէն ցանկայի կեալ . այլ ոչ կամեցաւ ընդ այն մայր իմ : Խոստովանութեան իմոյ հայր ասաց ցիս եթ Տեառն կամք են զնալ ինձ ի բաց , եւ թէ փորձութիւն են կեանք մարդոյ ի վերայ երկրի... Ո՛հ , եւ քանի դառնակսկիծ փորձութիւն : »

Եւ յաւելեալ Պօղայ ի բանսն ասէ . « Եւ զինորդ . պատճառանք այնքան ի չու գրեզ յորդորեցին , եւ չզտան պատճառ եւ ոչ մի առ ի խափանել զչուղ : Ո՛հ , են են եւ այլ պատճառք զորս դու չհամես ինձ ի վեր . Յոյժ զօրաւոր են ձոխութեանն հրապոյրք : Հուպ ընդ հուպ ի նորում յայնմ աշխարհի գտցես զոր որում ընծայեսցես գեղբայրն անուն ' զոր ոչ եւս տաս դու ինձ . եւ ընտրեալ առցես գեղբայրն գայն ի միջոյ արանց արժանաւորաց քոյում անձինդ ազնուութեամբ զարմի եւ ընջաւետու-

cheurs. Elle aperçut, à l'entrée du port, une lumière et une ombre c'étaient le fanal et le corps du vaisseau où elle devait s'embarquer pour l'Europe, et qui, prêt à mettre à la voile, attendait à l'ancre la fin du calme. A cette vue, elle se troubla, et détourna la tête pour que Paul ne la vit pas pleurer.

Madame de La Tour, Marguerite et moi nous étions assis à quelques pas de là, sous des bananiers; et, dans le silence de la nuit, nous entendîmes distinctement leur conversation, que je n'ai pas oubliée.

Paul lui dit : « Mademoiselle, vous partez, dit-on, dans trois jours. Vous ne craignez pas de vous exposer aux dangers de la mer... dont vous êtes si effrayée. — Il faut, répondit Virginie, que j'obéisse à mes parents, à mon devoir. — Vous nous quittez, reprit Paul, pour une parente éloignée que vous n'avez jamais vue! — Hélas ! dit Virginie, je voulais rester ici toute ma vie ; ma mère ne l'a pas voulu ; mon confesseur m'a dit que la volonté de Dieu était que je partisse ; que la vie était une épreuve... Oh ! c'est une épreuve bien dure ! »

« — Quoi ! repartit Paul, tant de raisons vous ont décidée, et aucune ne vous a retenue. Ah ! il en est encore que vous ne me dites pas. La richesse a de grands attrait. Vous trouverez bientôt, dans un nouveau monde, à qui donner le nom de frère, que vous ne me donnez plus. Vous le choisirez, ce frère, parmi des gens dignes de vous par une naissance et une fortune que je ne puis vous offrir. Mais, pour être plus heureuse, où voulez-vous aller ? Dans quelle terre aborderez-

քեամբ՝ յորոց լոկ էմ ես եւ թափուր։ Սակայն ո՞ր արդեօք զբարե-
բաստութիւն երթեալ գտանիցես։ Զինչ երկիր իցէ յոր ելանի-
ցեսն եւ յարեսցիս ի նա քան յորում դուդ ծնար։ Ո՞ր գտանի-
ցես ժողով մարդկան սիրելի քան զոր սիրեն զքեզ խանդակաթ։
Զիւրդ կեցցես հեռի ի մօրդ գրգանաց յոր այնչափ սովորեալդ
ես։ Եւ զինչ անցք ընդ նա ինքն իսկ անցանիցեն որ արդեն ան-
ցեալ է գաւուրքք, յործամ ոչ եւս տեսանիցէ զքեզ առններ ի
սեղանի, ի տան եւ ի զբօսանս յորս ի քեզն յենոյր նա։ Զինչ եւ
մայրն իմ արասցէ որ ոչ ինչ ընդհատ ի նմանեն սիրէ զքեզ կա-
թողին։ Եւ ես զինչ ասացից առ նոսա յործամ յողբս գնոսա
տեսից վասն քոյումդ երթի։ Ո՞ր անկարեկիր սիրտ. գանձես ինչ
ոչ ասեմ. բայց զի լինիցի եւ ինն յործամ ոչ եւս տեսից զքեզ ընդ
մեզ այգուն այգուն, եւ մինչ զիշեր ի վերայ ռասեալ եւ զմեզ
ժողովիցէ իմի. յործամ զամոյս արմաւենեացն նկատեցից զտըն-
կեալս ի մերում ծննդեան, որ վկայք իսկ են մերումս բազմա-
մեայ բարեկամութեան։ Ո՞հ, եւ քանզի նսե՛ն նորոյ բաղդի
հրապուրեալ յորդորէ զքեզ ելանել ի խնդիր այլոց աշխարհաց
արտաքոյ այսր յորում ծնարդ, եւ այլոց ինչ բարեաց եւ ընչից
քան զոր ձեռք իմ պաշտէին, թոյլ արա ինն գէթ նաւել ընդ քեզ
ի միասին։ Եւ քաջայերեցից զքեզ յործամ մրրիկքն յուզիցին
ի նաւու որ ահաբէկ առնեն զքեզ ի ցամաքի։ Զգլուխ քո ի գիրկս
իմ հանգուցից, զսիրտ քոյին առ իմովս ջեռուցից. եւ ի Գաղ-
ղիա ուր մեկնիս գնաս դու ի գիւտ ձոխութեան եւ աւազութեան՝
սպաս քեզ հարից ստրկապէս։ Քոյովդ եւեթ բարեբաստութեամբ
բարեբաստիկ ելով, յապարանսն յայնոսիկ յորս տեսից զքեզ
սպասաւորեալ փառօք՝ շատ իսկ տակաւին ընչաւետ գտայց
եւ քաջատոհմիկ առ ի մատուցանելոյ քեզ զմեծն քան զամենայն
նուէրս զոհի, զմեռանելն առ ոտս քո։»

Եւ հեկեկանք իւր հեղձամղձուկ գելին զբարբառ նորա, եւ մեր
յուսաք անդէն զձայն Վիրգիւնեայ որ ասէր ցնա ընդհատ բանիւք
հեծեծագին. « Վասն քո է զնայս իմ... վասն քո որ զօր հանա-

« vous qui vous soit plus chère que celle où vous êtes née? Où
« formerez-vous une société plus aimable que celle qui vous
« aime? Comment vivrez-vous sans les caresses de votre mère,
« auxquelles vous êtes si accoutumée? Que deviendra-t-elle elle-
même, déjà sur l'âge, lorsqu'elle ne vous verra plus à ses cô-
« tés à table, dans la maison, à la promenade, où elle s'appuyait
sur vous? Que deviendra la mienne, qui vous chérit autant
« qu'elle? Que dirai-je à l'une et à l'autre, quand je les verrai
pleurer de votre absence? Cruelle! je ne vous parle point de
« moi; mais que deviendrai-je moi-même, quand, le matin, je
« ne vous verrai plus avec nous, et que la nuit viendra sans
nous réunir; quand j'apercevrai ces deux palmiers plantés à
« notre naissance, et si longtemps témoins de notre amitié mu-
« tuelle! Ah! puisqu'un nouveau sort te touche, que tu cherches
« d'autres pays que ton pays natal, d'autres biens que mes tra-
« vaux, laisse-moi t'accompagner sur le vaisseau où tu pars. Je
« te rassurerai dans les tempêtes, qui te donnent tant d'effroi sur
« la terre. Je reposerai ta tête sur mon sein; je réchaufferai ton
cœur contre mon cœur; et en France, où tu vas chercher de
« la fortune et de la grandeur, je te servirai comme ton esclave.
Heureux de ton seul bonheur, dans ces hôtels où je te verrai
servie et adorée, je serai encore assez riche, assez noble pour
« te faire le plus grand des sacrifices, en mourant à tes pieds. »

Les sanglots étouffèrent sa voix, et nous entendîmes aussitôt celle de Virginie, qui lui disait ces mots entrecoupés de soupirs :

C'est pour toi que je pars... pour toi que j'ai vu chaque jour

պազ քամակաբէկ վաստակէս ի դարմանել ազգատոհմս երկուս
ապիկարս : Յայն սակս եւեթ կալայ ես յանձին գփարքամանա-
լոյն պատեմ, որպէս զի կարող եղեց բիւրապատիկ առաւելու-
թեամբ փոխարինել քեզ զբարիսն զորս դու մեզ ընճեռեցեր
Ո՞ր այն բարեբաստութիւն իցէ որ քուս լ բարեկամութեան գտա-
նիցի գուգական եւ զինչ զճննդենեղ ասիցես : Ո՞հ, եթէ եր իսկ
հնար խառնել ինձ զոք յիմս եղբայրութիւն, միքե ընտրեալ
առնուի արդէօք զայլ որ քան զքեզ : Ո՞ Պօղոս, Պօղոս . զար-
մանալի եղեւ ինձ սեր քո քան զսեր եղբօր հարազատի : Քանի
դառն եր ինձ ի բացե առնել զքեզ յանձնէ իմմէ : Կամի զի դու
ինքնին օգնէիր ինձ քեցել զիս յանձնես մինչեւ ի ժամանակն
յորում օրհնեսցեն երկինք զգօղ միութեան մերոյ : Բայց արդ
ահա կամ մնամ, մեկնիմ, կեամ, մեռանիմ . արա ընդ իս որ
ինչ եւ հաճոյ իցէ յաջս քո : Նղնկ ինձ, զիմորդ թափուր յառա-
քինութենէ գտանիմ ես օրիորդ . քանզի տեսեալ բաւեցի հակա-
ռակել զգուանացոյ, եւ ահա չգօրեմ տանել ցաւոցոյ քոց : »

Յայն բան փարեցաւ զնովաւ Պօղ, եւ ընդգրկեալ զնա պնդա-
պէս՝ գոչեաց ա՛նեղ բարբառով . « Դնամ ես ընդ նմա . ջիբ որ
անջատել զիս ի նմանէ կարասցէ : » Յայնժամ դիմեցաք մէք առ
հասարակ առ նա, եւ սսե ցնա Լաթուր տիկին . « Որդեակ իմ,
եթէ դու ի մենջ ի բաց գնայցես, եւ զի եղիցի մեզ : »

Եւ Պօղայ զղողանի հարեալ կրկնեաց զբանսն . « Որդեակ իմ...
որդեակ իմ... Դու, մայրիկ, սսե, դու որ զեղբայր քեցես
ի քեռե երկոքեանս մէք զկաթն քոյին դիեցաք . երկոքին
ի գիրկս քո սնեալ՝ առ ի քէն ուսար զմիմեանս սիրել, եւ բիւ-
րիցս իրերաց զնոյն ասացաք . եւ արդ դու զսա անջատեալ
գատանես յինէն . յերոպա զսա առաքես, յերկիր խժական որ
ղացաւ քեզ ամուր ինչ ապաստանի, եւ առ անագորոյն ազգա-
կիցս որ ընկեցիկ զքեզ արարին եւ մի սսիցես ցիս երկ . չկայ
ինչ քո եւ դորա, իբր զի եւ ոչ քոյր քո ե դա : Դա ինքն ամենայն
ինչ ե վասն իմ, եւ ճոխութիւն, եւ ազգ, եւ քաջատոհմութիւն

« courbé par le travail pour nourrir deux familles infirmes. Si
« je me suis prêtée à l'occasion de devenir riche, c'est pour te
« rendre mille fois le bien que tu nous as fait. Est-il une for-
« tune digne de ton amitié? Que me dis-tu de ta naissance? Ah!
« s'il m'était encore possible de me donner un frère, en choi-
« sirai-je un autre que toi! O Paul! ô Paul! tu m'es beaucoup
plus cher qu'un frère! Combien m'en a-t-il coûté pour te re-
« pousser loin de moi! Je voulais que tu m'aidasses à me sé-
parer de moi-même, jusqu'à ce que le ciel pût bénir notre
union. Maintenant je reste, je pars, je vis, je meurs : fais de
moi ce que tu veux! Fille sans vertu! j'ai pu résister à tes ca-
resses, et je ne puis résister à ta douleur! »

A ces mots, Paul la saisit dans ses bras, et la tenant étroite-
ment serrée, il s'écria d'une voix terrible « Je pars avec elle :
« rien ne pourra m'en détacher! Nous courûmes tous à lui.
Madame de La Tour lui dit : « Mon fils, si vous nous quittez ,
« qu'allons-nous devenir?

Il répéta en tremblant ces mots : « Mon fils..... mon fils.....
« Vous, ma mère! lui dit-il; vous qui séparez le frère d'avec
« la sœur! Tous deux nous avons sucé votre lait; tous deux, éle-
« vés sur vos genoux, nous avons appris à nous aimer; tous
« deux, nous nous le sommes dit mille fois; et maintenant vous
« l'éloignez de moi! vous l'envoyez en Europe, dans ce pays bar-
bare qui vous a refusé un asile, et chez des parents cruels
« qui vous ont vous-même abandonnée! Vous me direz : Vous
n'avez plus de droits sur elle: elle n'est pas votre sœur. Elle
est tout pour moi ma richesse, ma famille, ma naissance

Եւ ամենայն բարի . Եւ բայց ի նմանե այլ ինչ ոչ ունիմ ի բարեաց : Յարկ զնոյն կալաք մէք, Եւ որբան զնոյն . նոյն լիցի մեզ Եւ դամբան : Եթէ դա զնասցէ, հարկ է ինձ զհետ դորա գնալ : Այլ չթողուցու կուսական Զթողուցո՞ւ Եւ ամալ զանձն իմ ի ծով . Ի յող պնդեցայց զկնի նորա : Ոչ է մարթ ծովու առաւել քան զցամաք լինել ինձ մահառիք : Եւ զի չկարեմ կեալ աստէն առ դովաւ, թող մեռայց յանդիման դորա Եւ ի ձենջ ի բացեալ : Անողորմ մայր, անագորոյն կին . համատարածն այն յորում զղա վտանգես, իցէ թէ մի Եւս դարձուսցէ զղա առ քեզ . իցիւ թէ կոհակր նորին բարձեալ բերցեն քեզ զղիակն իմ, Եւ քաւալեալ զսա ընդ դորա մարմնոյն ընդ խիւս ծովափանցս՝ մորմոք յաւերժական մորմոքեցուսցէ զքեզ ընդ կորուստ որդեկացդ երկուցուն : »

Եւ մինչդեռ տակաւին խօսերն, գիրկս արկի Եւ զնովաւ, քանզի առ ցաւոցն յուսահատութեան ցնորեր իմտաց Հրացայտք էին աչքն, Եւ ընդ դէմսն բոցաշունչս ոլոռն ոլոռն հոսիկն քրտունք . ծունկքն բաբախէին, Եւ ի լանջսն տապագինս թինդս արձակեր արագ արագ սիրտ նորա :

Ահաբեկեալ Եւ Վիրգիլնէ ասէ ցնա . « Երդուեալ իմանկութեանն մերոյ զբօսանս, ո՞ր բարեկամ, երդուեալ յադէտս քո Եւ յիմս, Եւ յամենայն ինչ որ անլոյծ զօղիւ զօրիցէ պնդել զհեքքս զերկոսին, եթէ աստէն մնացից՝ վասն քո կեցից, Եւ եթէ զնացից՝ դարձեալ առ քեզ եկից : Աղէ դուք ամենեքին լերուք ինձ վկայք, դուք որ կաթնաջամբ գլիմս տղայութիւն սնուցէք, յորոց ի ձեռս է կենդանութիւն իմ, Եւ որ տեսանէքդ զսրտասուս : Երդուեալ յերկինս որ լսէ զբարբառ իմ, Եւ ի ծովդ ընդ որ ջուեցից, Եւ յօդս զոր ծծեմ Եւ զոր ջլիք իմ երբեք ստախօսութեամբ աղտեղեալ : »

Զոր օրինակ յարեգականն տապոյ հալեալ քաւալի շառաշիղ սառին ի բարձանցն Ապենեանց, այնպէս ի ձայն բարբառոյ սիրուհւոյն զիջաւ զայրոյթ սրտմտութեան պատանւոյն : Խրոխ-

« tout mon bien. Je n'en connais plus d'autres. Nous n'avons eu
« qu'un toit, qu'un berceau : nous n'aurons qu'un tombeau. Si
« elle part, il faut que je la suive. Le gouverneur m'en empê-
« chera? M'empêchera-t-il de me jeter à la mer? Je la suivrai à
« la nage. La mer ne saurait m'être plus funeste que la terre.
« Ne pouvant vivre ici près d'elle , au moins je mourrai sous ses
« yeux , loin de vous. Mère barbare ! femme sans pitié ! puisse
« cet océan où vous l'exposez ne jamais vous la rendre ! puis-
« sent ses flots vous rapporter mon corps , et , le roulant avec
« le sien parmi les cailloux de ces rivages , vous donner , par la
« perte de vos deux enfants , un sujet éternel de douleur ! »

A ces mots , je le saisis dans mes bras , car le désespoir lui ôtait la raison. Ses yeux étincelaient ; la sueur coulait à grosses gouttes sur son visage en feu ; ses genoux tremblaient , et je sentais , dans sa poitrine brûlante , son cœur battre à coups redoublés

Virginie, effrayée, lui dit : « O mon ami ! j'atteste les plaisirs de
« notre premier âge , tes maux , les miens , et tout ce qui doit
« lier à jamais deux infortunés , si je reste , de ne vivre que pour
« toi ; si je pars , de revenir un jour pour être à toi. Je vous
« prends à témoin , vous tous qui avez élevé mon enfance , qui
« disposez de ma vie , et qui voyez mes larmes ! Je le jure par
« ce ciel qui m'entend , par cette mer que je dois traverser , par
« l'air que je respire , et que je n'ai jamais souillé par le men-
« songe !

Comme le soleil fond et précipite un rocher de glace du sommet des Apennins , ainsi tomba la colère impétueuse de ce jeune homme à la voix de l'objet aimé. Sa tête altière était baissée

տապանձն նորա գութն խոնարհեալ կորացաւ, եւ ուղիս արտասուաց յաջացն վիժէին. եւ մայրն խառնեալ զգերարտօսըն յարտասուս որդեկին, գիրկ ընդ խառն կայր ընդ նմա եւ ոչ գօրէր բարբառէլ. Իսկ Լաթուր տիկին այլ յայլմէ եղեալ ասէցիս. « Ոչ ես ունիմ ժոյժ, սիրտ իմ գէյուս յիս : Չարաբախտն այն ուղեւորութիւն մի առջե կառնարունմն : Դրացիդ իմ մտերիմ, հնապա ի բաց տար զորդեակն իմ ընդ քեզ. այս առուրք ուր են յորմէ հետե ոչ որ կալույց աստ զաջս իւր ի քուն : »

Եւ ասեմ ես ցՊօղ. « Քոյրն քո աստեմ կացցե, ճ բարեկամ. վաղիւ խօսեսցուք զայնման. առ կոնսակալն. քող ընտանիքդ առցեն զհանգիստ, եւ դու եկ այսօր երեկօրէյ ի տան իմունմ Տարածամ է, եւ գիշերս հասարակեալ, եւ խաջն հարաւոյ կշիռ կալ ընդ ծիրս երկնից

Եւ եկն նա ընդ իս լուռ եւ անբարբառ, եւ զցայցն ողջոյն ի յոյզս ցնորից անցուցեալ՝ յարեաւ ընդ այգն՝ եւ դարձաւ ի տուն իւր :

Այլ գի ես պետք իցեն ի կարգ արկեալ պատմել քեզ զվեպս անցիցն այնոցիկ Մարդկայնոյս կենցաղոյ մի եւեթ կողմն հաճոյ է ի գիտութիւն. Զօրեն աշխարհագունտ կարկառոյ զորով պատ առեալ շրջիւք՝ արագարագն մեր բաւալումն ոչ աւելի ինչ ունի քան զմիոյ առուր տեսականութիւն, եւ չէ մարք միունմ ի մասանց առուրս այսորիկ տեսանել զյոյս առանց միւսոյն խաւարամած լինելոյ

Եւ ասեմ ցնա. « Պաղատիւմ ի քեն, հայրիկ, բովանդակեալ գրել պատմութեանոյ, որուն աչնբան սրտառուչ բանիւ սկիզբն արարեր : Բարեբաստութեան նկարագիրք յեշտականք գտանին մեզ, իսկ չարաբաստն դեպք հրա՛ւանգիչք են. Զինչ անցք ընդ հիբացեայն անցին Պօղ, աղէ տա : »

Դարձ ի տուն արարեալ Պօղայ՝ յառաջ քան զամենայն որ ետես գննողիկն Մարիամ որ ի քարածայռ ինչ վերելակեալ ի գնին կայր խորանդունդ ծովուն : Եւ ճայն արկեալ բացուստ

et un torrent de pleurs coulait de ses yeux. Sa mère, mêlant ses larmes aux siennes, le tenait embrassé sans pouvoir parler. Madame de La Tour, hors d'elle, me dit « Je n'y puis tenir ; « mon âme est déchirée. Ce malheureux voyage n'aura pas lieu. Mon voisin, tâchez d'emmener mon fils. Il y a huit jours que personne ici n'a dormi. »

Je dis à Paul : « Mon ami, votre sœur restera. Demain, nous « en parlerons au gouverneur : laissez reposer votre famille, et « venez passer cette nuit chez moi. Il est tard, il est minuit ; la « croix du sud est droite sur l'horizon. »

Il se laissa emmener sans rien dire ; et, après une nuit fort agitée, il se leva au point du jour, et s'en retourna à son habitation.

Mais qu'est-il besoin de vous continuer plus longtemps le récit de cette histoire ? Il n'y a jamais qu'un côté agréable à connaître dans la vie humaine. Semblable au globe sur lequel nous tournons, notre révolution rapide n'est que d'un jour, et une partie de ce jour ne peut recevoir la lumière que l'autre ne soit livrée aux ténèbres.

— Mon père, lui dis-je, je vous en conjure, achevez de me raconter ce que vous avez commencé d'une manière si touchante. Les images du bonheur nous plaisent ; mais celles du malheur nous instruisent. Que devint, je vous prie, l'infortuné Paul ?

Le premier objet que vit Paul en retournant à l'habitation fut la négresse Marie, qui, montée sur un rocher, regardait vers la pleine mer. Il lui cria, du plus loin qu'il l'aperçut : « Où est

ի բաց ձարցանէր ցնա. « Ո՞ւր իցէ Վիրգինէ : » Դարձոյց Մարիամ զգլուխ իւր առ տէրն դեռահասակ էւ յողբս լուծաւ : Խեղացնորեալ իմն Պօղայ դարձաւ յետս ընդ կրօնկն, էւ ի նաւանգիստն դիմեաց Անդ գիտաց զի վաղ քաջ ընդ առաւօտն նաւամուտ լեալ Վիրգինեայ, էւ փոյթ ընդ փոյթ պարզեալ նառն զառազաստսն՝ էւ սրացեալ ծածկեալ էր յաջաց Դարձաւ անդրէն ի բնակարանն, էւ անց գնաց ընդ այն առանց ինչ ումէր ասելոյ :

Շարք սպառածիցդ ալոյցիկ բարձրաւանդակաց թեպէտ էւ ուղղաբերձք իմն Երեւին ի թիկանց մերոց ամբարձեալք, սակայն յեռնադաշտակքն կանաչագարոյք աստիճանեալ իմն վերելք են սանդղաճեք, ընդ որս է յաստնել ընդ շաւիղս դժուարակոխս ի ստորոտ ծամածուռ էւ անմատոյցն ժայռից կոնաճեալից որ անուանեալ կոջին Բոյք Առ ուոս պարեխին այնորիկ տարածեալ ձգի սարաւանդակ ծառախիտ, այլ այնպէս սեպ էւ բարձրաբերձ, զի զօղակառոյց իմն անտառի բերէ զնմանութիւն, էւ շուրջ պատեալ կայ ի սոսկալի վախից խորածորոց Յամպոց անտի գկատարաւ Բուքին ստեպ ստեպ պարուրին աղբերանան յարածամ առուակք բազմաթիւք, որք էւ յայնպիսի վիհս անդնդախորս յովտին թաւային ի թիկանց կուսէ լերինդ, զի անկման նոցին թնդմունք ջլինին անգամ ի բարձրաւանդակ տեղուոջ աստ լսելի Յայնմ վայրէ նշմարեալ տեսանի մեծ կես մասն կղզոյս ձանդերն դարաւանդիւքն էւ կոճակօր, յորոց սակի են Փիթր-Պոթ էւ Լուսատինք էւ անտառախիտ ձորամեջք նոցին. ապա էւ ծովն յայնաձաւայ, էւ կղզին Պուրպոնի՝ որ քառասուն խրասախօք հեռի է ի տեղուոջն յարեւմտից կուսէ : Ի սարաւանդէ անտի զակն պշուռեալ նկատեաց Պօղ զնաւն որ առեալ տանէր զՎիրգինէ. էւ էր տասնէքումբք էւ սուելի փարսախօք հեռի ի տեղուոջն իբրու նիշ սեւաթոյր ի համատարածին Երեւեալ Զմեծ կես ասուրն անդէն եկաց ակնկառոյց. վաղ իսկ անհետացեալ էր նաւն յաջաց, էւ ինքն ձամարէր տա-

« **Virginie?** » Marie tourna la tête vers son jeune maître, et se mit à pleurer. Paul, hors de lui, revint sur ses pas et courut au port. Il y apprit que **Virginie** s'était embarquée au point du jour ; que son vaisseau avait mis à la voile aussitôt, et qu'on ne le voyait plus. Il revint à l'habitation, qu'il traversa sans parler à personne.

Quoique cette enceinte de rochers paraisse derrière nous presque perpendiculaire, ces plateaux verts, qui en divisent la hauteur, sont autant d'étages par lesquels on parvient, au moyen de quelques sentiers difficiles, jusqu'au pied de ce cône de rochers incliné et inaccessible qu'on appelle le Pouce. A la base de ce rocher est une esplanade couverte de grands arbres, mais si élevée et si escarpée, qu'elle est comme une grande forêt dans l'air, environnée de précipices effroyables. Les nuages que le sommet du Pouce attire sans cesse autour de lui y entretiennent plusieurs ruisseaux, qui tombent à une si grande profondeur au fond de la vallée située au revers de cette montagne, que, de cette hauteur, on n'entend point le bruit de leur chute. De ce lieu, on voit une grande partie de l'île avec ses mornes surmontés de leurs pitons, entre autres **Pieter-Booth** et les **Trois-Mamelles**, avec leurs vallons remplis de forêts ; puis la pleine mer, et l'île de **Bourbon**, qui est à quarante lieues de là vers l'occident. Ce fut de cette élévation que Paul aperçut le vaisseau qui emmenait **Virginie**. Il le vit à plus de dix lieues au large, comme un point noir au milieu de l'Océan. Il resta une partie du jour tout occupé à le considérer ; il était disparu qu'il croyait le voir encore ; et, quand il fut perdu dans les vapeurs de l'horizon, il s'assit dans ce lieu sauvage, toujours battu des vents, qui y agitent sans cesse les sommets des palmistes et des tata-

կաւին եւս տեսանել եւ իբրեւ յետախաղաղ ծածկեցաւ ի սղոխս զոյոշեաց ոլորտից ծովուն, անց նստաւ յամայի վայրին՝ հողմակոծեալ ի հողմոց անտի որ երերածուփ տատանեն ցանց անդանօր զարմաւենեացն եւ զտատամաքեաց զագաթունս Աղօտաճայն շրշիւն նոցին եւ մռնչիւն զհեռաւոր հնչմանց երգեմունի բերեն զնմանութիւն, եւ ի խոր թախծութիւն համակեն զայր

Անդ գտի եւ զՊօղ զի կայր զգլուխն յեց ի ժայուն ունելով, եւ զաջսն յերկիր յառեալ : Յելից անտի արեւուն ի խնդիր հետոց նորա շրջելի. եւ յոյժ աշխատ եղէ ի հաւան զնա ածել զի իջցէ եւ տեսցէ զընտանիսն իւր եւ առեալ տարայ զնա ի բնակարան անդր. ուր իբրեւ ետես զԼաթուր տիկին, անդէն դառնա՛հառաջ զանգատանօք տրտունջ կալաւ զնմանէ զի խաբէացն զնա : Ասէ ցմեզ Լաթուր. « Բանգի շնչէր իողմն աշուղակ գերբորդ ժամաւ առաւօտուն. եւ զի կազմ էր նաւն ի չու, ե՛հաւ առ մեզ կռասկալն հանդերձ սպայակոյտ բազմութեամբ, եւ քահանայն ընդ նոսա, առնուլ տանել ի նաւ զՎիրգիւնէ դեսպակաւ. եւ ոչ ինչ էրեսս արարեալ նոցա աղերսիցն իմոց եւ արտասուաց եւ ողբոց Մարգարտի՛ աղաղակիին ամենեքին առ հասարակ թե՛ « Յօգուտ ձեր իսկ ամենեցունդ է զոր առնեմքս. » եւ առեալ տարան զղսորիկն իմ որ նուաղեալ իմն եւ կիսահագագ էր եւ ասէ Պօղ. « Նքէ զքնեայ իմ տուեալ էր նմա զողջոյն հրածելտիս, արդ անխռով մնայի : Ասէի արդեօք ցնա. « Ո՛վ Վիրգիւնէ, էթէ ի ժամանակի անդ յորում կեցար իմիասին՝ էլ ինչ բան ի բերանոյս որ ծանր քեզ բուեցաւ, մինչչեւ բողեալ զիս ի սպառ՝ սոսա զի ներես դու ինձ Ասէի արդեօք ցնա. եւ զի ոչ եւս է ինձ տեսանել զքեզ, ողջամբ երբիջիր, սիրեցեալդ իմ Վիրգիւնէ, երբիջիր ողջամբ : Կեաց ի բացեալ առ յինչն, այլ ի դիւրի եւ ի բարեբաստութեան » եւ իբրեւ ետես զի մայրն իւր եւ տիկինն Լաթուր յարտասուս հարեալ լային, ասէ ցնա. « Խընդրեցէր արդ զայլ ոք քան զիս որ զարտասուս ձեր սրբեսցէ : »

maques. Leur murmure sourd et mugissant ressemble au bruit lointain des orgues, et inspire une profonde mélancolie.

Ce fut là que je trouvai Paul, la tête appuyée contre le rocher, et les yeux fixés vers la terre. Je marchais après lui depuis le lever du soleil j'eus beaucoup de peine à le déterminer à descendre et à revoir sa famille. Je le ramenai cependant à son habitation ; et son premier mouvement, en revoyant madame de La Tour, fut de se plaindre amèrement qu'elle l'avait trompé. Madame de La Tour nous dit que, le vent s'étant levé vers les trois heures du matin, le vaisseau étant au moment d'appareiller, le gouverneur, suivi d'une partie de son état-major et du missionnaire, était venu chercher Virginie en palanquin, et que, malgré ses propres raisons, ses larmes et celles de Marguerite, tout le monde criant que c'était pour leur bien à tous, ils avaient emmené sa fille à demi mourante. « Au moins, répondit Paul, si je lui avais fait mes adieux, je serais tranquille à présent. Je lui aurais dit Virginie, si, pendant le temps que nous avons vécu ensemble, il m'est échappé quelque parole qui vous ait offensée, avant de me quitter pour jamais, dites-moi que vous me le pardonnez. Je lui aurais dit Puisque je ne suis plus destiné à vous revoir, adieu, ma chère Virginie ! Vivez loin de moi, contente et heureuse ! Et comme il vit que sa mère et madame de La Tour pleuraient : « Cherchez maintenant, leur dit-il, quelque autre que moi qui essuie vos larmes ! »

Եւ ապա իբաց գնաց ի նոցանէ հեծեծագին հառաջանօք, եւ քափ առեալ շրջեր ի բնակարանի անդ : Յածեալ դեգերեր ընդ ամենայն վայրսն որ սիրելիք քան զայսն էին Վիրգինեայ Ասէր առ այծիսն եւ առ ուիկս Վիրգինեայ որ զկնի նորա գնային պապաչելով . « Զի խնդրէր յինէն . ոչ եւս այլ տեսջիր ընդ իս զնա որ յիւրում ամիկն ջամբէր ձեզ կերակուր : » Զոգար ի Հանգիստն Վիրգինեայ . եւ տեսեալ զքուջունսն որ ոյրտս առեալ սաւառնէին զնովաւ, գոջեաց եւ ասէ . « Ա՛յ հէր հաւիկք, ոչ եւս ընթասջիր դուք ընդ առաջ ձերումն զքասէր կերակրողի : » Տեսեալ եւ զՀաւատարիմն որ աստ եւ անդ հոտոտեալ ընթանայր առաջի իւր հետախոյզ, յոգոց եհան եւ ասէ ցնա . « Ո՛հ եղուկ, ոչ գտցես դու զնա յահիտեան » Եւ ուր ուրեմն երբեալ բազմեցաւ յապառածին ուր խօսեցեալ էր ընդ նմա յառաջնումն երեկոյի . եւ ի տեսիլ ծովուն յորում տեսեալ էր զհետախաղաղ ծածկել նաւուն որ տանէրն զնա՝ էլաց հարուստ ինչ ժամանակ

Սակայն մէր իետամուս նմին յինեաք անդու զի մի գուցէ չարաղետ ինչ արկած պատահեցէ նմա առ ցաւոցն սաստկութեան : Մայրն եւ Լաթուր տիկին աղերսէին զնա սիրայորդոր բանիւք՝ մի յաւելույ ցաւս ի ցաւս իւրեանց անյուսութեամբն իւրով . մինչեւ ապա ինարեցաւ Լաթուր տիկին հանդարտել զնա, բազում գորովալիլ յորջորջանօք՝ զրգելով զնա որ կարողքն էին արծարծանել ի նմա զյոյս ակնկալութեան բարեաց : Որդեակ ճայներ զնա, եւ որդեակ սիրուն, եւ փեսայ, եւ խօսնայր դստերն իւրոյ : Յորդորագոյնս արար զնա մտանել ի տուն եւ խուն ինչ առնուլ կերակուր Բազմեցաւ նա ընդ մեզ ի սեղան մերձ ի տեղին ուրանօր տղայակիցն իւր նստէր երբեմն ի ճաշել . եւ որպէս թէ տակաւին եւս անդէն ի տեղուջն կայր՝ բարբառէր առ նա, եւ մատուցանէր նմին խորտիկս եւ համադամս ի ցանկալեաց նորա . բայց իբրեւ անձին զգաստ լեալ ուշաբերէր զլալ հարկանէր Յաւուրսն որ զկնի՝ ժողովեալ հաւաքեաց զա-

Puis il s'éloigna d'elles en gémissant, et se mit à errer çà et là dans l'habitation : il en parcourait les endroits qui avaient été les plus chers à Virginie ; il disait à ses chèvres et à leurs petits chevreaux, qui le suivaient en bêlant « Que me demandez-vous ? Vous ne reverrez plus avec moi celle qui vous donnait à manger dans sa main. Il fut au Repos-de-Virginie, et, à la vue des oiseaux qui voltigeaient autour, il s'écria « Pauvres oiseaux ! vous n'irez plus au-devant de celle qui était votre bonne nourrice. En voyant Fidèle qui flairait çà et là, et marchait devant lui en quêtant, il soupira, et lui dit : « Oh ! tu ne la retrouveras plus jamais ! Enfin, il fut s'asseoir sur le rocher où il lui avait parlé la veille ; et, à l'aspect de la mer, où il avait vu disparaître le vaisseau qui l'avait emmenée, il pleura abondamment.

Cependant nous le suivions pas à pas, craignant quelque suite funeste de l'agitation de son esprit. Sa mère et madame de La Tour le priaient, par les termes les plus tendres, de ne pas augmenter leur douleur par son désespoir enfin celle-ci parvint à le calmer en lui prodiguant les noms les plus propres à réveiller ses espérances. Elle l'appelait son fils, son cher fils, son gendre, celui à qui elle destinait sa fille. Elle l'engagea à rentrer dans la maison et à y prendre quelque peu de nourriture. Il se mit à table avec nous, auprès de la place où se mettait la compagne de son enfance ; et, comme si elle l'eût encore occupée, il lui adressait la parole et lui présentait les mets qu'il savait lui être les plus agréables ; mais, dès qu'il s'apercevait de son erreur, il se mettait à pleurer. Les jours suivants, il recueillit tout ce qui avait été à son usage particulier les derniers bouquets qu'elle avait portés, une tasse de coco où elle avait

մենայն ինչ որ առանձինն պիտոյից Վիրգիլեայ արբանեկեայ էին, մինչեւ գլերջին փունջս ծաղկանց զոր յանձին տարեայ էր, եւ զսկանակն ի բոքոյէ որով ջուր ըմպեր, եւ զնշխարսն զայնոսիկ զիւրոյ սիրունոյն պատուականագոյն քան զամենայն զանձն աշխարհի համարեով՝ համբուրեր զնոսին եւ ի ծոցին ամփոփեր : Ոչ այնպէս անուշաբոյր է յամբար որպէս ինչ յոր սիրելոյն հպեայ իյեն մեռք Ուր ուրեմն տեսեայ զի իւրն աղեկիզմունք յաւելուին զմորմոք սրտի մօրն եւ Լաթուրի տիկնոջ, եւ զի զտանն պետս կարեւորս հարկ էր հայթայթել մշտաջան վաստակօր, մեռն ի գործ արկ ի դարման պարտիզին՝ զօրավիզն գլոմինիկոս ունելով :

Յետ ոչ բագում ինչ առուրց պատանին այն որ զօրեն ամերիկածին Եւրոպացոց անփոյր էր ամենեւին ի գիտել թէ զինչ ինչ ի կենցաղումն անշանիյեն պատահարք, աղաչեաց զիս ուսուցանել իւր զընրերցումն եւ զգիր, զի կարող լինիցի թղթել առ Վիրգիլեն : Ապա իղն եղև եւ աշխարհագրութեան հմտանալ՝ զի զիտասցէ թէ զինչ էրկիր է յոր ջուռեացն Վիրգիլեն, եւ պատմական իրաց տեղեկանալ՝ զի ծանիցէ զկենցաղ մարդկանն յորս էրթայր նա վարել զկեանս : Այսպէս եւ մշակութեանն արուեստի լեայ էր քաջամուտ, եւ զառապար զվայրսն ուսեայ էր յարդ եւ ի զարդ ածել՝ սիրոյն հետք խրախուսանօր : Եւ չիք երկբայել զի յոյովագոյնքն ի գիտութեանց եւ յարուեստից արգասիք են բերկրանաց՝ որոց ակնկալութիւն խոստանայ հրաբորբորն այն անանդորր տարփանք, եւ առ ի չգոյէ ճոցին ծնանի իմաստասիրութիւն որ խրատէ մխիթարել ի վերայ ամենայնի : Այսպէս ահա բնութիւն զօղ պնդութեան էիցս համայնից զսէր կացուցեայ, արար զնա մերոյս ընկերահաշտ միաբանութեանց կենդանութիւն, եւ հմտութեանցն եւս մերոց եւ զուարճութեանց հանդերձող :

Ոչ յոյժ ախորժական բուռցաւ Պօղայ աշխարհագրութեանն ուսումն, որ փոխանակ զանցնիւր աշխարհաց կազմութեան

coutume de boire ; et, comme si les restes de son amie eussent été les choses du monde les plus précieuses, il les baisait et les mettait dans son sein. L'ambre ne répand pas un parfum aussi doux que les objets touchés par l'objet que l'on aime. Enfin, voyant que ses regrets augmentaient ceux de sa mère et de madame de La Tour, et que les besoins de la famille demandaient un travail continu, il se mit, avec l'aide de Domingue, à réparer le jardin.

Bientôt ce jeune homme, indifférent comme un créole pour tout ce qui se passe dans le monde, me pria de lui apprendre à lire et à écrire, afin qu'il pût entretenir une correspondance avec Virginie. Il voulut ensuite s'instruire dans la géographie, pour se faire une idée du pays où elle débarquerait ; et dans l'histoire, pour connaître les mœurs de la société où elle allait vivre. Ainsi, il s'était perfectionné dans l'agriculture et dans l'art de disposer avec agrément le terrain le plus irrégulier, par le sentiment de l'amour. Sans doute, c'est aux jouissances que se propose cette passion ardente et inquiète que les hommes doivent la plupart des sciences et des arts ; et c'est de ses privations qu'est née la philosophie, qui apprend à se consoler de tout. Ainsi la nature, ayant fait de l'amour le lien de tous les êtres, l'a rendu le premier mobile de nos sociétés, et l'instigateur de nos lumières et de nos plaisirs.

Paul ne trouva pas beaucoup de goût dans l'étude de la géographie, qui, au lieu de nous décrire la nature de chaque pays,

տալոյ զնկարագիր , զքաղաքական նոցին տրոմունսն եւեք առնե
առաջի : Ինքն իսկ պատմութիւնն , մանաւանդ արդեացս ժա-
մանակաց դէպք , ոչ ինչ ցանկալի գտան նմա . քանզի ոչ այլ ինչ
տեսանէր ի նոսա , բայց ադէտս հասարակաց անհատս ' գորոց
ոչ առնոյր ի միտ զպատճառսն , պատերազմունս խօլականս
եւ անպատճառս , դաւաճանութիւնս զաղտնորոգայքս , ազինս
նկնախոհս եւ աւագորեալ անողորմ Քան զպատմութեան
վերծանութիւն նախամեծար առնէր զվիպասանութեանցն , յորս
առաւելագոյն իմն գտանէր բանս զգորովական իմաստից եւ
զհրահանգաց սրտի , մերք եւ պայմանս կենցաղոյ ' իւրումն նմա-
նավիշտս : Սմին իրի եւ քան զամենայն մատեանս ակործական
էր նմա Տելեմաք սակս խիտ առ խիտ նկարագրի դաշտայնոյն
կենաց եւ կրից որ ընդաբոյս են մարդկեղէնս բնութեան : Վեր-
ծանէր ի յուր մօրն եւ Լարուրի տիկնոջ գնաստուածս գրոցն որ
աւելի իմն գորովէինն զնա . յայնժամ եւ սրտառուօջ յիշատակօր
խանդաղասեալ ' գեշոյր բարբառ նորա ի կոկորդին , եւ արտա-
սուք յաջացն նոսէին Թուէր ճշգրտիւ գտանել ի Վիրգիլնե
զԱնտիոպեայ մեծութիւնն եւ զիմաստութիւն ' հանդերձ եւրա-
րեայ աղետիւքն եւ գորովով Իսկ յորժամ զնորահնարն մե-
րոցս ժամանակաց վիպասանութիւնս ընթերցաւ , վեր ի վայր
հարեալ վրդովեցաւ անձն նորա յերեսաց խառնագնաց բա-
րոյիցն եւ վառաշուտ իմաստից որ ի նոսա . եւ յասել այլոցն
ցնոսա զի ճշգրտատիպ նկարագիրք էին այնոքիկ քաղաքաժողով
ընկերութեանց եւրոպայ , երկեաւ ' եւ բերես ոչ յանիրաւի '
զի մի գուցէ եւ Վիրգիլնե զգածեալ նոքիմբք եւ զառածեալ մոռա-
նայցէ զանձն իւր

Քանզի տարի մի եւ կ'ս տարւոյ եւ աւելի եւս անց ի վերայ ,
եւ Լարուր տիկին չեւ եւս ընկալաւ ինչ գրոյց ի հօրաբեռն , եւ
ոչ ի չստերէ իւրմէ . զայս միայն լուեալ էր յօտարաց ' զի անվտանգ
ժամանեալ էր նորա ի Քաղդիւս : Ուր ուրեմն եհաս եւ նաւ մի
որ ի Հնդկկս գնայր , եւ եբէր առ նա ծրար մի եւ բռնղք ' նորին

ne nous en présente que les divisions politiques. L'histoire, et et surtout l'histoire moderne, ne l'intéressa pas davantage. Il n'y voyait que des malheurs généraux et périodiques, dont il n'apercevait pas les causes ; des guerres sans sujet et sans objet ; des intrigues obscures ; des nations sans caractère et des princes sans humanité. Il préférait à cette lecture celle des romans, qui, s'occupant davantage des sentiments et des intérêts des hommes, lui offraient quelquefois des situations pareilles à la sienne. Aussi aucun livre ne lui fit autant de plaisir que le *Télémaque*, par ses tableaux de la vie champêtre et des passions naturelles au cœur humain. Il en lisait à sa mère et à madame de La Tour les endroits qui l'affectaient davantage ; alors, ému par de touchants ressouvenirs, sa voix s'étouffait, et les larmes coulaient de ses yeux. Il lui semblait trouver dans *Virginie* la dignité et la sagesse d'Antiope, avec la tendresse et les malheurs d'Eucharis. D'un autre côté, il fut tout bouleversé par la lecture des romans à la mode, pleins de mœurs et de maximes licencieuses ; et, quand il sut que ces romans renfermaient une peinture véritable des sociétés de l'Europe, il craignit, non sans quelque apparence de raison, que *Virginie* ne vint à s'y corrompre et à l'oublier.

En effet, plus d'un an et demi s'était écoulé sans que madame de La Tour eût des nouvelles de sa tante et de sa fille ; seulement elle avait appris par une voie étrangère que celle-ci était arrivée heureusement en France. Enfin elle reçut, par un vaisseau qui allait aux Indes, un paquet et une lettre écrite de

ինքեան Վիրգիլեայ ձեռագիր : Թեպէտ եւ խնամով բողարկեալ էր ներողամիտ եւ սիրուն որդեկին զվիշտս անձին իւրոյ, սակայն եւ այնպէս խելամուտ եղեւ մայրն տառապանաց նորա. բանգի եւ այնպէս իմն ճշգրտահան զկենցաղ նորին եւ զբարս նկարագրէր քարտեզն այն, զի բան առ բան կալայ զայն յուշի մտացս

« Յոյժ սիրեցեալդ իմ եւ անձկայի մայրիկ,

« Բագում ինքնագիր նամականի յղեցի եւ առ քեզ մինչեւ
« ցայսօր. եւ զի չընկալայ դարձուած պատասխանոյ, խիբամ
« քե գուցէ չիցեն հասեալ ի ձեռս քո : Ակն ունիմ քե ոչ նոյն
« անցք եւ ընդ սա անցքեն, բանգի պէտ արարեալ ջանահնար
« եղէ ծանօթս տալ քեզ զանճենս, եւ գողջունեղ ձերմէ լսել
« ինչ :

« Յօրէ անջատմանս իմոյ առ ի ձենչ՝ արտօսք բագում հեղի
« եւ, որ յառաջ ժամանակաւ ընդ օտարացն եւեթ աղէտս ար-
« տասուեալ էի Ի հասանել իմում այսր՝ իբրեւ էնարց ցիս
« հօրաքոյրն իմ երէ զինչ ինչ ուսեալ զխօյցեմ, մեծաւ զար-
« մացմամբ յուսաւ յինէն պատասխանի զի անգեւ եմ ընթեր-
« ցանութեան եւ գրոյ : Ննարց ցիս ապա երէ զինչ ուսեալ իցեմ
« յորմէ հետէ շնչեմս զօղ կենդանութեան. եւ էտու պատաս-
« խանի երէ ուսայ զսուտնին իրս յանձանճել եւ կամակատար
« մօրն իմոյ լինել. ստաց ցիս երէ գաղախնոյ դաստիարակու-
« քիւն տուեալ են ինձ Ի վաղիւ անդր եղ զիս յուսումն ի մեծի
« ուրեր աբբայօրանի մերն ի Փարիզ, յորում վարժապետք
« պէսպէս իրաց՝ բաց յայլոց մարգից՝ ուսուցանեն ինձ զպատ-
« մութիւն, զաշխարհագրութիւն, զքերականութիւն, զգափա-
« բանութիւնս եւ զհեծելութիւն. ստկայն այնպէս դուզնաբեայ
« ե ուշիմութիւնս իմ յուսումն մակացութեանցդ, զի ոչ մեծ
« ինչ օգուտ գործեսցեն վարժապետքս այսօրիկ : Գիտակ իսկ

la propre main de Virginie. Malgré la circonspection de son aimable et indulgente fille, elle jugea qu'elle était fort malheureuse. Cette lettre peignait si bien sa situation et son caractère, que je l'ai retenue presque mot pour mot

« TRÈS-CHÈRE ET BIEN-AIMÉE MAMAN,

« Je vous ai déjà écrit plusieurs lettres de mon écriture ; et, comme je n'en ai pas eu de réponse, j'ai lieu de craindre qu'elles ne vous soient point parvenues. J'espère mieux de celle-ci, par les précautions que j'ai prises pour vous donner de mes nouvelles et pour recevoir des vôtres.

« J'ai versé bien des larmes depuis notre séparation, moi qui n'avais presque jamais pleuré que sur les maux d'autrui ! Ma grand'tante fut bien étonnée à mon arrivée, lorsque, m'ayant questionnée sur mes talents, je lui dis que je ne savais ni lire ni écrire. Elle me demanda qu'est-ce donc que j'avais appris depuis que j'étais au monde ; et, quand je lui eus répondu que c'était à avoir soin d'un ménage et à faire votre volonté, elle me dit que j'avais reçu une éducation de servante. Elle me mit, dès le lendemain, en pension dans une grande abbaye auprès de Paris, où j'ai des maîtres de toute espèce ils m'enseignent, entre autres choses, l'histoire, la géographie, la grammaire, les mathématiques et à monter à cheval ; mais j'ai de si faibles dispositions pour toutes ces sciences, que je ne profiterai pas beaucoup avec ces messieurs. Je sens que je suis une pauvre créature qui ai peu d'esprit, comme ils le font entendre. Cependant les bon-

« Էմ ես, որպէս եւ սորա վկայեն, զի հեք էմ եւ տկարամիտ
 « մանուկ. սակայն եւ այնպէս ոչ վերջանայ հօրաքոյրն իմ
 « բարեբարեյ առ իս : Ըստ իւրաքանչիւր յեղանակս տարւոյ
 « պատմութեանս. նորս ինձ հանդերձն : Նաժիշտս երկու կար-
 « գեայ է յիմ սպասահարկութիւն, որ եւ նորա ճոխաբար զգե-
 « ցեայ են իբրեւ զտիկնայս ոմանս : Եղ ինձ նա մեծարանաց
 « անուն զկոմսութիւ. այլ իբաց երող զանունս ԼԱԹՈՒՐ որ
 « որպէս քեզ նոյն եւ ինձ էր սիրելի յաղագս տառապանացն
 « որոյ տարեայ էր հայրն իմ ի հարսնացուցանել իւրում զքեզ՝
 « ըստ քոյոցն առ իս զքուցաց Փոխան քոյին ամուսնական
 « անուանող եղ ինձ զազգատունի թո զանուն, որ եւ այն սի-
 « րելի է ինձ, զի օրիորդութեան թո անուն է Յայսպիսում
 « տեսեայ զանձն իմ պայմանի, աղերս արկի առ նա նպաստս
 « ինչ առաքել առ քեզ Բայց զպատասխանին զիարդ հանից
 « քեզ ի վեր Այլ քանզի պատուէր տուեայ է թո ինձ ցանգ
 « զճշմարիտն ասել քեզ յուր. պատասխանի էտ եւ ասէ ցիս
 « եթէ սակաւն ինչ ոչ օգտեայէ քեզ, եւ յանշուքն կենցաղիդ
 « զոր վայրէս շատն յաճախեսցէ քեզ հոգս եւ տառամսութիւն :
 « Զառաջինն փոյր յանձին կալայ զքոյց տայ քեզ զողջունէ
 « իմմէ օտարութի մեռամբ՝ առ ի չգոյէ իմոյս : Բայց ի ժամանել
 « իմում ոչ զոր ունելով աստէն ինձ մտերիմ, զօրի եւ զգիշեր
 « ջան եղեայ վաստակեցի յուսումն ընթերցանութեան եւ գրոյ.
 « եւ օժանդակութեամբ շնորհացն Տեառն ի սակաւ ժամանակի
 « վարժ գտայ եւ յերկոսին :

« Զառաջնոցն իմոց թղթոց զառաքումն յանձն արարի ի խնամս
 « տիկնայցն սպասեկաց իմոց. եւ նորա, որպէս հաւանեայ էմ,
 « յանձնեայ են զնոսին հօրաքեռն իմում : Իսկ յայս նուագ աղա-
 « չեցի զմի ոմն ի մտերմաց իմոց ուսումնակցաց հասուցանել
 « զքուդրս առ քեզ. եւ նովին երեսագրով զոր գտանես իսմին՝
 « առաքեսցես եւ դու յանուն նորա զպատասխանիսդ : Քանզի
 « հօրաքոյրն իմ արգել չթղթել բնաւ ընդ ումեք յարտաքնոցն,

« tés de ma tante ne se refroidissent point. Elle me donne des
« robes nouvelles à chaque saison. Elle a mis près de moi deux
« femmes de chambre, qui sont aussi bien parées que de gran-
« des dames. Elle m'a fait prendre le titre de comtesse ; mais
« elle m'a fait quitter mon nom de LA TOUR, qui m'était aussi
« cher qu'à vous-même, par tout ce que vous m'avez raconté
« des peines que mon père avait souffertes pour vous épou-
« ser. Elle a remplacé votre nom de femme par celui de vo-
« tre famille, qui m'est encore cher cependant, parce qu'il a
« été votre nom de fille. Me voyant dans une situation aussi
« brillante, je l'ai suppliée de vous envoyer quelques secours.
« Comment vous rendre sa réponse ? Mais vous m'avez recom-
« mandé de vous dire toujours la vérité. Elle m'a donc répondu
« que peu ne vous servirait à rien, et que, dans la vie sim-
« ple que vous menez, beaucoup vous embarrasserait. J'ai cher-
« ché d'abord à vous donner des nouvelles par une main étran-
« gère, au défaut de la mienne ; mais n'ayant, à mon arrivée
« ici, personne en qui je pusse prendre confiance, je me suis
« appliquée nuit et jour à apprendre à lire et à écrire : Dieu
« m'a fait la grâce d'en venir à bout en peu de temps.

« J'ai chargé de l'envoi de mes premières lettres les dames qui
« sont autour de moi ; mais j'ai lieu de croire qu'elles les ont
« remises à ma grand'tante. Cette fois, j'ai eu recours à une
« pensionnaire de mes amies c'est sous son adresse ci-jointe
« que je vous prie de me faire passer vos réponses. Ma grand'-
« tante m'a interdit toute correspondance au dehors, qui pour-
« rait, selon elle, mettre obstacle aux grandes vues qu'elle a

« զի մի տսէ խափան լինիցին իրքն բարեաց մեծամեծաց զորս
« ի մտին եղեալ է առնել ինձ , Նա ինքն միայնակ կարող է գալ
« եւ տեսանել զիս ի խաղխամեայ պատուհանէն վանդակի վա-
« նացս , որպէս եւ ծերունի ոմն բարեկամ իւր , որ որպէս ինքն
« ասէ՝ ախորժ հաճութեամբ տեսանէ զիս Այլ զի զարդարն
« ասացից , ես ոչ ինչ ունիմ ախորժ զնա տեսանելոյ , թեպէ-
« տեւ եւ ոչ զայլ որ երբեք կամիցիմ ախորժել

« Ի ճոխութեան մեծի եւ ի պերճութեան կեամ , եւ դանգ մի
« ոչ ունիմ զոր ըստ կամս անձին ծախիցեմ . քանզի ասեն զի
« եթէ զոյր առ իս արծար , վտանգ լինէր չարաշուք ինչ պա-
« տահմանց դեպ լինելոյ : Պատմութեամբ իմ գլխովին նաժշտաց
« իմոց են ինչք քան թէ իմ , զի մինչչեւ իմ ի բաց ելեալ զնոսս՝
« վիճեն ընդ միմեանս թէ ո՞ր զնոսին առնուցու . Ի բազմագանձ
« փարթամութեան աստ չքառարագոյն գտանիմ քան զոր առ
« քեզն էի . քանզի չունիմ ինչ զոր տայցեմ ումբ : Իբրեւ տեսի
« զի մակացութիւնքս խորիւր զորս ինձ ուսուցունեն , ոչ դիւ-
« րին ինձ զդուզնաքեայն անգամ բարերարութիւն , յասեղն
« իմ եղէ ապաստան , զոր դուռն իսկ ուսուցեք ինձ առնու
« ի կիր , եւ ընդ այն ուրախ եմ յոյժ : Եւ ահա յղեմ առ ձեզ
« զոյզս զոյզս գուրպայից ձեռագործաց իմոց վասն քո , եւ
« վասն մօր Մարգարտի , զդակ մի վասն Դոմինիկեայ , եւ զմի
« ի կարմրերանգ քաշկինակաց իմոց վասն Մարիամու . Յաւե-
« լում ի ծրարիս կորիզս մրգաց ի նախաճաշիցն իմոց , հան-
« դերձ ընդովք եւ սերմամբք ազգի ազգի ծառոց զորս ինձեն
« ժողովեցի ի պարապոյ ժամս իմ ի դրախտի աստ վանացս
« Ծրարեցի ի նմին եւ սերմանս մանուշակի , մարգարտի .
« հրանկի , պուռ ծաղկան եւ քոսախոտոյ զորս ի դաշտիցն
« հաւաքեցի Իմարզս եւ ի մարմանդս սշխարհիս գտա-
« նին ծաղկունք որ գեղանիք էսս են քան զորս ի մերուսդ .
« այլ չիք որ երեսս առնիցի նոցա : Ոչ ինչ երկբայիմ զի դու
« եւ մայրն Մարգարիտ առաւել խնդասջիք ընդ այս քսակ

« sur moi. Il n'y a qu'elle qui puisse me voir à la grille, ainsi
« qu'un vieux seigneur de ses amis, qui a, dit-elle, beaucoup
« de goût pour ma personne. Pour dire la vérité, je n'en ai
« point du tout pour lui, quand même j'en pourrais prendre
pour quelqu'un.

« Je vis au milieu de l'éclat de la fortune, et je ne puis
« disposer d'un sou. On dit que si j'avais de l'argent, cela ti-
« rerait à conséquence; mes robes même appartiennent à mes
femmes de chambre, qui se les disputent avant que je ne
« les aie quittées. Au sein des richesses, je suis bien plus pau-
« vre que je ne l'étais auprès de vous, car je n'ai rien à don-
« ner. Lorsque j'ai vu que les grands talents que l'on m'en-
« seignait ne me procuraient pas la facilité de faire le plus petit
bien, j'ai eu recours à mon aiguille, dont heureusement vous
« m'avez appris à faire usage. Je vous envoie donc plusieurs
« paires de bas de ma façon pour vous et maman Marguerite,
« un bonnet pour Domingue, et un de mes mouchoirs rouges
« pour Marie. Je joins à ce paquet des pepins et des noyaux
« des fruits de mes collations, avec des graines de toutes sor-
« tes d'arbres que j'ai recueillies, à mes heures de récréation,
« dans le parc de l'abbaye. J'y ai ajouté aussi des semences de
« violettes, de marguerites, de bassinets, de coquelicots, de
« bluets, de scabieuses, que j'ai ramassées dans les champs.
« Il y a dans les prairies de ce pays de plus belles fleurs que
« dans les nôtres, mais personne ne s'en soucie. Je suis
« sûre que vous et maman Marguerite serez plus contentes de
« ce sac de graines que du sac de piastres qui a été la cause
« de notre séparation et de mes larmes. Ce sera une grande
« joie pour moi si vous avez un jour la satisfaction de voir

« սերմանեսց քան ընդ պարկ մի արծաթոյ՝ որ անջատմանս
« մերում եւ արտասուացն իմոց եղեւ պատճառք Խըն-
« դուքիւն մեծ եղիցի ինն երե բերկրեսցիք երբեմն ի տեսիլ
« խնձորենեացն բռնսելոց առնքեր աղամարգիցն մերոց, եւ
« յորժամ փիճիք զսաղարբսն փարեալ պատիցեն զքորենեօքն
« մերովք : Յայնժամ եւ զանձն քո ի Նորմանտիա նամարեսցիս,
« զոր սիրեսն ոգևով չափ

« Պատուէր ինն տուեալ էիր իրագել առնել զքեզ խնդու-
« քեանցն իմոց եւ տառապանաց : Խնդուքիւն ինչ ոչ եւս ունիմ
« ի բացեալ առ ի քեն . իսկ զտառապանս իմ ամօքեմ յուշ
« ածեալ զի դու ինքն յայս պալման կենաց եղիր զիս ըստ կամացն
« Աստուծոյ : Բայց քան զամենայն ինչ ընդ այն վիշտ է ինձ
« մեծապէս զի չիք որ աստանօր որ զքեն խօսիցի, եւ ոչ ընդ
« որում ես ինքն խօսիցիմ զքեն Նաժիշտք իմ, մանաւանդ քե
« յօրաքեռն իմոյ, քանզի առաւել նորս քան քե իմ են սպա-
« սեակք, սսենցիս յորժամ բանս ի մեջ ստոնուցում զսիրելեաց
« անձին իմոյ Յուշ լիցի քեզ զի Գաղղիացի ես դու, եւ պար-
« տիս զխժիցն աշխարհ ի մոռացօնս արկանել : Ո՛հ, լաւ է ինձ
« զանձն իմ գլխովին մոռանալ քան քե զվայրն յորում ծնեալս
« եմ եւ յորում դուքդ կեցեք : Խժից աշխարհ այս իսկ է վասն
« իմ . քանզի միայնիկ կեամ աստանօր, եւ չիք որ որում մար-
« քիցիմ յայտ առնել զսերն որով սիրեմ եւ սիրեցից զքեզ մինչեւ
« ցմահ ,

« Սիրեցեալդ իմ եւ անձկալի մայրիկ ,

« Հնազանդ եւ կարօզին դուստրս քո

ՎԻՐԳԻՆԻՆԷ ՏԸ ԼԱԹՈՒՐ :

« Ի բարեսէր խնամս քո յանձն առնեմ զՄարիամ եւ զԴովի-
« նիկոս որ այնչափ զքով զմանկութիւն իմ սնուցին . զգուես
« յինէն կողմանէ զՀաւատարիմն որ ի մայրիսն եգիտ զիս :

« des pommiers croître auprès de nos bananiers, et des hê-
« tres mêler leur feuillage à celui de nos cocotiers. Vous vous
« croirez donc la Normandie, que vous aimez tant.

« Vous m'avez enjoint de vous mander mes joies et mes pei-
« nes. Je n'en ai plus loin de vous : pour mes peines, je les
« adoucis en pensant que je suis dans un poste où vous m'a-
« vez mise par la volonté de Dieu. Mais le plus grand chagrin
« que j'y éprouve est que personne ne me parle de vous, et
« que je n'en parle à personne. Mes femmes de chambre, ou
« plutôt celles de ma grand'tante, me disent, lorsque je cher-
« che à amener la conversation sur des objets qui me sont si
« chers Mademoiselle, souvenez-vous que vous êtes Fran-
« çaise, et que vous devez oublier le pays des sauvages ! Ah !
« je m'oublierais plutôt moi-même que d'oublier le lieu où je
« suis née, et où vous vivez ? C'est ce pays-ci qui est pour
« moi un pays de sauvages ; car j'y vis seule, n'ayant per-
« sonne à qui je puisse faire part de l'amour que vous portera
« jusqu'au tombeau,

Très-chère et bien aimée maman,

« Votre obéissante et tendre fille,

« VIRGINIE DE LA TOUR.

« Je recommande à vos bontés Marie et Domingue, qui ont
« pris tant de soin de mon enfance ; caressez pour moi Fidèle,
« qui m'a retrouvée dans les bois. »

Զարմացաւ յոյժ Պօղ զի զանճնէն ինչ ոչ սսէր Վիրգիներ, նա՛ որ եւ զշուն իսկ տանն չէր բողեալ անյիշատակ . բայց անգիտանայր նա զի որջսփ եւ երկարածիզ իցէ բուղբ կնոջ մարդոյ, ի կատարածին եւեթ սովոր ե նա յեռույ զպատուականագոյնն յիմաստից

Ի յաւելուածի ուրէր նամակին աղաչէր Վիրգիներ զՊօղ առանձինն խնամ ունել երկուց ինչ սերմանց, այն իսկ էին մանուշակի եւ բոսախոտոյ . եւ տեղեակս առներ զնա լատկութեանց ինչ տնկոցն, եւ քե սրբ ի վայրաց ի դէպ զայցեն նոցա : « Մանիշակդ, ասէր, փթթե ծաղիկ նկնատեսիլ մանիշակագոյն, եւ սիրե մացառաղօղ բարջել . այլ ի բուրազուարձ հոտոյն սաստկութենէ անդէն յերեւան զայ » եւ պատուիրէր սերմանել զայն գեգերբբ աղբերն, առ ոտս իւրոյ քոքենւոյն եւ յաւելեալ ի բանս իւր ասէր . « Բոսախոտն բանայ ծաղիկ գեղեցիկ ի կապուտակ բացագոյն, սպիտականիշ ունելով բիծս ի բուխ բածակի, որպէս այն քե ի սուգ իցէ համակեալ . նմին իրի եւ այրւոյ ծաղիկ յոմանց յորջորջի Սիրե զապառւածութսն եւ զհողմակոծ տեղիս : » եւ աղաչէր զնա սերմանել զայն ի քարածայռին յորոյ վերայ ի վերջնումն նուագի խօսեցեալ էր ընդ նմա, եւ առ սէր իւր կոչել զանուն վիմին այնորիկ ՎԷՄ ՀՐԱԺԵՇՏԻ :

Եւ էր զսերմանսն զայնոսիկ ամփոփեալ ի քսակ հիւսկէն, որ քեպէտ անպաճոյճ՝ սակայն անգին բուեցաւ Պօղայ յորժամ ետես ի վերայ նորին ձեւակերպեալ զտառքս P եւ V, Պ եւ Վ (Պօղ եւ Վիրգիներ) գիրերօք փաթութեալս եւ յօրինեալս գիսակօր վարսիցն Վիրգիներայ, որպէս ծանեաւ ի գեղոյն :

Ի յուր թղթոյ դիւրագորով եւ առաքինի օրիորդին ազգատոհմն ողջոյն հարաւ յարտասուս : Ի դիմաց ամենեցուն մայրն արար պատասխանի՝ զի անդէն մնասցէ կամ դարձցի յետս որպէս զխարդ եւ հաճոյ իցէ անձին իւրոսմ . հաւատա, ասէր,

Paul fut bien étonné de ce que *Virginie* ne parlait pas du tout de lui, elle qui n'avait pas oublié, dans ses ressouvenirs, le chien de la maison ; mais il ne savait pas que, quelque longue que soit la lettre d'une femme, elle n'y met jamais sa pensée la plus chère qu'à la fin.

Dans un post-scriptum, *Virginie* recommandait particulièrement à *Paul* deux espèces de graines • celles de violettes et de scabieuses. Elle lui donnait quelques instructions sur les caractères de ces plantes, et sur les lieux les plus propres à les semer. « La violette, lui mandait-elle, produit une petite fleur « d'un violet foncé, qui aime à se cacher sous les buissons ; « mais son charmant parfum l'y fait bientôt découvrir. » Elle lui enjoignait de la semer sur le bord de la fontaine, au pied de son cocotier. « La scabieuse, ajoutait-elle, donne une jolie « fleur d'un bleu mourant et à fond noir piqueté de blanc. On « la croirait en deuil on l'appelle aussi, par cette raison, la « fleur de veuve. Elle se plaît dans les lieux âpres et battus des vents. » Elle le priaît de la semer sur le rocher où elle lui avait parlé la nuit la dernière fois, et de donner à ce rocher, pour l'amour d'elle, le nom de **ROCHER DES ADIEUX**.

Elle avait renfermé ces semences dans une bourse dont le tissu était fort simple, mais qui parut sans prix à *Paul*, lorsqu'il y aperçut un **V** et un **P** ~~entrelacés~~, et formés de cheveux, qu'il reconnut à leur beauté pour être ceux de *Virginie*.

La lettre de cette sensible et vertueuse demoiselle fit verser des larmes à toute la famille. Sa mère lui répondit, au nom de la société, de rester ou de revenir à son gré, l'assurant qu'ils avaient tous perdu la meilleure partie de leur bonheur depuis

զի յօրէ յորմէ մեկնեցար դու ի մենջ՝ կորուսաք մեր զմեծ մասն
բարեբաստութեան մերոյ, եւ ես ինքն առաւել քան զամենեսեան
կամ անմխիթար :

Գրեաց եւ Պօղ թուղք երկայնածիգ յորում խոստանայր ար-
ժանաւոր նմին յարդարել զպարտեզն, եւ խառն գործել անդա-
նօր զբռնակս Եւրոպայ եւ զԼիբիոյ, զոր օրինակ նորա զա-
նուանս իւրեանց խառնամանեալ էր յիւրօրմն ձեռակերտի, եւ
քէ յդէ առ նա միրզս քաջաշասս ի քոքենեաց աղբերն. եւ ջլաւե-
լում ինջ՝ ասէր՝ ի սերմանց կղզեկիս, որպէս զի տեսոյ նոցին
տենջացեալ փութասցիս դառնալ այսրէն : Եւ աղերսէր ունկն
մատուցանել անձկայրեաց ըղձից ազգատոհմին, եւ մանաւանդ
իւրոցն, եւ ձեպել զղարձ իւր, քանզի ոչ էւս հնար է ինձ, ասէր,
սփոփանս ինջ գտանել՝ մինչ ի բացեալ իցեմ առ ի քէն :

Փութոյ պնդութեամբ սերմանեաց Պօղ զսերմանսն Եւրոպա-
կանս, եւ մանաւանդ զմանիշակին եւ զայրոյ ծաղկի, որոց ոչ
սակաւ նմանութիւն էր ծաղկանցն ընդ բոսոյ բարուց եւ պայ-
մանին Վիրգիլեայ, որ եւ այնչափ խնամով ապսպարէր զնո-
սին. այլ քանզի ի ծովաջուռ ճանապարհին հովաճարեալ եւ
ոսնեալ էին, կամ քէ արդեօք օղոցն Ափրիկեայ ոչ ի դէպ եկեալ,
սակաւագոյնք էւեր ի նոցանէ ընձիւղս արձակեցին, եւ նոքին էւս
ոչ եկին ի հաստնութիւն :

son départ ; et que , pour elle en particulier , elle en était inconsolable.

Paul lui écrivit une lettre fort longue , où il l'assurait qu'il allait rendre le jardin digne d'elle , et y mêler les plantes de l'Europe à celles de l'Afrique , ainsi qu'elle avait entrelacé leurs noms dans son ouvrage. Il lui envoyait des fruits des cocotiers de sa fontaine , parvenus à une maturité parfaite. Il n'y joignait disait-il , aucune autre semence de l'île , afin que le désir d'en revoir les productions la déterminât à y revenir promptement. Il la suppliait de se rendre au plus tôt aux vœux ardents de leurs familles , et aux siens particuliers , puisqu'il ne devait désormais goûter aucune joie loin d'elle.

Paul sema avec le plus grand soin les graines européennes , et surtout celles de violettes et de scabieuses , dont les fleurs semblaient avoir quelque analogie avec le caractère et la situation de Virginie , qui les lui avait particulièrement recommandées ; mais , soit qu'elles eussent été éventées dans le trajet , soit plutôt que le climat de cette partie de l'Afrique ne leur fût pas favorable , il n'en germa qu'un petit nombre qui put venir à sa perfection.

ԳԼՈՒԽ Դ.

Սակայն՝ յաջողումը որ յառաջընթաց իսկ լինին բարեբաւ-տութեան մարդկան՝ մանաւանդ ի գաղութական Գաղղիացւոց, հռչակ իմն հարին ի կողմն ունի՝ որ ոչ սակաւ տազնապէր զՊօղ Արք. նաւուն այնորիկ որ զնամակն բերեալ էր՝ ստեին երե հանդերմի Վիրգիեն առն լինել, եւ զանուն իսկ դրանկին տային որ հարսնացուցանելոց էր զնա. էին եւս որ ասեին թէ կատարեցան իսկ հարսանիքն, եւ մեր եւս ի հանդիսի անդ եաք : Արհամարհեաց Պօղ զառաջինն զգրոյցս բերեալս ի վսճառաշան մառէ, որ բազում այն էզի ստայօղս ինչ կարկատեալ ծաւալէ յանցս իւր Այլ քանզի յոյովք ի կողմեցեացն նենգածետ իմն գորովով սրգահատեալ ի նա՝ էյեւէյս զմիմեամբք առնէին կարեկից նմա լինել սակս իրացն դիպելոց, տակաւ հաստտարիմ բուէյան նմա բանքն : Նա զի եւ ի վիպասանութիւնս ինչ գորս ընթերցեալն էր՝ տեսներ զի ի խաղս իմն համարեալ էր դաւաճանութիւն. եւ քանզի գիտակ էր զի ճշգրիտ նկարագիրք գոյին ի մատեանն բարուց եւ քաղաքավարութեան ներուպայ, խիբայր թէ գուցէ եւ դուստրն Լարուրի տիկնոջ զառածեալ նոքօք եւ մոռացօնս իւրոյն արասցէ խոստմանց. եւ ահա անդստին չարաբաստիկ առնէր զնա հմտութիւն իսկ իբրեւ եկին հասին եւ նաւը բազումք յերոպայ ընդ ամիսս վեց, եւ ոչ մի ի նոցանէ ոչ եբէր զրոյց զՎիրգիենալ, յառել նա կասկածանս ի վերայ կասկածանաց :

Տարաբաղդն այն պատանեակ մատնեալ ի յոյզս տազնապի

CHAPITRE IV.

Cependant l'envie , qui va même au devant du bonheur des hommes , surtout dans les colonies françaises , répandit dans l'île des bruits qui donnaient beaucoup d'inquiétude à Paul. Les gens du vaisseau qui avait apporté la lettre de Virginie assuraient qu'elle était sur le point de se marier ; ils nommaient le seigneur de la cour qui devait l'épouser : quelques-uns même disaient que la chose était faite, et qu'ils en avaient été témoins. D'abord, Paul méprisa des nouvelles apportées par un vaisseau de commerce, qui en répand souvent de fausses sur son passage. Mais comme plusieurs habitants de l'île , par une pitié perfide, s'empressaient de le plaindre de cet événement , il commença à y ajouter quelque croyance. D'ailleurs, dans quelques-uns des romans qu'il avait lus, il voyait la trahison traitée de plaisanterie ; et comme il savait que ces livres renfermaient des peintures assez fidèles des mœurs de l'Europe, il craignait que la fille de madame de La Tour ne vint à s'y corrompre et à oublier ses anciens engagements. Ses lumières le rendaient déjà malheureux. Ce qui acheva d'augmenter ses craintes, c'est que plusieurs vaisseaux d'Europe arrivèrent ici depuis , dans l'espace de six mois, sans qu'aucun d'eux apportât des nouvelles de Virginie.

Cet infortuné jeune homme , livré à toutes les agitations de

սրտին, ստեպ կանխէր առ իս, զի իմովս կենցաղականացն իրաց հմտութեամբ հաստատեսցի ի կասկածանսն կամ գերծանիցի ի նոցանէ :

Որպէս կանխէցի ասացի քեզ, բնակեմ ես փարսախաւ միով եւ կիսով հեռի ի տեղւոջես յափունս առուակի որ սողոսկեալ ընթանայ ընդ ստորոտս երկայնանիստ լերին Անդ գկեանս իմ անցուցանեմ միայնակ, անկին, անորդի եւ անստրուկ :

Յետ բարեբաստութեան գտանելոյ կողակից զոր որ քաջայարմար մեզ իցէ, բարեբաստութիւն որ սակաւուց եւեթ պահեալ է, չիք երկբայել զի քան զամենայն պայմանս կենաց նուազ չարաղետ է միայնակն կեալ : Ամենայն որ որ վշտացեալ իցէ ի մարդկանէ՝ զմիայնութիւն խնդրէ եւ այս եւս քաջայայտ ինչ է եւ զարմանալի, զի յազգս ամենայն որ տառապեալք են յերեսաց կարծեաց եւ կենցաղական կարգաց եւ կամ ի տեսչութեան բռնութենէ, յոյովս է տեսանել զասս դասս քաղաքացեաց որ ք միայնութիւն եւ յամուրի կեանս նուիրեցին զանձինս : Այսպիսիք ոմանք եղեն Նգիպտացիք ի խրքնանալ պետութեան իւրեանց, եւ Յոյնք առ կայսերութեամբ. ըստ նոցին օրինակի են եւ առ մեօք Հնդկիկք եւ ձենացիք եւ արդի Յոյնք, եւ Իտալացիք եւ բազումք ի բնակչացն արեւելից եւ հարաւոյ Ներոպայ : Քանզի միայնութիւն ի բաց քեցեալ զմարդ յաղետից ընկերական կենցաղավարութեան՝ ի բնատուրն բարեբաստութիւն ածէ զնա . Անձն որ ի մարդաժողով ընկերութիւնս պառակտեալս ի մասունս մասունս ըստ բազմադիմի կանխակալ կարծեաց վարիցէ կենցաղ, ի յոյզս վրդովից տարուբերեալ ծփի անդուլ, եւ ցանգ քաւալէ ի միտսն բիրազգի խորհուրդս մրրկեալս եւ աղմկարարս եւ ներհականս իրերաց, որով արք փառամուլք եւ եղկելիք գուն գործեն նկուն զմիմեանս առնել : Իսկ ի միայնութեան ի բաց ղնէ գտարօրինակ պատրանսն ամբոխիչս, եւ անդրէն զգաստ լինի անձին եւ էիցս եւ հաստչի նոցին : Այսպէս եւ սկախառն ջուր հեղեղատի որ յաղարտ զղաշտավայրս վարեալ

son cœur, venait me voir souvent pour confirmer ou bannir ses inquiétudes par mon expérience du monde.

Je demeure, comme je vous l'ai dit, à une lieue et demie d'ici, sur les bords d'une petite rivière qui coule le long de la Montagne-Longue. C'est là que je passe ma vie, seul, sans femme, sans enfants et sans esclaves.

Après le rare bonheur de trouver une compagne qui nous soit bien assortie, l'état le moins malheureux de la vie est sans doute de vivre seul. Tout homme qui a eu beaucoup à se plaindre des hommes recherche la solitude. Il est même très-remarquable que tous les peuples malheureux par leurs opinions, leurs mœurs ou leurs gouvernements, ont produit des classes nombreuses de citoyens entièrement dévoués à la solitude et au célibat. Tels ont été les Égyptiens dans leur décadence, les Grecs du Bas-Empire; et tels sont de nos jours les Indiens, les Chinois, les Grecs modernes, les Italiens et la plupart des peuples orientaux et méridionaux de l'Europe. La solitude ramène en partie l'homme au bonheur naturel, en éloignant de lui le malheur social. Au milieu de nos sociétés divisées par tant de préjugés, l'âme est dans une agitation continuelle; elle roule sans cesse en elle-même mille opinions turbulentes et contradictoires, par lesquelles les membres d'une société ambitieuse et misérable cherchent à se subjuguier les uns les autres. Mais, dans la solitude, elle dépose ces illusions étrangères qui la troublent; elle reprend le sentiment simple d'elle-même, de la nature et de son auteur. Ainsi l'eau bourbeuse d'un torrent qui ravage les campagnes, venant à se répandre dans quelque petit bassin écarté de son cours, dépose ses vases au fond de son lit, prend sa première limpidité, et, redevenue transparente, réfléchit, avec ses propres rivages, la verdure de la terre et la lumière des

Եւ զարտուողի յընթացիցն երբեալ մտանիցէ յառազան ինչ ան-
 ծուկ, զառաջինն իւր զականակիտ պայծառութիւն առնու
 վերստին, եւ քափանչի' որպէս կանխաւն եղեալ' իբրեւ
 ի հայելոյ ուրեք ցոյացուցանէ յինքեան զիւր իսկ ափունս,
 զկանաչագեղն դալարութիւն երկրի եւ զերկնիցն զլոյս Գիտե
 մ'աշխարհիւն եւ զմարմնոյ յարմարեալ յարդարել զյօրինուա-
 ծութիւն, որպէս եւ զնոյն : Քանզի եւ ի միայնակեցացն դասս
 է գտանել արս որ երկարակեաց քան զայլսն յինն, զոր օրինակ
 են եւ պրահմայքն Հնդկաց : Եւ զի յերկարեմ. այնպէս կարեաւոր
 համարիմ եւ զմիայնութիւն առ ի բարեբաստիկ վարելոյ աստե՛ն
 կենցաղ, զի յանճարիցն քուի ինն յարատեալ ինչ ունել
 վայելս հեշտալեաց, եւ կամ յանյուղող ինչ օրէնս զընթացսն
 հաստատել, երբ ոչ միայնութիւն իմն յարդարեսցի ներքին յորմե
 դուն ուրեք արտաքս վագեսցեն մեր կարծիք, եւ այլոցն ոչ
 մտցեն բնաւ ի ներքս Սակայն եւ ոչ զայն կամիմ ասել երե
 առանձնակեաց զյխովին հարկ իցէ լինել մարդունս. քանզի
 ընդ համօրեն ազգի մարդկան պնդեալ է նա պիտոյիցն զօղիւ.
 վասն որոյ պարտ իսկ է նմա յօգուտ մարդկան վաստակել, եւ
 ի բարեզարդութիւն բոլորունս բնութեան : Այլ զոր օրինակ մեզ
 ամենեցուն տուեալ է Աստուած գործարանս ամենեւին իսկ
 պատշաճեալս տարերց մերաբնակ հողագնտոյս, ոտս ասեմ առ
 ի քայլելոյ յերկրի, քոքս առ օդոյ ծծումն, եւ աջս առ ի յուսոյ
 տեսութիւն, եւ մեզ չէ օրէն զզգայարանսցն պէտս յեղաշրջել,
 տոյնպէս եւ ինքեան միայնում պահեաց կենսատուն զսիրտս
 մեր, զառազագոյնն ի գործարանս կենդանութեան մերոյ :

Սմին իրի ահա եւ եւ զուրաքս իմ անցուցանեմ հեռի ի մարդ-
 կանէ, որոց սպասաւորելն ցանկացայ, եւ նորա զիս հալածեցին :
 Յաճեալ ընդ մեծ կէս մասն Եւրոպայ, եւ ընդ մարզս ինչ Ամերի-
 կեայ եւ Ափրիկեայ, ի սակաւաբնակ կղզաւոյս յայսմիկ զբնա-
 կութիւն իմ հաստատեցի' ընդ օդոցն քաղցրախառնութիւն եւ
 ընդ ամալի վայրս ստրին զմայլեալ Խուղ զոր կանգնեցի

cieux. La solitude rétablit aussi les harmonies du corps, avec celles de l'âme. C'est dans la classe des solitaires que se trouvent les hommes qui poussent le plus loin la carrière de la vie : tels sont les brames de l'Inde. Enfin, je la crois si nécessaire au bonheur dans le monde même, qu'il me paraît impossible d'y goûter un plaisir durable de quelque sentiment que ce soit, ou de régler sa conduite sur quelque principe stable, si l'on ne se fait pas une solitude intérieure, d'où notre opinion sorte bien rarement, et où celle d'autrui n'entre jamais. Je ne veux pas dire, toutefois, que l'homme doit vivre absolument seul ; il est lié avec tout le genre humain par ses besoins ; il doit donc ses travaux aux hommes ; il se doit aussi au reste de la nature. Mais comme Dieu a donné à chacun de nous des organes parfaitement assortis aux éléments du globe où nous vivons : des pieds pour le sol, des poumons pour l'air, des yeux pour la lumière, sans que nous puissions intervertir l'usage de ces sens, il s'est réservé pour lui seul, qui est l'auteur de la vie, le cœur, qui est bien le principal organe.

Je passe donc ma vie loin des hommes, que j'ai voulu servir, et qui m'ont persécuté. Après avoir parcouru une grande partie de l'Europe et quelques cantons de l'Amérique et de l'Afrique, je me suis fixé dans cette île peu habitée, séduit par sa douce température et par ses solitudes. Une cabane que j'ai bâtie dans la forêt, au pied d'un arbre, un petit champ défriché

ի մայրեղջն առ. ոտս ծառոյ միոյ, ագարակիկ զոր ձեռք իմ
ակօսեալ մշակեն, եւ առռուակն որ առ. դրամբ իմով հոսեալ
ընթանայ, հերիք են ինձ առ. ի պէտս եւ ի գբօսանս : Ունիմ եւ
գրեան ինչ պիտանի որ խրատեն զիս ի լաւագոյնն առաքինու-
թիւն, եւ յաւելուն յիս զուարճութիւն ոչ սակաւ . քանզի նոքին
եւ զաշխարհ գթողեալ լքեալն առ. յինեն՝ իմումս երջանկաւետ
կենաց առնուն ի գործի, ի դէմս ինձ ածելով նկարագիրս ախտից
որ զքնակիջս աշխարհի հեքս եւ ցականեալս գործեն . եւ զջա-
րաբաստութիւն նոցին ընդ իմումս ի կշիռ արկեալ բարեբաս-
տութեան՝ բերկրեցուցանեն զանձն իմ : Իբրեւ զայր որ որ
ի նաւաբէկութենէ գերծեալ էյեալ իցէ ի կատար վիմի, այնպէս
ի զնին կամ ես ի միայնութենէ աստի իմմէ ամպրոպայոյզ
մրրկաց որ յուզին յաշխարհի . եւ ի յուր բացածիզ որոտընդոստ
փոթորկին եւս քան զեւս յաւելու իմս անդորրութիւն : Յորմէ
հետէ դադարեցին մարդիկ ի ցանկորդելոյ ի ճանապարհս իմ եւ
ես ի նոցայն՝ ոչ եւս այլ ատեամ ես զնոսս, այլ արգահատեմ
ի նոսին : Եթէ յանկարծ գհիքացեալ որ տեսանիցեմ, գուն գոր-
ծեմ ձեռնկալու լինել նմա իմովս խորհրդովք գորէն անցաւորի
որ առ. եզերք հեղեղատի ձեռն կարկառիցէ ջրահեղձիկն եղկե-
լեաց Սակայն ճայնիս իմոյ ունկնդիր զանմեղութիւն եւեթ
գտի :

Զուր տարապարտուց ճայն արկեալ կոչէ առ. իւր բնու-
թիւն զմարդիկ, քանզի այր իւրաքանչիւր պատկեր իւրաստեղծ
ի միտսն կերպարանեալ զբնութենէ՝ զախտս անձին առանձինն
արկանէ զնովաւ իբրեւ հանդերձ, եւ զամենայն առուրս կենաց
իւրոց զհետ ընթացեալ առ. աջօք տեսլեանն զնայ թափառական,
եւ ապա գերկնից տրտնջէ վասն ինքնուրոյն մոլորութեանն զոր
յանձնեն ճարտարեաց : Յոգնաթիւ ջուստականս փորձ փորձեցի
ես ածել դարձուցանել ի բնութեանն օրէնս, եւ չգտի եւ ոչ զոր
որ չիցէ իւրովն աղետիւք զզլխեալ եւ զմբեալ : Զառաջինն
ուշի ուշով ունկնդիր ինձ լինէին, յուսացեալք իմն զի նպաստ

de mes mains, une rivière qui coule devant ma porte, suffisent à mes besoins et à mes plaisirs. Je joins à ces jouissances celle de quelques bons livres qui m'apprennent à devenir meilleur. Ils font encore servir à mon bonheur le monde même que j'ai quitté ils me présentent des tableaux des passions qui en rendent les habitants si misérables ; et , par la comparaison que je fais de leur sort au mien, ils me font jouir d'un bonheur négatif. Comme un homme sauvé du naufrage sur un rocher, je contemple, de ma solitude, les orages qui frémissent dans le reste du monde. Mon repos même redouble par le bruit lointain de la tempête. Depuis que les hommes ne sont plus sur mon chemin, et que je ne suis plus sur le leur, je ne les hais plus, je les plains. Si je rencontre quelque infortuné, je tâche de venir à son secours par mes conseils, comme un passant, sur le bord d'un torrent, tend la main à un malheureux qui s'y noie. Mais je n'ai guère trouvé que l'innocence attentive à ma voix.

La nature appelle en vain à elle tous les hommes ; chacun d'eux se fait d'elle une image qu'il revêt de ses propres passions. Il poursuit toute sa vie ce vain fantôme qui l'égare, et il se plaint ensuite au ciel de l'erreur qu'il s'est formée lui-même. Parmi un grand nombre d'infortunés que j'ai quelquefois essayé de ramener à la nature, je n'en ai pas trouvé un seul qui ne fût enivré de ses propres misères. Ils m'écoutaient d'abord avec attention, dans l'espérance que je les aiderais à acquérir de la gloire ou de la fortune ; mais, voyant que je ne voulais leur apprendre qu'à s'en passer, ils me trouvaient moi-même misé-

եղեց եւ նոցա ի գիւտ փառաց կամ մեծութեան . այլ իբրեւ տեսանէին զի զանց զայնպիսեօք առնել ուսուցանէի նոցա , եղոսկ ինձ կարդալին զի ոչ զմեռ կրթի բազմադէտն բարեբաստութեան իւրեանց , եւ զմենաւոր կէանս իմ եպէրէին . համարէին երէ ինքեանք միայն իցեն օգտամատոյցք մարդկան , եւ ջանաճնար լինէին ընդ բարչ առեալ ձգել եւ զիս ի մրրկեայն իւրեանց գրդանս . Բայց եւ կենաց կցորդ ընդ ամենեսեան գտեալ , բնաւ չլինիմ ումէք պնճնատուր :

Բազում այն է զի շատ իսկ է անձն իմ ի խրատ անձին իմում : Քանզի յայժմուս անդորրութեան հանդէս սունեմ ի միտս իմ յուզմանց կենացն իմոց անցելոց զորս սո. մեծամեծս ինչ գրէի , եւ յորոց սակի են խնամակալութիւնք , փարթամութիւն , հոջակ համբաւոյ , հեշտն ցանկութիւնք եւ կարծիք մտաց որ ամենայն ուրէք ի վեր եկեալ ընդ իրեարս ոգորին : Զյոզնախօռն բազմութիւն մարդկանն զորս ի պայքար մտեալ տեսի եւ մոյեգին սակս ցնորից բանդագոռչանացն այնոցիկ , եւ որ արդ ի չիք դարձեալ են , նմանեցուցանեմ մկանանց իմոյն սուռաակի , որ փրփրացեալ եւ բախեալ ընդ խորս յառակին եւ անդարձ յորճանօք աներեւոյթք լինին . Իսկ եւ խաղաղաւիտ եւ անդորր ոգով տուեալ զանձն իմ ի գետ ժամանակին ' դիմեալ գնամ յանեղրն ովկիան կենացն հանդերձելոց . եւ ի տեսլ այժմուցս գեղայօրէն սքանչելեաց բնութեան ' սո. բունն ելանեմ վերանամ ճարտարապետ այսր ամենայնի , եւ ակն ունիմ յանտխն լաւագոնի հանդիպել բաղդի :

Թեպէտ եւ չիք տեսանել յիմմէ անտառաբնակ մենարանն զտեսարանս զայսոսիկ յոգնաթիւս զորս նշմարեմք ի բարձրաւնդուկ տեղաօջէ աստի , սակայն են եւ ի նմա տեսիլք ցանկալիք , մանաւանդ վասն իմ , որ լաւ համարիմ յանձն իմ ամփոփել քանքէ արտաքս վագեալ ծաւալել : Գետակն առ դրամբ իմով գեռացեալ ' ուղղաձիգ ընդ մայրիսն սահեալ անցանէ , յօրինելով յաջս իմ ջրանցիկ ուղի երկայնաձիգ ' հովանաւորեալ ի սաղարթոց

nable de ne pas courir après leur malheureux bonheur ; ils blâmaient ma vie solitaire ; ils prétendaient qu'eux seuls étaient utiles aux hommes, et ils s'efforçaient de m'entraîner dans leur tourbillon. Mais si je me communique à tout le monde, je ne me livre à personne.

Souvent il me suffit de moi pour me servir de leçon à moi-même. Je repasse, dans le calme présent, les agitations passées de ma propre vie, auxquelles j'ai donné tant de prix, les protections, la fortune, la réputation, les voluptés et les opinions qui se combattent sur toute la terre. Je compare tant d'hommes que j'ai vus se disputer avec fureur ces chimères, et qui ne sont plus, aux flots de ma rivière, qui se brisent, en écumant, contre les rochers de son lit, et disparaissent pour ne revenir jamais. Pour moi, je me laisse entraîner en paix au fleuve du temps, vers l'océan de l'avenir, qui n'a point de rivages ; et, par le spectacle des harmonies actuelles de la nature, je m'élève vers son auteur, et j'espère, dans un autre monde, de plus heureux destins.

Quoi qu'on n'aperçoive pas, de mon ermitage, situé au milieu de la forêt, cette multitude d'objets que nous présente l'élévation du lieu où nous sommes, il s'y trouve des positions intéressantes, surtout pour un homme qui, comme moi, aime mieux rentrer en lui-même que de s'étendre au dehors. La rivière qui coule devant ma porte passe en ligne droite à travers les bois, en sorte qu'elle me présente un long canal ombragé d'arbres

բազմահոյլ ծառոց . քանզի անդ ուռնացեալ ջովանան տատամաքին եւ ոպնիւզ , խնճորիքն աստ կոչեցեալք , եւ ճիթենիք եւ դարիճենիք : Ի տեղիս տեղիս բարձրացեալ տեսանին արմաւենիք ի մերկատարրն իւրեանց հարիւրոտնեան կոթողս՝ ախաւեղագես իմն ի կատարսն ագուցեալ ունելով գփուհնջս արմաւոյ , եւ գեր ի վերոյ այլոցն բեաւապարեն ծառոց՝ զնմանութիւն բերելով անտառաց յայլոյ անտառի գագաթունսն տնկելոց :

Անդ է տեսանել եւ պատատոռնկս սաղարթագոռարձս որք խիղբս ծառ ի ծառէ արկեալ՝ ուրեք կամարս յօրինեն ծաղկամիւսակս , եւ այլուր սրահակս դալարագեղս երկայնածիգս : Յոյովագոյնք ի ծառոց անտի բուրմունս անուշունս արձակեն այնպիսիս զի եւ ի հանդերձս մարդոյ ընդմտեալ տոգորին , եւ զկնի բագում ժամուց արտաքս էլանելոյ նորա յանտառէն՝ ի բուրագոռարձ հոտոյ անտի ի միտ առնույ է զանցանել նորին ընդ անտառն :

Ի ծաղկափթիթն զսուղարել նոցա յիւրեանց ժամանակին , ճիւնապածոյճք իմն թուին տեսողաց , եւ յէս ամարայնոյ բիւրազգի թռչունք տարաշխարհիկք անհասանելի իմն ազդմամբ թռիչս առեալ զան յանձանօք աշխարհաց զլայնատարրն ծով հատեալ անցեալ , ժողովել զհատս բուսակաց այսր կողմոյ , եւ զարեւակեզ թխատեսիլ ծառոցս կանաչութիւն՝ իւրեանցն երանգոց՝ լուսագեղ պայծառութեամբ փողփողեն Ի սոցին սակի է պապկայիցն զարմ բազմազան , եւ հաւփայիցն կապուտակաց՝ որ աստ հաւփայք յորջորջին հոլանտացիք : Կապիկք մայրեացս բնակիչք սովորեալք՝ ի տխրատեսիլ կողերս ծառոց թինդս տուեալ վազվազեն , յորոց գորշախառն կանաչութեամբ ստեւոյ եւ արջնաթոյր կերպարանօքն եւեթ որոշին . կեսք իւրեանց ձետիւքն կախեալ զնոցանէ ճօճին ընդ օդս , եւ այլք ոստոց յոստս ոստոտեն գրկընկալ զկորիւնսն տանելով Հրացան մահաբեր ջիք բնաւ երկեղուկս արկեալ երբեք խաղաղաւետիցն այնոցիկ որդւոց բնութեան

de toutes sortes de feuillages : il y a des tatamaques, des bois d'ébène, et de ceux qu'on appelle ici bois de pomme, bois d'olive et bois de canelle ; des bosquets de palmistes élèvent çà et là leurs colonnes nues et longues de plus de cent pieds, surmontées à leurs sommets d'un bouquet de palmes, et paraissent au-dessus des autres arbres comme une forêt plantée sur une autre forêt. Il s'y joint des lianes de divers feuillages, qui, s'enlaçant d'un arbre à l'autre, forment ici des guirlandes de fleurs, là de longues courtines de verdure.

Des odeurs aromatiques sortent de la plupart de ces arbres ; et leurs parfums ont tant d'influence sur les vêtements mêmes, qu'on sent ici un homme qui a traversé une forêt, quelques heures après qu'il en est sorti.

Dans la saison où ils donnent leurs fleurs, vous les diriez à demi couvertes de neige. A la fin de l'été, plusieurs espèces d'oiseaux étrangers viennent, par un instinct incompréhensible, des régions inconnues, au delà des vastes mers, récolter les graines des végétaux de cette île, et opposent l'éclat de leurs couleurs à la verdure des arbres, rembrunie par le soleil. Telles sont, entre autres, diverses espèces de perruches, et les pigeons bleus, appelés ici pigeons hollandais. Les singes, habitants domiciliés de ces forêts, se jouent dans leurs sombres rameaux, dont ils se détachent par leurs poils gris et verdâtre et leur face toute noire. Quelques-uns s'y suspendent par la queue et se balancent en l'air ; d'autres sautent de branche en branche, portant leurs petits dans leurs bras. Jamais le fusil meurtrier n'a effrayé ces paisibles enfants de la nature.

Ոչ այլ ինչ է լսել անդամօր բայց կռիջս հրճուանաց, Եւ դայ-
լայիկս անծանօթս հարաւաբնակ բռնոց, զորս Եւ կրկնեալ
անդրէն հնչեցուցանեն բացուստ ի բաց մայրեացս արձագանգը :
Պետակն որ պղպջակեալ ընթանայ ընդ խճասայն իւր յատակս
ընդ մեջ ծառոցն բարձանց, ուրեք ուրեք յակնակիտ ջուրս
իւր ի տեսիլ ածե զքանճրախօռն դալարիս նոցին Եւ գստո-
ւերս, որպէս Եւ զխաղս զբօսանաց բարեբաստիկն բնակչաց
նոցա : Քայլս հագար ի բաց գնացեալ ի տեղուոջն քաւալի գա-
հավեժ ընդ պարիսս աստիճանեալս Եւ յանկանել անդ իւրուսմ
տեսանի իբրեւ վիժակ ինչ միապաղադ Եւ սառնորակ, որ ան-
դէն խորտակեալ փշրի փրփրադեզ Բիւր ճողփիւնք Եւ շա-
ռաջք խառն շառաջեն ի յորճնեռանդն ջուրց անտի, որ ընդ
անուառն վայրավատին ցրուեայք ի հողմոց՝ Եւ զի խոյս տուեալ
ի հեռաստան խուսավեն, Եւ Ե զի միաւամուռ ի մի վայր հա-
ւաքեալ՝ զանգիւնս իմն արձակեն հանգոյն զանգակաց կաթու-
ղիկէիմեծիոր զլսելիս ամենեցուն առ հասարակ խլացուցանիցեն :
Դարձեալ Եւ օդոցն յար ի փոփոխման լինելով ի ջուրցն յուզմանե,
զափունս առուակին հովասուն Եւս գործեն ի տօթագին առուրս
ամարայնոյն, զոր դուն ուրեք գտանել է ի կղզեոջ աստ, Եւս Եւ
ի կատարս լերանց բարձանց :

Ոչ յոյժ հեռի ի տեղուոջե անտի կայ վե՛մ մի սարաւանդ՝ այն-
ջափ ինչ Եւեք ի բացեալ ի քարավեժ ջուրցն հոսանաց, զի ոչ
դունչեն ականջք ի խոխոջիյն դլընչիւն, Եւ այնջափ մերձաւոր
զի մարքի վայելել ի տեսիլ նոցին Եւ ի հովութիւն Եւ ի կարկա-
ջանս : Անդ ընդ հովանեաւ վիմին այնորիկ գնայք ի տօթածամս
առնուլ կերակուր՝ տիկինն Լաթուր, Սարգարիտ, Վիրգինե,
Պօղ Եւ Ես : Վիրգինե քանզի զամենայն զգործս իւր Եւս Եւ զդուզ-
նաքեայսն ի բարեւարել այլոց ուղղեալ յարդարեր, ոչ ուտել
Եւ ոչ մի ինչ պտուղ ի բացի զորոյ զկորիզն չտնկիցէ ի գետնի .
քանզի ասեր. « Ծառք աստի բուսցին Եւ պտուղ արդեօք տա-
ցեն անցաւորին, կամ քե բռնեկի միռւմ : »

On n'y entend que des cris de joie , des gazouillements et des ramages inconnus de quelques oiseaux des terres australes, que répètent au loin les échos de ces forêts. La rivière qui coule en bouillonnant sur un lit de roches , à travers les arbres , réfléchit çà et là dans ses eaux limpides leurs masses vénérables de verdure et d'ombre , ainsi que les jeux de leurs heureux habitants : à mille pas de là , elle se précipite de différents étages de rocher , et forme , à sa chute , une nappe d'eau unie comme le cristal , qui se brise , en tombant , en bouillons d'écume. Mille bruits confus sortent de ces eaux tumultueuses ; et dispersés par les vents dans la forêt , tantôt ils fuient au loin , tantôt ils se rapprochent tous à la fois , et assourdissent comme les sons des cloches d'une cathédrale. L'air , sans cesse renouvelé par le mouvement des eaux , entretient sur les bords de cette rivière , malgré les ardeurs de l'été , une verdure et une fraîcheur qu'on trouve rarement dans cette île , sur le haut même des montagnes.

A quelque distance de là est un rocher assez éloigné de la cascade pour qu'on n'y soit pas étourdi du bruit de ses eaux , et qui en est assez voisin pour y jouir de leur vue , de leur fraîcheur et de leur murmure. Nous allions quelquefois , dans les grandes chaleurs , dîner à l'ombre de ce rocher , madame de La Tour , Marguerite , Virginie , Paul et moi. Comme Virginie dirigeait toujours au bien d'autrui ses actions , même les plus communes , elle ne mangeait pas un fruit à la campagne qu'elle n'en mit en terre les noyaux ou les pepins. « Il en viendra , disait-elle , des arbres qui donneront leurs fruits à quelque voyageur , ou au moins à un oiseau. »

Վերեալ նորա ի միում յաւուրց առ ոտս վիմին այնորիկ սեխարմա՝ տնկեաց անդէն զհունդս սերման նորին : Ետ ընդ ետ բուսան ծառացան անդ սեխարմաւենիք բազում, յորոց միջի էր եւ եգ մի անուանեալ, այս ինքն է որ բերէր զպտուղ, եւ ոչ ինչ ընդհատ էր բարձրութեամբ քան զբարձս Վիրգիւնեայ մինչ մեկնեցաւն աստի . այլ քանզի արագ արագ ուռճանայ ծառն այն, յետ երկուց ամաց բարձրութիւն նորա հասն ցոտնաջափս քսան, եւ վերնակողմն բնոյն պսակաձէ բոլորեցաւ յոգնախոռոն բազմութեամբ քաջահաս պտղոյ : Դեպ եղէ Պօղայ գնալ ի տեղիանդր, եւ խնդաց յոյժ ուրախութիւն մեծ տեսեալ զի ծառ բարձրաբուն բուսեալ է ի փոքրիկ հասակ անտի տնկելոյ երբեմն առաջի իւր ի սիրուհւոյն . սակայն եւ ծանրաթախիժ զգածաւ տրտմութեամբ նորովն այնուիկ վկայութեամբ երկարածիզ պանդխտութեան նորա Զորս հանապազ շուրջ զմօքն տեսանեմք իրս, չներեն մեզ հասու լինել արշաւաստյր ընթացից կենացս մերոց . զի եւ նորա ընդ մեզ ծերանան անզգայեաւ իմն ծերութեամբ . բայց եթէ զամս ինչ հեռի ի նոցանէ գտեալ եւ անդրէն յեղակարծուց տեսանիցեմք զնոսին, անդէն խելամուտ լինիմք արագութեանն որով գետահետեալ սահին անցանեն կենդանութեանս մերոյ աւուրք :

Եւ որպէս ուղեւոր յետ բազմամեայ տարաշխարհիկ նժդեհութեան դարձ յերկիր իւր արարեալ զարմանայ զարմանս, զի փոխանակ իւրոցն հասակակցաց գտանէ անդանօր զորդիս նոցին հայրացեալս՝ զորս կաթնկերս դիեցիկս բողեալն էր, այսպէս եւ Պօղ ի տեսիլ պտղաւետ սեխարմաւենւոյն հիացեալ եւ խռովեցաւ յանճն իւր : Մերք տապարահար զգետնել գտունկն կամեր զի մի էս յուշ առնիցէ ինքեան զերկարժամանակեայ զգուսն Վիրգիւնեայ . եւ մերք արձան յիշատակի համարեալ զնա բարերարութեան Վիրգիւնեայ՝ զբուսն համբուրեր, եւ բանս սիրալիրս եւ ցաւագինս առ նա բարբառէր Ո՛վ ծառ ցանկալի, որոյ ճէտն սերի տակաւին ի մայրիս մեր, եւ

Un jour donc qu'elle avait mangé une papaye au pied de ce rocher, elle y planta les semences de ce fruit. Bientôt après il y crut plusieurs papayers, parmi lesquels il y en avait un femelle, c'est-à-dire qui porte des fruits. Cet arbre n'était pas si haut que le genou de Virginie, à son départ; mais comme il croit vite, deux ans après il avait vingt pieds de hauteur, et son tronc était entouré, dans sa partie supérieure, de plusieurs rangs de fruits mûrs. Paul s'étant rendu par hasard dans ce lieu, fut rempli de joie en voyant ce grand arbre sorti d'une petite graine qu'il avait vu planter par son amie; et en même temps il fut saisi d'une tristesse profonde par ce témoignage de sa longue absence. Les objets que nous voyons journellement ne nous font pas apercevoir de la rapidité de notre vie; ils vieillissent avec nous d'une vieillesse insensible: mais ce sont ceux que nous revoyons tout à coup, après les avoir perdus quelques années de vue, qui nous avertissent de la vitesse avec laquelle s'écoule le fleuve de nos jours.

Paul fut aussi surpris et aussi troublé à la vue de ce grand papayer chargé de fruits, qu'un voyageur l'est, après une longue absence de son pays, de n'y plus retrouver ses contemporains, et d'y voir leurs enfants, qu'il avait laissés à la mamelle, devenus eux-mêmes pères de famille. Tantôt il voulait l'abattre, parce qu'il rendait trop sensible la longueur du temps qui s'était écoulé depuis le départ de Virginie; tantôt, le considérant comme un monument de sa bienfaisance, il baisait son tronc, et lui adressait des paroles pleines d'amour et de regrets. O arbre dont la postérité existe encore dans nos bois! je vous ai vu moi-même avec plus d'intérêt et de vénération que les arcs de triom-

իսկ ինքնին նկատեալ հայեի ի քեզ առաւելագոյն սիրով եւ մեծարանօք քան ի Հռովմայեցւոցն կամարս յաղթութեան Իցէ թէ բնութիւն որ օր ըստ օրէ քանդեալ կործանէ զփառամով արքայիցն դաստակերտս , բազմացուցէ յանտառս մեր զձեռատունկս դեռածաղիկ եւ անմեղ օրիորդին

Եւ ահա անդ ուրեմն առ ոտս սեխարմաւենւոյն այնորիկ գտանէի եւ անվրեպ զՊօղ յորժամ ի սահմանս իմ եկաւորէր : Ի միում աւուրց գտի զնա անդանօր համակեալ ի տրտմութիւն ծանրաթախիծ , եւ յերկարագոյն նուագօք ընդ միմեանս անկար զբանիւք . որ եթէ չիցեն քեզ տաղտուկ ինքնուրոյն արտողութիւնքս՝ ներելիք արդեօք հասակիս եւ վերջնոցս բարեկամութեանց , ի կարգ արկեալ պատմեցից քեզ Ըստ տիպս ոճոյ զրուցատրութեան յառաջ զբանսն բերից , որպէս զի եւ բնատուր ուղղութեան մտաց պատանւոյն լիցիս խելամուտ , եւ հեշտեաւ իմն ի վերայ կացցես թէ ո՞յր ուրուք ի մենջ իցեն խօսք իւրաքանչիւր , ի նորա հարցուածոցն եւ յիմոց պատասխանեաց առնելով զայն ի միտ :

Ասէ նա ցիս .

« Տրտում է յոյժ անձն իմ Այս երկու ամբ եւ ամիսք կրկին են զի մեկնեցաւ օրիորդն Լաթուր , եւ յութից ամսոց եւ ի կիսոյ հետէ ոչ ոսնիմք զրոյց զողջունէ նորա : Նա ընչաւետ է եւ ես անինչ . մոռացաւ զիս : Կամ է ինձ ի Գաղղիա նաւարկել . անդ մտից ի սպաս ծառայութեան արքայի , շահեցայց արծաթ բազում , եւ յորժամ ի բարձ ինչ հասից աւագութեան , հօրաքոյրն Լաթուր օրիորդին տացէ ինձ արդեօք ի կնութիւն զթոռնեակն իւր :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ .

« Ո՞չ ապաքեն ասացեր ցիս , ո՞ր բարեկամ , եթէ չես դու տոհմիկ որ :

ՊՕԴ .

« Զայդ՝մայրն իմ ասաց ցիս . զի ես եւ գայն չգիտեմ թէ զինչ

phe des Romains ! Puisse la nature , qui détruit chaque jour les monuments de l'ambition des rois , multiplier dans nos forêts ceux de la biefaisance d'un jeune et pauvre fille !

C'était donc au pied de ce papayer que j'étais sûr de rencontrer Paul quand il venait dans mon quartier. Un jour je l'y trouvai accablé de mélancolie , et j'eus avec lui une conversation que je vais vous rapporter, si je ne vous suis point trop ennuyeux par mes longues digressions , pardonnables à mon âge et à mes dernières amitiés. Je vous la raconterai en forme de dialogue , afin que vous jugiez du bon sens naturel de ce jeune homme ; et il vous sera aisé de faire la différence des interlocuteurs par le sens de ses questions et de mes réponses.

Il me dit :

« Je suis bien chagrin. Mademoiselle de La Tour est partie depuis deux ans et deux mois ; et depuis huit mois et demi, elle ne nous a pas donné de ses nouvelles. Elle est riche, je suis pauvre : elle m'a oublié. J'ai envie de m'embarquer : j'irai en France, j'y servirai le roi, j'y ferai fortune : et la grand'tante de mademoiselle de La Tour me donnera sa nièce en mariage , quand je serai devenu un grand seigneur.

LE VIEILLARD.

« O mon ami ! ne m'avez-vous pas dit que vous n'aviez pas de naissance ?

PAUL.

« Ma mère me l'a dit ; car, pour moi, je ne sais pas ce que

իցէ տոհմիկն յինել : Բնաւ ընդ միտս իմ անգամ չէ անցեալ երբեք եթէ ես տոհմիկ քան զայլս իցեմ , կամ թէ այլք քան զիս :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Անտոհմութիւնդ քո փակէ առաջի քո ի Գաղղիա զամենայն ճանապարհ հասանելոյ ի բարձ առագութեան եւ ոչ այսչափ միայն , այլ եւ ոչ մուտ իսկ գտցես յազատախօսմբ կաճառս ուրեք :

ՊՈՂ.

« Քո իսկ ցիս բազում անգամ ասացեալ է եթէ մի ի պատճառաց մեծութեանն Գաղղիոյ եւ այս ինչ է , զի եւ տրուպն հպատակաց կարող է թէկն ածել ամենայնի . եւ պատմեցեր եւս ինձ զհամբաւատենց արանց բազմաց որ յանշուք եւ յաննշան պայմանէ ի պատիւ վերաբերեալ՝ փառս յաճախեցին հայրենեաց : Մի զարիութիւնս իմ արդեօք պատրել կամեիր բանիւդ :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Քաւ յինեն , որդեակ , լքուցանել զքո արիութիւնդ երբեք Զվաղնչուցն ժամանակաց ճշմարիտ իսկ էին բանք իմ . այլ զարդիս կերպարանափոխ եղեւ ամենայն . ամենայն ինչ կաշառով վճարի արդ ի Գաղղիա . ամենայն ինչ սակաւուց եւեր ազգատոհմից տուեալ է ի բաժին ժառանգութեան , եւ կամ ի մասն դասուց ինչ մարդկան Արքայն զարեգական բերէ զմանութիւն , զորով յաժին առագործարն եւ դասք դասք պաշտօնեից ըստ ամպոց ինչ օրինակի . յանճնարից իմն է գոգցես եւ միոյ միայնոյ ի նշուլից անտի նորին կաթել ի վերայ քո : Էր երբեմն զի տեսչութեանն իրք ոչ իբրեւ զայժմուս բազմամանուած էին . յայնժամ ահա երեւեցան երեւոյթք ինչ այնպիսիք Յայնժամ հանճար եւ վաստակք զարգացեալ բարգաւաճեցան ամենայն

« c'est que la naissance. Je ne me suis jamais aperçu que j'en
« eusse moins qu'un autre , ni que les autres en eussent plus
« que moi.

LE VIEILLARD.

« Le défaut de naissance vous ferme en France le chemin aux
« grands emplois. Il y a plus : vous ne pouvez même être ad-
« mis dans aucun corps distingué.

PAUL.

Vous m'avez dit plusieurs fois qu'une des causes de la gran-
« deur de la France était que le moindre sujet pouvait y par-
« venir à tout, et vous m'avez cité beaucoup d'hommes célè-
« bres qui, sortis de petits états, avaient fait honneur à leur
« patrie. Vous vouliez donc tromper mon courage ?

LE VIEILLARD.

Mon fils, jamais je ne l'abattraï. Je vous ai dit la vérité sur
les temps passés : mais les choses sont bien changées, à pré-
« sent tout est devenu vénal en France ; tout y est aujourd'hui
« le patrimoine d'un petit nombre de familles, ou le partage des
« corps. Le roi est un soleil que les grands et les corps envi-
« ronnent comme des nuages ; il est presque impossible qu'un
« de ses rayons tombe sur vous. Autrefois, dans une adminis-
« tration moins compliquée, on a vu ces phénomènes. Alors les
« talents et le mérite se sont développés de toutes parts, comme
« des terres nouvelles, qui, venant à être défrichées, produi-
« sent avec tout leur suc. Mais les grands rois qui savent connaître
« les hommes et les choisir sont rares. Le vulgaire des rois ne

ուրեք հանգոյն անարօր երկրի որ այն ինչ ախօսաբէկ լինելով ուղղալիցս եւ քաջաբեղունս պտղաբերիցէ : Բայց զուհն ուրեք ե գտանել արքայս վեհագինս որ կարող իցեն ճանաչել զմարդիկ եւ ընտիր առնել նոցին . այլ յոլովք ի նոցանէ անճնատուրք են ի սպառ . ի խորհուրդս առագանւոյն եւ ի սաղրանս պէսպէս դասուց :

ՊՕԴ.

« Այլ թերեւս գտից զոր ի մեծամեծաց անտի որ պաշտպանել ինձ յօժարեսցի

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Որ կամիցի որ պաշտպանութիւն ի մեծամեծաց գտանել, պարտի պաշտօն հարկանել փառասիրութեան նոցին եւ կամ բերկրանացն իսկ դու ոչ աջողեսցիս յայդմ երբեք, անտոհմդ զոլով եւ արդարակորով այր :

ՊՕԴ.

« Բայց արութիւնս քաջութեանց մեծամեծս արարից, հաւատարիմ յոյժ ի բանս իմ եղեց, անվրեպ ի կատարումն պարտուց պաշտամանս գտայց, եւ նախանձաւոր եւ անյողողող ի բարեկամութեանս, այնչափ զի արժանաւոր զանճն իմ կացուցից որդեգրելոյ միում ումեք ի նոցանէ . զոր օրինակ տեսի զայս պատահեալ ի նախնեացն պատմութիւնս զորս դուհն ետուր ինձ ի վերժանութիւն :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Ո՛ր բարեկամ, առ Յոյնսն եւ առ Հռովմայեցիս, եւս եւ ի ժամանակս նուագելոյ պետութեանց նոցա, մեծարոյ էր յաջս առագանւոյն առաքինութիւն . իսկ առ մեզ արս յոլովս գիտեմ յամբոխէ անտի գերահռչակեալս յազգս ազգս ճարտարու-

« se laisse aller. qu'aux impulsions des grands et des corps qui
« les environnent.

PAUL.

« Mais je trouverai peut-être un de ces grands qui me pro-
« tégera ?

LE VIEILLARD.

Pour être protégé par les grands, il faut servir leur ambition ou leurs plaisirs. Vous n'y réussirez jamais ; car vous êtes sans naissance, et vous avez de la probité.

PAUL.

Mais je ferai des actions si courageuses ; je serai si fidèle à
« ma parole, si exact dans mes devoirs, si zélé et si constant
dans mon amitié, que je mériterai d'être adopté par quelqu'un
« d'eux, comme j'ai vu que cela se pratiquait dans les histoires
« anciennes que vous m'avez fait lire.

LE VIEILLARD.

« O mon ami ! chez les Grecs et chez les Romains, même
« dans leur décadence, les grands avaient du respect pour la
« vertu : mais nous avons une foule d'hommes célèbres en tous
« genres, sortis de classes du peuple, et je n'en sache pas

քեանց , եւ չիք որ ի նոցանէ զոր յաւագացն որ տոհմից յորդեգիրս իւր առեալ իցէ : Եթէ բազաւորքն մեր չէին , առաքինութիւն դատապարտ լինէր արդեօք յաւերժ ի Գաղղիա իբրեւ գռեհկացն եւեթ մասն բաժնի ժառանգութեան : Կանխեցի ասացի իսկ քեզ , եթէ ե երբեք զի շուք եղեալ պատուեն զառաքինութիւն յորժամ ակններեւ զնա տեսանիցեն . այլ զարդիս բարձր եւ աւագութիւնք՝ նմա միայնոյ երբեմն պահեալք՝ արծաթով եւեթ շնորհին :

ՊՕԴ.

« Եթէ յաւագացն զոր չգտանիցեմ , շան եղից ընդ միտ մտանել դասու իրիք ընկերութեան մարդկան : Ջնորին զգեցայց զոգի եւ զկարծիո , եւ սիրելի զանձն իմ ընծայեցից նմա :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Ապա ուրեմն եւ դու իբրեւ զայլս ի մարդկանէ գործեսցես . եւ դու եւս առ ոտն հարցես զմտաց քոց զխիղճ առ ի մեծութիւն հասանել :

ՊՕԴ.

« Ո՛չ , քաւ յինէն . ճշմարտութեան եւեթ եղեց եւ ցանգ ի խընդիր :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Թէ այդպէս իցէ , փոխանակ սիրելի զանձնդ առնելոյ , թերեւս ատելի իսկ եղիցիս : Նա զի ոչ մեծ ինչ փոյթ ե դասուց ընկերութեանց գտակ լինել ճշմարտութեան Յաջս մարդկան փառասիրաց ոչ ինչ խտիր ե ընդ այս եւ ընդ այն կարծիս . շատ ե զի ինքեանք յիշխանութեանն վայելիցեն :

« un seul qui ait été adopté par une grande maison. La vertu,
« sans nos rois, serait condamnée en France à être éternelle-
« ment plébéienne. Comme je vous l'ai dit, ils la mettent quel-
« quefois en honneur, lorsqu'ils l'aperçoivent; mais, aujourd'hui,
les distinctions qui lui étaient réservées ne s'accordent plus
« que pour de l'argent.

PAUL.

« A défaut d'un grand, je chercherai à plaire à un corps. J'é-
« pouserai entièrement son esprit et ses opinions : je m'en ferai
« aimer.

LE VIEILLARD.

« Vous ferez donc comme les autres hommes, vous renonce-
« rez à la conscience pour parvenir à la fortune ?

PAUL.

« Oh ! non : je ne chercherai jamais que la vérité.

LE VIEILLARD.

« Au lieu de vous faire aimer, vous pourriez bien vous faire
« haïr. D'ailleurs, les corps s'intéressent fort peu de la décou-
« verte de la vérité. Toute opinion est indifférente aux ambi-
« tieux, pourvu qu'ils gouvernent.

ՊՕԴ.

« Եղևիկ ինձ հիբացելումս . յամենայն կողմանց հերքիմ եւ մերժիմ ինձ դատակնիք լեալ եւ անցուցանել զառուրս կենաց յաննշան վաստակս հեռի ի Վիրգիներայ . » եւ յոգևոց հանեալ հառաջեաց ի խորոց սրտեն :

ՆԵՐՈՒՆԻՆ.

« Հնապա, Աստուած միայն եղիցի քո ապաւեն, եւ ընկերակցութիւն՝ մարդկայինս ազգ յամօրեն . եւ մի երբեք լիցի քեզ անջատել ի սոցանէ : Ազգատոհմ եւ ընկերութիւն, ժողովուրդը եւ քաղաքըք առ ճասարակ վարակեալք են յանցնիւր կարծիս կանխակալս եւ յախտիցն կարիս . եւ բազում այն ե զի հարկ ե ախտիւք արբանեկել նոցին . իսկ Աստուած եւ մարդկայինս ազգ զառաքինութիւն եւեք խնդրեն առ ի մենջ :

« Եւ զի ե քեզ ցանկալ գեր ի վերոյ լինել այլոց ի մալուկանէ : Ոչ ընդաբոյս ինչ ե տենչդ այդ մարդումս եւ ոչ իրաւացի . զի եթէ ամենեքեան դովին կրիւք զգածեին, այր ընդ դրացւոյ իւրում յար ի կռիւ կաբաւեր : Շատ լիցի քեզ լնուլ զպարտս քո ի պայմանին յորում եղ զքեզ վերնախնամն տեսչութիւն . երանի անձինդ կարդասջիր զի տուաւ քեզ ունել ինքնուրոյն խիղճ գիտակցութեան, որով չկարօտիս հանգոյն աւագ որբոյ զանձինդ բարեբաստութիւն գկրտսերացն եւ զնուաստից կախել կարծեաց, եւ ըստ կրտսերացն օրինակի գետնաքարչ խոնարհել սուսացի մեծամեծաց առ ի գկեանս պաճարելոյ Յայնպիսում գտանիս դու երկրի եւ ի պայմանի յորս ոչ խաբկանաց պետք են քեզ առ ի կեալ, ոչ վաղարուշ շողոմանաց, եւ ոչ յանարգութիւն զանձնդ իջուցանելոյ, որպէս առնեն յոգուքք ի նոցանէ որք հետամուտ մեծութեան են յԵրուպա . չիք աստանօր առաքինութիւն եւ ոչ մի գոր պայման կենացդ չներիցէ կատարել .

PAUL.

« Que je suis infortuné ! tout me repousse. Je suis condamné à passer ma vie dans un travail obscur, loin de Virginie ! » et il soupira profondément.

LE VIEILLARD.

Que Dieu soit votre unique patron et le genre humain votre
« corps ! Soyez constamment attachés à l'un et à l'autre. Les familles, les corps, les peuples, les rois ont leurs préjugés et leurs passions ; il faut souvent les servir par des vices : Dieu
« et le genre humain ne nous demandent que des vertus.

« Mais pourquoi voulez-vous être distingué du reste des autres hommes ? C'est un sentiment qui n'est pas naturel, puisque, si chacun l'avait, chacun serait en état de guerre avec son voisin. Contentez-vous de remplir votre devoir dans l'état où la Providence vous a mis — bénissez votre sort, qui vous permet d'avoir une conscience à vous, et qui ne vous oblige pas, comme les grands, de mettre votre bonheur dans l'opinion des petits ; et, comme les petits, de ramper sous les grands pour avoir de quoi manger. Vous êtes dans un pays et dans une condition où, pour subsister, vous n'avez besoin ni de tromper, ni de flatter, ni de vous avilir, comme font la plupart de ceux qui cherchent la fortune en Europe ; où votre état ne vous interdit aucune vertu ; où vous pouvez impunément être bon, vrai, sincère, instruit, patient, tempérant, chaste, indulgent, pieux, sans qu'aucun ridicule vienne flé-

այլ մանաւանդ աներկեւան համարձակութեամբ տուեալ է քեզ բարեգործով լինել էս ճշմարտախօս, անկեղծիկ էս քաջօրս, երկայնամիտ էս ժուժկալ, զգաստասէր, ներողամիտ էս բարեպարիշտ՝ առանց ինչ ծանակելոյ իմաստութեանդ որ դեռափրիթն է տակաւին : Ազատութիւն էս քաջողջութիւն, ուղղախոճ մտաց խիղճ էս բարեկամս տուեալ են քեզ երկինք . քաղաւորք անգամ յորոց ըղձանասդ շնորհս գտանել, լոկ էս ունայն են յայդբանոյ բարեբաստութենէ :

ՊՕԴ.

« Եղճեկ զինեւ . Վիրգինէ չէ առ իս . էս յորժամ գնա ոչ ունիցիմ, ջունիմ էս ոչ ինչ . նովառ էս զամենայն ինչ ունիմ : Նամիայն շատ է ինձ ի քաջատոհմութիւն, էս ի փառս էս ի մեծութիւն : Բայց արդ քանզի մօրաքեռն նորա կամք են տալ գնա առն ականաւորի, էս զի ուսմամբ էս վերժանութեամբ իմաստուն լինի մարդ էս համբաւատենց, յուսումն էս էս քեակոխեցից : Ստացայց գիտութիւն բագոնմ, էս նորօք սպաս հարից հայրենեացն իմոց՝ առանց ինչ գեան ումբ հասուցանելոյ, էս առանց հպատակելոյ ումբ . արարից ինձ անուն մեծ, էս փառացանձին իմոյ էս ինքն էւեր եղեց պատճառք էս ժառանգուրդ :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Որդեակ, էս քան զտոհմիկն լինել էս քան զմեծափարբաւ ճոխութիւն՝ ջքնաղագիւտ է հանձար էս քան զամենայն մեծութիւնս արդարեւ իսկ գերապանծ է իմաստութիւն . քանզի էս անկուպտելի է ամենեւին, էս ամենայն ուրեր մեծարոյս զմեզ գործէ յաջս հասարակաց : Սակայն էս յոյժ քանկագնոյ է ստանալ . քանզի բիւր ազգի ազգի տառապանաց պէտք են, էս դիւրագլած բնութեան՝ որ ջուստականս զմեզ առնէ ի ներքոյ, էս արտաքոյ նշաւակս հալածանաց ժամանակակցացն մերոց, առ

« trir votre sagesse, qui n'est encore qu'en fleur. Le ciel vous
« a donné de la liberté, de la santé, une bonne conscience et
« des amis : les rois, dont vous ambitionnez la faveur, ne sont
« pas si heureux.

PAUL.

Ah ! il me manque Virginie ! sans elle je n'ai rien ; avec elle
j'aurai tout elle seule est ma naissance, ma gloire et ma
« fortune. Mais, puisque enfin sa parente veut lui donner pour
« mari un homme d'un grand nom, avec l'étude et des livres on
« devient savant et célèbre je m'en vais étudier. J'acquerrai
« de la science : je servirai utilement ma patrie par mes lumiè-
« res, sans nuire à personne et sans en dépendre : je devien-
« drai fameux, et ma gloire n'appartiendra qu'à moi.

LE VIEILLARD.

Mon fils, les talents sont encore plus rares que la naissance
« et les richesses ; et sans doute ils sont de plus grands biens,
puisque rien ne peut les ôter, et que partout ils nous con-
cilient l'estime publique : mais ils coûtent cher. On ne les ac-
« quiert que par des privations en tout genre, par une sensi-
« bilité exquise, qui nous rend malheureux au dedans, et au
« dehors par les persécutions de nos contemporains. L'homme
« de robe n'envie point en France la gloire du militaire, ni le

ի մեռս բերելոյ գնոյն Ի Գաղղիա այր օրինական չդնէ զսկն փառաց զօրականին, եւ ոչ զօրականն փառաց նաւագին. այլ ամենեքին առ հասարակ ընդ քոյդ անց եւ դարձ առնեն ճանապարհ, զի եւ ամենեցուն ըղձալի ե հանձարեղս երեսել Սպաս հարից, ասես, մարդկան. սակայն ծանիր զի մեծ էս օգուտ գործէ մարդկան այր՝ որ որայ մի առաւել ի բոյս ածիցէ յերկրէ, քան զայր որ մատեան մի յօրինեալ տայցէ ի մեռս նոցա :

ՊՅԴ.

« Ո՛հ, նա որ զսեխարմաւենիս զայս տնկեաց՝ բիրապատիկ օգուտ գործեաց եւ քաղցրագոյն արար պարգէս բնակչաց մայրեացս քան թէ դարանս մատենից շնորհէր նոցին » եւ զոյգ ընդ բանին գիրկս արկեալ զծառովն ողջունէր զայն կաթոգին :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Հրաշային ի մատեանս՝ Աւետարանն սուրբ, որ զհաւասարութիւն, զսէր, զմարդասիրութիւն եւ զմիաբանութիւն եւեթ քարոզէ, ընդ բազմադարեան ժամանակս պատրուակ մոյեզնութեան զտաւ Եւրոպացոց Քանի՜ հարստահարութիւնք գործին դեռ, եւս յերկրի յանուն նորին հրապարակաւ եւ առտնին : եւ զայս տեսեալ զի որ մեռս յանձին հարեալ պարծիցի օգտամատոյց մարդկան լինել գրեմով : Յուշ քեզ անցքն որ անցին ընդ յոգունս յիմաստասիրաց անտի որ զիմաստութիւն քարոզեցին նոցա Հոմերոս որ գեղայօրէն տաղաչափութեամբ պճնեալ զարդարեաց զայն, ի մոյր շրջէր մինչ կենդանին էր : Սոկրատ որ իւրովքն ատենաբանութեամբք եւ վարութիւնս զաստիօսութիւնս սիրելիս առնէր նոցա զիմաստութենէ, իբրեւ իրաւամբ զատաստանի դեղակութիւն մահութեամբ վճարեցաւ ի նոցանէ : Նորին աշակերտ վսեմախոհն Պլատոն ի գերութիւն մատենեցաւ հրամանաւ այնր իսկ իշխանի որ պաշտպանէրն նմա. եւ վաղ էս քան

militaire celle de l'homme de mer ; mais tout le monde y traversera votre chemin, parce que tout le monde s'y pique d'avoir de l'esprit. Vous servirez les hommes, dites-vous? mais celui qui fait produire à un terrain une gerbe de blé de plus leur rend un plus grand service que celui qui leur donne un livre.

PAUL.

« Oh! celle qui a planté ce papayer a fait aux habitants de ces forêts un présent plus utile et plus doux que si elle leur avait donné une bibliothèque. Et en même temps il saisit cet arbre dans ses bras, et le baisa avec transport.

LE VIEILLARD.

« Le meilleur des livres, qui ne prêche que l'égalité, l'amitié, l'humanité et la concorde, l'Évangile, a servi pendant des siècles de prétexte aux fureurs des Européens. Combien de tyrannies publiques et particulières s'exercent encore en son nom sur la terre! Après cela, qui se flattera d'être utile aux hommes par un livre? Rappelez-vous quel a été le sort de la plupart des philosophes qui leur ont prêché la sagesse. Homère, qui l'a revêtue de vers si beaux, demandait l'aumône pendant sa vie. Socrate, qui donna aux Athéniens de si aimables leçons par ses discours et par ses mœurs, fut empoisonné juridiquement par eux. Son sublime disciple Platon fut livré à l'esclavage par l'ordre du prince même qui le protégeait; et, avant eux, Pythagore, qui étendait l'humanité jusqu'aux animaux, fut brûlé vif par les Crotoniates. Que dis-je? la plupart même de ces noms illustres sont venus à nous

զնոսին Պիւթագորաս, որ է. յանբան անասունս անգամ գրասիրեր, կենդանւոյն ի Կրօտոնացւոցն այրեցաւ. Զի էսս յերկարեմ. նա է. յօլովագոյնք ի հոյակապ որերոյն անուանց որ մինչեւ առ մեզ հասեալ ժամանեցին, այլակերպեայք են հենգնականօր ինչ առաստօթեամբք զբռնոյ բարուց նոցին. է. մարդկայինս ապաշնորհութիւն ախորժէ իմն յայնպիսեաց անտի յորջորջանաց ձանաչել զնոսա. է. եթէ ի խռանէ բազմութեան նոցա սակաւուց ոմանց անաղօտս է. անարատս մինչեւ առ մեզ ժամանեալ իցեն փառք, պատճառք այն իսկ են զի ի ժամանակակցացն կենաց կցորդութենէ ի բացեայ վարեալ են նոքա կենցաղ, հանգոյն իմն անդրեացն այնոցիկ որ անվթարս պելին ի դաշտաց Նլլաղայ է. Իտալիոյ. է. զի գետնասոյզ բաղեալ կային ընդ երկրաւ՝ յայն սակս էւեր ի խժոժիցն զերծան մոլեգնութենէ

« Տեսանես ապաքեն, զի առ ի մեռս բերելոյ զմրրկայոյզն փառս դպրութեան՝ բագում առաքինութեան պետք են, է. կազմ է. պատրաստ կալոյ ի բոլորապտուղ նուիրումն անձին : Բայց է. համարիցիս եթէ արք մեծատունք որ ի Գաղղիա՝ ըղձակերտք իցեն այնմ փառաց : Ունչս առնեն նոքա զմատենագիր մարդկան, որոց գիտութիւնք ոչ բարձս աւագութեան պատրաստեն ի հայրենիսն, ոչ յանձանձանս իրաց աշխարհին, է. ոչ մուտս յարբունիս : Ի մերումս յայսմ դարու, յորում անխտիր է ամենայն որ առ ամենայն ինչ, բայց միայն յընչիցն ձոխութենէ է. ի հեշտութեանց, դուն ուրեք յուզին հայաժանք. է. սակայն գիտութիւնք է. առաքինութիւն ոչ ումեք առաջնորդեն ի համբաւ է. ի մեծարանս, քանզի ամենայն ինչ ի ժամանակիս գինք են արծաթոյ եր երբեմն զի վարձուց հատուցմունք ի պատրաստի կային գիտութեանց է. առաքինի վարուց յայլ է. այլ պաշտամունս եկեղեցւոյ, է. ատենից դատաստանի է. տեսչութեան աշխարհի. իսկ զարդիս ի մատենից էւեր յօրինումն են դոքին պիտանացու :

« défigurés par quelques traits de satire qui les caractérisent ,
« l'ingratitude humaine se plaisant à les reconnaître là ; et si ,
« dans la foule, la gloire de quelques-uns est venue nette et
pure jusqu'à nous, c'est que ceux qui les ont portés ont vécu
« loin de la société de leurs contemporains semblables à ces
statues qu'on tire entières des champs de la Grèce et de l'Ita-
« lie, et qui, pour avoir été ensevelies dans le sein de la terre,
« ont échappé à la fureur des barbares.

« Vous voyez donc que, pour acquérir la gloire orageuse des
« lettres, il faut bien de la vertu, et être prêt à sacrifier sa
« propre vie. D'ailleurs, croyez-vous que cette gloire intéresse
« en France les gens riches ? Ils se soucient bien des gens de
« lettres, auxquels la science ne rapporte, ni dignités dans la
« patrie, ni gouvernements, ni entrée à la cour. On persécute
« peu dans ce siècle indifférent à tout, hors à la fortune et aux
« voluptés ; mais les lumières et la vertu n'y mènent à rien de
« distingué, parce que tout est dans l'État le prix de l'argent.
« Autrefois elles trouvaient des récompenses assurées dans les
« différentes places de l'Église, de la magistrature et de l'ad-
« ministration ; aujourd'hui elles ne servent qu'à faire des li-
« vres.

« Սակայն պտուղն այն անծանօթ ի բմաց աշխարհի որերոյն՝ ցանգ իսկ արծանի իւրումն երկնային ծագման գտանի : Բանգի մատենիցն այնոցիկ էւեթ է գործ սեպհական՝ լուսապայծառ. յարդարել զանշուքն առաքինութիւն, մխիթար լինել վշտացելոց, լուսատու կալ ազգաց, եւ արքայից անգամ զճշմարտութիւն բարբառել : Եւ այս պաշտօն էւ իշխանութիւն առանց ընդ բանս ինչ ածելոյ վեհագոյն քան զամենայն պաշտամունս է որովք մեծարիցեն երկինք զայր մահկանացու ի վերայ երկրի : Եւ ո՞վ որ ոչ սփոփիցի ընդ անիրաւութիւն էւ կամ ընդ արհամարհանս ընչաւետ մարդկան՝ յործամ զմտաւածիցէ զի իւրն երկասիրութիւն դարուց ի դարս էւ ազգէ յազգ անցեալ զնացեալ՝ ամբարտակ արձանասցի ընդդէմ մոլորութեան էւ բռնաւորաց. էւ յանշուք էւ յաննշան պայմանեն յորում եկեացն՝ ծագեսցեն փառք սլնոյլսի որ ստուերածս ածցեն զփառօք արքայից բազմաց, որոց արձանքն յիշատակի ի խորս մոռացութեան թաղեսցին թեպէտ էւ բիրապատիկ ջան ի գործ առնիցեն կանգնողք նոցին սուտակասպասք էւ մարդելոյզ գովաբանք :

ՊՅՂ.

« Ո՛հ, ինճ յայն սակս էւեթ ցանկալի են այն փառք զի զՎիրգինեաւ գեղուցում զայն, էւ տիեզերաց համօրեն զնա առնիցեմ սիրելի : Բայց ադէ դու որ այդքանեաց գիտակ էս իրաց, եկ ասա ցիս եթէ լիցնի մեզ ամուսնաւորել ընդ միմեանս թէ ոչ : Ո՛ տայր ինճ գէթ յայն սակս իմաստուն լինել՝ զի գուշակ հանդերձեւոցն լինիցիմ :

ՄԵՐՈՒՆԻՆ.

« Եւ ո՞նչ այն որ իցէ որ կեալ յօծադեսցի յետ միանգամ հանդերձելոցն իրազէկ լինելոյ : Ապաքեն մի միայն կանխածանօթ պատահար ի հոգս բազումս արկանէ զմեզ. իսկ տեսիլ անվրեպ

Mais ce fruit peu prisé des gens du monde est toujours
« digne de son origine céleste. C'est à ces mêmes livres qu'il
est réservé particulièrement de donner de l'éclat à la vertu
« obscure, de consoler les malheureux , d'éclairer les nations
« et de dire la vérité même aux rois. C'est, sans contredit , la
« fonction la plus auguste dont le ciel puisse honorer un mor-
« tel sur la terre. Quel est l'homme qui ne se console de l'in-
« justice ou du mépris de ceux qui disposent de la fortune, lors-
qu'il pense que son ouvrage ira , de siècle en siècle et de na-
« tions en nations , servir de barrière à l'erreur et aux tyrans ;
« et que , du sein de l'obscurité où il a vécu , il jaillira une
« gloire qui effacera celle de la plupart des rois , dont les mo-
« numents périssent dans l'oubli , malgré les flatteurs qui les
« élèvent et qui les vantent ?

PAUL.

« Ah ! je ne voudrais cette gloire que pour la répandre sur
« Virginie , et la rendre chère à l'univers. Mais , vous qui avez
« tant de connaissances , dites-moi si nous nous marierons. Je
« voudrais être savant , au moins pour connaître l'avenir.

LE VIEILLARD.

« Qui voudrait vivre , mon fils , s'il connaissait l'avenir ? Un
« malheur prévu nous donne tant de vaines inquiétudes ! la vue
« d'un malheur certain empoisonnerait tous les jours qui le pré-

ինչ աղետից որ գալոցն իցեն ի վերայ, դեղեալ դառնացուցանե անշուշտ զամենայն առօրս կենաց մինչեւ եկեալ հասանիցեն աղետքն : Այլ եւ ոչ յոր կանս արժան է մեզ կարի իմն լինել խորասոյզ եւ հմուտ . եւ երկինք որ զխոհականութիւն մեզ ետուն՝ զի պիտոյիցս մերոց յառաջատես լինիցիմք , ետուն մեզ եւ զպէտս մեր՝ որպէս զի չափ եւ սահման մերումս դնիցեմք խոհականութեան :

ՊՕԴ.

« Ասացեր էք մարքի արծաթով գնոց առնուլ յևրոպա բարձս առագութեան եւ պատիւս մեծարանաց : Գնացից ես ի Պենկլալս եւ ձոխացայց , եւ անտի ի Փարիզ երթեալ հարսնացուցից ինձ Վիրգինէ : Հնապա փութացայց ի նաւ մտանել :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Զինչ խօսիս . լքեալ թողուցո՞ւս զմայր նորա եւ զքոյդ : •

ՊՕԴ.

« Դու ինքնին ետուր ինձ խորհուրդ ի Հնդիկս գնալոյ :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Աստ էր յայնժամ Վիրգինէ : Բայց այժմ դու միայն ես ամուր ապաստանի մօրն քուս եւ մօր նորա :

ՊՕԴ.

« Այլ Վիրգինէ բարիս նոցա արասցի ընդ ձեռն ընչաւետ ազգակցին :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Սովոր են մեծատունք այնոցիկ եւեթ առնել բարիս՝ որք մե-

« céderaient. Il ne faut pas même trop approfondir ce qui nous
« environne ; et le ciel, qui nous donna la réflexion pour prévoir nos besoins, nous a donné les besoins pour mettre des bornes à notre réflexion.

PAUL.

Avec de l'argent, dites-vous, on acquiert en Europe des
« dignités et des honneurs. J'irai m'enrichir au Bengale pour
« aller épouser Virginie à Paris. Je vais m'embarquer.

LE VIEILLARD.

« Quoi ! vous quitteriez sa mère et la vôtre ?

PAUL.

« Vous m'avez vous-même donné le conseil de passer aux
« Indes.

LE VIEILLARD.

Virginie était alors ici. Mais vous êtes maintenant l'unique soutien de votre mère et de la sienne.

PAUL.

Virginie leur fera du bien par sa riche parente.

LE VIEILLARD.

« Les riches ne font guère de bien qu'à ceux qui leur font

ծարանս դնիցեն նոցա յաշխարհի : Եւ նոցա արեանառութիւն քան զլաթութիւն տիկինն էւս ողբոց արժանիք , որք էւ թափուր մնացեալք ի նպաստից մեծատանցն՝ զազատութիւն իւրեանց փոխանակեն ընդ յացի , եւ երթեալք ի մենաստանս ուրեք արգելական վարեն կենցաղ :

ՊՕԴ.

« Ո՛վ անմեքեք պայմանաց եւրոպական աշխարհին : Ա՛հ, չիք ճնար , հարկ անձրածէշտ է զի յետս այսրեն դարձցի Վիրգիլն : Բնաւ զինչ պէտք իցեն նմա ազգակից ունել մեծափարթամ : Ո՛չ ապաքեն երջանկագոյն էր նա ընդ յարկաւ հիւղիցս մերոց , եւ չքնաղագեղ ընդ կարմրերանց վարդամակաւն , կամ պսակահիւս ծաղկամբքն որովք զգլուխն զարդարէր Դարմիր Վիրգիլն , դարձիր . բո՛ղ զպատրանս քո էւ գմեծութիւնս : Օ՛ն եկ վերստին ի քարաժայռս յայտոսիկ , ընդ հովանեաւ մայրեացս եւ քոքենեացն մերոց Եղնիկ զինեւ , գուցէ դու արդ ի տառապանս իցես... » Եւ գոյգ ընդ բանիցն յարտասուսս յուծանէր « Մի՛ ինչ թագուցանէր յինեն , հայրիկ . եթէ ոչ ունիցիս ասել թէ հարսնացի ինձ Վիրգիլն , գեթ զայն ասա ցիս եթէ սիրիցէ՞ նա զիս տակաւին ի միջի անդ աւագախումբ որերոյն որ ընդ արքայի լինին յօսակից , եւ զնան տեսանել զՎիրգիլն :

ՆԵՐՈՒՆԻՆ.

« Քաջ գիտեմ էս , ո՞ն բարեկամ , զի սիրե նա զքեզ . եւ այսմ բազմապատիկ են պատճառք , եւ մեծ քան զամենայն պատճառս՝ նորին է առաքինութիւն » Թայս բան ի վեր վազեալ փարեցաւ բերկրալից զպարանոցաւ իմով :

ՊՕԵ.

« Համարիցի՞ն էւ դու նենգամիտս զկանանին Եւրոպայ՝ որ-

honneur dans le monde. Ils ont des parents bien plus à plaindre que madame de La Tour, qui, faute d'être secourus par eux, sacrifient leur liberté pour avoir du pain, et passent leur vie renfermés dans des couvents.

PAUL.

Quel pays que l'Europe ! Oh ! il faut que Virginie revienne ici ! Qu'a-t-elle besoin d'avoir une parente riche ? Elle était si contente sous ces cabanes, si jolie et si bien parée avec un mouchoir rouge ou des fleurs autour de sa tête ! Reviens, Virginie ! quitte tes hôtels et tes grandeurs. Reviens dans ces rochers, à l'ombre de ces bois et de nos cocotiers. Hélas ! tu es peut-être maintenant malheureuse !... » Et il se mettait à pleurer. « Mon père, ne me cachez rien si vous ne pouvez me dire si j'épouserai Virginie, au moins apprenez-moi si elle m'aime encore, au milieu de ces grands seigneurs qui parlent au roi, et qui vont la voir ?

L'E. VIEILLARD.

O mon ami ! je suis sûr qu'elle vous aime par plusieurs raisons, mais surtout parce qu'elle a de la vertu. » A ces mots il me sauta au cou, transporté de joie.

PAUL.

« Mais croyez-vous les femmes d'Europe fausses, comme on

պէս ի դէմս ամեն կատակերգութիւնք եւ գրեանն զորս յընթեր-
ցումն ինձ ետուր :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Նենգամիտ ե կանանին յաշխարհս յորս բռունք են արք
նոցա. քանզի եւ ամենայն ուրեք բռնութիւն զնենգութիւն
ծնանի :

ՊՕՂ.

« Եւ իբր իցե հնար բռնոն լինել առ կանայս :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Այնու զի ամուսնաւորեն զնոսա առանց ինչ հարցանելոյ
զկամս նոցին. զօրիորդ դեռահասակ ընդ ծերունոյ պսակեն,
եւ զկին դիւրագորով ընդ առն ցրտաբարոյի :

ՊՕՂ.

« Եւ հիմ չամուսնացուցանիցեն զորս քաջայարմարքն իցեն
իրերաց. զերիտասարդ ընդ երիտասարդի, եւ զսիրելին ընդ
սիրունոյ :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Քանզի ի Գաղղիա՝ յոյովք յերիտասարդաց քափուր են յընչից,
եւ յաւագոյքս եւեթ փարբաման : Մինչ ի տիս պատանեկու-
թեան իցեն՝ զառածանեն զկանայս դրացեացն իւրեանց. եւ
յայեւոյք հասեայք՝ չլանկուցանեն յինքեանս զամուսնացն սեր :
Եւ որպէս ինքեանք զայս յերիտասարդութեան պատրեցին՝ եւ
այլք զնոսին պատրեն ի ծերութեան : Եւ այս մի ե ի փոխադարձ
հատուցմանց տիեզերական արդարութեանն որ վարե զաշ-
խարհս, եւ ցանգ ի կշիռ զմիմեանս բերեն ծայրայեղ մոլորու-
թիւնք : Այսպէս անա ոչ ասկաւք յեւրոպացոց ի կրկնակի ան-

- « les représente dans les comédies et dans les livres que vous
- « m'avez prêtés ?

LE VIEILLARD.

- « Les femmes sont fausses dans les pays où les hommes sont
- « tyrans : partout la violence produit la ruse.

PAUL.

- « Comment peut-on être tyran des femmes ?

LE VIEILLARD.

- « En les mariant sans les consulter : une jeune fille avec un
- « vieillard, une femme sensible avec un homme indifférent.

PAUL.

- « Pourquoi ne pas marier ensemble ceux qui se conviennent,
- « les jeunes avec les jeunes, les amants avec les amantes ?

LE VIEILLARD.

- « C'est que la plupart des jeunes gens, en France, n'ont pas
- « assez de fortune pour se marier, et qu'ils n'en acquièrent
- « qu'en devenant vieux. Jeunes, ils corrompent les femmes de
- « leurs voisins ; vieux, ils ne peuvent fixer l'attention de leurs
- « épouses. Ils ont trompé étant jeunes ; on les trompe à leur
- « tour étant vieux. C'est une des réactions de la justice univer-
- « selle qui gouverne le monde, un excès y balance toujours un
- « autre excès. Ainsi la plupart des Européens passent leur vie
- « dans ce double désordre ; et ce désordre augmente dans une

կարգութեան ծնգին. եւ այնչափ առաւել աճեալ բազմանայ ապականութիւնս այս ի քաղաքաժողով ընկերութիւնս, որչափ յարս սակաւաթիւս ամփոփեալ կուտին ձոխութիւնք : Պարտեզ իմն է պետութիւնն, յարուս տունկք մատաղք չգօրեն ուռճանայ եթէ գուցեն ծառք բարձրաբերձր հովանացեալ զնորօք. սակայն եւ այս ինչ խտիր կայ ի միջի, զի ծառք բարձրուդէշ սակաւաւորք մարթին վայելչագեղ զպարտեզն յարդարել. իսկ պետութեանն բարգաւաճութիւն՝ ի հպատակացն բազմութեան է եւ ի հաւասարութեան նոցին, եւ ոչ եթէ ի սակաւաթիւ ընջաւեսուն :

ՊՕՂ.

« Եւ բնաւ զինչ պետք իցեն փարբամութեան՝ զի յամուսնութիւն որ գայցի :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Որպէս զի ի լիութեան եւ յանգործութեան զսուրս իւր անցուցանիցի :

ՊՕՂ.

« Եւ առ իմէ չվաստակել. ահա եւ վաստակելով վաստակեմ

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Քանզի յԵւրոպա ձեռնականն վաստակ յանպատուութիւն գրի մարդկան. վասն որոյ եւ մեքենական կոչի այն աշխատութիւն : Այլ եւ երկրագործականն իսկ արուեստ արհամարհ քան զայլսն է, եւ քան զարդիւնարարն գեղջուկ արգոյ եւս է առ նոսա այր արուեստագէտ

ՊՕՂ.

« Զինչ ասես. արուեստն այն տաժիչ մարդկան խոտան գրի յԵւրոպա Ոչ կարեմ ի վերայ կալ բանիցդ :

« société à mesure que les richesses s'y accumulent sur un
« moindre nombre de têtes. L'État est semblable à un jardin, où
« les petis arbres ne peuvent venir, s'il y en a de trop grands
« qui les ombragent ; mais il y a cette différence, que la beauté
« d'un jardin peut résulter d'un petit nombre de grands arbres,
« et que la prospérité d'un État dépend toujours de la multi-
« tude et de l'égalité des sujets, et non pas d'un petit nombre
« de riches.

PAUL.

« Mais qu'est-il besoin d'être riche pour se marier ?

LE VIEILLARD.

« Afin de passer ses jours dans l'abondance, sans rien faire.

PAUL.

« Et pourquoi ne pas travailler ? Je travaille bien, moi !

LE VIEILLARD.

« C'est qu'en Europe le travail des mains déshonore ; on l'ap-
« pelle travail mécanique celui même de labourer la terre y
« est le plus méprisé de tous. Un artisan y est bien plus estimé
« qu'un paysan.

PAUL.

« Quoi ! l'art qui nourrit les hommes est méprisé en Europe ?
« Je ne vous comprends pas.

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Ո՛հ, չիք հնար մարդոյ որ ի բնութեան սնեալ իցէ եւ աճեցեալ՝ յասու լինել ապականութեանց քաղաքածողով ընկերութեան Զբարեկարգութիւն առնուլ ի միտ՝ ոչ ինչ յանձնարիցն է, այլ անկարգութեան լինել խելամուտ ոչ բնաւ մարքի : Համեմատութիւն իմն է չափ եւ պայման կալ գեղոյ, առաքինութեան եւ բարեբաստութեան . իսկ տգեղութեան եւ ախտից եւ բշտառութեանց ոչ բնաւ :

ՊՕԴ.

« Ապա ուրեմն երանելիք են մեծատունք, զի չիք ինչ որ խոչընդոտն լինիցի նոցա, եւ մարքեն լիապարգես առնել ձածոյականօր զսիրելիսն իւրեանց

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Այնու իսկ զի անշուն բերեն նորա ի մեռս զբերկրականսն՝ բազում այն է զի յափրացեալ գտանին Ո՛չ ուպարեն քեզեն առեալ է քո զփորձ՝ զի հանգստեանն բերկրութիւն՝ աշխատութեան է պտուղ, որպէս եւ ձաշակելոյն հեշտութիւն՝ քաղցին արգասիք, եւ ըմպելոյն ախորժ՝ ծարառոյ ծնունդ՝ Նոյնպէս ահա եւ զսիրելոյն եւ զսիրելի լինելոյ հրճուանս՝ բազում նեղութեամբ եւ տառապանօր է ի մեռս բերել : Ընչից յաճախութիւն զառաջս առեալ այսր ամենայնի պիտոյից, բառնայ ի մեծատանց զամենայն զբերկրանս զայսոսիկ Յղփութեան նոցին զ՛նտ գայ տաղտկութիւն, եւ ընդ նմին ամբարհաւածութիւն՝ սրգասիք փարթամութեան, որ եւ ի գուզնաքից ինչ քերութեանց ի խոր խոցի, թեպէտ եւ չ՛րապուրիցի այլ եւս ի կարի իսկ մեծամեծացն հեշտութեանց : Բուրումն անուշութեան բխրաւոր վարդից առ վայրկեան մի եւեթ ժամանակի

LE VIEILLARD.

Oh ! il n'est pas possible à un homme élevé dans la nature de comprendre les dépravations de la société. On se fait une
« idée précise de l'ordre , mais non pas du désordre. La beauté,
« la vertu , le bonheur ont des proportions ; la laideur , le vice ,
« le malheur n'en ont point.

PAUL.

Les gens riches sont donc bien heureux ! Ils ne trouvent
« pas d'obstacles à rien ; ils peuvent combler de plaisirs les ob-
jets qu'ils aiment.

LE VIEILLARD.

« Ils sont la plupart usés sur tous les plaisirs , par cela même
« qu'ils ne leur coûtent aucunes peines. N'avez-vous pas éprouvé
« que le plaisir du repos s'achète par la fatigue ; celui de man-
« ger par la faim ; celui de boire par la soif ? Eh bien ! celui
« d'aimer et d'être aimé ne s'acquiert que par une multitude
de privations et de sacrifices. Les richesses ôtent aux riches
tous ces plaisirs-là en prévenant leurs besoins. Joignez à l'en-
« nui qui suit leur satiété l'orgueil qui naît de leur opulence ,
et que la moindre privation blesse , lors même que les plus
« grandes jouissances ne les flattent plus. Le parfum de mille
« roses ne plaît qu'un instant ; mais la douleur que cause une
« seule de leurs épines dure longtemps après sa piqure. Un
« mal au milieu des plaisirs est pour les riches une épine au
« milieu des fleurs pour les pauvres , au contraire , un plai-

հեշտացուցանէ զայր . այլ ցաւ միոյ միայնոյ ի խայթոցաց նոցին
նարուստ ինչ ժամանակս ազդի ի մարմնի անանց : Ի բերկրա-
նաց միջի ցաւ մի ի ցաւոց՝ մեծատանց փռւչ է ի հոյս ծաղ-
կանց . զնորին հակառակն, չքաւոր մարդկան դոյզն ինչ բեր-
կրանք ի բազմութեան աղետից՝ ծաղիկ է ի մեջ փշոց , ընդ որ
զմայեալ բերկրին Ամենայն ազդումն ներհականաւ սովոր է
առաւելոյ ի սաստկութիւն . քանզի զուգակշիռ գործեալ է բնու-
թեան զամենայն : Եւ արդ աղէ ասա . զոր պայման նախամե-
ծար առնիցես . զչուննէն ինչ իմիք գոգցես ակն եւ յամենայնէ
զանգիտել , եթէ զջգանգիտելն ուստեք բնաւ , եւ ակն ունել ամե-
նայնի . Առաջինն մեծատանց է պայման , եւ երկրորդն չքաւո-
րաց : Սակայն եւ երկրորդն ծայրայեղ խոտորմունք դժուար-
ըմբերք են մարդուս , քանզի բարեբաստութիւն նորա ի չա-
փոյսն եւեթ եւ յառաքինութեան հաստատեալ կայ :

ՊՅԴ.

« Եւ զինչ առաքինութիւնն իցէ

ԾԵՐՈՒՆԻՆ .

« Որդեակ իմ , դու որ բոյով վաստակօքդ զծնողս բո ծերա-
տածես , չկարօտիս ուսանել թէ զինչ իցէ առաքինութիւն
Առաքինութիւն է բռնն առնել անձին ի շահօ օգտի այլոց առ
ի հաճոյ լինել Աստուծոյ միայնոյ :

ՊՅԵ.

« Բնքե , հրքան առաքինի է Վիրգինէ : Առաքինութեամբ տեն-
ջացաւ նա ընջաւետ լինել զի յանախեսցէ ի բաղեգործութիւն :
Առաքինութեամբ հեռացեալ մեկնեցաւ նա ի կղզւոյ աստի .
առաքինութիւն դարձեալ ածցէ զնա այսրեն : »

Խորհուրդ մօտալոստ դարձին Վիրգինեայ այնպէս վառեալ

« sir au milieu des maux est une fleur au milieu des épines ;
ils en goûtent vivement la jouissance. Tout effet augmente par
« son contraste. La nature a tout balancé. Quel état, à tout
« prendre, croyez-vous préférable, de n'avoir presque rien à
« espérer et tout à craindre, ou presque rien à craindre et tout
« à espérer ? Le premier état est celui des riches, et le second
« celui des pauvres. Mais ces extrêmes sont également difficiles
« à supporter aux hommes dont le bonheur consiste dans la mé-
« diocrité et la vertu.

PAUL.

Qu'entendez-vous par la vertu ?

LE VIEILLARD.

Mon fils, vous qui soutenez vos parents par vos travaux,
« vous n'avez pas besoin qu'on vous la définisse. La vertu est
« un effort fait sur nous-même pour le bien d'autrui, dans l'in-
« tention de plaire à Dieu seul.

PAUL.

« Oh ! que Virginie est vertueuse ! C'est par vertu qu'elle a
« voulu être riche, afin d'être bienfaisante. C'est par vertu qu'elle
« est partie de cette île la vertu la ramènera.

L'idée de son retour prochain allumant l'imagination de ce

բորբոքեր զուշ մտաց պատանառոյն, զի եւ համօրեն խեթք իւր եւ անձկութիւնք ի բաց փարատեին Վիրգիլնէ գրեաց ինչ ոչ, սսեր, քանզի հուպ ընդ հուպ այսր եկեսցէ ինքնին. ոչ բազում ինչ ժամանակաց պէտք են գալոյ յերոպայ՝ յորժամ հողմն աջողակ շնչիցէ : Եւ համարէր գնաւսն որ զայս միջոց տարածութեան ջորէքհագար եւ հինգ հարիւր խրասախաց հատեալ անցեալ էին յամիսս երիս : Իսկ նաւն որ բարձեալ բերիցէ զՎիրիլնէ՝ ոչ ինչ առելի յամեսցէ անշուշտ քան զամիսս երկուս. քանզի քաջարուեստք են արդ նաւակերտք, եւ նաւաստիք ժամանակիս ճարտարք յոյժ Ասեր եւ գհանդերձանսն եւ զյօրինուածութիւնս որովք պատրաստէր ժողովել զնա, զնորակերտ օթարանն զոր կառուցանել կամեր, զբերկրանսն եւ զյանկարծադեպ զարմանս զորս խորհեր ընձեռել նմա զօր ամենայն՝ ի հարսնութիւն իւր զնա ածեալ Ի հարսնութիւն... Յայս խորհուրդ՝ սխրացեալ յափշտակեին միտք նորա եւ դարձեալ առ իս ասեր. « Յայնժամ եւ դու, հայրիկ, առ ի զբօսանս քո եւեթ մեռն ի գործ արասցես. քանզի ընչաւետ էյով Վիրգիլնէայ, եղիցին մեզ հնդիկք բազում որք վաստակեսցեն փոխանակ քո : Ընդ մեզ կացցես մնասցես դու անմեկին, եւ յար զբօսանաց եւ բերկրութեան դիցես միտ : » Եւ այլ յայլմէ լեալ առ խնդին, ընթանայր առ ընտանիսն՝ կցորդս առնել եւ զնոսա իւրոցն հրճուանաց :

Ի սուղ ինչ ժամանակի կասկածանք մեծամեծք զյուսից մեծամեծաց փոխանակեն զտեղի, եւ բուռն կիրք ի ներհականսն յեղմուռն մղեալ արկանեն զոգի : Բազում այն էր զի ի վաղիւ անդր էլաներ եւ գայր առ իս քաղժեալ տրտմութեամբ, եւ ասեր. « Վիրգիլնէ ջրդքի առ իս : Եթէ մեկնեալ էր յերոպայ, ազդեր ինձ զչու դարձին : Ո՛հ ճճ, ստոյգ իսկ է համբաւն ընթացեալ զնմանէ, եւ մօրաքոյրն ետ զնա ի կնութիւն առն ումենն աւագի Ընչիցն սեր խարդաւանեաց եւ զնա ի կորուստ, որպէս եւ զյովովս ի մարդկանէ Ի մատեանսն յայնոսիկ որ

jeune homme, toutes ses inquiétudes s'évanouissaient. Virginie n'avait point écrit parce qu'elle allait arriver. Il fallait si peu de temps pour venir d'Europe avec un bon vent ! Il faisait l'énumération des vaisseaux qui avaient fait ce trajet de quatre mille cinq cents lieues en moins de trois mois. Le vaisseau où elle s'était embarquée n'en mettrait pas plus de deux les constructeurs étaient aujourd'hui si savants, et les marins si habiles ! Il parlait des arrangements qu'il allait faire pour la recevoir, du nouveau logement qu'il allait bâtir, des plaisirs et des surprises qu'il lui ménagerait chaque jour quand elle serait sa femme. Sa femme !... Cette idée le ravissait. « Au moins, mon
« père, me disait-il, vous ne ferez plus rien que pour votre
« plaisir. Virginie étant riche, nous aurons beaucoup de noirs
« qui travailleront pour vous. Vous serez toujours avec nous,
« n'ayant d'autre souci que celui de vous amuser et de vous
« réjouir. » Et il allait, hors de lui, porter à sa famille la joie dont il était enivré.

En peu de temps les grandes craintes succèdent aux grandes espérances. Les passions violentes jettent toujours dans les extrémités opposées. Souvent, dès le lendemain, Paul revenait me voir, accablé de tristesse. Il me disait : « Virginie ne m'écrit
« point. Si elle était partie d'Europe, elle m'aurait mandé son
« départ. Ah ! les bruits qui ont couru d'elle ne sont que trop
« fondés ! Sa tante l'a mariée à un grand seigneur : l'amour des
« richesses l'a perdue comme tant d'autres. Dans ces livres qui
« peignent si bien les femmes, la vertu n'est qu'un sujet de

ճշգրիտս տան զնկարագիր կանանց, առաքինութիւն պատ-
ճառս եւեթ մատակարարէ հիւսուածոյ վիպասանութեան
Երէ արդարեւ առաքինի էր Վիրգինէ, ոչ թողոյր լքաներ զմայրն
իւր եւ զիս : Ահա զաւուրս իմ անցուցանեմ ես ի նա խորհելով,
եւ նա զիս մոռանայ. ես տառապիմ, եւ նա յօրանայ Ո՛հ,
այս խորհուրդ զիս յանյուսութիւն կործանէ : Տաղտուկ է ինձ
աշխատութիւն, եւ ժողով մարդկան ի ճանճրութիւն Իջիւ քե
մարտ պատերազմի բանայր ի Հնդկիս. չուեալ երբայի անդէն
մեռանել : »

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

Եւ ասեմ ցնա. « Որդեակ իմ, արիութիւն որ մահու առնէ
զմեզ դիմագրաւ, վաղանցուկ արիութիւն է, եւ ի սնուի
դրուատեաց մարդկան եւեթ արծարծեալ է՝ է արիութիւն
չքնաղ եւ կարեւոր, այն իսկ որ օր ըստ օրէ առնէ մեզ հան-
դուրծել առանց վկայից եւ դրուատեաց՝ ճախողակի արկածից
կենցաղոյս. զիամբերութիւն ասեմ Սա ոչ ի կարծիս այլոց
յենու, եւ ոչ ի կրիցն մերոց հրապոյրս, այլ ի հաճոյս կամացն
Աստուծոյ Համբերութիւն՝ արիութիւն է առաքինութեան :

ՊՕԶ.

« Ո՛հ, եղուկ զինեւ, գոչեաց Պօղ. թափուր եմ ես ուրեմն
յառաքինութենէ : Ամենայն ուստեք տազնապ է ինձ եւ յուսա-
նատութիւն :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

« Եւ կրկնեալ անդրէն ասեմ. Առաքինութիւն որ ցանգ անմէտ
իցէ եւ անսասան եւ անփոփոխ, ոչ է տուեալ մարդունս ի
բաժին : Ի խռան անդ կրից որ վեր ի վայր յուզեն զմեզ՝ միտք
մեր ամբօխեալ մթազնին. բայց են են եւ դամբարք յորոց մար-
քիմք վերստին լուցանել զջահ նորին. եւ դամբարք՝ դպրու-
թիւնքն են :

« roman. Si Virginie avait eu de la vertu, elle n'aurait pas
« quitté sa propre mère et moi. Pendant que je passe ma vie
« à penser à elle, elle m'oublie. Je m'afflige, et elle se diver-
« tit. Ah! cette pensée me désespère. Tout travail me déplaît,
toute société m'ennuie. Plût à Dieu que la guerre fût déclai-
rée dans l'Inde, j'irais y mourir ! »

LE VIEILLARD.

« Mon fils, lui répondis-je, le courage qui nous jette
« dans la mort n'est que le courage d'un instant : il est
« souvent excité par les vains applaudissements des hommes
« Il en est un plus rare et plus nécessaire, qui nous fait sup-
« porter chaque jour, sans témoin et sans éloge, les traverses
« de la vie : c'est la patience. Elle s'appuie, non sur l'opinion
« d'autrui ou sur l'impulsion de nos passions, mais sur la vo-
« lonté de Dieu. La patience est le courage de la vertu.

PAUL.

« Ah! je n'ai donc point de vertu ? Tout m'accable et me dé-
« sespère.

LE VIEILLARD.

« La vertu, repris-je, toujours égale, constante, invariable,
« n'est pas le partage de l'homme. Au milieu de tant de pas-
« sions qui nous agitent, notre raison se trouble et s'obscur-
« cit ; mais il est des phares où nous pouvons en rallumer le
« flambeau — ce sont les lettres.

« Դպրութիւնք, որդեակ իմ, օճանք են երկնատուրք : Ճաճանցք են իմաստութեանն որ զտիեզերս վարէ, եւ զոր աստուածայնով իմն ազդմամբ ուսաւ մարդ հաստատել ի վերայ երկրի : Հանգոյն իմն ճառագայթից արփենւոյն՝ լուսաւոր են նոքին, գուարթացուցանեն եւ ջեռուցանեն. քանզի եւ հրատք են աստուածահրաշք, եւ զօրեն կրակի զքնութիւնս համօրեն ի սպաս մերոց պիտոյիցս նուաճեն. Ի ձեռն դպրութեանց շուրջ զմեօք բոլորեմք զէքս առ հասարակ, զվայրս եւ զմարդիկ եւ զծամանակս, եւ նոքօք ուսանիմք զկանոնս ուղղութեան մարդկայնոյ կենցաղոյս. Նոքին եւ զկիրս ցածուցանեն եւ զախտս սանձակոծեն, զառաքինութիւնս արծարծանեն վսեմական օրինակօք ընտիր ընտիր որերոյն՝ զորս ի գովութիւն առեալ հռչակեն, եւ զնոցա տիպս կերպարանացն ցանգ պատուականս մեզ ընծայեալ ցուցանեն : Դստերք երկնից են դպրութիւնք՝ յերկիր վայրիջեալք ի սփոփումն աղետից ազգի մարդկան : Մատենագիրք հոյակապք որ նոցա ազդեցութեամբն խօսեցան, ի կարի իսկ դժնդակ եւ ի դժոխքմբեր ժամանակս քաղաքաժողովն ընկերութեան ծաղկեցին, ի խժոժութեան դարսն ասեմ եւ յապականութեան : Դպրութիւնք են որ սփոփեալ մխիթարեցին զանթիւ մարդիկն՝ որ եւ քան զքեզ չարաբաստիկք էին, որդեակ. զՔսենոփոն զտարագրեալն ի հայրենի աշխարհէն՝ յետ անդրէն դարձուցանելոյն Հելլէնս տասն հազար. զԱփրիկեցին Սկիպիոն, զտաղտկացեալն ի Հռովմայեցւոցն զրպարտութեանց. զԼուկուդոս ի դաւաճանութեանց նոցին. զԿատինա յապաշնորհութենէ արքունեաց : Հանճարեղքն յազգաց Հելլէնք՝ միում միում ի Մուսայիցն խնամակալաց դպրութեան՝ զմի մասն իմացութեանս մերոյ սահմանեալ էին ի վարչութիւն. հարկ ուրեմն է եւ մեզ ի նոսա առնել զկիրս մեր ապաստան, որպէս զի լծադիր եւ սանձարկու նոցա լինիցին : Հարկ է եւ նոցա այնպէս ուղղել եւ վարել զհոգեկանսն մեր կարողութիւնս, զոր օրինակ եւ ժամք լծեալ վարէին զԱրեգականն երիվարս :

« Les lettres, mon fils, sont un secours du ciel : ce sont des
« rayons de cette sagesse qui gouverne l'univers, que l'homme,
« inspiré par un art céleste, a appris à fixer sur la terre.
« Semblables aux rayons du soleil, elles éclairent, elles ré-
« jouissent, elles réchauffent c'est un feu divin. Comme le feu,
« elles approprient toute la nature à notre usage. Par elles,
« nous réunissons autour de nous les choses, les lieux, les
« les hommes et les temps. Ce sont elles qui nous rappellent
« aux règles de la vie humaine. Elles calment les passions, elles
« répriment les vices, elles excitent les vertus par les exem-
« ples augustes des gens de bien qu'elles célèbrent, et dont
« elles nous présentent les images toujours honorées. Ce sont
« les filles du ciel qui descendent sur la terre pour charmer
« les maux du genre humain. Les grands écrivains qu'elles in-
« spirent ont toujours paru dans les temps les plus difficiles à
« supporter à toute société, les temps de barbarie et de dé-
« prédation. Mon fils, les lettres ont consolé une infinité d'hom-
« mes plus malheureux que vous : Xénophon, exilé de sa pa-
« trie, après y avoir ramené dix mille Grecs ; Scipion l'Afri-
« cain, lassé des calomnies des Romains ; Lucullus, de leurs
« brigues ; Catinat, de l'ingratitude de sa cour. Les Grecs, si
« ingénieux, avaient réparti à chacune des Muses qui président
« aux lettres une partie de notre entendement, pour les gou-
« verner : nous devons donc leur donner nos passions à régir,
« afin qu'elles leur imposent un joug et un frein. Elles doivent
« remplir, par rapport aux puissances de notre âme, les mêmes
« fonctions que les Heures, qui attelaient et conduisaient les
« chevaux du Soleil.

« Հնապա ընթերցիր, որդեակ : Որ յառաջ քան զմեզ մատենագրեցին իմաստունք՝ ուղեւորք ոմանք են որ կարապետեցին մեզ ի շահիդս ճախողակ բաղդին, եւ ձեռն կարկառեալ հրաւեր մեզ կարդան ի ժողովս իւրեանց երթեալ խառնել մեզ, յորժամ ապախտ առնիցիմք յամենեցուն Մատեան ընտիր՝ ընտիր ե բարեկամ

ՊՕԼ.

« Բնիւր, գոչեաց Պօղ, ոչ ինչ պետք էին ինձ ընթերցանութեան մինչ աստն էր Վիրգիլնէ . Ոչ քաջուս ինչ որ էր նա քան զիս . բայց յորժամ բարեկամ իւր զիս նայնելով առ իս ակնարկեր, ջմարթեր ինձ համակել ի տրտմութիւն :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ.

Եւ ասեի ցնա՜ . « Արդարեւ չիք ինչ քաղցրախորժ քան զտարփածու որ սիրիցեն զմեզ. այլ եւ գոհարբութիւն իմն թեթեւ գտանի յանձին կնոջ մարդոյ որ մերժեալ փարատե գթախիժ առն : Շնորհք երեսաց նորա հալածական տանին զտեսարորմի զմբաղս տազնապիչ խորհրդոց, եւ ի դէմս կերպարանաց նորա նկարեալ տեսանի գեղ սրտառուչ եւ աներկմիտ վստահութիւն . իցէ ինչ խնդութիւն որ նորա խնդութեամբն չառաւելուցու, եւ կայցէ բնաւ ուրեք ճակատ խորշումեալ որ ոչ ի ժպիտ նորին ձգտեալ պարզիցի : Ո՞ր այն սրտմտութիւն իցէ որ արտասուաց նորին հանդարտիցէ Վիրգիլնէ ի դարձին իւրոսմ առաւել եւս քան զքեզ զուցի՝ զարդարեալ իմաստասիրութեամբ : Զարմասցի նա յոյժ ընդ պարտիզին թերահոգ անշրութիւն, նա որ ի գեղապաւնոյնն նորին շքեղութիւն եւեթ խոկայ, թեպէտ եւ ի մօրաքեռէն իւրմէ խոսիցի, թեպէտ եւ առ ի մօրէն եւ ի քին ի բացեալ կայցէ : »

Խորհուրդ մօտայնուտ դարձին Վիրգիլնեայ կազդութեալ գա-

« Lisez donc, mon fils. Les sages qui ont écrit avant nous
« sont des voyageurs qui nous ont précédés dans les sentiers
de l'infortune, qui nous tendent la main et nous invitent à
« nous joindre à leur compagnie, lorsque tout nous abandonne.
« Un bon livre est un bon ami.

PAUL.

Ah ! s'écriait Paul, je n'avais pas besoin de savoir lire quand
« Virginie était ici. Elle n'avait pas plus étudié que moi ; mais,
« quand elle me regardait en m'appelant son ami, il m'était
« possible d'avoir du chagrin.

LE VIEILLARD.

« Sans doute, lui disais-je, il n'y a point d'ami aussi agréa-
« ble qu'une maîtresse qui nous aime. Il y a de plus dans la
« femme une gaieté légère qui dissipe la tristesse de l'homme :
« ses grâces font évanouir les noirs fantômes de la réflexion.
Sur son visage sont les doux attrails de la confiance. Quelle
« joie n'est rendue plus vive par sa joie ? quel front ne se dé-
« ride à son sourire ? quelle colère résiste à ses larmes ? Vir-
« ginie reviendra avec plus de philosophie que vous n'en avez.
« Elle sera bien surprise de ne pas trouver le jardin tout à
« fait rétabli, elle qui ne songe qu'à l'embellir, malgré les per-
« sécutions de sa parente, loin de sa mère et de vous. »

L'idée du prochain retour de Virginie renouvelait le courage

ընդհանուր Պօղոսի՝ ածեր ճգեր զնա ի վաստակսն իւր դաշտա-
կանս, եւ ի վիշտս անդ տառապանաց իւրոց բարեբաստիկ իմն
էր, այնպիսի եղեալ կէտ նպատակի վաստակոցն՝ որ ընծալին
էր իւրումն ցանկութեան :

de Paul, et le ramenait à ses occupations champêtres, heureux ,
au milieu de ses peines, de proposer à son travail une fin qui
plaisait à sa passion

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե .

Յառաւօտու միում ընդ այգս այգոյն (այն օր քսան էւ չոր-
րորդ էր դեկտեմբերի 1744 ամին) վաղայարոյց լեալ Պօղայ՝
ետես դրօշ սպիտակափառ ծածանեալ ի Գիւտի լերինն : Եւ էր
դրօշն այն նշանակ նաւու յերեսան եկելոյ ի ծովուն : Ընթացաւ
Պօղ ի քաղաք անդր՝ գիտել էրէ բերիցէ նաւն այն գրոյց ինչ
զՎիրգիւնեայ . եւ եկաց մնաց անդ մինչէս ցդարձ տեսչի հան-
գրուանին որ ի նաւ անդր երթեալ էր մականկաւ ըստ սովորու-
թեանն ի բնութիւն . Ուր ուրեմն ընդ երեկս աւուրն դարձ
անդրէն արարեալ առնն՝ ազդ արար քաղաքապետին զի երե-
ւեալն այն նաւ Սեն-Փերան էր , եօթն հարիւր տականաչափուց
ունելով մեծութիւն , եւ անուն նաւապետին Պ . Օպեն . չորիւք
խրասախօք հեռի է՝ ասէ՝ ի ծովափնէս , եւ էրէ աշողակ շնչիցէ
հողմն , քերեսս վաղիւ զկնի միջօրեին մտցէ ի Փոր-Լուի . իսկ
ի ժամուն անողմութիւն մեծ էր : Միանգամայն եւ զամենայն
բղթեանն զորս բերէր նաւն ի Գաղղիոյ՝ ետ տեսուչն քաղաքա-
պետին : Եւ առ Լաթուր տիկին եւս գոյր բուղթ մի՝ ձեռագիր
Վիրգիւնեայ : Այլոպեաց զայն անդէն Պօղ , համբուրեաց ցնծա-
լից հրճուանօք , եւ եղեալ ի ծոցին դիմեաց ի բնակարան անդր :
Ի նշմարել իւրում ի բացուստ զընտանիսն՝ որ համախումբ
իւրումն դարձի ակն կայեալ մնային ի Հրաժեշտի վիմին , յօդս
վերամբարձեալ զքարտեզն տատանէր՝ ոչ ինչ զօրելով յօղել
բարբառ . եւ նոյն հետայն ժողովեցան ամենեքին առ Լաթուր
տիկին զիջութիւն զքանս նամակին :

Ծանօթս տայր Վիրգիւնէ մօրն զի բազում ինչ անցք չարեաց

CHAPITRE V.

Un matin , au point du jour (c'était le 24 décembre 1744), Paul, en se levant, aperçut un pavillon blanc arboré sur la montagne de la Découverte. Ce pavillon était le signallement d'un vaisseau qu'on voyait en mer. Paul courut à la ville pour savoir s'il n'apportait pas de nouvelles de Virginie. Il y resta jusqu'au retour du pilote du port, qui s'était embarqué pour aller le reconnaître, suivant l'usage. Il rapporta que le vaisseau signalé était le *Saint-Géran*, du port de sept cents tonneaux, commandé par un capitaine nommé M. Aubin ; qu'il était à quatre lieues au large, et qu'il ne mouillerait au Port-Louis que le lendemain dans l'après-midi, si le vent était favorable. Il n'en faisait point du tout alors. Le pilote remit au gouverneur les lettres que ce vaisseau apportait de France. Il y en avait une pour madame de La Tour, de l'écriture de Virginie. Paul s'en saisit aussitôt, la baisa avec transport, la mit dans son sein et courut à l'habitation. Du plus loin qu'il aperçut la famille, qui attendait son retour sur le rocher des Adieux, il éleva la lettre en l'air sans pouvoir parler, et aussitôt tout le monde se rassembla chez madame de La Tour pour en entendre la lecture.

Virginie mandait à sa mère qu'elle avait éprouvé beaucoup de

անցեալ էին ընդ նա յերեսաց մօրաբեռն, որ ամուսնացուցանել զնա կամեր բռնութեամբ, ապա եւ անժառանգել, եւ ապա յետս դարձուցանել յայնպիսոսմ ժամանակի՝ յորում չէր հնար նմա ժաման յինել ի կղզին Գաղղիոյ, բայց ի մրրկայոյզ յեղանակսն. զամենայն ջան ի գործ արարի, ասէր, շրջել զնա ի մտացն՝ յուշ ածելով նմին զպարտս իմ առ. մայրդ եւ առ. սովորոյթս անտիական հասակիս. այլ ի գութ. բանգի նա իբրեւ ընդ պանդոյր որ օրիորդ, որոյ բիւրեալ իցեն միտք յընթերցմանէ վիպաց՝ այնպէս հայեր յիս. եւ արդ համօրէն ամենայն բարեբաստութիւն իմ այս եւ, ասէր, զի տեսից վերստին եւ ողջագութեցից զագգատոհմն իմ սիրելի. եւ եթէ թոյլ տայր ինն նաւապետն, այժմէն իսկ յառաջնմէ օրէս մտեալ ի կուր տեսչին՝ զիղծս անձկայրեաց սրտիս կատարէի. բայց նա հակասակ եկաց ջուռոյս ի պատճառս հեռաւորութեան ցամաքին եւ այետանջ ծովուն որ ի խորս, քեպետ եւ անհողմութիւն ե ի ժամուս

Այն ինչ վերժանութիւն քարտեզին աւարտէր, ազգատոհմն ողջոյն ուրախութեամբ մեծաւ խնդացեալ գոչեցին հրճուանօր. « Վիրգինէ հասեալ կայ. » տեսարբ եւ ծառայք գիրկս արկեալ համբուրեցին ընդ միմեանս, եւ ասէ Լաթուր տիկին ցՊօղ. « Որդեակ իմ, երբ եւ ծանո դրացւոյն մերում զգալուստն Վիրգինեայ » եւ անդէն ջահ յուցեալ 'Դոմինիկեայ ի մարիսէ՝ յուղի անկան ընդ Պօղայ գալ առ իս :

Էր ժամ իբր տասներորդ երեկոյին, եւ ես այն ինչ դեռ եսս ի մայր գճրագն իմ դարձուցեալ յանկողին մտանէի, եւ ահա լոյս յանտառին հարաւ յաջս իմ ընդ խաղխամս հիւղին իմոյ : Փոյթ ընդ փոյթ լուայ եւ գճայն Պօղայ զի կոչէր զիս : Ընդոստ առ ժամայն յարեայ վաղվաղակի, եւ չեւ գհանդերձս իմ արկեալ էր զանձամբ՝ մինչ նա այլ յայլմէ եղեալ եւ ամենեւին շնչասպառ՝ վազեաց փարեցաւ զպարանոցաւս եւ ասէ. « Արի գնասցուք, եհնս Վիրգինէ. ճն արի գնասցուք ի նաւահանգիստն. ի լուսանալ այգուն արասցէ նաւն զմուտ իւր անդր : »

mauvais procédés de la part de sa grand'tante , qui l'avait voulu marier malgré elle , ensuite déshériter , et enfin renvoyer dans un temps qui ne lui permettait d'arriver à l'Île-de-France que dans la saison des ouragans ; qu'elle avait essayé en vain de la fléchir , en lui représentant ce qu'elle devait à sa mère et aux habitudes du premier âge ; qu'elle en avait été traitée de fille insensée , dont la tête avait été gâtée par les romans ; qu'elle n'était maintenant sensible qu'au bonheur de revoir et d'embrasser sa chère famille , et qu'elle eût satisfait cet ardent désir dès le jour même , si le capitaine lui eût permis de s'embarquer dans la chaloupe du pilote ; mais qu'il s'était opposé à son départ à cause de l'éloignement de la terre et d'une grosse mer qui régnait au large , malgré le calme des vents.

A peine cette lettre fut lue que toute la famille , transportée de joie , s'écria : « Virginie est arrivée ! » Maîtres et serviteurs , tous s'embrassèrent. Madame de La Tour dit à Paul : « Mon fils , allez prévenir notre voisin de l'arrivée de Virginie. » Aussitôt Domingue alluma un flambeau de bois de ronde , et Paul et lui cheminèrent vers mon habitation.

Il pouvait être dix heures du soir ; je venais d'éteindre ma lampe et de me coucher , lorsque j'aperçus à travers les palissades de ma cabane une lumière dans les bois — bientôt après j'entendis la voix de Paul qui m'appelait. Je me lève , et à peine j'étais habillé , que Paul , hors de lui et tout essoufflé , me saute au cou , en me disant : Allons ! allons ! Virginie est arrivée ! « Allons au port — le vaisseau y mouillera au point du jour.

Անդէն առ ժամայն անկաք մէք յուղի : Եւ մինչդեռ անցանաք ընդ մայրիս Երկայնանիստն լերին , եւ հասեալ իսկ եաք ի ճանապարհն որ տանի ի Կիտրոնեացն ի նաւահանգիստ անդր , եւ ահա ոտնաձայն մարդոյ որ զնէտ իմ գայցէ՝ հարաւ յունկն իմ . եւ եր հնգիկ ոք որ մեծաքայլ յառաջէր եւ իբրեւ եհաս առ մեզ , հարցի ցնա եթէ ուստի՞ զաս կամ յով ընթանաս այդպիսի ճեպով : Ասէ . « Ի թաղէ անտի կղզւոյս որ Ոսկեփոշին յորջորջի գամ ես , առաքեալ ի նաւահանգիստ անդր ազդ առնել քաղաքապետին զի նաւ եկաւոր ի Գաղղիոյ՝ խարիսխ արկեալ է առ Ամպարի կղզեան , եւ հրետս արձակելոյ զօգնութիւն խնդրէ , զի խռովեալ յոյժ է ծովն » Եւ զայս ասացեալ առնն՝ ճեպ զճեպի յառաջ զճանապարհն վարեաց :

Յայնժամ ասեմ ես ցՊօղ . « Հնազա , յՈսկեփոշւոյ թաղն երթիցոսք ընդ առաջ Վիրգինեայ , զի երիւք խրատախօք եւեթ հեռի է այն ի տեղւոջես : Եւ դեմ եղեալ զնայաք ընդ միասնակողմն կղզւոյս եւ գիշերն տօթագին եր եւ մղձկուտ Լուսին ելեալ բարձրացեալ կայր , եւ բակք երեք մեծամեծք եւ սեւորակք շուրջ կային զնովաւ . իսկ գերեսօքն երկնից խաւար աղջամըղջին եւ քստմնելի պատեալ կայր Ընդ աղօտ նշոյս ստեպ ստեպ ընթանալոյ փայլատականց նշմարէին շարք շարք երկայնածիգք ստուարակարկատ , նսեմաստուեր եւ վայրահակ ամպոց , որք արշաւասոյր ընթացիւք դիմեալ ի ծովակողմն կուսէ , թեպէտ եւ բնաւ իսկ ջշնջէր հողմն ի ցամաքի , կուտեալ դիզանէին բարդ ի բարդ զմիջավայրիւք ուրեմն կղզւոյդ

Զճանապարհայն եւ բոմբինս՝ որոտմանց թուեցաւ մեզ լսել . այլ յակճիռս ականջեալ հասու եղաք զի թնդիւն հրետից եր որ անդրեմն ի շուրջանակի արձագանգաց յանճն իւր բեկանէր : Եւ ի յուր սաստկաշառաջ թնդման հեռածիգ հրետիցն , եւ ի տեսիլ ամպրոպայոյզն երկնից սարսուռ ընդ ոսկերս իմ ընթացաւ , եւ ոչ եւս երկմտէի զի նշանակք էին իրքն նաւու սաստկապէս վտանգելոյ : Բայց կիսոյ ժամու այն ինչ ի վերայ

Sur-le-champ nous nous mettons en route. Comme nous traversons les bois de la Montagne-Longue, et que nous étions déjà sur le chemin qui conduit des Pamplemousses au port, j'entendis quelqu'un marcher derrière nous : c'était un noir qui s'avancait à grands pas. Dès qu'il nous eût atteints, je lui demandai d'où il venait, et où il allait en si grande hâte. Il me répondit : « Je viens du quartier de l'île appelé la Poudre-
« d'Or : on m'envoie au port avertir le gouverneur qu'un vais-
« seau de France est mouillé sous l'île d'Ambre. Il tire du ca-
« non pour demander du secours. » Cet homme ayant ainsi parlé, continua sa route sans s'arrêter davantage.

Je dis alors à Paul « Allons vers le quartier de la Poudre-
« d'Or, au-devant de Virginie ; il n'y a que trois lieues d'ici. » Nous nous mîmes donc en route vers le nord de l'île. Il faisait une chaleur étouffante. La lune était levée ; on voyait autour d'elle trois grands cercles noirs : le ciel était d'une obscurité affreuse. On distinguait, à la lueur fréquente des éclairs, de longues files de nuages épais, sombres, peu élevés, qui s'entassaient vers le milieu de l'île, et venaient de la mer avec une grande vitesse, quoiqu'on ne sentit pas le moindre vent à terre.

Chemin faisant, nous crûmes entendre rouler le tonnerre ; mais, ayant prêté l'oreille attentivement, nous reconnûmes que c'étaient des coups de canon répétés par les échos. Ces coups de canon répétés, joints à l'aspect d'un ciel orageux, me firent frémir. Je ne pouvais douter que ce ne fussent les signaux de détresse d'un vaisseau en perdition. Une demi-heure après, nous n'entendîmes plus tirer du tout ; et ce silence me parut

անցեալ, ոչ եւս այլ լուաք ինչ թնշիւն. եւ այն լուսաբան
առաւորագոյն եւս բուեցաւ ինձ քան զողբածայնն բոմբիւնս
առաջինս :

Փութայաք ճեպեաք յառաջ ընթանալ անխօս եւ անշշունջ,
եւ զմտաց մերոց տագնապ ոչ իշխեաք ի վեր հանել իրերաց :
Զհասարակ գիշերաւ ընդ բիրտն եւ ընդ ապաժոյծ մտեալ՝ ժա-
մանեցաք ի ծովեզրն յոսկեփոշւոյ թաղին Անդ ահագին շա-
ռաւմամբ կոծեալ խորտակեին ալիքն մեծամեծք, եւ ճիւղաթոյր
փրփրով եւ կայծակամբք հրոյ ծածկեին զխութսն եւ զխա-
րակս : Եւ թեպէտ խաւար աղջամղջին կայեալ էր զամենայն,
սակայն աղօտ աղօտ փոսփորական յուսովն նշմարեաք զմա-
կոյկս ձկնորսաց ձգեալս ռանեալս յաւազին վերայ մինչեւ ի
հեռաստան :

Ոչ յոյժ ի բացեալ ի տեղւոջէ անտի տեսաք ի մուտս ան-
տառին հրատ արկեալ, եւ շուրջ զնովաւ ակումբ առեալ
զկղզեցիս Անդր եւ մեք մատուցեալ ոգի առնուլ ասացաք
փոքր մի՝ ակն կայեալ առաւօտուն յինելոյ Եւ մինչդեռ առ
հրատին նստեաք, մի ոմն ի կղզեցեաց անտի պատմեաց մեզ եւ
ասէ, եթէ յետ միջօրեին տեսի ի խորս ծովուն նաւ մի որ ի կղզի
այսր մղեալ գայր ի յորձանաց. գիշերն ի վերայ հասեալ կալաւ
գայն յաջացս, եւ յերկրորդ ժամու զկնի մտիցն արեւու լուայ
զթնդիւն հրետից՝ նշանակ հայցուածոյ օգնականութեան. բայց
այնպէս ալեկոծեր, ասէ, ծովն անհնարին ծփանօք, զի ոչ
մարբացաւ որ բնաւ նաւակ ի դուրս հանել եւ ի թիկունս հա-
սանել նաւուն : Իսկ եւ իսկ բուեցաւ ինձ տեսանել զլամբարս
նաւուն լուցեալս. եւ խիթայի թէ գուցէ կարի իմն մօտ մատու-
ցեալ նաւուն ի ծովափն՝ անցանիցէ ընդ մեջ ցամաքին եւ
Ամպար կղզեկի, համարելով գայն թէ իցէ Անկիւն դիտակին՝
զորով բերեալ անցանէն նաւըն մտեալք ի Փոր-Լուի. եթէ ար-
դարեւ այս այսպէս իցէ, ասէր, քսնգի հաւաստեաւ ասել ոչ
ունիմ, ի մեծի վտանգի կայ նաւն այն :

plus effrayant que le bruit lugubre qui l'avait précédé.

Nous nous nous hâtions d'avancer sans dire un mot et sans oser nous communiquer nos inquiétude. Vers minuit, nous arrivâmes tout en nage sur le bord de la mer, au quartier de la Poudre - d'Or. Les flots s'y brisaient avec un bruit épouvantable ; ils en couvraient les rochers et les grèves d'écume d'un blanc éblouissant et d'étincelles de feu. Malgré les ténèbres, nous distinguâmes, à ces lueurs phosphoriques, les pirogues des pêcheurs, qu'on avait tirées bien avant sur le sable.

A quelque distance de là nous vîmes, à l'entrée du bois, un feu autour duquel plusieurs habitants s'étaient rassemblés. Nous fûmes nous y reposer en attendant le jour. Pendant que nous étions assis auprès de ce feu, un des habitants nous raconta que, dans l'après-midi, il avait vu un vaisseau en pleine mer, porté sur l'île par les courants ; que la nuit l'avait dérobé à sa vue ; que, deux heures après le coucher du soleil, il l'avait entendu tirer du canon pour appeler du secours, mais que la mer était si mauvaise, qu'on n'avait pu mettre aucun bateau dehors pour aller à lui ; que, bientôt après, il avait cru apercevoir ses fanaux allumés, et que, dans ce cas, il craignait que le vaisseau, venu si près du rivage, n'eût passé entre la terre et la petite île d'Ambre, prenant celle-ci pour le Coin de Mire, près duquel passent les vaisseaux qui arrivent au Port-Louis que, si cela était, ce qu'il ne pouvait toutefois affirmer, ce vaisseau était dans le plus grand péril.

Անդուստ է. այլ որ ի կղզեցեաց բան ի մեջ առեալ ասե ցմեզ . « Իմ բագում անգամ անցեալ է ընդ ջրանցիկն որ զկղզեական Ամպար ի ծովեզերէն անջրպետէ, է. չափեալ իսկ զխորութիւն նորա . քաջայարմար յոյժ է վայրն ի կայս է. ի խարիսխ, է. նաւն յակաստանի կայ անդէն իբրեւ յանրոյթ նաւահանգստի եթէ գոյիւ չափ զկեանս իմ դնէի ես անդանօր, սակայն իբրեւ ի ցամաքի այնպէս յանդօր ի բուն ննջէի : » Գարծեալ է. երրորդ ոմն բարբառեցաւ է. ասէ . « Եւ բնաւ իցէ հնար նաւուն ի ջրանցիկ անդր մտանել, ուր մակոյկք անգամ հագիւ հագիւ երթեւեկեն : Այլ ես տեսանելով տեսի զնաւն խարիսխ արկեալ անդր քան զկղզեական Ամպարի . Եւ եթէ հողմն յառաւօտու շնչիցէ, մարթասցի անշուշտ մեկնել զնալ ի համատարածն կոյս է. կամ ի նաւահանգիստն մտանել » Եւ այլք ի կղզեցեացն յայլ ինչ կարծիս մտաբերէին : Եւ մինչդեռ. նոքա այնպէս ի վեր եկեալ պայքարէին ընդ միմեանս ըստ սովորութեան պարապորդ բնակչաց կողմանցս, Պօղ է. ես լուռ եւեթ կայաք : Անդէն յամեալ մնացաք ցայգանալ առաւօտուն . սակայն այնպէս աղջամղջին էր տակաւին երկին՝ զի անմարք էր նկատեալ նշմարել ինչ ի ծովու, որ էւ մառախլապաւտ էր ի ժամուն : Բայց միայն ի խորս անդ ծովուն տեսանեաք ամպ սեւաթոյր, զորմէ ասացին թէ Ամպարի կղզեական իցէ, քառորդաւ միով խրատսխի ի բացէ ի ծովափանցն : Ի խաւարաբորբ յայնմ աւուր ոչ այլ ինչ էր նշմարել, բայց զսպառօռած ծովեզերն յորում կայաք մեր, էւ զոմանս ի բարձրաբերձ պարեխից յերանց որ ի ներքնակողմանս են կղզոյս, որք է. երբեք երբեք ի վեր երեւին ի միջոյ անտի ամպոցն շուրջ յածելոց գնոթօր :

Ձեօքներորդ ժամու առաւօտուն ղոփիւնք թմբկաց հնչեցին յականջս մեր յանտառաց անտի . Եւ ահա քաղաքապետն Լա-Պուրտոնէ գայր հասանէր երիվարաւն, էւ ընդ նմա գունդ մի հրացանակիր զօրաց հանդերձ բազմութեամբ բնակչաց էւ հնդկաց Կարգեաց կացոյց զգօրականն անդէն առ ափամբ

Un autre habitant prit la parole, et nous dit qu'il avait traversé plusieurs fois le canal qui sépare l'île d'Ambre de la côte ; qu'il l'avait sondé ; que la tenure et le mouillage en étaient très-bons, et que le vaisseau y était en parfaite sûreté, comme dans le meilleur port. J'y mettrais toute ma fortune, ajouta-il, et

j'y dormirais aussi tranquillement qu'à terre. » Un troisième habitant dit qu'il était impossible que le vaisseau pût entrer dans ce canal, où à peine les chaloupes pouvaient naviguer. Il assura qu'il l'avait vu mouiller au delà de l'île d'Ambre, en sorte que, si le vent venait à s'élever au matin, il serait le maître de pousser au large ou de gagner le port. D'autres habitants ouvrirent d'autres opinions. Pendant qu'ils contestaient entre eux, suivant la coutume des créoles oisifs, Paul et moi nous gardions un profond silence. Nous restâmes là jusqu'au petit point du jour ; mais il faisait trop peu de clarté au ciel pour qu'on pût distinguer aucun objet sur la mer, qui, d'ailleurs, était couverte de brume nous n'entrevîmes au large qu'un nuage sombre, qu'on nous dit être l'île d'Ambre, située à un quart de lieue de la côte. On n'apercevait dans ce séjour ténébreux que la pointe du rivage où nous étions, et quelques pitons des montagnes de l'intérieur de l'île, qui apparaissaient de temps en temps au milieu des nuages qui circulaient autour.

Vers les sept heures du matin, nous entendîmes dans les bois un bruit de tambours : c'était le gouverneur, M. de La Bourdonnais, qui arrivait à cheval, suivi d'un détachement de soldats armés de fusils, et d'un grand nombre d'habitants et de noirs. Il plaça ses soldats sur le rivage, et leur ordonna de faire feu

ծովուն, եւ հրամայեաց նոցա միահամուռ. ի միասին զհրացանսն արձակել : Եւ ընդ արձակել հրացանիցն նշմարեալ տեսաք լոյս աղօտ յերեսս ծովուն, եւ նոյնհետայն զհրետի լուար զքնդիւն : Անդէն առաք ի միտ զի ոչ յոյժ բացական է նաւն առ ի մենջ, եւ առ հասարակ ամենեքին ընթացաք ի վայրն՝ ուստի բոմբիւնն եղեւ լսելի . եւ նկատեալ տեսաք ընդ մեջ միգին եւ մառախոյ զտաշտ եւ զկայմս նաւու մեծի : Եւ այնչափ մօտ հաւեալ ի նաւն կայաք, զի թեպէտ եւ ահեղագոջ մոնջէին այլիք, սակայն եւ այնպէս լսեաք զսոփնչս նաւապետին որ զնաւաստին ի գործ վարէր, եւ նորա զաղաղակ բարձեալ գոջէցին երիցս, ԿԵՑՑԷ ԱՐՔԱՅ. քանզի այս իսկ է բարբառն զոր արձակէն Գաղղիացիք ի յետին վիշտս վտանգի, որպէս եւ ի բերկրապատար ինչ հրձուռնս . իբր զի յաղէտս անդ վտանգաց զարքայն իւրեանց յօգնութիւն կարդայցեն, եւ կամ զի հաւատարիմ առնել կամին նմա զի կազմ եւ պատրաստ կան մեռանել վասն նորա :

Յորմէ հետեւ ետես Սէն-Փերան զի շատ իսկ մօտ էաք առ ի ձեռն օգնականութեան կարկառելոյ նմա, յերիս յերիս վայրկեանս հրետածիգ լինէր անդու : Պ. Լա-Պուրտոնէ հրամայեաց հրատս լուցանել ի տեղիս տեղիս ի ծովեզերին, եւ արձակեալ առ բնակիչս մերձակայ վայրացն ետ բերել պարենս եւ տախտակս եւ պարանս, եւ կարասս դատարկեալս : Եւ անդէն ետ ընդ ետ խուռն բազմութեամբ եկեալ հասին բնակիչք Ոսկեփոշոյ, Ֆլաք թաղի եւ Ռամբար գետոյ, հանդերձ գերեօքն որ բարձեալ բերէին պաշար եւ սարիս նաւու :

Եւ մատուցեալ մի ոմն ի բնակչաց անտի առ քաղաքապետն, ասէ . « Լուր ինձ իշխանդ . զցայցն ողջոյն լսելի եղեն ի լերին անդ գոջմունք աղօտաճայնք : Տերեւթառոց անտառին շրշեալ տատանին, թեպէտ եւ հողմն ուստեք ջլնջիցէ . թռչունք ծովու ի ցամաք այսր դիմեալ անկանին . այս ամենայն հաւաստի գուշակք են ամպրոպայոյց մրրկի մեծի : » Ետ պատասխանի քա-

de leurs armes tous à la fois. A peine leur décharge fut faite, que nous aperçûmes sur la mer une lueur, suivie presque aussitôt d'un coup de canon. Nous jugeâmes que le vaisseau était à peu de distance de nous, et nous courûmes tous du côté où nous avions vu son signal. Nous aperçûmes alors à travers le brouillard le corps et les vergues d'un grand vaisseau. Nous en étions si près que, malgré le bruit des flots, nous entendîmes le sifflet du maître qui commandait la manœuvre, et les cris des matelots, qui crièrent trois fois **VIVE LE ROI !** car c'est le cri des Français dans les dangers extrêmes, ainsi que dans les grandes joies : comme si, dans les dangers, ils appelaient leur prince à leur secours, ou comme s'ils voulaient témoigner alors qu'ils sont prêts à périr pour lui.

Depuis le moment où le *Saint-Gérant* aperçut que nous étions à portée de le secourir, il ne cessa de tirer du canon de trois minutes en trois minutes. M. de La Bourdonnais fit allumer de grands feux de distance en distance sur la grève, et envoya chez tous les habitants du voisinage chercher des vivres, des planches, des câbles et des tonneaux vides. On en vit bientôt arriver une foule, accompagnée de leurs noirs chargés de provisions et d'agès, qui venaient des habitations de la Poudre-d'Or, du quartier de Flaque et de la rivière du Rempart.

Un des plus anciens de ces habitants s'approcha du gouverneur et lui dit : « Monsieur, on a entendu toute la nuit des bruits sourds dans la montagne ; dans les bois, les feuilles des arbres remuent sans qu'il fasse du vent ; les oiseaux de marine se réfugient à terre tous ces signes annoncent un
« ouragan. — Eh bien ! mes amis , répondit le gouverneur, nous

դաքապետն էս ասէ . « Քաջ է, բարեկամբդ . ահա էս մեր կազմ
էս պատրաստ կամք ի նոյն . անշուշտ էս նաւն ինքնին »

Եւ արդարեւ իսկ ամենայն ինչ գուշակ մրրկին լինէր Ամպր
որ ի վերնակէտս անդ երկնից նշմարէին՝ սեւաթորմիս էս
ահաւորս ունէին զմիջակսն, էս պղնձագոյն զսպառուածս իւ-
րեանց . էս թէպէտ խաւարակոռո. օղբն էին, սակայն ազգի
ազգի թուփոնք ծովայինք երամովին ի կողմի անդր թեւածեալ
գային խնդրել ապաստան :

Ջինն ժամաւ աստուտութուն լսելի եղեն ի ծովակողմն կռսե-
ծայնք սոսկայիք՝ իբրոս սյն թէ սահանք հեղեղաց բազմաց հան-
դերձ որոտընդոստ շանքիւք բաւալգլոր ի վախից լերանցն
ի վայր խաղային Ամենեքին ատ. հասարակ ձայն բարձեալ
գոջեցին . « Ահա ամբճուք ամբճուք . » Եւ անդէն ատ. ժամայն
մրրիկ սաստկաշունչ հայածական առեալ տարաւ զմասախոռոն
մածեալ զԱմպարի կղզեկաւն էս զջրանցիւ նորա Յայնժամ
ի վեր երեւեցաւ էս նաւն Սէն-Փերան, իսնդերձ մարդախիտն
յարկաւ . առագաստակալքն էս կայմք խոնարհեալք անկեալք
զտախտակամածիւն, դրօշն վայրահակ . քառեակ մալուխք
ի խելացն, էս միւս այլ ճոպան ի յետոստ ճգեալք՝ ի վեր զնա
կառուցանել ձգնէին Եւ կայր Սէն-Փերան խարխիս արկեալ
ընդ մէջ Ամպարի կղզւոյն էս ցամաքի՝ յայսկոյս շարից խրիցն
որ զկղզեաւս Գաղղիոյ, էս ընդ վայր այնպիսի անցեալ ընդ որ
ոջ երբէք անցեալ էր նաւ յառաջ քան զնա : Զառաջսն տուեալ
կայր լեռնակուտակ կոհակաց որ ի խորոց անտի ծովուն ի ներքս
խուժէին . Եւ իբրեւ ի ջրանցիկ անդր բուռն զօրութեամբ մտա-
նէին այիքն, նաւառաջքն մղօն ւտեալ ի վեր ամբառնային, էս
զոգն ողջոյն ընդ օդս լինէր տեսանելի . սակայն նոյն ժամայն
էս խելացն ջրասուգեալ մինչեւ ի ծնօտսն՝ ծածկեր յաջաց տե-
սողաց իբրեւ ի սպառ. ծովամոյն

Այսպէս հողմն էս ծով միանգամայն զնաւն ի ցամաք մղեալ

« y sommes préparés, et sûrement le vaisseau l'est aussi.

En effet, tout présageait l'arrivée prochaine d'un ouragan. Les nuages que l'on distinguait au zénith étaient, à leur centre, d'un noir affreux et cuivrés sur leurs bords. L'air retentissait des cris des paille-en-queues, des frégates, des coupeurs d'eau et d'une multitude d'oiseaux de marine, qui, malgré l'obscurité de l'atmosphère, venaient, de tous les points de l'horizon, chercher des retraites dans l'île.

Vers les neuf heures du matin on entendit, du côté de la mer, des bruits épouvantables, comme si des torrents d'eau mêlés à des tonnerres eussent roulé du haut des montagnes. Tout le monde s'écria : Voilà l'ouragan ! et dans l'instant un tourbillon affreux de vent enleva la brume qui couvrait l'île d'Ambre et son canal. Le *Saint-Géran* parut alors à découvert avec son pont chargé de monde, ses vergues et ses mats de hune amenés sur le tillac, son pavillon en berne, quatre câbles sur son avant, et un de retenue sur son arrière. Il était mouillé entre l'île d'Ambre et la terre, en deça de la ceinture de récifs qui entoure l'Île-de-France, et qu'il avait franchie par un endroit où jamais vaisseau n'avait passé avant lui. Il présentait son avant aux flots qui venaient de la pleine mer, et à chaque lame d'eau qui s'engageait dans le canal, sa proue se soulevait tout entière, de sorte qu'on en voyait la carène en l'air ; mais, dans ce mouvement, sa poupe, venant à plonger, disparaissait jusqu'au couronnement, comme si elle eût été submergée.

Dans cette position, où le vent et la mer le jetaient à terre,

վանէին, եւ ոչ էր նմա յետս ընդ կրօնէն դառնայ ուստի եկեալն էր, եւ ոչ զմալութսն հատանելով խրել ի ծովեզերին, յորմէ անջատ ունէին զնա ծանծաղութեամբ խթիւք խճողեալք : Մեն մի ի կոհակաց յափօնսն բախեալ եւ խորտակեալ՝ զրոհ տայր մոռնելով մինչեւ ցխորս խորշիցն, եւ խիճեւ կոպիճ արձակէր ի հեռաստան չմինչեւ ցոտնաջափս յիսուն . եւ ապա վերջոտնեալ եւ զմեծ մասն յատակի ծովեզերն հոլանեալ՝ քաւայցյոր առեալ տանէր զմանրախիճսն խռպոտ եւ ահեղ շառաւմամբ : Ծովն հողմուռոյց բարձրացեալ զամ քան զգամ լեռնանայր, եւ ջրանցիկն ողջոյն որ ընդ մեջ կայ կղզւոյս եւ կղզեկին Ամպարի, զմանուրբին իմն բերէր փրփրաղեզ մեծատարած պաստառի՝ փեռեկեալ եւ պարպստեալ սեռասեսիլ եւ խորանդունդ կոհակօք Այն փրփուրք շեղջաշեղջ կուտակեալ դիզանէին ցվեցոտնեան բարձրութիւն ի խորս խորշիցն, եւ հողմն սաստկակոծ քերեալ զնորօք՝ առեալ տանէր զնոսին զափափայիւք ծովափանցն մինչեւ կիսով խրասախաս անդր քան զցամաք . եւ ի տեսիլ ձիւնաբոյր զնդակացն որ անրիւք էին ի բազմութենէ, եւ շեշտակի վարեալ ընթանային մինչեւ ի ստորոտս լեռանց, էր արդեօք համարել եթէ ձիւնաբերք ի ծովէ ի վեր էլանէին : Ծիրք երկնից առաջի առնէին համօրէն զամենայն նշանակս երկարատեւ մրրկի, եւ ծով եւ երկին խառնամառն երեսէին միամոյլ : Ամպոց գոռալարք նորանորք հատեալք անդու յերեսաց երկնից՝ հանգոյն երազասլացն քուչնոց սրանային անցանէին դեպ վերոյ զազաթանց մերոնց, եւ այլք դարձեալ կառուցեալ եւ կանդաղեալ կային մնային զօրէն ստուարակարկատ ապառաժ լեռանց : Ոչ եւս էր տեսանել մասն ինչ կապուտակ ի հաստատութեան երկնից . եւ յոյս եւեթ լրթագոյն եւ դայնկագոյն տեսանելի գործէր զերկիր եւ զծով եւ զերեսս երկնից

Ի յարածուփ ձօձանս անդ նստուն երերականի, երկիւղն յորմէ զահի հարեալ խիբային՝ եկն եհաս ի վերայ : Պարանք առաջիցն խզեցան . եւ քանզի մի եւեթ կառան մնայր ի հաս-

il lui était également impossible de s'en aller par où il était venu, ou, en coupant ses cables, d'échouer sur le rivage, dont il était séparé par de hauts fonds semés de récifs. Chaque lame qui venait briser sur la côte s'avancait en mugissant jusqu'au fond des anses, et y jetait des galets à plus de cinquante pieds dans les terres; puis, venant à se retirer, elle découvrait une grande partie du lit du rivage, dont elle roulait les cailloux avec un bruit rauque et affreux. La mer, soulevée par le vent, grossissait à chaque instant, et tout le canal compris entre cette île et l'île d'Ambre n'était qu'une vaste nappe d'écumes blanches, creusées de vagues noires et profondes. Ces écumes s'amassaient dans le fond des anses à plus de six pieds de hauteur, et le vent, qui en balayait la surface, les portait, pardessus l'escarpement du rivage, à plus d'une demi-lieue dans les terres. A leurs flocons blancs et innombrables, qui étaient chassés horizontalement jusqu'au pied des montagnes, on eût dit d'une neige qui sortait de la mer. L'horizon offrait tous les signes d'une longue tempête; la mer y paraissait confondue avec le ciel. Il s'en détachait sans cesse des nuages d'une forme horrible, qui traversaient le zénith avec la vitesse des oiseaux, tandis que d'autres y paraissaient immobiles comme de grands rochers. On n'apercevait aucune partie azurée du firmament; une lueur olivâtre et blafarde éclairait seule tous les objets de la terre, de la mer et des cieux.

Dans les balancements du vaisseau, ce qu'on craignait arriva les cables de son avant rompirent; et, comme il n'était plus retenu que par une seule hansière, il fut jeté sur les rochers à

տատուքին, գրկաջափս վաթսուն անդր քան զծովափն մղեալ
ընկեցաւ նաւն յապառաժս անդ : Յայնժամ ամենեքին առ հա-
սարակ գաղաղակ բարձար. եւ Պօղ այն ինչ ընթանայր ծովա-
մուխ լինել, փութացեալ բռնոն յարի զնմանէ եւ ասեմ. « Զի
գործես, որդեակ, մեռանել կամիցիս : » եւ նա գոչեաց եւ ասէ.
« Թող զնամ օգնել նմա, ապա քե ոչ՝ մեռանիմ » եւ քանզի
առ անճնարին յուսահատութեանն ուշագնաց լինէր, զի մի
անճնամատն լիցի ի կորուստ 'Խմբիկոս եւ ես պնդեցար
ի գօտի նորին չուան երկայնաճիգ՝ գորոյ զձայրեն վակժոյժ
լեալ պինդ ունեար : Յայնժամ յառաջ ընթացաւ Պօղ յանդէպ Սեն-
ժերանին՝ եր զի ի յող զնալով, եւ եր զի ի խութս քայլելով :
Դեպ լինէր երբէր երբէր ակն ունել նմա ի նաւ անդր վերտնե-
լոյ. քանզի ծովն յաղամողեալ ծփանս անդ իւրում այնպէս
ի ծանծաղ զնաւն թողոյր, զի մարբ եր յետի իսկ շուրջ գալ
զնովաւ. այլ անդէն առ ժամայն յետս նա՛նանջեալ մեծաւ մո-
լեգնութեամբ՝ ծածկեր զնաւն լեռնա՛նանգեստ կռնակօք, որով եւ
յօղս վերամբառնային առաջք ողնափայտին, եւ գիթացեալն
Պօղ պուղեալ սաստկութեամբ՝ անդր քան զծովափն զընկենոյր՝
արիւնաթաթախ գարունան գործելով, գլանջսն կոշկոճելով, եւ
զանճն ողջոյն ջրա՛նէլճիկ գոգցես առնելով. Իբրեւ սակաւիկ
մի ուշաբերէր պատանին, անդրէն յոտն կայր, եւ փութով
պնդութեան դիմէր վերստին դեպ ուղիղ ի նաւն՝ զոր տակաւ
փեռեկէր ծովն անճնարին լլկանօք. Յայնժամ եւ նաւաստեացն
յուսահատեալ ի փրկութենէ՝ ծովընկեց զանճինս առնէին խռռն
բազմութեամբ վակժոյժ լինելով առ յասարակ գառազաստա-
կայացն, զտախտակաց, զհաւուցն վանդակաց, զսեղանոց եւ
զտակառաց

Յայնմ պահու երեւեցաւ եւ տեսիլ աղիոողորմ՝ յաւերժա-
կան մորմոքանաց արժանի. օրիորդ մանկահասակ ի պաղ-
պաջունս խելաց Սեն-ժերանի էլեալ, եւ զբազուկս իւր տա-
րածանէր առ այն որ զոգի ի բռին կայեալ գոհն գործէր հա-

une demi-encablure du rivage. Ce ne fut qu'un cri de douleur parmi nous. Paul allait s'élancer à la mer, lorsque je le saisis par le bras. Mon fils, lui dis-je, voulez-vous périr? — Que « j'aille à son secours, s'écria-t-il, ou que je meure! » Comme le désespoir lui ôtait la raison, Domingue et moi nous lui attachâmes à la ceinture une longue corde dont nous saisîmes l'une des extrémités. Paul alors s'avança vers le *Saint-Géran*, tantôt nageant, tantôt marchant sur les récifs. Quelquefois il avait l'espoir de l'aborder; car la mer, dans ses mouvements irréguliers, laissait le vaisseau presque à sec, de manière qu'on en eût pu faire le tour à pied; mais bientôt après, revenant sur ses pas avec une nouvelle furie, elle le couvrait d'énormes vagues d'eaux qui soulevaient tout l'avant de sa carène, et rejetaient bien loin sur le rivage le malheureux Paul, les jambes en sang, la poitrine meurtrie et à demi-noyé. A peine ce jeune homme avait-il repris l'usage de ses sens qu'il se relevait et retournait avec une nouvelle ardeur vers le vaisseau, que la mer cependant entr'ouvrait par d'horribles secousses. Tout l'équipage, désespérant alors de son salut, se précipitait en foule à la mer, sur des vergues, des planches, des cages à poules, des tables et des tonneaux.

On vit alors un objet digne d'une éternelle pitié — une jeune demoiselle parut dans la galerie de la poupe du *Saint-Géran*, tendant les bras vers celui qui faisait tant d'efforts pour la joindre : c'était Virginie. Elle avait reconnu son amant à son in-

սանել ի նա եւ նա ինքն էր Վիրգիլն : Յանվեներ զնացիցն Պօղայ ծանոցեալ էր նորա զսիրելին եւ մէք ի տեսիլ նազելոյ օրիորդին մատնելոյ ի քստմնելին այն վիշտս վտանգի՝ աղէխորով աղէկտուր լինեաք : Իսկ ինքն Վիրգիլն ազնուական իմն եւ աներկիւղ կերպարանօք նշանացի խօսէր ընդ մեզ ձեռօքն իբրեւ ողջոյն տալով մեզ անդարձ հրաժէշտի : Նաւագքն համօրէն ի ծով բօթափեցին զանձինս, եւ մի ոմն միայն կայր մնայր արձանացեալ ի վերայ նաւուն՝ մերկ ի յանդերձից եւ կարչնէղ եւ անսուսալինդ իբրեւ նոր զոմն Հերակղես Սա մերձ մատուցեալ պատկառանօք առ Վիրգիլն, որպէս տեսաքն, խոնարիւր անկաներ յոտս նորա, եւ ճնարէր եւս ի բաց զհանդերձս նորա առնուալ . այլ Վիրգիլն մերժեաց զնա մեծաւ վսեմութեամբ, եւ զաջս իւր ի բաց դարձոյց ի նման :

Անդէն լուաք մէք զի ձիջ Բարձեալ տեսողացն գոչէին անդուր եւ ասէին. « Փրկե՛ն զդա, փրկե՛ա զդա . մի՛ թողուր զդա : » եւ ահա կոհակ լեռնահանգեալ սոսկավիթխար վագեալ եմուտ ընդ կըղ զեակն Ամպարի եւ ընդ ծովեզրն, եւ մօնջելով ընթացեալ ի նաւ անդր յառաջէր, եւ արջնաթոյր կողիւքն եւ փրփրադէզ կատարօք սպառնայր նմա կորուստ անձողոպրելի : Յայն տեսիլ սոսկալի՝ սրացաւ ոստեաւ ի ծով անդր նաւագնն միայնակ . եւ Վիրգիլնայ տեսեալ ակներեւ զանհրաժէշտն մաս, զմի ձեռն զհանդերձիւքն կալաւ, եւ զմիսն զսրտիւն . եւ ի վեր ամբարձեալ զուարթագին զաչկունս իւր՝ յրէշտակ որ թուեցաւ որ ընդ երկինս թեւապարեալ զնայցէ :

Ո՛վ օր ջարադէտ . ահմղ, ամենայն ինչ կորեաւ անդնդասոյգ : Քաջ ի բաց անդր քան զցամաք տարեալ ընկեցին կոհակք զլոյովս ի հանդիսատեսիցն որ հուսլ առ Վիրգիլն ձեպէին մերձենալ, որպէս եւ նաւագնն որ ի յող ընթացեալ՝ ապրեցուցանել զնա նկրտէր . եւ սա ինքն մագապուր գերծեալ ի ստոյգ մահուանէ՝ ծուներ եղ յաւագին եւ ասէ . Ո՛վ Տէր, դու զիմ զկեանս փրկեցեր, այլ ես մտադիւր դնէի զսա ի վերայ օրիորդին

trépidité. La vue de cette aimable personne, exposée à un si terrible danger, nous remplit de douleur et de désespoir. Pour Virginie, d'un port noble et assuré, elle nous faisait signe de la main, comme nous faisant un éternel adieu. Tous les matelots s'étaient jetés à la mer. Il n'en restait plus qu'un sur le pont, qui était tout nu et nerveux comme Hercule. Il s'approcha de Virginie avec respect; nous le vîmes se jeter à ses genoux, et s'efforcer même de lui ôter ses habits; mais elle, le repoussant avec dignité, détourna de lui sa vue.

On entendit aussitôt ces cris redoublés des spectateurs « Sauvez-la, ne la quittez pas ! Mais dans ce moment une montagne d'eau d'une effroyable grandeur s'engouffra entre l'île d'Ambré et la côte, et s'avança en rugissant vers le vaisseau, qu'elle menaçait de ses flancs noirs et de ses sommets écumants. A cette terrible vue, le matelot s'élança seul à la mer, et Virginie, voyant la mort inévitable, posa une main sur ses habits, l'autre sur son cœur, et, levant en haut des yeux sereins, parut un ange qui prend son vol vers les cieux.

O jour affreux ! hélas ! tout fut englouti la lame jeta bien avant dans les terres une partie des spectateurs, qu'un mouvement d'humanité avait portés à s'avancer vers Virginie, ainsi que le matelot qui l'avait voulu sauver à la nage. Cet homme, échappé à une mort presque certaine, s'agenouilla sur le sable, en disant O mon Dieu ! vous m'avez sauvé la vie ; mais je l'aurais donnée de bon cœur pour cette digne de-

պատռուականի որ չկայաւ յանձին մերկանալ իբրեւ զիս »

Դոմինիկոս եւ ես ի բաց քարշեալ կորգեցաք յայեաց անտի զգոռուականն Պօղ' կիսահագագ թալացեալ, եւ արիւն գոռուագոռնդ ընդ բերանն եւ ընդ ականջսն ձոսեր Զնա քաղաքապետն ի խնամս վիրաբուծից արար ապաստան, եւ մեր ի խոյզ եւ ի խնդիր էլար ընդ ծովեզրն տեսանել թէ բերիցե՞ արկցե՞ արդեօք ծովն ի դուրս զմարմին Վիրգինեայ. այլ զի յեղակարծում պահու, որպէս յամպրոպայոյզսն սովոր է պատանել, հողմոյն բռնութիւն յալլ կողմն շրջեցաւ, ասեաք ցմիմեանս անշնարին տրտմութեամբ զի եւ ոչ զքաղմանն պարտիս մարթասցուք ուրեմն հատուցանել չաբաբաստիկ օրիորդին եւ հեռացեալ ի բաց գնացաք ի տեղուօք անտի յուսահատք. եւ յայնմ նաւաբեկութեան յորում արք բազումք լեալ էին ծովակուր, ամենեցուն միտք ընդ Վիրգինեայ կորուստն շուարեին. եւ ոմանք եւս ի տեսիլ բազմադէտն վախճանի սուաքինւոյ օրիորդին՝ ընդ վերնախնամ Տեսչութեանն անգամ գոյութիւն գոգցես երկմտեին. քանզի են են արդարեւ ադէտք յաշխարհի այնպէս ահագինք եւ յանպարտս կրեայք, զի եւ զառն իմաստնոյ գիտեն սասանեցուցանել զյոյս անվկանդ :

Իսկ զՊօղ որ տակաւ ուշաբերեալ կազդուրի' տարեալ եւ եղեալ էին ի միում ուրեք ի մերձակայ տանց, մինչեւ մարթասցին յիւրն հասուցանել բնակարան եւ ես յետս անդրէն դարձեալ գնացի ընդ Դոմինիկեայ, զի պատրաստ արարից զմայրն Վիրգինեայ եւ զբարեկամ նորին ի լսել զգոյժ չարադէտ արկածին Այն ինչ միտեալ էր մեր ի բերան անդր ծործորոյ Լատանենեացն գետոյ, ասացին մեզ ղնդիկք ոմանք զի նշխարս բազումս գնառուն խորտակելոյ ընկենոյր ծովն ի ծոց անդր ի հանդիպոյն : Փութացաք իջար անդր, եւ յառաջ քան զամենայն ինչ հարաւ յաջս իմ դիակն Վիրգինեայ. եւ կիսով չափ մարմնոյն ընդառագեալ կայր ի նոյն դիրս՝ յորում եւ տեսաքն զնա ի պահու անդ սուգանելոյն Տիպք կերպարանացն ոչ յոյժ

« moiselle qui n'a jamais voulu se déshabiller comme moi. »

Domingue et moi nous retirâmes des flots le malheureux Paul sans connaissance, rendant le sang par la bouche et par les oreilles. Le gouverneur le fit mettre entre les mains des chirurgiens, et nous cherchâmes de notre côté, le long du rivage, si la mer n'apporterait point le corps de Virginie mais le vent ayant tourné subitement, comme il arrive dans les ouragans, nous eûmes le chagrin de penser que nous ne pourrions pas même rendre à cette fille infortunée les devoirs de la sépulture. Nous nous éloignâmes de ce lieu, accablés de consternation, tous l'esprit frappé d'une seule perte, dans un naufrage où un grand nombre de personnes avaient péri, la plupart doutant, d'après une fin aussi funeste d'une fille si vertueuse, qu'il existât une Providence : car il y a des maux si terribles et si peu mérités, que l'espérance même du sage en est ébranlée.

Cependant on avait mis Paul, qui commençait à reprendre ses sens, dans une maison voisine, jusqu'à ce qu'il fût en état d'être transporté à son habitation. Pour moi, je m'en revins avec Domingue, afin de préparer la mère de Virginie et son amie à ce désastreux événement. Quand nous fûmes à l'entrée du vallon de la rivière des Lataniers, des noirs nous dirent que la mer jetait beaucoup de débris du vaisseau dans la baie vis-à-vis. Nous y descendîmes, et l'un des premiers objets que j'aperçus sur le rivage fut le corps de Virginie. Elle était à moitié couverte de sable, dans l'attitude où nous l'avions vue périr ses traits n'étaient point sensiblement altérés ; ses yeux étaient fermés, mais la sérénité était encore sur son front ; seu-

խաթարեալք էին Կափուցեալ էին ականողիքն, այլ զուարթութիւն դեռ եւս ի ճակատին փողփողեր. միայն մահուանն լրթագոյն մանուշակք խառն երեւեին զայտիցն նորա ամօրագեղն վարդիւք :

Մի ի դաստակացն զնանդերձիւքն արկեալ կայր, եւ միւսն որ զսրտիւն՝ ուժգին մածեալ էր եւ բրտացեալ : Բագուն ձգամբ բացի զայն հագիւ եւ ի բաց հանի զտփիկն զոր ունէր, եւ ապշութիւն անհնարին կայաւ զիս յորժամ նկատեալ տեսի զի կենդանագիր Պօղայ էր այն, որուն եւ բան տուեալ էր չլքանել զայն երբեք մինչեւ ցվախճան : Ընդ այն յետին նշանակ հաստատութեան եւ սիրոյ օրիորդին եղկելոյ լացի դառնապէս Իսկ Դոմինիկոս զլանջսն բախեալ ծեծէր, եւ ցաւագին զոջմամբ ծայնին զայերս հնչեցուցանէր Բարձեալ տարաք զդիակն Վիրգինեայ ի խրճիթ ուրեմն ձկնորսի, եւ ապսպարեցաք զնա ի պահ զգուշութեան կանանց մալապարից, որ եւ խնամ կալան լուանայ զնա

Մինչդեռ նորա զտխրականն զայն սպաս նարկանէին, մէք հողողոջ ընթացիւք յուղի անկեալ՝ ի բնակարան անդր ելաք. եւ տեսաք զի Լարուր տիկին եւ Մարգարիտ յաղօրս կային՝ ակն ունելով զրուցաց նաւուն Լարուր տիկին անդէն ընդ տեսանելն զիս՝ ձայն բարձեալ սսէ. « Ո՞ւր իցէ դուստրն իմ, ո՞ւր սիրելին իմ դստրիկ, ո՞վ որդեակ : » եւ իբրեւ ետես զանբարբառ լուռքիւնն իմ եւ զարտասուս, ոչ եւս ինչ երկմտեաց ընդ արկածսն, եւ անդէն ձեղճամղճուկ լեալ փղճկեր, եւ ի ցաւս անհնարինս համակեր. եւ ոչ այլ ինչ կարացեալ յօղել բարբառ՝ հառաջանս եւ ձեկեկանս արձակեր Իսկ Մարգարիտ կական բարձեալ զոջէր. « Ո՞ւր իցէ որդեակն իմ, զի ե զի ոչ տեսանեմ զորդեակն իմ. » եւ անկաւ քալացեալ : Դիմեցաք առնա. եւ իբրեւ անձին զգաց փոքր մի, հաւատարիմ արարի նմա զի կենդանի է Պօղ, եւ զի քաղաքապետն տայ խնամ տանել նմա :

lement les pâles violettes de la mort se confondaient sur ses joues avec les roses de la pudeur.

Une de ses mains était sur ses habits, et l'autre, qu'elle appuyait sur son cœur, était fortement fermée et roidie. J'en dégageai avec peine une petite boîte ; mais quelle fut ma surprise lorsque je vis que c'était le portrait de Paul, qu'elle lui avait promis de ne jamais abandonner tant qu'elle vivrait ! A cette dernière marque de la constance et de l'amour de cette fille infortunée, je pleurai amèrement. Pour Domingue, il se frappait la poitrine et perçait l'air de ses cris douloureux. Nous portâmes le corps de Virginie dans une cabane de pêcheurs, où nous la donnâmes à garder à de pauvres femmes malabares, qui prirent soin de le laver.

Pendant qu'elles s'occupaient de ce triste office, nous montâmes en tremblant à l'habitation. Nous y trouvâmes madame de La Tour et Marguerite en prières, en attendant des nouvelles du vaisseau. Dès que madame de La Tour m'aperçut, elle s'écria : « Où est ma fille, ma chère fille, mon enfant ? » Ne pouvant douter de son malheur à mon silence et à mes larmes, elle fut saisie tout à coup d'étouffements et d'angoisses douloureuses ; sa voix ne laissait plus entendre que des soupirs et des sanglots. Pour Marguerite, elle s'écria : « Où est mon fils ?

je ne vois point mon fils ! » et elle s'évanouit. Nous courûmes à elle, et, l'ayant fait revenir, je l'assurai que Paul était vivant, et que le gouverneur en faisait prendre soin.

Եւ այն ինչ նորա միտքն յինքն եկեալ էին, փութացաւ զսիրութիւն իւր յանձանձել, որ ստեպ ստեպ նուաղեալ անկաներ Եւ կայր մնայր անբարբառ.

Զգիշերն ի բուն ի դժոխըմբեր միշտս այսպիսիս անցոյց Լաթուր տիկին. Եւ Ես զերկարութիւն երաշխեպիցն նկատեալ խելամուռ լինէի զի չիք Եւ չիք ինչ ցաւ յաշխարհի որ ընդ մայրենայն մորմոքանաց զայցէ ի կշիռ. Յորժամ ուշաբերեր նա, զաջսն ընդ երկինս ձգեալ պշնոյր անքթիթս Եւ կսկծագինս : Սիրութիւն իւր Եւ մեք զձեռս նորա ի մերութեմ կայեալ ձմեաք, խանդակաք յորջորջանօք ձայնեաք առ նա, այլ ի զուր ամենեւին. քանզի իմանայր իսկ ոչ նա զհաւաստիսն զայնոսիկ նախնայն մերոյ մտերմութեան, Եւ ի նեղձամոհմուկ լանջացն ոչ այլ ինչ լինէր լսելի՝ բայց դառնահառուս ճեծութիւնք :

Ի վաղիւ անդր ընդ առաւօտն բարձեալ բերին դեսպակաւ. զՊօղ : Ուշաբերեալ իսկ էր պատանւոյն, այլ բան ինչ յօդէլ ոչ գօրէր. Սակայն տեսաւորութիւն նորին ընդ մօրն Եւ ընդ Լաթուր տիկնոջ՝ յորմէ խիթայի Եւ զառաջինն՝ սփոփական Եւս գտաւ նոցա քան զամենայն հոգս խնամոց իմոց. քանզի ճաճանչ իմն մխիթարութեան ծագեաց ի դեմս կերպարանաց մարցն հիքացելոց : Նրկոքեան Եւս մատուցեալ նստան նմին սուրնքեր, Եւ գիրկս արկեալ համբուրեցին զնա. Եւ արտասուք նոցին որ մինչեւ ցայնժամ առ ցաւոցն սաստկութեան արգելեալ իմն էին՝ անդէն աղբերացան : Իսկ Եւ իսկ Եւ զիւրսն արտասուս ի նոցայն խառնեաց Պօղ. Եւ այնպէս սփոփեցաւ բնութիւն յանձինս չռառականացն երեցուն. ապա թմբրութիւն յարատեւակ յաջորդեաց դառնակսկիծն մորմոքանաց նոցա, Եւ արկ զնոքօք նինջ ծանրաբթուն՝ որ արդարեւ իսկ մահահանգոյն իմն էր :

Պ. Լա-Պուրտոնէ ազդ ինձ արար ի ծածուկ զի ըստ իւրում հրամանին ի քաղաք անդր բերեալ էր դիակն Վիրգինեայ, Եւ անտի հանդերձեալ Եւ տանել յեկեղեցի Կիտրոնեաց Աճապարեալ իջի Եւ ի Փոր-Լուի, Եւ տեսի անդէն զբնակիջս համօ-

Elle ne reprit ses sens que pour s'occuper de son amie, qui tombait de temps en temps dans de longs évanouissements.

Madame de La Tour passa toute la nuit dans ces cruelles souffrances ; et, par leurs longues périodes, j'ai jugé qu'aucune douleur n'était égale à la douleur maternelle. Quand elle recouvrait la connaissance, elle tournait des regards fixes et mornes vers le ciel. En vain son amie et moi nous lui pressions les mains dans les nôtres ; en vain nous l'appelions par les noms les plus tendres : elle paraissait insensible à ces témoignages de notre ancienne affection, et il ne sortait de sa poitrine oppressée que de sourds gémissements.

Dès le matin, on apporta Paul couché dans un palanquin. Il avait repris l'usage de ses sens ; mais il ne pouvait proférer une parole. Son entrevue avec sa mère et madame de La Tour, que j'avais d'abord redoutée, produisit un meilleur effet que tous les soins que j'avais pris jusqu'alors. Un rayon de consolation parut sur le visage de ces deux malheureuses mères. Elles se mirent l'une et l'autre auprès de lui, le saisirent dans leurs bras, le baisèrent ; et leurs larmes, qui avaient été suspendues jusqu'alors par l'excès de leur chagrin, commencèrent à couler. Paul y mêla bientôt les siennes. La nature s'étant ainsi soulagée dans ces trois infortunés, un long assoupissement succéda à l'état convulsif de leur douleur, et leur procura un repos léthargique semblable, à la vérité, à celui de la mort.

M. de La Bourdonnais m'envoya avertir secrètement que le corps de Virginie avait été apporté à la ville par son ordre, et que de là on allait le transférer à l'église des Pamplemousses. Je descendis aussitôt au Port-Louis, où je trouvai des habi-

րեն ամենայն քաղից խռռն եկեալս անդր ի յուղարկաորութիւն, իբրոս այն թէ զցանկալին քան զամենայն ինչ կորուսեալ էր կղզիս այս : Որ ի նաւահանգստի անդ էին նաւք՝ վայրաձակ զառագաստակալսն ունէին, եւ զղրօշսն խոնարհեալս առ ի սուգ, եւ պահ ընդ պահ հրետարձակ լինէին : Դմբածիզ զօրականք յառաջընթաց յուղարկաորութեանն լինէին՝ վայրաձակ զհրացանսն ունելով, թմբուկք նոցին արջնաթոյրն ծածկեալք նուարտանօք՝ դոփիւն տխուր եւեթ հանէին . եւ էր տեսանել վհատութիւն եւ մորմոք յոյժ ի դէմս անդ արիագունդ մարդկանն, որոց յովմ անգամ յաջս եղեալ էր զմահ անխռով կերպարանօք ի մարդախոշոշ պատերազմունս : Ուրեակ օրիորդք յազնուատոհմից անտի կղզւոյն սպիտակս գգեցեալ եւ ոստս արմաւենեաց ի ձեռսն ունելով՝ բարձեալ տանէին գծադկասփիւռն մարմին առաքինւոյն իւրեանց հասակակցի : Զհետ նոցա ընթանայր մատաղերամ մանկտւոյ դաս՝ երգս առեալ ի բերան . եւ զկնի նոցա զնային առագանի կղզւոյն համօրէն եւ սպայակոյտն ողջոյն, եւ ապա քաղաքապետն ինքնին, եւ զհետ նորա ամբոխ բազմութեան ժողովրդեանն :

Զայս ամենայն այս օրինակ կարգեալ եւ կազմեալ էր առասիկ տեսչութիւն կղզւոյն ի պատիւ առաքինւոյն Վիրգիլնեայ : Բայց իբրեւ ծամանեալ էհաս մարմին նորա յոտս լերինդ ուստի յերեւան գային հիւղքն երանաւետեալք կենդանութեամբն նորա, եւ յայնժամ անյուսութեամբ լցեալք մահուամբն նորա, բնաւ իսկ ամենայն հանդէսն եղերական վեր ի վայր եղեալ վրդովեցաւ . լռեցին երգքն եւ օրհնութիւնք, եւ ոչ այլ ինչ լինէր լսելի անդանօր՝ բայց ձայնք հառաջանաց եւ հեկեկանաց :

Յայնժամ ընթացեալ հասանէին երամք երամք օրիորդաց ի բնակարանաց անտի հպառորաց, եւ մերձեցուցանէին ի դագաղս Վիրգիլնեայ վարչամակս, օրհնարանս եւ պսակս ծաղկահիւսս՝ զբարեխօսութիւն նորին իբրեւ զսրբոյ մաղթելով անձանց Մարքն նայցէին ի Տեառնէ՝ հանգոյն Վիրգիլնեայ պարգեւել իւրեանց

tants de tous les quartiers rassemblés pour assister à ses funérailles, comme si l'île eût perdu en elle ce qu'elle avait de plus cher. Dans le port, les vaisseaux avaient leurs vergues croisées, leurs pavillons en berne et tiraient du canon par de longs intervalles. Des grenadiers ouvraient la marche du convoi : ils portaient leurs fusils baissés. Les tambours, couverts de longs crêpes, ne faisaient entendre que des sons lugubres, et on voyait l'abattement peint dans les traits de ces guerriers, qui avaient tant de fois affronté la mort dans les combats sans changer de visage. Huit jeunes demoiselles, des plus considérables de l'île, vêtues de blanc et tenant des palmes à la main, portaient le corps de leur vertueuse compagne, couvert de fleurs. Un chœur de petits enfants le suivait en chantant des hymnes ; après eux venait tout ce que l'île avait de plus distingué dans ses habitants et dans son état major, à la suite duquel marchait le gouverneur, suivi de la foule du peuple.

Voilà ce que l'administration avait ordonné pour rendre quelques honneurs à la vertu de Virginie. Mais quand son corps fut arrivé au pied de cette montagne, à la vue de ces mêmes cahanes dont elle avait fait si longtemps son bonheur, et que sa mort remplissait maintenant de désespoir, toute la pompe funèbre fut dérangée : les hymnes et les chants cessèrent ; on n'entendit plus dans la plaine que des soupirs et des sanglots.

On vit accourir alors des troupes de jeunes filles des habitations voisines pour faire toucher au cercueil de Virginie des mouchoirs, des chapelets et des couronnes de fleurs, en l'invoquant comme une sainte. Les mères demandaient à Dieu une fille comme elle ; les garçons, des amantes aussi constantes ; les pauvres, une

դատրիկ, Եւ պատանիք մտերիմս իմանգոյն նմին անյեղիս . աղքատը բարեկամս գորովագուրս իբրեւ զնա, Եւ ստրուկը՝ տիրունիս քաղցրաբարոյս որպէս եր նա :

Իբրեւ եկն Ենաս մարմին Վիրգիւնեայ ի դիրս հանգստեան ի բաղմանն տեղի, խափշիկ կանանին Մատակասքարայ Եւ Քափրաց Մոզամայիք աշխարհին եղին զնովաւ տառաղանս տառաղանս պատարունս պտղովք, Եւ զմերձակայ ծառոցն պաստառս կախեցին ըստ սովորութեան երկրին Հնդիկը Պենկալայ Եւ ծովեզերացն Մայապարայ վանդակս բերին լցեալս բռնովք, զորս Եւ յագատութիւն արձակեցին առ դիակամբն նորա Այսպէս ահա սիրեցելոյ անձին կորուստ ի գորով խանդաղատե զագինս ամենայն, Եւ այսքան Ե գորութիւն ջարաբաստիկն առաքինութեան, զի շուրջ զշիրմաւ իւրով ի մի վայր ածեալ բոյորե զկրօնս համօրեն :

Հարկ եղեւ պահ զգուշութեան կարգել զգերեզմանսն, Եւ ի բաց առնել անտի գոմանս ի դատերաց աղքատաց տեղոյս՝ որք բռնոն գորութեամբ գուն գործէին զանձինս ի ներքս հոսել, Եւ ասեին . « Զիք մեզ այսուհետեւ մխիթարութեան ինչ ի կենցաղոսմս ակն ունել, Եւ յառ Ե մեզ մեռանել ընդ միայնոսմն մերոյ բարերարի : »

Եւ քաղեցին զՎիրգիւնեւ առ եկեղեցեանս Կիտրոնեաց յաբեւմտից կուսե , առ ոտս շամբից հնդիկ եղեգանց, ուր Եւ սովորն եր ի գնալ իւրում յունկնդրութիւն սրբոյ պատարագի ընդ մօրն Եւ Մարգարտի՝ առնուլ հանգիստ, առընթեր նստելով Պօղայ՝ զոր եղբայր իւր յայնժամ առձայներ :

Դարձ արարեալ ի տխրագգեաց իմոյիսե անտի, եկն Էմուտ այսր Պ. Լա-Պուրտոնե՝ ընդ իւր ունելով զբազմութիւն իւրոցն պաշտօնեկից . զամենայն ջան ի գործ Էարկ օգնական լինել Լաբուրի տիկնոջ Եւ բարեկամի նորա Հակիրձ՝ այլ զայրագին բանիւք խօսեցաւ զապառուս մօրաքեռեն . Եւ առ Պօղ մատուցեալ բանն մխիթարութեան բազումս խօսեցաւ . որովք համարեք

amie aussi tendre les esclaves, une maîtresse aussi bonne.

Lorsqu'elle fut arrivée au lieu de la sépulture, des négresses de Madagascar et des Cafres de Mozambique déposèrent autour d'elle des paniers de fruits, et suspendirent des pièces d'étoffes aux arbres voisins, suivant l'usage de leur pays; des Indiennes du Bengale et de la côte Malabare apportèrent des cages pleines d'oiseaux, auxquels elles donnèrent la liberté sur son corps tant la perte d'un objet aimable intéresse toutes les nations! et tant est grand le pouvoir de la vertu malheureuse, puisqu'elle réunit toutes les religions autour de son tombeau!

Il fallut mettre des gardes auprès de sa fosse et en écarter quelques filles de pauvres habitants, qui voulaient s'y jeter à toute force, disant qu'elles n'avaient plus de consolation à espérer dans ce monde, et qu'il ne leur restait plus qu'à mourir avec celle qui était leur unique bienfaitrice.

On l'enterra près de l'église des Pamplémousses, sur son côté occidental, au pied d'une touffe de bambous, où, en allant à la messe avec sa mère et Marguerite, elle aimait à se reposer assise à côté de celui qu'elle appelait alors son frère.

Au retour de cette pompe funèbre, M. de La Bourdonnais monta ici, suivi d'une partie de son nombreux cortège. Il offrit à madame de La Tour et à Marguerite tous les secours qui dépendaient de lui. Il s'exprima en peu de mots, mais avec indignation, contre sa tante dénaturée, et, s'approchant de Paul, il lui dit tout ce qu'il crut propre à le consoler. « Je désirais, lui

սփոփել զնա . ասէ . « Վկայէ ինձ Աստուած զի ցանկալի էր ինձ զքո եւ զքոյոյ ազգատոհմիդ տեսանել զբարեբաստութիւն Ո՛րբարեկամ, հարկ է քեզ ի Գաղղիա գնալ . եւ ես հոգ յանձին յալսայց ի պաշտօն ինչ պետութեան մօռծանել զքեզ : Ի մեկնելն քո աստի՛ յիմ վերայ եղիցին խնամք յանձանձանաց մօր քո, զոր իբրեւ զիմ մայր այնպէս հոգացայց : » Եւ զոյգ ընդ բանիցն աջ կարկառեաց առ նա . բայց Պօղ ի բաց զիւրն ամփոփեաց, եւ յետս զգլուխն դարձոյց չտեսանել զնա :

Իսկ եւ ի բնակարանի անդ չարաբաստիկ սիրութեացն ցանկորդէի սատարել նոցա եւ Պօղայ յոր ինչ ձեռնհասն էի Իբրեւ եօթնեակք երեք անցին ի վերայ, կազդուրեցաւ Պօղ ի շրջել . այլ եւ ըստ կազդուրել մարմնոյն թախիծօրն իւր աճեալ յառելութիւն : Անկարեկիր էր ամենայնի . աչք իւր կկոցեալք, եւ առ ամենայն հարցմունս որ առ նա լինէին՝ անխօս կայր եւ անբարբառ : Տիկիսն Լաթուր որ ի դրունս մահու դեգերէր՝ ասէր ցնա բազում անգամ . « Որդեակ իմ, քանիցս անգամ եւ տեսից զքեզ՝ զՎիրգիւնիայն իմ թուեցայց տեսանել : » Ի յուր անուանն Վիրգիւնեայ գողղանի հարեալ ի բաց խոռսէր ի նմանէ, ոչ ինչ միտ ղնելով աղերսանաց մօրն զի առ սիրութիւն իւր զնայցէ : Ի պարտեզ անդր երթայր նստէր մենացեալ առ բնով քոքենայն Վիրգիւնեայ՝ յաղբերակն նորին զաջս իւր յառեալ անթարթափ : Վիրաբոյծ քաղաքապետին որ դարմանեալ էր խնամով մեծաւ զնա եւ զտիկնայսն զերկոսին, ասաց մեզ եթէ առ ի փարատելոյ ի նմանէ զսեաւն զայն թախիծ տրտմութեան՝ պարտ է թոյլ տալ նմին գործել որ ինչ հաճոյ իցէ նմա, եւ այսու եւեթ մարթասջիք զանբարբառ լութիւն նորին յուծանել :

Յղի եւ ի մտի առնել ըստ բանից նորա Իբրեւ այն ինչ փոքր մի ոգի առեալ կազդուրեցաւ Պօղ, անդէն հեռացեալ մեկնեցաւ ի բնակարանէն Եւ քանզի եւ ոչ զատչէի բնաւ ի հետոց նորա, պատուիրեցի եւ Իովնիկեայ հետեւել մեզ հանդերձ պաշարով պարենից Իջանելով իջանէր պատանին ընդ

« dit-il, votre bonheur et celui de votre famille : Dieu m'en est témoin. Mon ami, il faut aller en France ; je vous y ferai avoir
« du service. Dans votre absence, j'aurai soin de votre mère comme de la mienne ; » et en même temps il lui présenta la main mais Paul retira la sienne, et détourna la tête pour ne pas le voir.

Pour moi, je restai dans l'habitation de mes amies infortunées pour leur donner, ainsi qu'à Paul, tous les secours dont j'étais capable. Au bout de trois semaines, Paul fut en état de marcher ; mais son chagrin paraissait augmenter à mesure que son corps reprenait des forces. Il était insensible à tout, ses regards étaient éteints, et il ne répondait rien à toutes les questions qu'on pouvait lui faire. Madame de La Tour, qui était mourante, lui disait souvent : « Mon fils, tant que je vous verrai, je croi-
« rai voir ma chère Virginie ! A ce nom de Virginie, il tres-
saillait et s'éloignait d'elle, malgré les invitations de sa mère, qui le rappelait auprès de son amie. Il allait seul se retirer dans le jardin, et s'asseyait au pied du cocotier de Virginie, les yeux fixés sur sa fontaine. Le chirurgien du gouverneur, qui avait pris le plus grand soin de lui et de ces dames, nous dit que, pour le tirer de sa noire mélancolie, il fallait lui laisser faire tout ce qu'il lui plairait sans le contrarier en rien ; qu'il n'y avait que ce seul moyen de vaincre le silence auquel il s'obstinait.

Je résolus de suivre son conseil. Dès que Paul sentit ses forces un peu rétablies, le premier usage qu'il en fit fut de s'éloigner de l'habitation. Comme je ne le perdais pas de vue, je me mis en marche après lui, et je dis à Domingue de prendre des vivres et de nous accompagner. A mesure que ce jeune

յեառնս ընդ այս, եւ բերկրութիւն եւ կորով վերածնանել ի մմա
բռնէին Կայաւ զառաջինն զճանապարհն Կիտրոնեաց. եւ
իբրեւ մօտ եղէս յեկեղեցի անդր ի ծառազարդն ձեմելիս հնդիկ
եղեգանց, դեմ եղ ի վայրն որ այն ինչ երեսեր քրքրեալ. անդ
ծռնր եղեալ եւ զաջսն ընդ երկինս ամբարձեալ՝ ժամս ճիգս
եկաց յաղօրս Այս գործ նորա զգաստանայոյ ուշոյ մտացն
ինն բռնեցաւ առետառոր. քանզի եւ նշանակն այն քաջայոյս
վստահութեան յեակն գերաբռն յայտ առնէր զի տակաւ անձին
զգաստ յինէր պատանեակն : Դոմինիկոս եւ էս հանգոյն նմին
ի գռռնս եկեալ աղօթակից եղաք նմա մինչեւ ապա ոչ ինչ
գոգցես ուշ արարեալ մեզ, յարեաւ յաղօրիցն, եւ ելեալ զնաց
ընդ հիւսիսակողմն կղզոյս : Եւ քանզի գիտակ իսկ էի զի ոչ
միայն անգիտանայր նա զվայր թաղմանն Վիրգիւնեայ, այլ եւ
թէ բնաւ հանեալ իսկ իցէ մարմին նորին ի ծովէ չէր հմուտ,
նարցի ցնա եթէ զի է զի առ ոտս հնդիկ եղեգանցն աղօթեցեր առ
Աստուած. եւ ասէ ցիս. « Քանիցս անգամ անդր ի միասին
գնայաք :

Յառաջ զընթացսն վարեալ՝ ժամանեաց ի մուտս անտառին,
եւ եհաս ի վերայ մեր գլիշեր : Անդ յորդորեցի զնա առնուլ ինչ
կերակուր որպէս եւ էս առնուի. եւ ապա ննջեցաք ի դայարւոջն
ընդ միով ուրեք ի ծառոց անտի : Ի վաղիս անդր ինն այնպէս
բռնէր եթէ յետս ընդ կրօնկն Խիտրոնեաց դարձ առնել. եւ նկա-
տեալ հայեցաւ իսկ գամ մի ընդ երեսս դաշտին յեկեղեցի
Կիտրոնեաց եւ յերկայնաձիգ ձեմելիս հնդիկ շամբիցն, եւ
խլրտէր իմն անդր երթալոյ աղագաւ. սակայն տնդէն յանկար-
ծակի յանտառն լեալ միջամուխ դիմեաց դարձեալ ընդ հիւ-
սիսի Խելամուտ եղէ էս խորհրդոց կամաց նորա, եւ ջա-
նաճնար յինէի շրջել զնա ի մտացն, այլ ընդ վայր Հասեալ
ժամանեցաք զմիջառուրբ յոսկեփոշին թաղ Անդուստ շտապ
տագնապաւ. էջ առ տփն ծովուն նանդեալ տեղւոյն յորում խոր-
տակեալ սուգասն Ան-ժեբան :

homme descendait cette montagne, sa joie et ses forces semblaient renaître. Il prit d'abord le chemin des Pamplemousses ; et, quand il fut auprès de l'église, dans l'allée des bambous, il s'en fut droit au lieu où il vit de la terre fraîchement remuée ; là il s'agenouilla, et, levant les yeux au ciel, il fit une longue prière. Sa démarche me parut d'un bon augure pour le retour de sa raison, puisque cette marque de confiance envers l'Être suprême faisait voir que son âme commençait à reprendre ses fonctions naturelles. Domingue et moi nous nous mîmes à genoux à son exemple, et nous priâmes avec lui. Ensuite il se leva et prit sa route vers le nord de l'île sans faire beaucoup d'attention à nous. Comme je savais qu'il ignorait, non-seulement où on avait déposé le corps de Virginie, mais même s'il avait été retiré de la mer, je lui demandai pourquoi il avait été prier Dieu au pied de ces bambous. Il me répondit Nous y « avons été si souvent !

Il continua sa route jusqu'à l'entrée de la forêt, où la nuit nous surprit. Là je l'engageai, par mon exemple, à prendre quelque nourriture ensuite nous dormîmes sur l'herbe au pied d'un arbre. Le lendemain, je crus qu'il se déterminerait à revenir sur ses pas. En effet, il regarda quelque temps dans la plaine l'église des Pamplemousses avec ses longues avenues de bambous, et il fit quelques mouvements comme pour y retourner ; mais il s'enfonça brusquement dans la forêt, en dirigeant toujours sa route vers le nord. Je pénétrai son intention, et je m'efforçai en vain de l'en distraire : nous arrivâmes sur le milieu du jour au quartier de la Poudre-d'Or. Il descendit précipitamment au bord de la mer, vis-à-vis du lieu où avait péri le *Saint-Géran*.

Եւ իբրեւ ետես զԱմպարի կղզին եւ զանցս նորա որ զօրէն հայելոյ միապաղաղ կայր, զոչեաց եւ ասեւ. « Վիրգինէ, ճվ սիրեցեալդ իմ Վիրգինէ. » եւ անդէն անկաւ քալացեալ :

Դոմինիկոս եւ ես բարձեալ տարաք զնա ի ներքս յանտառն, եւ ճազիւ մարթացաք անձին զգաստ զնա առնել եւ իբրեւ ուշաբերեաց՝ կամեր անդրէն ի ծովափն կոյս դառնալ. բայց մեր աղերս արկաք առնա մի եւս նորոգել զիւր եւ զմեր ցաւս անագորոյն յիշատակօք, եւ ընդ այլ կողմն գերեսս յաստատեաց երթալ եւ զի յերկարեմ. այսպէս ահա զառնարս ուր քափ առեալ շրջեցաւ ընդ ամենայն վայրս յորս դեգերեալ էր ընդ իւրոսմ սննդակցին Անց գնաց ընդ ուղին ընդ որ երթեալ էր Վիրգինէ հայցել ներուսմ աղախնոյն Սեաւ-Գետոյ. ետես եւ գեգերս գետակին Նռաստեանց ուր գկայ առեալ էր Վիրգինէ՝ ոչ եւս զօրելով ընթանալ, որպէս եւ զվայր անտառին յորոսմ աղամողեալն էր նորա Համօրէն ամենայն տեղիք որ յուշ ածէին նմա զանձկութիւնս, զխաղս, զճաշիկսն, զբարեգործութիւնս երիցս սիրելոյն իւրոյ, առուակն Երկայնանիստ Լերին, տնակն իմ, քարավազն մօտակաց, սեխարմառնէին տնկեալ ի նմանէ, մարմանդն յորոսմ սիրեր նա վազվազել, կիցք անտառին յորս ախորժիւր երգս գեղգեղել, առ յասարակ զգերարտօսըն յաջաց նորին կաթեցուցանէին. եւ զանգիւնք վայրացն որ յայնչափ նուագս գործողական հայնս ցնծութեան երկոցունցն միանգամայն հնչեցուցեալ էին, ոչ եւս այլ ինչ կրկնէին անդրէն բարբառ, բայց զայս միայն. « Վիրգինէ, ճվ սիրեցեալդ իմ Վիրգինէ :

Այնու վայրագասուն եւ քափառական կենօքն սորեցին աջք նորա, զոյն երեսացն հատաւ, եւ մարմին նորա ծիրեալ ծնգեցաւ. Զգաժռմն մերոցս աղետից սովոր է կրկնապատիկ առաւելոյ բերկրականացն մերոց կրից յիշատակօք, եւ աճեալ բազմանան ցաւք յանմարդի ամայութեան. զայս զիտելով իմ՝ խորհորդ յանձին կալայ ի բաց յեռացուցանել զշեզն իմ բա-

A la vue de l'île d'Ambre et de son canal alors uni comme un miroir, il s'écria *Virginie, ô ma chère Virginie!* et aussitôt il tomba en défaillance.

Domingue et moi nous le portâmes dans l'intérieur de la forêt, où nous le fîmes revenir avec bien de la peine. Dès qu'il eut repris ses sens, il voulut retourner sur les bords de la mer; mais l'ayant supplié de ne pas renouveler sa douleur et la nôtre par de si cruels souvenirs, il prit une autre direction. Enfin, pendant huit jours, il se rendit dans tous les lieux où il s'était trouvé avec la compagne de son enfance. Il parcourut le sentier par où elle avait été demander la grâce de l'esclave de la Rivière-Noire; il revit ensuite les bords de la rivière des Trois-Mamelles, où elle s'assit ne pouvant plus marcher, et la partie du bois où elle s'était égarée. Tous les lieux qui lui rappelaient les inquiétudes, les jeux, les repas, la bienfaisance de sa bien-aimée; la rivière de la Montagne-Longue, ma petite maison, la cascade voisine, le papayer qu'elle avait planté, les pelouses où elle aimait à courir, les carrefours où elle se plaisait à chanter, firent tour à tour couler ses larmes; et les mêmes échos qui avaient retenti tant de fois de leurs cris de joie communs ne répétaient plus maintenant que ces mots douloureux *Virginie! ô ma chère Virginie!*

Dans cette vie sauvage et vagabonde, ses yeux se cavèrent, son teint jaunit et sa santé s'altéra de plus en plus. Persuadé que le sentiment de nos maux redouble par le souvenir de nos plaisirs, et que les passions s'accroissent dans la solitude, je résolus d'éloigner mon infortuné ami des lieux qui lui rappelaient le souvenir de sa perte, et de le transférer dans quel-

րեկամիկ ի վայրաց անտի որ յուշ առնեին նմա զկորուստն զոր արար, եւ ածել տանել զնա ի տեղի ուրեք կղզւոյն յորում միտք նորա ի բազում ինչ իրս զբաղնուցուն : Սմին իրի առեալ տարայ զնա ի բնակաշէն բարձունս Ուիլիեմս բաղին ուր ոչ էր նորա երբէք զնացեալ : Յայնմ վայրի շարժմունք մեծամեծք եւ բազմազանք յոյժ լինին ի պատճառս մշակութեան եւ սոքա եւտօնիկ փոփոխմանց Անդ ատաղձագործաց բազմութիւնք զերանս յարթէին ի փայտից , եւ այլք սղոցեալ տախտակս յօրինէին . կառք ոչ սակաւք երթեւեկս զճանապարհաւն առնէին , եղինք եւ ճիւղն յընդարձակածաւալ արօտսն պառակ պառակ արածէին , եւ արտորայն ողջոյն զարդարեալ էր բնակութեամբ : Առ գետնոյն բարձրութեան մարքիւր մշակել ի տեղւոջ անդ զբազմադիմի ազգս բուսոցն եւրոպայ

Աստ եւ անդ տեսանել էր ի դաշտին նուննս ցորենոյ , մարմանդս էլակի ի ծառամեջս մայրեացն , եւ ցանկս վարդենեաց երկուստեք ճանապարհին Օկոցն զովութիւն ճգտումն ջղաց տալով՝ սպիտակացն կենդանութեան մեծապէս ձեռնտու լինէր . եւ ի բարձանց անտի որ ի միջակի կղզւոյն ամբառնային՝ ի մեծամեծաց շուրջ բոլորեալ պուրակաց , ոչ էր զականել զծովն , եւ ոչ զՓոր-Լուի , եւ ոչ զեկեղեցին Կիտրոնեաց , եւ ոչ մի ինչ որ յուշ Պօղայ ածիցէ զՎիրգինէ : Այլ եւ լերինքն իսկ որ ընդ Փոր-Լուի կոյս երկայնեալ տարածանեն բազուկս յովնադիմիս , ի կուսէ դաշտացն Ուիլիեմսի նրուանդան եւեք երկայնատարած ուղղագիծ եւ ուղղամիգ առնեն առաջի , յորմէ սարացեալ ի վեր ամբառնան բրգունք բազումք պարեխաց յամպս ծրարեալք :

Եւ ահա ի դաշտավայրսն յայնոսիկ առեալ ածի եւ զՊօղ Յար ի շարժման ունեի եւ զնա . զցայգ եւ զցերեկ յարեւուս՝ եւ յանձրեւի , կամաւորապէս խորհրդով մոլորեցուցեալ զնա ի մայրիս եւ յանդս եւ ի ծմակս , որպէս զի ննարեցայց զմիտսն զբուսեցուցանել մարմնոյն խոնջութեամբ , եւ յայլ ինչ յեղաշրջել զխորհուրդս մտացն վայրացն անգիտութեամբ յորս թափ առեալ

que endroit de l'île où il eût beaucoup de dissipation. Pour cet effet, je le conduisis sur les hauteurs habitées du quartier de Williams, où il n'avait jamais été. L'agriculture et le commerce répandaient dans cette partie de l'île beaucoup de mouvement et de variété. Il y avait des troupes de charpentiers qui équarri-ssaient des bois, et d'autres qui les sciaient en planches; des voitures allaient et venaient le long de ces chemins; de grands troupeaux de bœufs et de chevaux paissaient dans de vastes pâ-turages, et la campagne y était parsemée d'habitations. L'éléva-tion du sol y permettait en plusieurs lieux la culture de diver-ses espèces de végétaux d'Europe.

On y voyait çà et là des moissons de blé dans la plaine, des tapis de fraisiers dans les éclaircies des bois, et des haies de rosiers le long des routes. La fraîcheur de l'air, en donnant de la tension aux nerfs, y était même favorable à la santé des blancs. De ces hauteurs, situées vers le milieu de l'île et en-tourées de grands bois, on n'apercevait ni la mer, ni le Port-Louis, ni l'église des Pamplemousses, ni rien qui pût rappeler à Paul le souvenir de Virginie. Les montagnes mêmes, qui présentent différentes branches du côté du Port-Louis, n'offrent plus, du côté des plaines de Williams, qu'un long promontoire en ligne droite et perpendiculaire, d'où s'élèvent plusieurs lon-gues pyramides de rochers où se rassemblent les nuages.

Ce fut donc dans ces plaines où je conduisis Paul. Je le te-nais sans cesse en action, marchant avec lui au soleil, à la pluie, de jour et de nuit, l'égarant exprès dans les bois, les défrichés, les champs, afin de distraire son esprit par la fatigue de son corps, et de donner le change à ses réflexions par l'ignorance du lieu où nous étions et du chemin que nous avions perdu.

շրջեաք : Սակայն գիտե սիրելւոյն ոգի՝ ամենայն ուրեք գտանել զճէտս իւրոյ սիրեցելոյն : Ոչ տիւ եւ ոչ գիշեր, ոչ վայրք անմարդաձայնք, եւ ոչ շուինդն շինից եւ բնակութեանց, նա եւ ոչ ինքն ժամանակն որ այնչափ յիշատակս յափշտակեալ տանի ի կորուստ, ոչ զօրեն ի բաց պարուրել զնա անտի : Այսպէս եւ ասեղն հպեալ ի խանդումանդ՝ որչափ եւ վրդովեալ տատանիցի, սակայն իսկ եւ իսկ ընդ հանդարտելն՝ ի բեւեռն կոյս յորմե ձգեալն է՝ առնե զդարձ Իբրեւ հարցանեի ցՊօղ յաղամող զնացս մեր ի դաշտս Ուիլիեմսի, « Յո գնայցեմք մեք այժմիկ, » զերեսսն ընդ հիւսիսի դարձուցեալ ասեր. « Ահաւանիկ են լերինք մեր. անդր արասցուք դարձ : »

Յայնժամ ի միտ առի զի զուր եւ ընդունայն էին ամենայն հնարք իմ ի սփոփել զնա, եւ թէ ընդ կիրս ցաւոցն իսկ մնայր ինձ մաքառել՝ բովանդակ զկորով մտացս եւ բանից ի գործ արկանելով : Նտու նմին պատասխանի եւ ասեմ. « Եւ կարի իսկ քաջ. առանիկ լերինքն յորս քոյդ բնակէր սիրուն Վիրգինէ. ահաւաղիկ է եւ դիմացդ կենդանագիր զոր նմայն տուեալ էիր, եւ զոր յոգւոցն պարզել ի սրտին վերայ ունէր, այնր սրտի որոյ եւ յետին բաբախմունք վասն քո եղեն : » Եւ հանեալ ցուցի նմա զկենդանագիրն փոքրիկ զոր նա ինքն տուեալ էր Վիրգինեայ առ աղբերաւն քոքենեաց Ի տեսիլ նորին՝ խնդութիւն մահագեկոյց փայլատակեաց յաջս նորա Կթուցեալ ձեռօքն բռնուն էհար զայնմանե կաթոգին, եւ ի շրթունսն տարաւ : Յայնժամ գելաւ սիրտ նորա, եւ յարիւնդուշտ ականողիսն ոտնակառեալ կացին արտասուք եւ ոչ զօրէին հոսել :

Ասեմ ցնա. « Լուր ինձ, որդեակ, լուր ինձ որ բարեկամս եմ քո, եւ Վիրգինեայ եւս էի բարեկամ, եւ յակնկալիս անդ յուսիցն ձերոց բազում անգամ փոյթ յանձին կալայ սրտապնդել զձեզ ընդդէմ անակնկալ արկածից կենցաղոյս : Զի՞ այսպէս դառնահաւաք աշխարես. միթէ զքոյնն աղետս, կամ թէ զՎիրգինեայ արդեօք :

Mais l'âme d'un amant retrouve partout les traces de l'objet aimé. La nuit et le jour, le calme des solitudes et le bruit des habitations, le temps même qui emporte tant de souvenirs, rien ne peut l'en écarter. Comme l'aiguille touchée de l'aimant, elle a beau être agitée: dès qu'elle rentre dans son repos, elle se tourne vers le pôle qui l'attire. Quand je demandais à Paul, égaré au milieu des plaines de Williams : « Où irons-nous maintenant ? » il se tournait vers le nord, et me disait : « Voilà nos montagnes : retournons-y.

Je vis bien que tous les moyens que je tentais pour le distraire étaient inutiles, et qu'il ne me restait d'autre ressource que d'attaquer sa passion en elle-même, en y employant toutes les forces de ma faible raison. Je lui répondis donc : « Oui, voilà les montagnes où demeurerait votre chère Virginie, et voilà le portrait que vous lui aviez donné, et qu'en mourant elle portait sur son cœur, dont les derniers mouvements ont encore été pour vous. » Je présentai alors à Paul le petit portrait qu'il avait donné à Virginie au bord de la fontaine des Cocotiers. A cette vue, une joie funeste parut dans ses regards. Il saisit avidement ce portrait de ses faibles mains et le porta sur sa bouche. Alors sa poitrine s'oppressa, et, dans ses yeux à demi sanglants, des larmes s'arrêtèrent sans pouvoir couler.

Je lui dis : « Mon fils, écoutez-moi, moi qui suis votre ami, qui ai été celui de Virginie, et qui, au milieu de vos espérances, ai souvent tâché de fortifier votre raison contre les accidents imprévus de la vie. Que déplorez-vous avec tant d'amertume ? est-ce votre malheur ? est-ce celui de Virginie ? »

« Զբոյին աղետս : Այո, արդարեւ, մեծամեծք են Կորուսեր ղոս գսիրելինյօրիորդս, որ կարողն էր գերապանծ լինել ամուսին : Նա զանձին իւրոյ զշահս օգտի հանեալ էր քեզ ի նուէր, եւ մեծափարթամ ճոխութեան զքեզ արարեալ նախամեծար, զքեզ միայն իւրումն առաքինութեան համարելով տրիտուր Բայց զի գիտիցես եթէ յորմէ ունեիր ղոս ական անխառն բարեբաստութեան, նոյն չղառնայր յոյովագունից լինել քեզ աղետից աղբիւր : Անինչ էր նա եւ անժառանգ. եւ յայսմ հետեւ ձեռասցղ վաստակօք հասանէր քեզ զկեանս ձեր պաճարել Դառնայր գայր նա փափկասուն հրա՛նանգօքն զրգեալ լէս զգուեալ, եւ իւրովքն աղետիւք եւս քան զեւս արիացեալ. առաջի կայր քեզ զհաշել մաշել նորա տեսանել հանապազ, փոխանակ զի զոգի ի բռին կայեալ ճգնելոց էր լինել քեզ վաստակակից : Ի ծնանել նորա քեզ որդիս՝ յաւելեալ բազմանային վիշտք ձեր երկոցունդ, զի դժուարին լինէր ծերատածել զծնողս ձեր եւ միանգամայն զազգատոհմդ նորածին :

« Ասիցես արդեօք ցիս. « Քաղաքապետն ձեռնկայու լինէր մեզ : Եւ զի գիտիցես եթէ ի զաղթականի յորում յար ի փոփոխման կան տեսուչք՝ ցանգ Լա-Պուրտոնէք ձեզ պատահեսցեն եւ քե չգայցեն այսր իշխանք վատշուէրք եւ վատախորհուրդք, եւ քե առ ի դոյզն ինչ օճան նպաստից ի նոցանէ շորթելոյ չհարկեր ամուսին քո քծնել զնորօք : Ապաքեն եթէ յանկարծ տկարացեալ զքէր նա, ղոս եղկելի լինեիր. եւ եթէ անդրդուելի կայր մնայր ի զգաստութեանն, ղոս եւս ի կարօտութեան մնայիր : Եւ երանի էր քեզ եթէ ի պատճառս գեղոյ նորին եւ առաքինութեան ոչ եւ նորին իսկ հալածեին զքեզ յորոց ական ունեիր օգնականութեան :

« Ասիցես դարձեալ. սակայն եւ յանընչութեան անդ անկապտելի մնայր լինեն բարեբաստութիւնն որով պաշտպան կայի հատորոյ սրտիս, որ սովորն է եւ ըստ չափու մեծութեան տկարութեանն պնդագոյնս յարել ի մեզ. մխիթարեի զնա իմովս

Votre malheur? Oui, sans doute il est grand. Vous avez perdu la plus aimable des filles, qui aurait été la plus digne des femmes. Elle avait sacrifié ses intérêts aux vôtres, « et vous avait préféré à la fortune, comme la seule récompense digne de sa vertu. Mais que savez-vous si l'objet de « qui vous attendiez un bonheur si pur n'eût pas été pour vous « la source d'une infinité de peines? Elle était sans biens et déshéritée, et vous n'aviez désormais à partager avec elle que votre seul travail. Revenue plus délicate par son éducation, et plus courageuse par son malheur même, vous l'auriez vue chaque jour succomber, en s'efforçant de partager vos fatigues. Quand elle vous aurait donné des enfants, ses peines « et les vôtres auraient augmenté par la difficulté de soutenir « seule avec vous de vieux parents et une famille naissante.

Vous me direz Le gouverneur nous aurait aidés. Que savez-vous si, dans une colonie qui change si souvent d'administrateurs, vous aurez souvent des La Bourdonnais! s'il « ne viendra pas ici des chefs sans mœurs et sans morale? « si pour obtenir quelque misérable secours, votre épouse n'eût pas été obligée de leur faire sa cour? Ou elle eût été faible, et vous eussiez été à plaindre; ou elle eût été sage, et « vous fussiez restés pauvres: heureux si, à cause de sa beauté « et de sa vertu, vous n'eussiez pas été persécuté par ceux- « mêmes de qui vous espériez de la protection!

« Il me fût resté, me direz-vous, le bonheur, indépendant « de la fortune, de protéger l'objet aimé qui s'attache à nous « à proportion de sa faiblesse même; de le consoler par mes propres inquiétudes; de le réjouir de ma tristesse, et d'ac-

անձկութեամբ, խրախ առնէի զնա իմովս տրտմութեամբ, եւ վշտօք իրերաց յաւելոյր ի մեզ փոխադարձն սեր առ միմեանս : Արդարեւ իսկ առաքինութեան եւ սիրոյ բաժինք են վայելիքդ այդոքիկ դառն բերկրանաց : Բայց նա ոչ էւս է. եւ մնան քեզ որ յետ քո սիրելիք էին նմա քան զամենայն՝ նորա մայրն եւ քոյդ, զորս ցաւք քո անմխիթարք իջուսցեն ի գերեզման : Բարեբաստութիւն քեզ գրեալ զօրավիզն նոցա լինել. զսոյն եւ Վիրգիլնայ եղեալ էր ի մտի :

« Որդեակիմ, բարեբաստութիւն առաքինութեան բարերարութիւնն է. եւ չիք այլ յերկրի բարեբաստութիւն ստոյգ եւ մեծագոյն քան զնա : Խորհուրդք եւ ակնկալութիւնք բերկրանաց, հանգստեան, լիութեան, փափկութեան եւ փառաց ոչ են տրւեալ մարդոյ տկարի, պանդխտի եւ անցաւորի : Տես, հրպէս ուտնփոխ մի եւեթ ի մեծութիւն անդր յանդնոց յանդունդս խարդաւանեաց զմեզ : Դու հակառակեցար այնմ, քաջ է. այլ ո՞վ որ ոչ կարծէր զի Վիրգիլնայ ուղեւորութեանն էք յերջանկութիւն էին քեզ եւ նմա : Հրաւերք բազմագանձ եւ նինաւորաց ազգակցի, խորհուրդք քաղաքապետի իմաստնոյ, խնդամտութիւնք գաղթականաց համօրէն, յորդորք եւ պատուէր առն քահանայի պատճառք եղեն աղետիցն Վիրգիլնայ : Այսպէս ա՛յա ի կորուստ անճանց անապարեմք մեք՝ պատրեալք ի խոնականութենէ անգամ մերոցն վարջաց : Լաւ էր ապաքեն ոչ ինչ ընծայել նոցին հաւատս, եւ ոչ բնաւ ունկն մատուցանել ճայնի եւ յուսից խաբօսիկ աշխարհիս. եւ սակայն չիք որ ի բազմութենէ որերոյն որք ընդ քիրտն գան ի դաշտավայրս յայտոսիկ, եւ որ ի խնդիր ճոխութեան ի Հնդկիս գնան տարադէմ, եւ կամ որք անդէն յիւրեանց իսկ աշխարհին յեւրոպա վայելեն յանդորրոս ի վաստակս ճգանց սոցին, չիք որ չիք ուրեք ասեմ որում չիցէ պահեալ կորուսանել վաղ կամ անագան զկարի իսկ սիրելին անձին իւրոյ, զմեծութիւն, զճոխութիւն, զկին եւ զորդիս եւ զբարեկամս :

« croître notre amour de nos peines mutuelles. Sans doute la
« vertu et l'amour jouissent de ces plaisirs amers mais elle
« n'est plus, et il vous reste ce qu'après vous elle a le plus
aimé, sa mère et la vôtre, que votre douleur inconcevable
« conduira au tombeau. Mettez votre bonheur à les aider, comme
elle l'y avait mis elle-même.

Mon fils, la bienfaisance est le bonheur de la vertu : il n'y
« en a point de plus sacré et de plus grand sur la terre. Les
projets de plaisirs, de repos, de délices, d'abondance, de
gloire, ne sont point faits pour l'homme faible, voyageur et
passager. Voyez comme un pas vers la fortune nous a pré-
« cipités tous d'abîme en abîme ! Vous vous y êtes opposé, il
« est vrai ; mais qui n'eût pas cru que le voyage de Virginie
devait se terminer par son bonheur et par le vôtre ? Les in-
« vitations d'une parente riche et âgée, les conseils d'un sage
gouverneur, les applaudissements d'une colonie, les exhorta-
tions et l'autorité d'un prêtre ont décidé du malheur de
« Virginie ainsi nous courons à notre perte trompés par la
« prudence même de ceux qui nous gouvernent. Il eût mieux
valu sans doute ne pas les croire, ni se fier à la voix et aux
espérances d'un monde trompeur ; mais enfin, de tant d'hom-
mes que nous voyons si occupés dans ces plaines, de tant
« d'autres qui vont chercher la fortune aux Indes, ou qui, sans
sortir de chez eux, jouissent en repos, en Europe, des tra-
vaux de ceux-ci, il n'y en a aucun qui ne soit destiné à per-
« dre un jour ce qu'il chérit le plus grandeurs, fortune, femme,
enfants, amis.

« Յուլվից ի նոցանէդեպ լիցի ընդ կորստեանն աղետից լծորդել եւ զանձանց անխորհուրդ գնացիցն զյիշատակ Իսկ դու մտախոհ յանձինդ լեալ՝ ոչ գտցես ինչ որ ստգիւտ խղճին քում բերիցէ : Հաւատարիմ կացեր դու ի խոստմանդ Ի ծաղկի հասակիդ՝ զառն իմաստնոյ բերեր յանձին զխոհականութիւն, ոչ ինչ խոտորեալ ի բնութեանն ազղմանց : Քոյինքդ եւեթ օրինաւոր էին խորհուրդք կամաց, քանզի անարատք էին եւ անխարդախք, եւ անշահասերք. եւ իրաւունք քո նուիրականք իմն ի վերայ Վիրգիլեայ, իրաւունք՝ ընդ որս ոչ երբէք ի կշիռ համեմատութեան գային ամենայն ճոխութիւնք աշխարհի : Կորուսեր դու զնա, այլ ոչ առ քոյոյ ինչ անխոհեմութեանդ, ոչ առ զօշաքաղութեան եւ ոչ պատիր իմաստութեան . այլ Աստուած ինքնին այլոցն ախտիւք վարեալ՝ Բարձ ի քէն գսիրելին անձին քոյ . Աստուած որ նա միայն տուեալ է քեզ զամենայն, որ տեսողն է ամենայն պիտոյիցդ քոց, եւ որ իւրովն իմաստութեամբ չտայ քեզ տեղի ապաշահանաց եւ անյուսութեան՝ որ արգասիք են չարեացն նիւթելոց առ ի մենջ :

« Զայս ուրեմն յաղէտս անդ վշտացդ քոց մարքիս դու ասել . Յանպարտս կրեմ զայսոսիկ եւ զի՞նչ ապա, զՎիրգիլեայ զաղէտս, զվախճանն նորին եւ կամ զարդի պայմանն աշխարիցես : Եւ նա եւս զնոյն հատոյց զպարտիս զոր հարկ է քե հատուսցէ եւ տոհմիկն եւ գեղանին եւ ինքնակալք համօրէն : Կեանք մարդոյ հանդերձ ամենայն առաջադրութեամբք խորհրդոցն էլանէ վերանայ իբրեւ զաշտարակ փոքրիկ որոյ մահն է գոգաթն եւ ծայր : Ի ծննդեանն իսկ պա՞նու ի մահ զատապարտեալ էր նա : Երանի՜ նմա զի յառաջ քան զմայր իւր էլոյծ զկենացն կապանս, եւս եւ յառաջ քան զքոյոյ, յառաջ քան զքեզ, զի ջմեռաւ ասեմ յոլով մահուանս յառաջ քան զհուսկ յետինն :

« Մահն, որդեակ, բարի ինչ է շնորհեալ ամենայն մարդկան. գիշեր է այն բազմահոգ առուրս որ կոչի կենդանութիւն

La plupart auront à joindre à leur perte le souvenir de leur propre imprudence pour vous, en rentrant en vous-même, vous n'avez rien à vous reprocher. Vous avez été fidèle à votre foi; vous avez eu, à la fleur de la jeunesse, la prudence d'un sage, en ne vous écartant pas du sentiment de la nature. Vos vœux seuls étaient légitimes, parce qu'elles étaient pures, simples et désintéressées, et que vous aviez sur Virginie des droits sacrés qu'aucune fortune ne pouvait balancer. Vous l'avez perdue; et ce n'est ni votre imprudence, ni votre avarice, ni votre fausse sagesse qui vous l'ont fait perdre, mais Dieu même, qui a employé les passions d'autrui pour vous ôter l'objet de votre amour; Dieu, de qui vous tenez tout, qui voit tout ce qui vous convient, et dont la sagesse ne vous laisse aucun sujet de repentir et de désespoir, qui marchent à la suite des maux dont nous avons été la cause.

« Voilà ce que vous pouvez dire dans votre infortune : Je ne l'ai pas mérité. Est-ce donc le malheur de Virginie, sa fin, son état présent, que vous déplorez ? Elle a subi le sort réservé à la naissance, à la beauté et aux empires même. La vie de l'homme, avec tous ses projets, s'élève comme une petite tour dont la mort est le couronnement. En naissant, elle était condamnée à mourir heureuse d'avoir dénoué les liens de la vie avant sa mère, avant la vôtre, avant vous, c'est-à-dire de n'être pas morte plusieurs fois avant la dernière !

La mort, mon fils, est un bien pour tous les hommes ; elle est la nuit de ce jour inquiet qu'on appelle la vie. C'est

Քնով մահուն եւեթ հանգուցեալ դադարեն՝ ի սպառ. հիւանդութիւնք, եւ ցաւք, եւ տրտմութիւնք, եւ արհաւիրք որ յար ի յուզման ունին զչուսառական կենդանիքս : Աղէ ի բնին առ զայնոսիկ ի մարդկանէ որ բարերջանիկքն քան զայս բռնիցին. եւ տեսցես զի ծանրագնի յոյժ գնեալ է նոցա զկարծեցեալն զայն քարեբաստութիւն. զհասարակացն մեծարանս առ տնին աղետիւք. զընչից յաճախութիւն՝ կորստեամբ քաջողութեան. զսակաւագիւտն բերկրանս սիրելի լինելոյ՝ անընդհատ նուիրանօք. եւ բազում այն է զի ի կատարածի անդ կենաց ի շահօգտի այլոց բոլորանուէր զոհելոյ՝ ոչ այլ ինչ տեսանէ, բայց քարեկամս նենգածետս եւ արեանառուս արեւիշուշտս :

« Բայց Վիրգիլն քարեբաստիկ գտաւ մինչեւ ցշունչ վախճանին : Մինչ առ մեզս էր՝ քարեբաստիկ էր նա բնութեանն ճրիւք. եւ ի բացեալ առ ի մենջ՝ առաքինութեանն տրովք. նա եւ յայնմ ահաւոր պահու յորում կորստեան նորին եղեաք մեք ականատես, քարեբաստիկ էր տակաւին. քանզի զաչսն թէ արձակէր ի գաղթականս կղզոյս համօրէն զորս յանձնարին համակէր տագնապ եւ ի բախժութիւն, եւ թէ ի քեզ ականարկէր որ անվէճէր արիութեամբ ի թիկունս օգնականութեան նորա դիմագրաւ լինէիր, քաջ իսկ էտես նա եթէ քանի սիրելի էր մեզ ամենեցուն եւ ցանկալի անձն իւր. Զօրացաւ նա առ հանդերձեալսն՝ կենացն իւրոց անմեղութեան յիշատակաւ, եւ յայնժամ ընկալաւ զմրցանակն զոր առաքինեաց պահէ Աստուած, զարիութիւն՝ քան զվտանգն զերագոյն : Զուարթ դիմօք անձնամատոյց եղեւ մահուն :

« Աստուած յայն սակս արկանէ, որդեակ, զայր առաքինի յամենայն ի վիշտս կենցաղոյս, զի ցուցցէ եթէ նմա միայնում անկ է ի դէպն վարել նոքօք, եւ քարեբաստութիւն եւ փառս գտանել ի նոսին Յորժամ համբաւատենչ կամիցի նա առնել զոք, ի թատր մեծ ամբառնայ, եւ ընդդէմ մահուն ի մրցանս խրախուսէ. յայնժամ արիութիւն քաջութեան նորա յօրինակ

« dans le sommeil de la mort que reposent pour jamais les ma-
« ladies, les douleurs, les chagrins, les craintes, qui agitent
« sans cesse les malheureux vivants. Examinez les hommes qui
« paraissent les plus heureux ; vous verrez qu'ils ont acheté
« leur prétendu bonheur bien chèrement la considération pu-
« blique par des maux domestiques ; la fortune par la perte
« de la santé ; le plaisir si rare d'être aimé par des sacrifices
« continuels ; et souvent, à la fin d'une vie sacrifiée aux inté-
« rêts d'autrui, ils ne voient autour d'eux que des amis faux
« et des parents ingrats.

Mais Virginie a été heureuse jusqu'au dernier moment.
« Elle l'a été avec nous par les biens de la nature ; loin de
« nous, par ceux de la vertu ; et même, dans le moment ter-
« rible où nous l'avons vue périr, elle était encore heureuse,
« car, soit qu'elle jetât les yeux sur une colonie entière, à
« qui elle causait une désolation universelle, ou sur vous qui
« courriez avec tant d'intrépidité à son secours, elle a vu com-
« bien elle nous était chère à tous. Elle s'est fortifiée contre
« l'avenir de l'innocence de sa vie, et elle a reçu alors le prix
« que le ciel réserve à la vertu, un courage supérieur au dan-
« ger : elle a présenté à la mort un visage serein.

Mon fils, Dieu donne à la vertu tous les événements de la
« vie à supporter, pour faire voir qu'elle seule peut en faire
« usage, et y trouver du bonheur et de la gloire. Quand il lui
« réserve une réputation illustre, il l'élève sur un grand théâ-
« tre, et la met aux prises avec la mort ; alors son courage
« sert d'exemple, et le souvenir de ses malheurs reçoit à ja-

այլոցն ընծայի, և աղետից նորին յիշատակ յազգաց որ գալոցն են հարկս ընդունի արտասուած յաւեծաբար : Այս է առասիկ անմահական արձան յիշատակի պահեալ նմին յեկկրի յորում արագավախճան է ամենայն, յորում և արքայից անգամ բազմաց յիշատակք արագ արագ թաղեալ խորասուզին ի մոռացոնս յաւիտենից :

« Սակայն Վիրգիլն Կելով կեայ տակաւին Տես, որդեակ, ամենայն ինչ կերպարանափոխ լինի յերկրի, այլ կորնչի և ոչ ինչ : Զիք ճարտարութիւն մարդկեղէն որ զկարի իսկ զփոքրիկ մասն հիւլեից յոչինչ դարձուցանել մարթասցի. և Լէր իցէ հնար կորնչել այնմ որ հանձարեղն գտաւ, և կարեկիր սիրելի, և առաքինի, և աստուածասեր, երև տարեբրն իսկ որովք զգածեալ էր՝ անկորուստք իցեն : Ո՛ւ, երբ երանելի էր Վիրգիլն ընդ մեզ, երանելի ևս է զարդիս Է և, որդեակ, Աստուած. և այնպէս յայտնաբարբառ քարոզեն զնա համագոյք, զի և հաւաստիս գոյութեանն տալ քեզ ոչ է հարկ Արանց անզգամաց Եւեք գործ է յուրաստ կալ յարդարութենէ անտի որ ահագինն է նոցա : Զնա նկատես ի սրտի բռն, և զգործս ձեռաց նորա յանդիման աչաց բոց : Եւ կարծիցես երբ անվարձ բողոքոս նա զՎիրգիլն : Համարիցիս զի նոյն զօրութիւն որ զգեցուցեալ էր զազնուականն զայն ոգի այնպիսեաւ գեղատեսիլ կերպարանաւ՝ որ հրաշակերտ ինչ արարչին քեզ թուեր, ոչ զօրեր ի բաց կորզել զնա ի միջոյ կոնակաց. և թէ նա որ զայժմու երանութիւն մարդկան պատրաստեալ կազմեաց օրինօք որ զանխուլ են առ ի քեն, չիցէ ձեռնմաս պատրաստել և Վիրգիլեայ երանութիւն այնպիսի օրինօք՝ որ նոյնպէս անծանօթք առ ի քեն իցեն :

« Երբ յոչեան գոյով՝ կարող ինչ էաք մտախոհ լինել, միքե մարք ինչ էր մեզ զմերն ի միտ առնուլ գեութիւն : Իսկ այժմ մինչդեռ յայսմ խաւարամած և խուսափուկ եութեանս կայցեմք ատակ ինչ իցեմք հախստես լինել որոց յետ մա-

« mais un tribut de larmes de la postérité. Voilà le monument
« immortel qui lui est réservé sur la terre, où tout passe, et
« où la mémoire même de la plupart des rois est bientôt ense-
velie dans un éternel oubli.

« Mais Virginie existe encore. Mon fils, voyez que tout change
sur la terre, et que rien ne s'y perd. Aucun art humain ne
« pourrait anéantir la plus petite particule de matière, et ee
« qui fut raisonnable, sensible, aimant, vertueux, religieux,
« aurait péri, lorsque les éléments dont il était revêtu sont in-
destructibles ? Ah ! si Virginie a été vertueuse avec nous, elle
l'est maintenant bien davantage. Il y a un Dieu, mon fils
« toute la nature l'annonce ; je n'ai pas besoin de vous le prou-
« ver. Il n'y a que la méchanceté des hommes qui leur fasse
nier une justice qu'ils craignent. Son sentiment est dans votre
cœur, ainsi que ses ouvrages sont sous vos yeux. Croyez-
vous donc qu'il laisse Virginie sans récompense ? Croyez-
« vous que cette même puissance, qui avait revêtu cette âme
si noble d'une forme si belle, où vous sentiez un art divin,
« n'aurait pu la tirer des flots ? que Celui qui a arrangé le bon-
heur actuel des hommes par des lois que vous ne connaissez
pas, ne puisse en préparer une autre à Virginie par des lois
qui vous sont également inconnues ?

« Quand nous étions dans le néant, si nous eussions été ca-
pables de penser, aurions-nous pu nous former une idée de
« notre existence ? Et maintenant que nous sommes dans cette
existence ténébreuse et fugitive, pouvons-nous prévoir ce qu'il

հուն պատահելոյց իցեն . եւ ընդ որ արդեօք արտաքս էլանիցեմք անտի Միքէ կարծօտ իցէ Աստուած իբրեւ զմարդ հողագնտիս փորոս առ ի տեսարան զսա գործելոյ իւրում իմաստութեանն եւ բարութեան . եւ միքէ յստպարեզս մանուն եւեք կարողացաւ նա զմարդկայինս ծառայել կենդանութիւն . Ի յամապարփակ ծովուն ջիբ կտրիլ ջրոյ որ ոչ լի իցէ կենդանեօք առ ի մեր պէտս . եւ իբր ձնար է թէ չլինիցի ինչ վասն մեր ի խռռներամն կաճառս աստեղաց որ զգլխովքս մերովք բառալին :

« Եւ զիմարդ . աստ ուր մերս եմք ' միայն գուցէ անշուն իմաստութիւն եւ աստուածեղէն բարութիւն եւ ի նշույզսրդ գունդսն անթիւս ի բազմութենէ , յանձայր ասպարեզս լռսոյ շուրջ բոլորեալս գնոքօք ուր ոչ ամպրոպք յուզին , եւ ոչ զիշերք մթագնեն , բոն եւ բո՛ն միայն իցէ եւ ոչնչութիւն յաւիտեանական : Եթէ մեք , որ յանձանց ինչ ոչ ունիմք ամենեւին , յառակնիցիմք սահման դնել զօրութեանն ' յորմէ առեալ եմք զսմենայն , յիրաւի է արդեօք ի կարծիս լինել եթէ յեզերս սահմանաց ինքնակալութեան նորա դեզերիմք մեք աստէն , ուրանօր կեանք ընդ մանու , եւ անմեղութիւն ընդ բռնութեան մարտ եղեալ կռուին :

« Զիք երկբայութիւն զի է ուրեք տեղի յորում զվարձս փոխարինին ընդունի առաքինութիւն : Արդ բարեբաստիկ է Վիրգիլն Ո՛հ , եթէ յօրարանէ անտի գուարբնոցն մարթ ինչ էր նմա զրոյց ի մէջ առնուլ ընդ քեզ , ասեր նա անշուշտ ցքեզ , որպէս եւ ի բանս անդ ձրածելտին . « Ո՛ Պօղ , փորձութիւն է կեանք մարդոյ եւ հաւատարիմ գտայ օրինաց բնութեան , եւ սիրոյ եւ առաքինութեան Զծովս հատի անցի հնազանդեալ ծնողաց իմոց . ի բաց մերժեցի զճոխութիւն զի հաւատարիմ կացից ի խոստման իմում . լաւ համարեցայ յարեալ անկանել քան թէ զամօք նախատանաց յանձին ունել : Զընթացս իմ կատարեալ թուեցայ եւ երկնից Զերծայ միանգամ յաղքատութենէ , ի բանսարկութեանց , ի մրկկաց , ի տեսարանաց աղե-

y a au delà de la mort? Dieu a-t-il besoin, comme l'homme, du petit globe de noire terre pour servir de théâtre à son intelligence et à sa bonté? et n'a-t-il pu propager la vie que
« dans les champs de la mort? Il n'y a pas dans l'Océan une
« seule goutte d'eau qui ne soit pleine d'êtres vivants qui res-
« sortissent de nous; et il n'existerait rien pour nous parmi
« tant d'astres qui roulent sur nos têtes!

« Quoi! il n'y aurait d'intelligence suprême et de bonté di-
vine précisément que là où nous sommes; et, dans ces glo-
bes rayonnants et innombrables, dans ces champs infinis de
lumière qui les environnent, que ni les orages ni les nuits
n'obscurcissent jamais, il n'y aurait qu'un espace vain et un
néant éternel! Si nous, qui ne nous sommes rien donné, osions
assigner des bornes à la puissance de laquelle nous avons tout
reçu, nous pourrions croire que nous sommes ici sur les li-
« mites de son empire, où la vie se débat avec la mort, l'in-
nocence avec la tyrannie.

« Sans doute il est quelque part un lieu où la vertu reçoit
sa récompense: Virginie maintenant est heureuse. Ah! si du
« séjour des anges elle pouvait se communiquer à vous, elle
vous dirait, comme dans ses adieux: O Paul! la vie n'est
qu'une épreuve. J'ai été trouvée fidèle aux lois de la nature,
« de l'amour et de la vertu; j'ai traversé les mers pour obéir
à mes parents; j'ai renoncé aux richesses pour conserver ma
foi; et j'ai mieux aimé perdre la vie que de violer la pudeur.
Le ciel a trouvé ma carrière suffisamment remplie. J'ai échappé
pour toujours à la pauvreté, à la calomnie, aux tempêtes,
au spectacle des douleurs d'autrui. Aucun des maux qui ef-
fraient les hommes ne peut plus désormais m'atteindre; et

տից այլոց, եւ ոչ եւս խիթամ ի նոցանէ : Եւ ոչ մի ինչ ի ջարեաց որ ահափետ առնեն զմարդիկ՝ ոչ լիցին յիս զամագիտ. եւ դու ողբսն զիս : Վճիտ եմ ես եւ անայայլակ իբրեւ զմասն ինչ լուսոյ, եւ դու այդրեն կոչես զիս ի գիշեր կենաց

« Ո՛վ Պօղ, հ բարեկամդ իմ. յուշքեզ աւուրքն բարեբաստութեան, յորս այգուն այգուն զմայացեալք ընդ երկնիցն հեշտականութիւնս, եւ վաղայարոյցք ընդ արեգական լինեաք ի կատարս ժայռիցդ այդոցիկ, եւ ընդ ուղփածեմ ճառագայթս նորին ծաւալեալ մտանեաք ի խորս մերոցդ մայրեաց : Յայնժամ սիրացեալ բերկրեաք յանձինս մեր, եւ զպատճառսն անգիտանայաք : Յիղճսն մեր անմեղականս տենջայաք ամենեւին իսկ աջս լինել առ ի վայելումն երփնագարդ երանգոց արշալոյջոցն . ամենեւին իսկ հոտոտելիք՝ յըմբոշխնել զբոյրս անուշից տնկոցն մերոց . բնաւին լսելիք՝ ի յուր գեղօնից թռչնեկացն մերոց . եւ համօրեն ամենեւին սիրտ՝ առ ի լիով զջափ առնուլ բարութեանցդ այդոցիկ Եւ ահա յաղբիւր այսր ժամանեալ գեղեցկութեան յորմէ գետահետեալ հոսե ամենայն որ ինչ հաճոյական գտանիցի յերկրի, հոգիս իմ տեսանէ, ճաշակե, լսե, եւ շօշափե անընդմէջ հպաւորութեամբ զայն ամենայն զոր ցայնժամ ապիկար գործարանօք եւեթ զգայր :

« Բնբե, հրլեգու բաւական իցե նկարագրել զափունս զայսոսիկ մշտապայծառ արեւելից յորում բնակեմս յարագուարն բերկրանօք : Զոր ինչ միանգամ ամենակալն զօրութիւն եւ անհուն բարութիւն հաստել կամեցան ի սփոփանս մարդոյ տառապելոյ, զոր ինչ միանգամ բարեկամութիւն անթիւ արարածոց երանակցաց զիտէ հրճուանս սզգի ազգիս ճարտարել, զայն ամենայն անխառն եւ անապակ խնդութեամբ ունիմք ահա ի վայելս Հապա ծուծեա փորձանաց որով փորձիսդ, որպէս զի յաճախեսցես զքոյոյս Վիրգիլեայ զբարեբաստութիւն անպարոյր տարփանօք, եւ հիմենեաւ որոյ յաւերժ անշեջ կացցեն եւ մնաս-

vous me plaignez ! Je suis pure et inaltérable comme une particule de lumière ; et vous me rappelez dans la nuit de la vie !

O Paul ! ô mon ami ! souviens-toi de ces jours de bonheur, « où dès le matin nous goûtions la volupté des cieux, se le-
« vant avec le soleil sur les pitons de ces rochers, et se répandant avec ses rayons au sein de nos forêts. Nous éprouvions un ravissement dont nous ne pouvions comprendre la
« cause. Dans nos souhaits innocents, nous désirions être tout vue, pour jouir des riches couleurs de l'aurore ; tout odorat, pour sentir les parfums de nos plantes ; tout ouïe, pour entendre les concerts de nos oiseaux ; tout cœur, pour reconnaître ses bienfaits. Maintenant à la source de la beauté d'où
« découle tout ce qui est d'agréable sur la terre, mon âme voit, goûte, entend, touche immédiatement ce qu'elle ne pouvait sentir alors que par de faibles organes.

Ah ! quelle langue pourrait décrire ces rivages d'un orient éternel que j'habite pour toujours ! Tout ce qu'une puissance infinie et une bonté céleste ont pu créer pour consoler un être malheureux ; tout ce que l'amitié d'une infinité d'êtres
« réjouit de la même félicité peut mettre d'harmonie dans des transports communs, nous l'éprouvons sans mélange. Soutiens donc l'épreuve qui t'est donnée, afin d'accroître le bon-
« heur de ta Virginie par des amours qui n'auront plus de
« terme, par un hymen dont les flambeaux ne pourront plus
« s'éteindre. Là, j'apaiserai tes regrets ; là j'essuierai tes lar-

ցեն ջաֆ լուսապայծառք Աստ զցաւս քո ամոքեցից ես .
աստէն զսրտաստուղ ջնջեցից Ո՛վ բարեկամդ իմ, ո՛ր մատա-
ղատունկ իմ փեսայ . ամբարձ զոգի քո առ անվախճանն երա-
նութիւն, եւ տոկ կայցիս վաղանցունկ վշտացդ քոց : »

Իմ իսկ զորովեալ եւ փղճկեալ յարտասուս՝ զրաւ բանիցս
արարի : Իսկ Պօղ պշուգեալ ընդ իս անբթիթ՝ զոջեաց . « Ո՛չ եւս
է նա, նա ոչ եւս է . » եւ զոյգ ընդ ցաւագին բանիցն անկաւ
նուաղեալ Ասլա զուշով եկեալ ասէ . « Եւ զի բարի ինչ է մահ,
եւ զի երջանիկ է Վիրգիւնէ, եւ եւս կամիմ մեռանել՝ զի միա-
ցայց ընդ Վիրգիւնեայ » Այսպէս ահա ոչ եթէ սփոփեցաւ նա
յիմոցս բանից, այլ մանաւանդ յանյուսութիւն հատաւ ի սպառ :
Իբրեւ գայր որ զգետամոյնն իւր բարեկամ կամիցի ճողոպրել
յընկղմելոյ, եւ նա լողայ չկամիցի, այնպէս իմն գտայ եւ ես :
Խորասոյգ էր նա յանդունդս ցառոց : Բնքէ, մանկականի տիոցն
աղետք հանդերձեն կազմեն զմարդ մուտ ի կեանս գործել .
Պօղայ ոչ էր բնաւ առեալ զփորձ այնպիսեաց :

Առեալ ածի զնա վերստին յիւրն բնակարան, եւ անդէն գտի
զմայր նորա եւ զլաթուր տիկին ծնգեալս եւ ծիւրեալս չար քան
զառաջինն, եւ առաւել քան զամենեսեան վշտահար էր Մար-
գարիտ Բարք եռանդունք ընդ որս սահեալ անցանէն վիշտք
թերեւք, չատակեն մեծամեծացն ժուժկալել թախծանաց :

Ասէ ցիս Մարգարիտ . « Ո՛վ դրացիդ իմ պատուական . բռներ
իմն տեսանել ի տեսլեան գիշերի զՎիրգիւնէ սպիտակագլետս զի
ճեմ առեալ շրջիր ի պուրակս եւ ի բուրաստանս զուարճալիս .
եւ ասէ ցիս . « Ես յերանաւետ վայելեմ արդ հանգստեան » : Եւ
ապա վատուցեալ առ Պօղ գեղածիծաղ դիմօք՝ յափշտակեաց
տարաւ զնա ընդ իւր Եւ մինչդեռ վակժոյժ զորդեկաւս լեալ
կորզել զնա՝ նկրտէի, այնպէս իմն զգացի յանձին եւ ես, զի
մեկնեալ յերկրէ՝ զհետ որդւոյս դիմէի անպատուս բերկրանօք :
Յայնժամ տենչացայ ողջոյն հրաժեշտի առ սիրունին իմ տալ . եւ

« mes. O mon ami ! mon jeune époux ! élève ton âme vers l'In-
« fini pour supporter les peines d'un moment.

Ma propre émotion mit fin à mon discours. Pour Paul, me regardant fixement, il s'écria « Elle n'est plus ! elle n'est plus ! » et une longue faiblesse succéda à ces douloureuses paroles. Ensuite, revenant à lui, il dit « Puisque la mort est un bien, et « que Virginie est heureuse, je veux aussi mourir pour me joindre à Virginie. » Ainsi mes motifs de consolation ne servirent qu'à nourrir son désespoir. J'étais comme un homme qui veut sauver son ami coulant à fond au milieu d'un fleuve sans vouloir nager. La douleur l'avait submergé. Hélas ! les malheurs du premier âge préparent l'homme à entrer dans la vie, et Paul n'en avait jamais éprouvé.

Je le ramenai à son habitation. J'y trouvai sa mère et madame de La Tour dans un état de langueur qui avait encore augmenté. Marguerite était la plus abattue. Les caractères vifs, sur lesquels glissent les peines légères, sont ceux qui résistent le moins aux grands chagrins.

Elle me dit « O mon bon voisin ! il m'a semblé, cette nuit, voir Virginie vêtue de blanc, au milieu de bocages et de jardins délicieux. Elle m'a dit Je jouis d'un bonheur digne d'envie. Ensuite elle s'est approchée de Paul d'un air riant, et l'a enlevé avec elle. Comme je m'efforçais de retenir mon fils, je sentis que je quittais moi-même la terre, et que je le suivais avec un bonheur inexprimable. Alors j'ai voulu dire adieu à mon amie ; aussitôt je l'ai vue qui nous suivait avec Marie et Domingue. Mais ce que je trouve encore de plus étrange,

ահա տեսի զի եւ նա ընդ Մաքիամու եւ ընդ 'Իոմինիկեայ գայր զմեր կնի : Բայց զարմանք մեծասքանց այն են , զի եւ Լաթուրի տիկնոջ նմանօրինակ երազեայ է երազ ի գիշերիս : »

Պատասխանի ետու եւ ասեմ ցնա . « Հաւատամ ես , ո՛ր բարեկամ , զի ոչ ինչ ոչ գործի յաշխարհի առանց թոյլտուութեան կամացն Աստուծոյ . եւ երբեք զի երազք ճշմարտութեան են գուշակ : »

Պատմեաց ինձ եւ Լաթուր տիկին հանգուստիպ ինչ երազ գոր ինմին յերազեայ եր գիշերի Իմ ոչ եր երբեք տեսեայ ի տիկնայսն յայնոսիկ նշմարանս ինչ հանրահաւատ կրօնից . նորին աղագաւ եւ յապառչ հարայ ընդ երազոց նոցին համաձայնութիւն , եւ միանգամայն ոչ եւս երկմտեցի ընդ մօտայուստ կատարութմն նոցա Առ . համօրէն ամենայն ազինս երկրի գտանին այս կարծիք՝ եթէ երբեք զի տեսեամբ գիշերոյ յանդիման յինի մեզ ճշմարտութիւն : Ահագազայնք յորերոյ վաղընջուցն ժամանակաց այսմ հաւատացին , յորոց սակի են Աղէքսանդր , Կեսար , Սկիպիոնեանքն եւ Կատոնեանք երկոսին եւ Բրուտոս , արք ոչ ինչ տկարամիտք : Աստուածաշունչ տառք հնոցն եւ նորոց Կտակարանաց բազմապատիկ ընծայեն մեզ օրինակս երազոց որք կատարելով կատարեցան եւ իսկ յանձին փորձոյ ուսեայ գիտեմ զի կանխագեկոյց ազդեցութիւնք են երազքն , որովք ազդ մեզ առնէ զյինելոցսն եւսկ ինչ խնամակալ անձանց մերոց եւ չիք հնար դիմադարձ կամ պաշտպան կալ պատճառաբանութեամբք իրաց որ զմարդկայնոյս ի բաց վագիցեն բանիս :

Սակայն եթէ բանն մարդկային պատկեր է բանին Աստուծոյ , աւանիկ ձեռնհաս է մարդ գաղտնածածուկ հնարիւք հասուցանել զխորհուրդս կամաց իւրոց մինչեւ ի ծագս աշխարհի . եւ հիմ ապա իմաստութիւնն այն որ գտիեգերս վարե՝ ոչ նոյնպիսիս ինչ ի գործ արկանիցէ հնարս Բարեկամ զբարեկամ միսիբարե նամակաւ որ ընդ յոգնաթիւ պետութիւնս անցանէ ,

c'est que madame de La Tour a fait, cette même nuit, un songe accompagné des mêmes circonstances. »

Je lui répondis : « Mon amie, je crois que rien n'arrive
« dans le monde sans la permission de Dieu. Les songes an-
« noncent quelquefois la vérité. »

Madame de La Tour me fit le récit d'un songe tout à fait semblable, qu'elle avait eu cette même nuit. Je n'avais jamais remarqué dans ces deux dames aucun penchant à la superstition ; je fus donc frappé de la concordance de leur songe, et je ne doutai pas qu'il ne vint à se réaliser. Cette opinion, que la vérité se présente quelquefois à nous pendant le sommeil, est répandue chez tous les peuples de la terre. Les plus grands hommes de l'antiquité y ont ajouté foi, entre autres Alexandre, César, les Scipions, les deux Catons, et Brutus, qui n'étaient pas des esprits faibles. L'Ancien et le Nouveau Testament nous fournissent quantité d'exemples de songes qui se sont réalisés. Pour moi, je n'ai besoin à cet égard que de ma propre expérience, et j'ai éprouvé plus d'une fois que les songes sont des avertissements que nous donne quelque intelligence qui s'intéresse à nous. Que si l'on veut combattre ou défendre avec des raisonnements des choses qui surpassent la lumière de la raison humaine, c'est ce qui n'est pas possible.

Cependant si la raison de l'homme est une image de celle de Dieu, puisque l'homme a bien le pouvoir de faire parvenir ses intentions jusqu'au bout du monde par des moyens secrets et cachés, pourquoi l'intelligence qui gouverne l'univers n'en emploierait-elle pas de semblables pour la même fin ? Un ami console son ami par une lettre qui traverse une multitude

շրջան առնու ընդ մեջ ռխերիմ ազգաց եւ ժողովրդոց, եւ տա-
տաբեր եւ յուսադիր գտանի առն միտւմ միայնոյ. ընդէր ապա
ամենիշխան խնամողն անմեղութեան ոչ գորիցէ գաղտնաշաւիղ
հնաքիւք ի բիկունս օգնականութեան հասանել առաքինւոյն,
որ զիւրն ի նա խարսխեալ իցէ գլոյս Միքէ կարօտիցլի նա
արտաբնովք ինչ նշանօք ի կատարումն իւրոցն կամաց, նա որ
ներքնով իմն ազդմամբ ներգործէ անդուշ յամենայն արարածս
իւր :

Եւ առ ինչ իցէ յերկուսնայ ընդ երազոց ստուգութիւն Ի՞նչ
իւրք ընդհատ յերազոյ իցէ կեանք. մարդոյ որ պատարունն է
վաղանցուկ եւ սնոտի խորհրդովք :

Կալցի գայս որպէս եւ ախորժե որ, սակայն փոյթ ընդ փոյթ
կատարումն էառ երազ իմոցն բարեկամաց : Յետ երկուց ամսոց
գարմանուհւոյն ի վերայ անցանելոյ մահուն Վիրգինեայ,
զրաւեցաւ եւ Պօղ ի կենաց՝ մշտամոռունչ զանուն նորին յօդե-
լով : Յետ ուրից առուրց զկնի որդեկին, եւ Մարգարիտ զիւրն
օրհաս ժամանեալ էտես, այնու խնդութեամբ՝ զորոյ առաքի-
նութեան միայնոյ է առնուշ զչափ Գորովալիւր եւ խանդակաբ
ետ նա ողջոյնս հրաժեշտի առ Լաբուր տիկին, եւ ասէ. « Մեկ-
նիմ զնամ էս ի քէն յուսով անուշակ եւ յաւերժական միութեան :
Քան զամենայն պարգէսս բարեաց մեծագոյն է մահ, եւ յոյժ
ցանկալի : Նքէ պատիժ պատուհասի իցեն մարդկայինս կեանք,
հարկ է կատարածին փափաքել. եւ էքէ փորձութիւն, հարկ
է կարճատելոյն իղձ յինել :

Պետութիւնն խնամ կալաւ Դոմինիկեայ եւ Մարիամու որ ոչ
էսս ճեռնհասք էին ի սպասահարկութիւն, որք եւ ոչ յոյժ յեր-
կարակեաց քան զտիրութիւն իւրեանց եղեն Իսկ եւ եղկելի
Հաւատարիմն ճաշեալ եւ մաշեալ՝ տեսուն իւրում գոգցես եղես
մահակից :

ԶԼաբուր տիկին առեալ ի տուն իմ ամի, եւ անկարծելեսս
իմն վսեմախոհ ոգւով ժուծկայեալ համբերէր նա այսբանեաց

de royaumes , circule au milieu des haines des nations, et vient apporter de la joie et de l'espérance à un seul homme : pourquoi le souverain protecteur de l'innocence ne peut-il venir, par quelque voie secrète , au secours d'une âme vertueuse qui ne met sa confiance qu'en lui seul ? A-t-il besoin d'employer quelque signe extérieur pour exécuter sa volonté , lui qui agit sans cesse dans tous ses ouvrages par un travail intérieur ?

Pourquoi douter des songes ? La vie , remplie de tant de projets passagers et vains , est-elle autre chose qu'un songe ?

Quoi qu'il en soit , celui de mes amies infortunées se réalisait bientôt. Paul mourut deux mois après la mort de sa chère **Virginie** , dont il prononçait sans cesse le nom. **Marguerite** vit venir sa fin , huit jours après celle de son fils , avec une joie qu'il n'est donné qu'à la vertu d'éprouver. Elle fit les plus tendres adieux à madame de La Tour , dans l'espérance , lui dit-elle , d'une douce et éternelle réunion. « La mort est le plus grand des biens , ajouta-t-elle ; on doit la désirer. Si la vie est une punition , on doit en souhaiter la fin ; si c'est une épreuve , on doit la demander courte.

Le gouvernement prit soin de **Domingue** et de **Marie** , qui n'étaient plus en état de servir , et qui ne survécurent pas longtemps à leurs maîtresses. Pour le pauvre **Fidèle** , il était mort de langueur à peu près dans le même temps que son maître.

J'amenai chez moi madame de La Tour , qui se soutenait au milieu de si grandes pertes avec une grandeur d'âme incroya-

դառնադէտ վտանգաց . որ եւ ցշունչ վախճանին Պօղայ եւ Մարգարտի մխիթարեալ էր զնոսա որպէս եթէ զնոցա աղետիցն եւեթ մնայր նմա կրել գերաշխեալս : Եւ իբրեւ ոչ եւս այլ տեսանէր զնոսին , իբրեւ զսիրակցորդ դրացեաց խօսէր ընդ իս զնոցանէ Սակայն եւ նա զհետ սիրելեացն զամիս մի եւեթ ետես զարեւ : Իսկ վասն մօրաբեռն , փոխանակ զայնքանեաց աղետիցն վնաս զնովաւ արկանելոյ ' աղերսէր զԱստուած բողոքիւն շնորհել նմա , եւ խաղաղել զանհնարին յոյզս մտացն ամբոխման յոր անկեալ դնէր , որպէս պատմեցաւ մեզ , յօրէ յօրմէ յետս ի բաց առաքեաց զՎիրգիին այնպիսեաւ անողորմ գնացիւր :

Եւ ոչ յամեաց մօրաբոյրն այն անձոռնի զխստասրտութեանն իւրոյ յօծանել զվրեժ : Քանզի ի նաւուց բազմաց հասելոց հետ զհետէ լուեալ գիտացի զի խուճապք անդոհականք զկեանս եւ զմահ գուգապէս դժոխքմբեր գործէին նմա : Էր զի զանձն իւր մեղապարտ ճանաչէր վաղամեռիկ վախճանի նազելոյ բոռին քեռ իւրոյ , եւ մահոռ մօր նորա ' որ արագ արագ ի նոյն սակս պատահեաց . եւ էր զի ծափ զծափի հարեալ անձնագով լինէր ' զի յետս ի բաց մերժեաց յինքենէ գելկոսին զջուռառականն , որ աղարտեցին ասէր զփառս տան իմոյ նուաստախոհն իւրեանց յօժարութեամբք : Մերք եւս ի գայրոյք սրտմտութեան բորբոքեալ ի տեսիլ յոգնախումբ եղկելեաց որովք լին է Փարիզ քաղաք , զաղաղակ բարձեալ գոչէր . « Եւ ընդէր չառաքիցին դատարկապորտրդ այդոքիկ զնալ կորնչել յաշխարհս գաղթականացն մերոց : » Եւ զնովիմբ ածեալ ասել ' եթէ իմաստք մարդասիրութեան , առաքինութեան եւ կրօնից դաւանեալք յամենայն ազգաց եւ յազանց ' գիւտր իմն են հնարից իշխանացն իւրեանց քաղաքագիտութեան Եւ ապա յանկարծուստ ի ներհականն խարդաւանեալ մոլորութիւն , ի սնոտիապատիր զարհուրանս անձնատուր լինէր , եւ անհնարին արհաւիրք լցեալ տազնապէր :

ble. Elle avait consolé Paul et Marguerite jusqu'au dernier instant, comme si elle n'avait eu que leur malheur à supporter. Quand elle ne les vit plus, elle m'en parlait chaque jour comme d'amis chéris qui étaient dans le voisinage. Cependant elle ne leur survécut que d'un mois. Quant à sa tante, loin de lui reprocher ses maux, elle priait Dieu de lui pardonner, et d'apaiser les troubles affreux d'esprit où nous apprimes qu'elle était tombée immédiatement après qu'elle eut renvoyé Virginie avec tant d'inhumanité.

Cette parente dénaturée ne porta pas loin la punition de sa dureté. J'appris par l'arrivée successive de plusieurs vaisseaux, qu'elle ~~était~~ agitée de vapeurs qui lui rendaient la vie et la mort également insupportables. Tantôt elle se reprochait la fin prématurée de sa charmante petite-nièce et la perte de sa mère, qui s'en était suivie. Tantôt elle s'applaudissait d'avoir repoussé loin d'elle deux malheureuses qui, disait-elle, avaient déshonoré sa maison par la bassesse de leurs inclinations. Quelquefois, se mettant en fureur à la vue de ce grand nombre de misérables dont Paris est rempli : « Que n'envoie-t-on, s'écriait-elle, ces

fainéants périr dans nos colonies ! » Elle ajoutait que les idées d'humanité, de vertu, de religion, adoptées par tous les peuples, n'étaient que des inventions de la politique de leurs princes ; puis, se jetant tout à coup dans une extrémité opposée, elle s'abandonnait à des terreurs superstitieuses qui la remplissaient de frayeurs mortelles.

Ողորմութիւնս զուարթառատս առեալ տաներ առ մեծափարթամ միանձունս՝ որ խրատիչք նորա էին, եւ հայցեր ի նոցանէ ցածուցանել զբարկութիւնն Աստուծոյ ընչիցն իւրոց պատարագօք, իբրոս այն թէ ինչքն զլացեալք առ ի նմանէ տառապելոց՝ մարթիցին հաճոյ լինել հօրն հասարակաց Բագունմ այն էր զի ի ցնորս անդ մտացն նկատեալ տեսանէր զառաջեաւ դաշտս հրաբորբոքս, եւ յերինս հրացայտս, յորս ճիւղալք խոժոռաղէմք թափ առեալ շրջէին՝ յանուանէ զնա կարդալով մեծաճայն : Խոնարհէր անկանէր առ ոտս խրատչացն իւրոց, եւ ինքնին իւրում անձին տանջանս եւ կտտանս խոշտանգանաց յնարէր ձարտարէր . քանզի երկինք, արդարադատն երկինք, կրօնս իմն զարհուրականս առարքեն առ անագորոյնս ի մարդկանէ :

Այսպէս անցոյց նա զամս յոլովս՝ մերթ անաստուած եւ մերթ սնապաշտ զնացիւք՝ միօրինակ տազնապեալ յերեսաց մահու եւ կենաց : Այլ որ վախճան արար չարադէտ կենդանութեանն այն իսկ եղեւ, յոյր սակս առ ոտն հարեալ էր նորա զազդմունս բնութեան : Ետես թաղծագին զի մեծագանձն այն ճոխութիւն անցանելոց էր զիւնտ իւր առ ազգակիցս զոր ատեալք անձն իւր . վասն որոյ եւ զուս գործեաց զլաւագոյնն օտարացուցանել ի նոցանէ մասն . այլ նոցա զմտաց նորին զցնորս ի ձառն առեալ՝ արկին զնա յարգելանս իբրեւ զխելաշուրջ ոք, եւ զինչսն եղին յակաստանի . Այսպէս ահա ինչքն իսկ իւր ի կորուստ զնա յուղարկեցին . եւ զոր օրինակ խստացուցեալ էր նոցա զսիրտ ստացչին՝ իւրեանց, նոյնպէս այլանդակեցին եւ զփափաքողաց նոցին զսիրտ : Վճարեցաւ ուր ուրեմն եւ նա ի կենաց . եւ որ չար քան զամենայն աղէտս է, ի շունչ վախճանին փոքր մի անձին զգաստ լեալ կարող եղեւ խելամուռոյ լինել եթէ մերկ կողոպուտ եւ արհամարհ է յաջս նոցին իսկ արանց որոց կարծեօքն համարէր զընթացս վարուց իւրոց տնօրինել :

Առ երի Վիրգիլեալ առ ոտս նոցին եղեգանց գետեղեցին եւ

Elle courait porter d'abondantes aumônes à de riches moines qui la dirigeaient, les suppliant d'apaiser la Divinité par le sacrifice de sa fortune comme si des biens qu'elle avait refusés aux malheureux pouvaient plaire au père des hommes ! Souvent son imagination lui représentait des campagnes de feu, des montagnes ardentes, où des spectres hideux erraient en l'appelant à grands cris. Elle se jetait aux pieds de ses directeurs, et elle imaginait contre elle-même des tortures et des supplices ; car le ciel, le juste ciel, envoie aux âmes cruelles des religions effroyables.

Ainsi elle passa plusieurs années, tour à tour athée et superstitieuse, ayant également en horreur la mort et la vie. Mais ce qui acheva la fin d'une si déplorable existence fut le sujet même auquel elle avait sacrifié les sentiments de la nature : elle eut le regret de voir que sa fortune passerait après elle à des parents qu'elle haïssait. Elle chercha donc à en aliéner la meilleure partie mais ceux-ci, profitant des accès de vapeurs auxquels elle était sujette, la firent enfermer comme folle et mettre ses biens en direction. Ainsi ses richesses mêmes achevèrent sa perte ; et, comme elles avaient endurci le cœur de celle qui les possédait, elles dénaturèrent de même le cœur de ceux qui les désiraient. Elle mourut donc ; et, ce qui est le comble du malheur, avec assez d'usage de sa raison pour connaître qu'elle était dépouillée et méprisée par les mêmes personnes dont l'opinion l'avait dirigée toute sa vie.

On a mis auprès de Virginie, au pied des mêmes roseaux,

զբարեկամն նորա գՊօղ, եւ շուրջ գնորօք զորդեգորով մարս
նոցին, եւ զսպասաւորսն իաւատարիմս Զկանգնեցան մա-
նարձանք կձեայք զխոնարն դամբարանօք նոցա, եւ ոչ դրոշ-
մեցան արձանագիրք առաքինութեանց նոցա, այլ յիշատակ
նոցին անջինջ կանդաղեցաւ ի սիրտս բարերարելոցն ի նոցանէ :
Ստուերք նոցա ոչ կարօտանան շրոյ փառաց՝ յորմէ խոյս
ետուն ի կենդանութեան իւրեանց. եւ եթէ տակաւին օրէն իցէ
նոցա կենցաղականացս հաղորդ լինել իրաց, անշուշտ ցան-
կայի է նոցա ընդ աղբատին յարկաւ դեգերել 'նիւղի' ուր վաս-
տակասերն բնակիցէ առաքինութիւն, սփոփանս աղբատու-
թեան մատուցանել՝ որ զիւրմէ բաղդէն տրտնջիցէ, տաճել
ի դեռաբռնակ տարփաւորս զբոց մշտաբորբոր, զբնատուրն
բարեաց ախորժս, զսեր վաստակոց, եւ գերկիւղ յերեսաց մե-
ծափարթամն ճոխութեան :

Զայն բարբառոյ ժողովրդեան որ յուս եւեթ կայ զշիրմօք
կանգնելովք ի շուք փառաց արքայից, վայրաց վայրաց կղզւոյս
ետ յորջորջանս անուանց որք անմահացուսցեն զՎիրգիւնէ :
Առ Ամպարի կղզեկաւն ի միջի անդ խարակաց է տեսանել
սեղի որ ԱՆՅՔՍԷՆ-ԺԷՐԱՆԻ կոչեցեալ է յանուն նաւուն որ
բարձեալ բերեր զնա ի կողմանցն Եւրոպայ, եւ որ ծովակոծ
կորեաւ անդանօր Սպառուած երկայնաճիգ կոնակիդ զոր
երիւք ի բացեայ նշմարես աստի փարսախօք, եւ կիսով չափ
ծածկեալ կայ ի ջուրցն մկանանց, եւ զորով անմարթ եղէս Սէկ-
ժերանի պատել անցանել յառաջ քան զյառնել մրրկին, եւ
ի նաւահանգիստ անդր մտանել անկանել, յորջորջեալ ճայնի
ՏԱՐԱԲԱՂԴԻԿ ՀՐՈՒԱՆԴԱՆ. եւ ահա հանդեպ մեր ի ծայր հով-
տիդ այդորիկ ԾՈՑ ՇԻՐՄԻՆ. յորում աւազախիր գտաւ Վիրգիւնէ.
իբրու այն թէ ծովդ ինքնին բերեալ մատուցաներ առ ազգա-
տոհմն զմարմին նորա, զի ամօրագեղ զգաստութեան նորին
գլխտինն հարցեն սպաս ի նոյն ափուսն՝ զոր պատուեալ էր
իւրովն անմեղութեամբ :

son ami Paul, et autour d'eux leurs tendres mères et leurs fidèles serviteurs. On n'a point élevé de marbres sur leurs humbles tertres, ni gravé d'inscriptions à leurs vertus ; mais leur mémoire est restée ineffaçable dans le cœur de ceux qu'ils ont obligés. Leurs ombres n'ont pas besoin de l'éclat qu'ils ont fui pendant leur vie ; mais, si elles s'intéressent encore à ce qui se passe sur la terre, sans doute elles aiment à errer sous les toits de chaume qu'habite la vertu laborieuse, à consoler la pauvreté mécontente de son sort, à nourrir dans les jeunes amants une flamme durable, le goût des biens naturels, l'amour du travail et la crainte des richesses.

La voix du peuple, qui se tait sur les monuments élevés à la gloire des rois, a donné à quelques parties de cette île des noms qui éterniseront la perte de Virginie. On voit près de l'île d'Ambre, au milieu des écueils, un lieu appelé la PASSE DU SAINT-GÉRAN, du nom de ce vaisseau qui y périt en la ramenant d'Europe. L'extrémité de cette longue pointe de terre que vous apercevez à trois lieues d'ici, à demi-couverte par les flots de la mer, que le Saint-Géran ne put doubler, la veille de l'ouragan, pour entrer dans le port, s'appelle le CAP MALHEUREUX ; et voici devant nous, au bout de ce vallon, la BAIE DU TOMBEAU, où Virginie fut trouvée ensevelie dans le sable, comme si la mer eût voulu rapporter son corps à sa famille, et rendre les derniers devoirs à sa pudeur sur les mêmes rivages qu'elle avait honorés de son innocence.

Ո՛վ պատանեակք սիրայօղք, ճվ մարք չարաբաստիկք,
ն ազգատո՞մ սիրասուն. այդ մայրիք որ իովանի գմեօք առ-
նեին, այդ աղբիւրք որք վասն մեր բղխեալ բնթանային, այդ
բլուրք յորս ոգի առեալ հանգչէիք, սո՛ւա ողբան տակաւին գմերդ
կորուստ Զիք ուրուք գնետ մեր համարձակեալ արօրել գա-
մայացեալս գայս երկիր, կամ կանգնել վերստին գխոնարն
հիւղս մեր խաբարեալս Այծիք մեր վայրենացեալք, ծառա-
տունկք մեր ոստաբանց բշտեալք, բռնունք մեր փախուցեալք,
եւ բազէից եւեթ լսելի սօհիջք եւ կռինջք, որք ոլորտացեալ
սառառնին զբարձամբք ապառաժիցս իովտանէից Իսկ ես,
յորմէ հետէ ոչ եւս տեսանեմ գմեզ, եղեալ եմ առասիկ իբրեւ
զբարեկամ որոյ ոչ եւս այլ գուցեն բարեկամք, իբրեւ գ՛նայր
որդեկորոյս, իբրեւ զուղեւոր բափառական յերկրի յորում ես
մնացի միայնիկ :

Եւ գայս ասելով ի բաց գնաց առ յինէն ծերունին այն պա-
տուական՝ ուղիս իջուցանելով արտասուեաց. եւ իմա արտասուք
բազում անգամ հոսեցին ի յուր յոգնաբշուառ պատմութեանս
այսորիկ .

Jeunes gens si tendrement unis ! mères infortunées ! chère famille ! ces bois qui vous donnaient leurs ombrages , ces fontaines qui coulaient pour vous , ces coteaux où vous reposiez ensemble , déplorent encore votre perte. Nul , depuis vous , n'a osé cultiver cette terre désolée , ni relever ces humbles cabanes. Vos chèvres sont devenues sauvages ; vos vergers sont détruits , vos oiseaux se sont enfuis , et on n'entend plus que les cris des éperviers qui volent en rond au haut de ce bassin de rochers. Pour moi , depuis que je ne vous vois plus , je suis comme un ami qui n'a plus d'amis , comme un père qui a perdu ses enfants , comme un voyageur qui erre sur la terre , où je suis resté seul.

En disant ces mots , ce bon vieillard s'éloigna en versant des larmes ; et les miennes avaient coulé plus d'une fois pendant ce funeste récit.

•

ՎՐԻՊԱԿՔ ՏՊԱԳՐԻՆ

Էջք	ՎՐԻՊԱԿՔ	ՈՒՂԻՂՔ
28	կարմրալառք	կարմրալարք
58	ցգեալ	ձգեալ
42	յամենայնի	յամենայնի
80	համար էր	համարեր
100	ձոնչեալ	ճոնչեալ
	նշաւակ	նշաւակ
244	ղմբաձիգ	ռմբաձիգ ●

